

3 1761 04940972 5

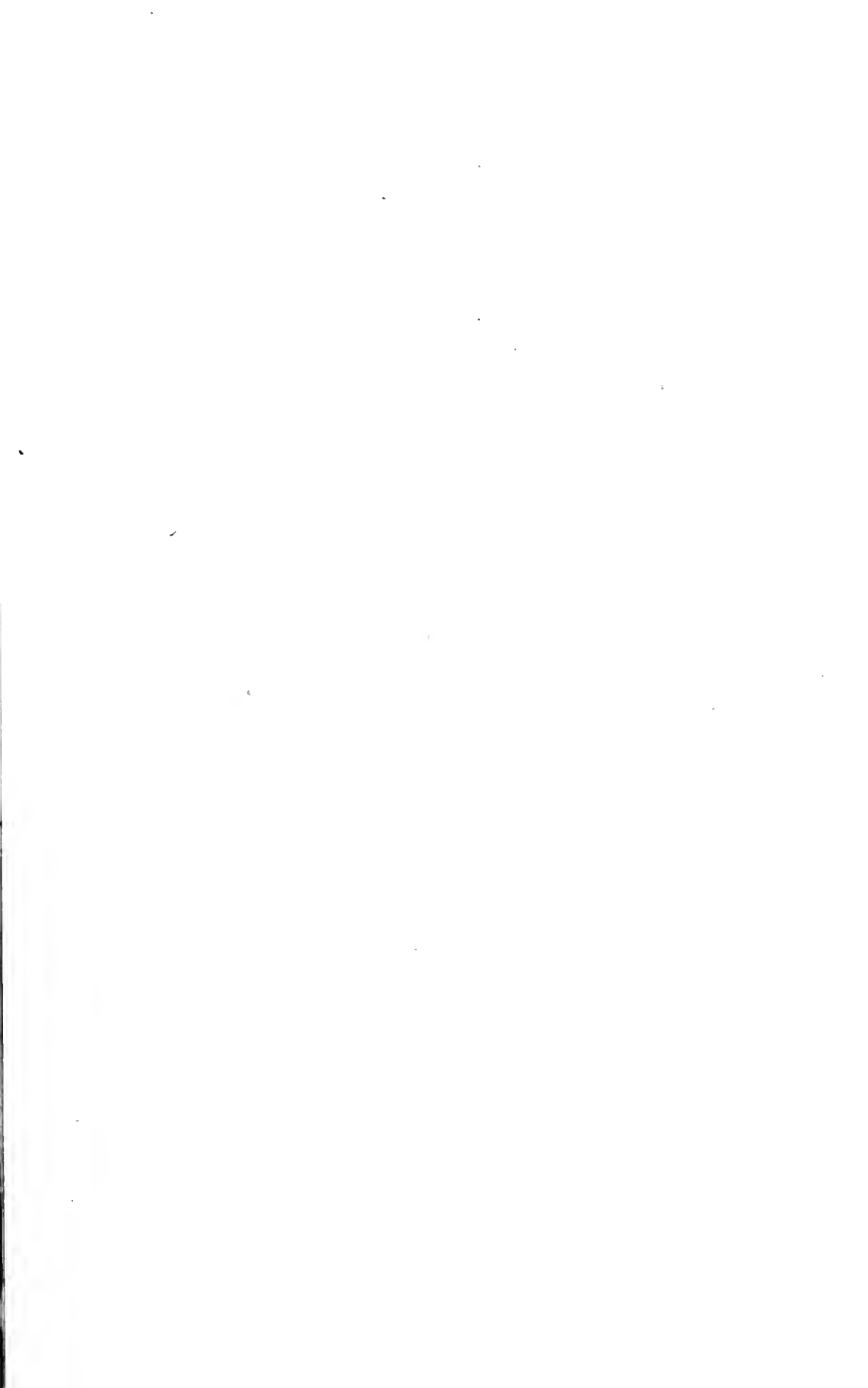

Presented to the
LIBRARY *of the*
UNIVERSITY OF TORONTO
by the
INSTITUTE FOR
CHRISTIAN STUDIES

INSTITUTE FOR CHRISTIAN STUDIES
DISCARD
TORONTO, ONTARIO, CANADA

A L G E M E E N E
K E R K E L I J K E
G E S C H I E D E N I S,
D E R
C H R I S T E N E N.

A L G E M E E N E
K E R K E L I J K E
G E S C H I E D E N I S ,

D E R

C H R I S T E N E N ,

D O O R

I J S B R A N D V A N H A M E L S V E L D .

Z E S T I E N D E D E E L .

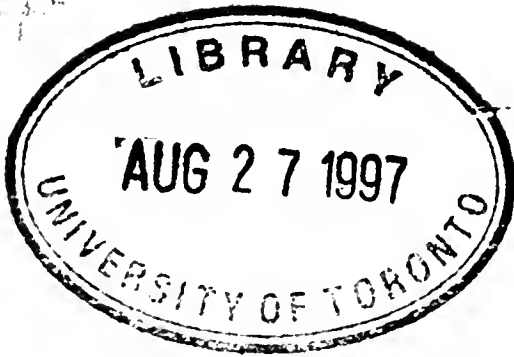
M E T P L A A T E N .

T E H A A R L E M B I J
F R A N Ç O I S B O H N ,

M D C C C V I I I .

I N H O U D

VAN HET

ZESTIENDE DEEL.

V I J F D E B O E K .

Bevattende het vijfde tijdperk; van den tijd der kruistogten, of het Pauschap van GREGORIUS VII, in de elfde eeuw, tot de Kerkhervorming in het begin der zestiende eeuw.

V I E R D E H O O F D S T U K .

Geschiedenis der Roomsche Pausen in dit
Tijdvak. Toestand der Geestelijkheid. Bladz. 1.

KER.

7-11-1966

HAMELSVELD,
KERKELIJKE
GESCHIEDENIS.

XVI.

HAMELSVELD,
KERKELIJKE
GESCHIEDENIS.

XVI.

V O O R D E N B I N D E R .

Plaat I. te plaatfen tegen over	.	.	Bladz. 156.
Plaat II. te plaatfen tegen over	.	.	257.

1917
1918
1919

KERKELIJKE GESCHIEDENIS.

V I J F D E B O E K.

BEVATTENDE HET VIJFDE TYDPERK; VAN DEN
TIJD DER KRUISTOGTEN, OF HET PAUSSCHAP
VAN GREGORIUS VII, IN DE ELFDE EEUW,
TOT DE KERKHERVORMING IN HET BE-
GIN DER ZESTIENDE EEUW.

V I E R D E H O O F D S T U K.

*Geschiedenis der Roomsche Pausen in dit Tijdvak.
Toestand der Geestelijkheid.*

Wij moeten thans de Geschiedenis der *Roomsche* Pausen, gedurende dit Tijdvak, beschrijven, eene Geschiedenis, zoo veel te merkwaardiger, dewijl deze Pausen eindelijk in het begin van hetzelfde het gebouw van eene algemeene Geestelijke Heerschappij over alle Christelijke Gemeenten, aan welks oprigting zij reeds verscheidene eeuwen gearbeid hadden, ter tinne toe voltooiden, en door deze Geestelijke Heerschappij tevens eenen vermogenden invloed behielden op de wereldlijke zaken en belangen, zoodat Keizers en Koningen zich naar hun goedvinden

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
Overgang
tot de ge-
schiede-
nis der
Pausen.

XVI. DEEL.   A   schik-

V schikken, of gevaar loopen moesten van troon en leven beide te verliezen.

BOEK
IV

Hoofdst. GREGORIUS VII, die ALEXANDER II, in het jaar na C. G. 1073 (*) overleden, als Paus opvolgde, was de Jaar 1073, man, die dit groote werk tot stand bragt. Het ka- tot 1517.

GREGO-
RIUS VII.

rakter van dezen Paus, die in der daad groote be- kwaamheden en sterkte van geest bezat, wordt zeer onderscheiden opgegeven en beoordeeld, naar mate gunst en haat jegens hem in het spel zijn, en de eerste hem tot eenen Heiligen verhoogt, t erwijl de laatste hem op het diepst en verachtelijkst verlaagt. De Schrijvers, zijne Tijdgenooten, waren niet onpartijdig, zijne Levensbeschrijvers daartegen meestal Lofredenaars, zelfs de latere nakomeling- schap was vooraf tegen hem ingenomen. Evenwel, wij hebben echte stukken, onder anderen zijne ei- gene Brieven, uit welken en uit gelijktijdige Schrij- vers wij de daadzaken, en het gene hij verrigt heeft, kunnen opmaken, wanneer deze onpartijdig worden voorgedragen, zal het elken onbevooroordeelden Le- zer niet zwaar vallen, over den man, die deze da- den verrigtte, te oordeelen.

wordt
Paus.

Zijn eigen naam was HILDEBRAND, ook HILTE- BRAND, van anderen HELLEBRAND, van de *Italia- nen* somtijds ALDOVRANDI geschreven; hij was vol- gens PAUL BERNRIED een Kanunnik en Priester in het Bisdom *Augsburg*, die omtrent het jaar 1130 zijn leven beschreven heeft (†), uit *Toskanen* ge- boor-

(*) Zie *Deel XIII. Bladz. 331.*

(†) *Vita Gregorii VII. in JAC. GRETZERI Opp. Tom.*

boortig, het zij te *Soana*, of te *Siena*; maar zijn tijdgenoot, de Abt HUGO van *Flavigny*, meldt *Rome* als zijne geboorteplaats (*), alwaar hij door zijn Oom, een' Abt van een Klooster, werd opgevoed en onderwezen. Tot voortzetting zijner oefeningen reisde hij vervolgens naar *Frankryk*, en onthield zich ook eenigen tijd aan het Hof van Keizer HENDRIK III, die van hem zal getuigd hebben, dat hij nooit iemand het woord Gods met zoo veel vrijmoedigheid had hooren prediken, als hem. Hij moet dus toen al Geestelijke of Monnik geweest zijn. Te *Rome* wedergekeerd, leide hij zich toe, om zijne begaafdheden meer en meer te verbeteren, maar was, dewijl hij vele vijanden en benijders had, weder voornemens naar *Duitschland* en *Frankryk* te reizen, waar van hem, zoo men het gelooven wil, eene verschijning van den Apostel PETRUS zal terug gehouden hebben, toen in het jaar 1048 Paus DAMASUS II overleed, en door LEO IX werd opgevolgd, die met HILDEBRAND zoo was ingenomen, dat hij hem in alles raadpleegde. Hij werd Aardsdiaken der Kerk van *Rome* en *Kardinaal*, en had onder LEO IX en de volgende Pausen, bijzonder onder ALEXANDER II, zoo veel invloed, dat één zijner tijdgenooten hem den *Heer der Pausen* noemde (†). Na de dood van ALEXANDER II, in het jaar

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

VI. et MABILLON. *SS. Rer. Ital. Tom. III. P. I.*

(*) *In Chron. Viridun. ap. LABB. Biblioth. Nova MSS. Tom. I. pag. 75.*

(†) Zie *Deel XIII. Bladz. 333.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

jaar 1073, verkozen de Kardinalen, gelijk zij verhalen (*), onder de toejuiching eener groote menigte, HILDEBRAND tot Paus, die den naam van GREGORIUS VII aannam. Hij zelve verzekert (†), dat het Roomsche volk, bij den dood zijns voorzaats, heel gerust gebleven was, en aan de Kardinalen de noodige schikkingen tot de verkiezing van een' opvolger had overgelaten, waarom hij met dezelven een vasten van drie dagen, vele gebeden en aalmoezen had verordend, om de verkiezing te gelukkiger te voltooijen; maar bij de begravenis van den Paus was het volk te hoop geloopt, en had hem met onstuimigheid voor Paus uitgeroepen, niet zonder hem te ontfellen en te beangftigen, ook uit hoofde van de algemeene verdorvenheid der tijden, in welke zelfs de Prelaten de Keik meer in verwarring dan in aanzien bragten. Hier uit echter te willen besluiten, dat hij tegen wil en dank tot Paus gemaakt zij, zou te overhaast zijn, omtrent een' man, die reeds meer dan twintig jaren zoo ijverig geweest was, om in naam der Pausen te regeren; alleen het kon hem niet behagen, dat het volk zoo geweldig te werk ging, te minder, indien het waar zij, dat de Kardinalen daar in niet toegestemd hadden, gelijk de Kardinaal BENNO (§) verhaalt. Een
an-

(*) *Relatio Electorum ap. PAUL. BERNRIED C. 27.*

(†) *L. I. Ep. 1. ap. HARD. Act. Conc. T. VI. P. I. p. 1195. Ep. 3. Ep. 9. l. c. p. 1197. et 1200.*

(§) *De vita Hildebrandi L. I. p. 2. in MELCH. GOLDASTI Apologg. pro Henrico IV.*

ander Levensbeschrijver van dezen Paus (*), die twee honderd jaren na hem leefde, verhaalt, dat hij, daags na zijne verkiezing, terstond Gezanten gezonden hebbe aan HENDRIK IV, met verzoek, dat deze Vorst zijne verkiezing niet wilde bekrachtigen, alzoó hij GREGORIUS befloten had, 's Keizers buitensporigheden niet te zullen dulden; doch hij besluit te veel, wanneer hij aanneemt, dat de Paus dit zou gedaan hebben, om zijne verkiezing te doen vernietigen, het was veel meer, zoo het gebeurd zij, eene ernstige bedreiging aan den Keizer, die het toch niet durfde wagen, om de gedane verkiezing niet te bevestigen. Uit 's Pausen Brieven blijkt allerduidelijkst, dat hij zich terstond als Paus gedragen heeft, zonder dat hij in dezelve met één enkel woord van des Keizers goedkeuring gewaagt. Veel eer schrijft hij reeds in de derde week na zijne verkiezing aan eenen Duitschen Hertog GOTFRIED (†), dat hij bij de eerste gelegenheid den *Duitschen* Koning, het gene hij ten beste der Kerke, en ter eere der Koninklijke waardigheid, noodig zou achten, met vaderlijke liefderijke vermaningen zou laten voordragen. „Zal hij ons hooren,” zoo vervolgt GREGORIUS, „dan zullen wij ons over zijnen welvaart, als over onzen eigenen, verblijden. — Maar zoo hij ons, hetwelk wij niet hopen, haat voor liefde, en den almachtigen God,

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

(*) De *Kardinaal van Arragon de Vita Gregorii VII. ap. MURATOR. in SS. rer. Ital. Tom. III. Part. I. pag. 104. not. 4.*

(†) *Libr. I. Epist. 9.*

V God, voor de zoo groote eer, welke hem verleend is, door verwaarloozing van zijne gerechtigheid, eene onbillijke verachting mogt bewijzen, dan zal ten minste ons, naar Gods Voorzienigheid, de bedreiging van den Profeet: *Vervloekt is de man, die zijn zwaard van bloed onthoudt!* niet trefsen. Want, het staat ons niet vrij, uit perfonelijke genegenheid, de wet Gods aan eene zijde te stellen, of om menschengunst te bejagen, van den regten weg af te wijken, gelijk de Apostel zegt: *als ik den menschen wilde behagen, zoo ware ik geen dienstknecht van God.*”

Zijne verkiezing door Keizer HENDRIK IV goedgekeurd.

Doch, alhoewel GREGORIUS zich terstond na zijne verkiezing als Paus gedroeg, evenwel was 'er hem aan gelegen, dat zijne verkiezing door den Keizer bevestigd werd. LAMBERT van *Afchaffenburg*, een der verstandigste Geschiedschrijvers van dezen tijd, schrijft (*): „Na den dood van ALEXANDER verkozen de Romeinen terstond, zonder voorkennis van den *Duitschen* Koning, HILDEBRAND tot zijnen opvolger: eenen in de Godgeleerdheid zeer kundigen man, die reeds onder de vorige Pausen in de geheele Kerk door alle deugden zeer beroemd was. Maar, alzoo hij eenen brandenden ijver voor God had, waren de *Fransche (Duitsche)* Bischoppen beducht, dat een zoo hevig en in zaken van het geloof zoo streng man, hen over hunne nalatigheid in het waarnemen van hun ambt tot scherpe verantwoording roepen mogt. Zij verzochten daarom den Koning

ge-

(*) *De rebus German. pag. 354.*

gemeenschappelijk, dat hij deze verkiezing, welke zonder zijne voorkennis geschied was, voor nietig wilde verklaren; hem tevens verzekerende, dat, zoo hij de onstuimigheid van dezen man niet voorkwam, het gene daar uit ontstaan zou, niemand kwader dan hem zelve treffen zou. De Koning zond terstond den Graaf EBERHARD van zijn Hof naar Rome, om de Grooten aldaar af te vragen, waarom zij, tegen de gewoonte van hunne Voorvaderen, eenen Paus verkoren hadden; ook moest hij GREGORIUS, als hij daar niet voldoende op zou antwoorden, bevelen, om deze waardigheid, welke hij op eene onwettige wijze verkregen had, neder te leggen. Doch deze ontving den Graaf heel beleefd, en gaf hem ten antwoord: dat God zijn getuige was, dat hij niet naar deze waardigheid eerezuchtig gestaan had; maar dat hij van de Romeinen verkoren, en dat hem de regering der Kerk met geweld opgedrongen was; dat hij zich echter volstrekt niet had laten noodzaken, om zijne inwijding te laten voortgaan, tot hij vernomen had, dat zoo wel de Koning, als de *Duitsche* Rijksstanden, daar toe bewilligd hadden, en zoo lang zou hij dit uitstellen." HENDRIK, hier mede genoeg genomen, bevestigde de verkiezing van GREGORIUS, en gebood hem in te wijden, hetwelk echter eerst den tweeden Februarij des jaars 1074 geschiedde, hoewel zekere *Vatikaansche Akten* (*) de verkiezing van den Paus, door den Bischoep van Ver-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

cel-

(*) PAGI *Brev. Gest. PP. Rom. T. I. p. 558.*

V *celli*, Kanselier van het Rijk van *Italië*, als Gezant
 BOEK des Konings, laten bekrachtigen, en, deze inwijding
 IV kort na Pinksteren van het jaar 1073 zeggen geschied
 Hoofdst. na C. G. te zijn.

Jaar 1073. Terstond in de eerste dagen reeds na zijne ver-
 tot 1517. kiezing, zond GREGORIUS den Kardinaal HUGO naar
 GREGO- *Spanje*, en schreef aan alle Vorsten, die derwaards
 RIUS be- wilden trekken tegen de Arabieren, dat zij weten
 weert dat moesten, dat *het Spaansche Rijk van oude tijden*
 Spanje *af aan den Heil. PETRUS in eigendom behoorde* (*),
 aan den H. PETRUS en dat men, het gene eens een eigendom der Kerk
 behoort. geweest was, haar nimmer ontnemen kon. Ook
 schijnt hij, ten aanzien van *Spanje*, zijn oogmerk
 eenigermate bereikt te hebben, alzoo SANCHEZ,
 Koning van *Arragon, Navarre*, enz. hem, als zijn
 Leenman, eene schatting van 500 stukken gouds
 betaald heeft (†).

Hij be- In hetzelfde jaar 1073 ondervond ook de Koning
 proeft hetzelfde van *Frankryk*, FILIPS I, reeds het gebiedend ge-
 met zag van GREGORIUS. Deze schreef aan eenen *Fran-*
 Frankryk *schen* Bisfchop (§), dat geen der Vorsten de Ker-
 ken van zijn Rijk door het verkoopen van geeste-
 lijke ambten zoo verdrukt had, als deze Koning,
 en dat, zoo hij dit niet beterde, hij wegens deze Ket-
 terij van *Simonie* naar Kerkelijke wetten behoorde
 gestraft te worden; ja zijne *Franken* zouden zeker,
 ten zij zij liever het Christelijk geloof verlaten wil-
 den,

(*) *Libr. I. Epist. 7.*

(†) Pagi *Crit. ad BARON. Anall. ad a. 1073. n. 13.*

(§) *Libr. I. Epist. 35.*

den; door het zwaard des algemeenen bans getroffen, ophouden hem te gehoorzamen. In het volgende jaar noemt hij, in eenen Brief aan den Aartsbischop van *Rheims* (*), dezen Koning eenen roofzuchtigen wolf, en onregtvaardigen dwingeland, eenen vijand van God, den Godsdienst en der Heil. Kerk, wien hij met alle krachten zou tegenstaan, als hij in zijne buitensporigheden voortvoer. Den Koning zelven, die aan den Paus geboorzaamheid beloofd had, vermaant hij niet alleen (†), om, gelijk zijne Voorvaders, de Kerk te beschermen; maar beveelt hem ook in het vervolg, in naam van den Apostel PETRUS (§), de wettige vrijheid eener Bischoppelijke verkiezing niet te verhinderen, terwijl hij hem herinnert: *dat zijn Rijk en zijne ziel in de magt van dien Apostel zijn.* Ten blijke, wat hij met deze woorden verftond, gaf hij in het jaar 1080 zijnen Legaat in *Frankryk* in last, om al de ingezetenen aan hunnen plicht te doen gedenken, dat elk huis ten minste eenen penning jaarlijks aan den Heiligen PETRUS behoorde te betalen, zoo zij hem anders nog voor hunnen Vader en Herder erkennen. Evenwel gelukte hem zijn eisch in *Frankryk* niet.

Ook was hij aan andere kanten niet minder werkzaam, om zijne heerschappij over Vorsten en Landen uit te breiden of te bevestigen. WRATISLAW, Hertog van *Bohemen*, had van ALEXANDER II het voorregt bekomen, om een Bischopsmijter (*Mitra*)

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Hij onderneemt het zelfde in Bohemen te Kapua en Hongaryen.
te

(*) *Libr. II. Epist. 32.*

(†) *Libr. I. Epist. 75.*

(§) *Libr. VIII. Epist. 20.*

V te mogen dragen, GREGORIUS bevestigde dit, maar
 BOEK
 IV
 Hoofdst. na C. G. maar zelfs zijne zaligheid daar van afhing (*). En
 Jaar 1073. wat de Hertog beloofd hebbe, mag men daar uit
 tot 1517. opmaken, dat GREGORIUS hem, in het volgende
 jaar 1073, bedankt, dat hij hem 100 mark zilver
 voor den Apostel PETRUS had toegezonden (†).
 Toen hij zich in 1073 te *Kapua* onthield, moest
 de Vorst dier plaats, RICHARD, zoo als reeds se-
 dert NICOLAUS II plaats had gehad, hem den eed
 van trouw afleggen (§). Aan SALOMO, Koning
 van *Hongaryë*, herinnerde hij insgelijks in het jaar
 1074, dat zijn Rijk aan de Roomsche Kerk in ei-
 gendom toebehoorde, hij bestraft hem, dat hij zijn
 Rijk van HENDRIK IV te leen genomen had, en
 dreigt hem, dat hij niet lang regeren zal, als hij
 het niet voor een leen der Roomsche Kerk erkent (**).
 Vervolgens schrijft hij aan 's Konings nabestaande,
 den Hertog GEYSA, dat dit ook werkelijk gebeurd
 zij (††); God had het onregt, hetwelk de Koning
 zijnen Apostel aangedaan had, gestraft, en het Rijk
 aan den Hertog geschonken, maar deze moest dan
 ook deszelfs leenroerigheid des te minder vergeten.
 In het jaar 1076 begeerde DEMETRIUS, Hertog van
Kroatië en *Dalmatië*, van GREGORIUS den titel
 van

(*) *Libr. I. Epist. 38.* (†) *Libr. II. Epist. 7.*

(§) *Iuramentum fidelitatis, quod fecit RICHARDUS, princeps Domino suo Gregorio Papæ, ap. HARD. l. c. p. 1213.*

(**) *Libr. II. Ep. 13.* (††) *Libr. II. Ep. 63, 70.*

van Koning, welken hij ook verkreeg, onder voorwaarde, dat hij daar voor jaarlijks aan den Heiligen PETRUS 200 *Bijzantinen*, eene soort van *Griekfche* geldftukken, betalen zou (*). Ook vermaande hij in het jaar 1075 SUEÑO, Koning van *Denemarken*, om zich en zijn Rijk met behoorlijke godvruchtigheid aan den Prins der Apostelen over te geven (†). Zelfs de *Rusfifche* Grootvorst van *Kiew*, ISIJAS-LAW, welken de Paus DEMETRIUS, Koning der *Rusfen* noemt (§), zond in het jaar 1075 zijnen Zoon aan GREGORIUS, om deszelfs bijftand tegen zijne vijanden te erlangen, en daar voor zijn Rijk aan hem op te dragen.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Toen hij onder vorige Pausen Legaat in *Frankryk* was, had HILDEBRAND steeds veel ijver betoond tegen Kerkelijke misbruiken, welke de overhand genomen hadden; zoo dra hij Paus geworden was, verdubbelde hij dezen ijver, ten welken einde hij eene Kerkvergadering te *Rome* beleide, in het jaar 1074 (**). De voornaamfte misbruiken der Geestelijken waren in zijn oog de *Simonie* en het *Concubinaat*. Wat hij door het eerste verftond, zullen wij zoo zien; ten aanzien van het laatste spreekt de Paus, in zijne Brieven van de ondeugd van hoereri, maar men weet, dat ten dezen tijde, het huwelijk, het houden van bijzitten en andere

Zijn ijver
tegen het
huwelijk
der Gees-
telijken.

on-

(*) DU MONT *Corps Diplom. T. I. P. I. n. 88. p. 53.*

(†) *Libr. II. Ep. 51.* (§) *Libr. II. Ep. 74.*

(**) *Libr. I. Ep. 42, 43.* De besluiten dezer Kerkvergadering vindt men bij HARD. *l. c. p. 1523.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

---

onkuischheid der Priesteren, tot ééne klasse gebragt werd, en in dezen zin verhaalt LAMBERT van *Afchaffenburg*: „De Paus HILDEBRAND verordende, dat de Priesters, naar de oude Kerkewetten, geene echte vrouwen hebben, en die getrouwd waren, hunne vrouwen laten gaan, of afgezet zouden worden; ook zou in het vervolg niemand in dezen stand worden toegelaten, ten zij hij voor altijd onthouding en een ongehuwd leven beloven zou.” SIGBERT oordeelde over deze verordening, dat zij een geheel nieuw voorbeeld geweest was, en zoo als velen geloofden, uit onbedachtzame gezindheden jegens de meening der oude Kerkvaderen voortgevloeid, als die geschreven hadden, dat de *Sacramenten*, te weten, de Doop, het gewijde Olijf en het Avondmaal, eene geheime werking des Heiligen Geestes ontdekten, het zij dezelve door goede of slechte Priesters bedeed werden,” zonder dat deze Geschiedschrijver echter uitdrukkelijk zegt, dat HILDEBRAND de door zulke Priesters bediende *Sacramenten* voor nietig zou verklaard hebben, gelijk sommigen hem begrepen, en daarom van eenen misflag beschuldigd hebben. De Geschiedschrijver wil alleen zeggen, dat men, gelijk niet onnatuurlijk was, uit het verbod van den Paus omtrent de huwelijken der Geestelijken zulks besloten en afgeleid had, gelijk blijkt, uit het gene hij verder van andere kwade daar uit voortgevloeide gevolgen verhaalt: „Nadien weinige Geestelijken,” zegt hij, „deze onthouding in acht nemen; velen alleen voordeels- of vertooningshalve den schijn daar van vertoonen; maar velen hun gebrek

brek van onthouding door meined en nog menigvuldiger echtbreuk verergeren, en de Leeken zich bij deze gelegenheid tegen de Geestelijkheid verheffen, en alle Kerkelijke onderwerping afschudden: zoo ontheiligen dezen de heilige verborgenheden; twisten over dezelve; doopen kinderen, terwijl zij zich van onrein oorfmeer, in plaats van den heiligen olie bedienen; willen in hunne laatste uren het Avondmaal en de gewone Kerkelijke begrafenis van ongetrouwde Priesters volstrekt niet aannemen; verbranden de tienden, die voor de Priesters bestemd zijn; ja zelfs hebben Leeken, (om van één voorbeeld tot allen te besluiten,) het door gehuwde Priesters gewijde ligchaam des Heeren, meermalen met voeten getreden; en opzettelijk het bloed des Heeren uitgestort; en ook bovendien is 'er veel, dat verkeerd is, in de Kerk gedaan; 'er zijn bij deze gelegenheid vele valsche Leeraars in dezelve opgestaan, welke het volk door slechte nieuwigheden van de Kerkelijke regering aftrekken (*).

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

LAMBERT verhaalt vervolgens: Nadat de Paus zijn verbod in geheel Italië had laten afkondigen, begeerde hij ook van de Fransche Bisshoppen, (*ad Episcopos Galliarum*, maar hij verstaat 'er de Duit- sche Bisshoppen door, omdat het Duit- sche Keizerrijk door de Franken gesticht was,) dat zij in hunne Kerken alle vrouwen der Priesteren voor altijd door den ban van hen verwijderen zouden. Maar

Tegen-
stand der
Geestelij-
ken tegen
dit verbod

te-

(*). Deze plaats van SIGBERT is overgenomen door MATTH. *Paris. Hist. Maj. p. 9.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

tegen dit bevel woelde terstond de geheele aanhang, (*factio*,) der Priesteren. „ Zij zeiden overluid, „ het moest een volkomen kettersch mensch en van „ dwaze leerstellingen zijn, die, niettegenstaande „ het gezegde des Heeren: *Niet allen vatten dit „ woord; die het vatten kan, vatte het!* als ook „ de plaats van den Apostel: *Wie zich niet ont- „ houden kan, dat hij trouwe! Het is beter te „ trouwen dan te branden;* de menschen wreedelijk „ wilde dwingen, om als Engelen te leven, en die, „ terwijl hij de Natuur haren gewonen loop ver- „ bood, aan de hoereriĳ en onkuischheid den teu- „ gel vierde. Zoo hij bij zijn voornemen bleef, „ wilden zij liever het Priesterschap, dan het hu- „ welijk, verlaten; hij, wien de menschen walg- „ den, mogt dan toezien, van waar hij Engelen „ tot het bestuur van het volk in Gods Kerk kon „ bekomen.” De Aartsbischop van *Ments*, die in het jaar 1074 eene Sijnode te *Erfurt* bijeen deed komen, om de Geestelijken onder zijn regtsgebied tot gehoorzaamheid aan het Pauselijk bevel over te halen, werd door hen met de dood bedreigd. In het volgende jaar 1075 hield hij eene vergadering te *Mentz*, waar ook een Pauselijk *Legaat* tegenwoordig was, met scherpe bevelen gelast, maar toen hij die ten uitvoer wilde brengen, zegt LAMBERT van *Afchaffenburg*, wederleiden hem de tegenwoordig zijnde Geestelijken nadrukkelijk, en begonnen hem tevens met de vuist als anderszins zoo te dreigen, dat hij blijde was, levende uit hun gezelschap te raken. — Met welk bijzonder oogmerk GREGORIUS den

den ongehuwden staat der Priesteren dus driftig zocht door te dringen, of omdat hij in eene ongehuwde Geestelijkheid een' vasten steun meende te vinden voor het Pausfelijk gezag, of uit eene overmate van Monniken godsvrucht, zullen wij niet beslissen. Ondertusschen heeft hij zijnen wil niet volkomen kunnen krijgen. Onder andere *Duitsche* Bischoppen verzette zich OTTO, Bischof van *Konstans*, tegen denzelfden, waarom GREGORIUS eenen ernstigen Brief aan hem schreef (*), en tevens aan zijne Geestelijkheid en Gemeente, deze vermanende, om toch, om hunner zielen zaligheid wille, eenen Leeraar niet verder gehoor te geven, die zich tegen God en den *Apostolischen Stoel oproerig gekant had*. Ja hij riep de Hertogen van *Zwaben* en *Karinthië* op, met andere Grooten van *Duitschland*, om dezen en andere hem ongehoorzame Bischoppen volftrekt te verwerpen. GREGORIUS wilde zelfs vernomen hebben, dat de inwoners van *Cambrai*, (*Kamerik*), een mensch verbrand hadden, omdat hij beweerd had, dat Priesters, die zich aan *Simonie* of hoereri, (maar hier onder wordt in des Paulen taal ook het huwelijc der Geestelijken begrepen,) schuldig had gemaakt, geene *Mis* mogt houden (†).

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Simonie was namelijk het andere hoofdkwaad in de Kerk, hetwelk GREGORIUS op de vergadering van het jaar 1074 zocht uit te roeijen, behalve het eerste, hetwelk men de *Ketterij der Nicolaiten* noemde.

Zijn ijver
tegen de
Simonie.

(*) *Ap. PAUL. BERNRIED in Vit. Gregorii VII. C. 37.*

(†) *Libr. IV. Epist. 20.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

---

de. De *Simonie*, waar door men verstaat het koo-
pen of verkoopen van Kerkelijke ambten of waar-
digheden om geld, was in der daad, ten dezen
tijde, inzonderheid aan het Hof van den jongen
Duitschen Koning HENDRIK IV, tot die hoogte ge-
stegen, dat het alle palen te buiten ging, en regt-
matig door den Paus werd tegengegaan; maar hij
streckte deze misdaad ongelijk verder uit, zoodat on-
der die benaming ook begrepen werden die *regten*
der Vorsten over de Geestelijken, welke zij beweerd-
den, dat hun wettig toekwamen. Men ziet dit uit
het besluit der bovengemelde Kerkvergadering zelve,
hetwelk dus luidt (*): „Wie in het vervolg een
„ Bisdom of eene Abdij uit de hand van eenen
„ Leek aanneemt, die zal volstrekt niet onder de
„ Bisdommen en Abten gerekend worden; ook zal
„ hem het regtsgebied, (*audientia*,) van eenen
„ Bischof of Abt geheel niet toegestaan worden.
„ Wij ontzeggen hem bovendien de genade van den
„ zaligen PETRUS, en den ingang in de Kerk, zoo
„ lang, tot hij den post, welken hij door de mis-
„ daad, zoo wel van ongeoorloofde eerezucht, als
„ van ongehoorzaamheid, welke eene zonde van af-
„ goderij is, bekomen heeft, zal hebben afgestaan.
„ Hetzelfde verordenen wij omtrent de mindere Ker-
„ kelijke bedieningen. Insgelijks, wanneer eenig
„ Keizer, Hertog, Markgraaf, Graaf, of eenig an-
„ der Wereldlijke Groote, en zoodanig ander per-
„ soon,

(*) HUGO van Flavigny Chron. *Viridunens.* in LABBEI
Bibl. nova libror. MSS. T. I. p. 196.

„ foon , zich onderwinden mogt , de beleening ,
 „ (*investitura* ,) over een Bisdom of eenige andere
 „ Geestelijke waardigheid uit te deelen : zoo zal hij
 „ weten , dat hem ditzelfde oordeel kluisteren zal .”

V
 BOEK
 IV
 Hoofdst.
 na C. G.
 Jaar 1073.
 tot 1517.

Sedert eeuwen was de beleening der Bisdommen en Abten , die allengs vele goederen , en landsheerlijke regten of *Regalien* , bekomen hadden , door hunne Landsvorsten , bijzonder de Duitsche Keizeren , geschied , ten einde hunne trouw op eene plegtige wijze aan hunnen Vorst te verbinden . Dit geschiedde door het overgeven van eenen *staf* en eenen *ring* ; zelfs had dit reeds plaats onder de *Meroveische* en *Karolingische* Koningen van *Frankryk* , sedert de VIIde eeuw . Nog ouder was het regt der Vorsten , om de keuze der Bisdommen te bevestigen , of wel geheel te vernietigen , wanneer zij de Bisdommen en Abdijen naar welgevallen begaven . GREGORIUS VII had in het eerst dit beleeningsregt der Keizeren zelve erkend , maar naderhand ijverde hij tegen hetzelfde , willende *de vrijheid der Kerk* handhaven , gelijk hij het noemde , dat is , de onafhankelijkheid der Geestelijken van alle Wereldlijke Overheid , een hoofddoel , hetwelk hij zich steeds voorstelde ; zich beklagende , dat de Vorsten de Kerk als eene gemeene dienstmaagd onderdrukten (*), maar onder deze onderdrukkingen telde hij voornamelijk de *Investituur* der nieuw aangestelde Bisdommen en Abten . Tevens waren de tijdsomstandigheden bij uitstek geschikt , om de oogmerken van GREGORIUS te

Twist
 over de
 beleening
 (Investi-
 tura.)

be-

(*) *Libr. I. Epist. 42.*

V bevorderen. In *Duitschland* regeerde HENDRIK IV.,
 BOEK een jong Heer van 24 jaren, die tot hier toe de
 IV Keizerlijke kroon niet ontvangen had. Deze Vorst
 Hoofdst. na C. G. was, door heerschzuchtige Bischoppen, gedurende
 Jaar 1073. zijne minderjarigheid, geheel bedorven, en opzette-
 tot 1517. lijk in buitensporigheden gestort, om hem van het
 behandelen van staatszaken af te houden, door zijn
 willekeurig gedrag waren de *Saksen* en *Thuringers*
 in het jaar 1073 tot oproer gebracht, en hij door
 hen tot eenen vernederenden vrede genoodzaakt, ook
 had reeds de voorgaande Paus ALEXANDER II, of
 liever GREGORIUS, toen Kardinaal HILDEBRAND,
 hem reeds te *Rome* ontboden ter verantwoording.
 In der daad scheen ook GREGORIUS dezen Koning
 met regt te bestraffen, omdat hij openlijk de Bis-
 dommen aan de meestbiedenden verkocht, zoodat
 sommige steden van *Duitschland* twee Bischoppen
 te gelijk hadden. 'sPausen Brieven aan den Kei-
 zer, en 'sKeizers Moeder AGNES, door den Paus
 aan hem gezonden, scheenen ook in het eerst van
 vrucht te zullen zijn, alzoo HENDRIK in eenen Brief
 zijne misstappen bekende en berouw toonde (*).
 Ook beloofden 'sKeizers Staatsdienaars bij eede, dat
 de onregtmatig verkregene Kerkelijke goederen terug
 gegeven zouden worden (†).

Thans scheen de verzoening getroffen te zijn.
 GREGORIUS schreef eenen vriendelijken Brief aan den
 Kei-

(*) *Libr. I. Ep. post 29 l. c. p. 1219.*

(†) BERTHOLD. *Constant. Append. ad Hermannii Con-
tract. Chron. ad a. 1074.*

Keizer, en meldde hem, dat hij eenige Bisfchoppen van *Duitschland* naar *Rome* ontboden had, verzoekende hem, die des noods, zoo zij gehoorzaamheid weigerden, tot deze reize te dwingen (*). Evenwel gelukte hem zijn ontwerp niet, om door zijne *Legaten* eene Kerkvergadering in *Duitschland* te doen houden; maar daartegen hield hij 'er eene te *Rome* in het jaar 1075, op welke hij vijf Hofbedienden van den Keizer in den ban deed; den Aartsbisfchop van *Bremen* een tijd lang in zijn ambt fchorstte, als ook de Bisfchoppen van *Straatsburg*, *Spiers* en *Bamberg*, en in *Italië* die van *Pavia* en *Turin*, en den Bisfchop van *Piacenza* geheel afzette (†).

Nadat HENDRIK IV in het jaar 1075 de *Saksen* volkomen tot onderwerping gebragt had, kreunde hij zich verder niet aan 's Pausen bevelen, maar nam de in den ban gedane Grooten en Bisfchoppen weder aan zijn Hof, en ging met de Duitfche Kerken als voorheen te werk (§). Ook begeerde hij van den Paus, dat die de *Sakfifche* Bisfchoppen, die het oproer aangestookt hadden, zou afzetten (**). Maar de *Saksen* zich tot den Paus gewend hebbende, eischte de Paus van den Keizer, dat hij de gevangene Bisfchoppen zou ontslaan, opdat hunne zaak voor eene Kerkelijke vergadering kon onderzocht

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Vernieu-
wing van
den twist
met HEN-
DRIK IV.

wor-

(*) *Libr. I. Ep. 85. Libr. II. Ep. 30.*

(†) *HARD. act. Concill. l. c. pag. 1551.*

(§) *HUGO Flavio. Chron. P. II. pag. 209.*

(**) *BRUNO de bello Saxon. pag. 196.*

V worden, onder bedreiging, dat de Paus anderszins
 hem, als een verrot lid, door het zwaard des bans
 van de gemeenschap der Kerk zou affnijden; onder
 gelijke bedreiging daagde hij den Keizer in het jaar
 1076 voor eene Sijnode, welke te *Rome* gehouden
 zou worden.

BOEK
 IV
 Hoofdst.
 na C. G.
 Jaar 1073.
 tot 1517.

Gevaar van den Paus te Rome. Ondertusfchen geraakte GREGORIUS te *Rome* zelve onverwachts in gevaar. De Bevelhebber van *Rome*, CENCI, dien LAMBERT (*) QUINTIUS noemt, een rijk en magtig Heer, was, omdat hij veel wederregtelijks ondernomen had, door den Paus in den ban gedaan. Om zich te wreken, viel hij in den nacht voor het Kersfeest, waar mede toen het jaar 1076 begon, in de Kerk, waar de Paus de Mis las, vatte hem bij de haren, en sleepte hem, onder scheldwoorden, in een versterkt huis, hetwelk hij te *Rome* had. Maar een algemeene opftand der *Romeinen* noodzaakte hem fchielijk, om den Paus los te laten, hoewel 'er eenige dagen lang in de ftad gevochten werd. PAUL VAN BERNRIED (†) verhaalt dit anders, en fchrijft de mishandeling van den Paus toe aan den Zoon van eenen anderen Bevelhebber binnen *Rome*, dien GREGORIUS, al onder de regering van den voorgaanden Paus, wegens zijne buitensporigheden, in den ban gedaan had, ook befchuldigt hij HENDRIK IV van deze zaak geweten te hebben, doch hij is geen zoo geloofwaardig Schrijver als LAMBERT.

HEN-

(*) *l. c. pag. 403.*

(†) *Vit. Gregorii VII. Cap. 45, 57. cet.*

HENDRIK IV, getergd door deze handelwijze en beledigingen, riep de *Duitsche* Bisfchoppen en Abten in het jaar 1076 bijeen te *Worms*, om met hen te raadplegen, hoe GREGORIUS het gevoegelijkst zou kunnen afgezet worden. In deze vergadering kwam ook de Roomsche Kardinaal HUGO BLANCUS, (mischien BIANCHI,) wien de Paus onlangs wegens zijne flechte zeden had afgezet. Deze leverde een opstel in van beschuldigingen tegen den Paus, waar op alle de bijeengekomene Prelaten een vonnis uitspraken, dat die gene geen Paus kon zijn, noch het voorregt van den Roomschen Stoel, de magt om te binden en te ontbinden, behouden, wiens leven met zoo vele ondeugden bevekt was. Alleen weigerden de Bisfchoppen ADELBERT van *Wurtsburg*, en HERMAN van *Mets*, dit vonnis te onderteekenen, maar zij werden door WILLEM, Bisfchop van *Utrecht*, die bij den Keizer zeer gezien was, een geleerd maar hoogmoedig man, overgehaald, om zich bij de overigen te voegen; waar na een hoonend gefchrift aan den Paus opgesteld, en hem daar bij aangekondigd werd, dat hij van de Pausfelijke waardigheid, die hij tegen de Kerkelijke wetten zich had aangematigd; afstand had te doen; terwijl zij alles, wat hij van dezen tijd af aan als Paus verrigten zou, voor nietig en van onwaarde verklaarden.

Dit laatste gedeelte des verhaals van LAMBERT wordt bekrachtigd door den Brief des Keizers aan den Paus, die nog voorhanden is (*). Het opschrift

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

HENDRIK
IV laat
den Paus
afzetten.

(*) BRUNO *Hist. belli Saxon.* p. 198.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073
tot 1517.

schrift van denzelfen luidt: „ Aan HILDEBRAND, niet meer Paus, maar eenen valschen Monnik! ” „ Zoodanige groetenis, ” zegt de Keizer, „ hebt gij, door de algemeene verwarring, welke gij in de Kerk aangerigt hebt, verdiend. Gij hebt, om ’er slechts iets van aan te roeren, de Bisshoppen en Priesters, als flaven, met voeten getrapt, en daar door gunst bij het gemeen verworven. Wij hebben zulks alles uit eerbied voor den Apostolischen Stoel verdragen. Maar gij hebt deze onze nederigheid als vrees opgevat, en u daarom niet ontzien, u zelve tegen onze Koninklijke waardigheid te verheffen, welke gij gedreigd hebt, aan ons te zullen ontnemen, als of wij het Rijk van u ontvangen hadden; tot hetwelk ons echter de Heere CHRISTUS geroepen heeft. Maar u heeft hij niet tot het Priesterschap beroepen, dewijl gij door list en bedrog, door geld en zwaard, den Stoel des vredes ingenomen, en den vrede uit denzelfen verstoord, de onderdanen tegen de Prelaten gewapend, en hen geleerd hebt, Bisshoppen af te zetten of te verdoemen. Mij zelve, die echter naar de leere der heilige Vaders alleen van God geoordeeld, en om geene misdaad, ten ware ik van het geloof afweek, afgezet kan worden, hebt gij pogen af te zetten; alhoewel de Bisshoppen voorheen zelfs den afvaligen JULIAAN aan het oordeel van God alleen overgelaten hebben. ” De Brief eindigt met deze woorden: „ Klim derhalve af, gij, die door dezen ban en door het oordeel van alle onze Bisshoppen veroordeeld zijt, en laat den Apostolischen Stoel aan eenen

eenen anderen over, die de Godsdienst door geene geweldadigheden ontreinigt, en de gezonde leer van PETRUS voordraagt! Ik, de Koning HENDRIK, van Gods genade, en alle onze Bisfchoppen, zeggen u: klim af! klim af!

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

HENDRIK had ook aan de Geestelijkheid en de inwoners van Rome gefchreven, en hun den inhoud van zijnen Brief aan den Paus medegedeeld, waar bij hij nog deze bijzonderheid voegde, dat de Paus zou gezegd hebben: „Ik wil fterven, als ik den „Keizer zijne ziel en rijk niet ontruk!” Maar toen deze Brief des Keizers aan den Paus voor de Sijnode in de Kerk van *Lateraan* werd voorgelezen, en 's Keizers Gezant, in naam van zijnen Meester, en der Duitfche en Italiaanfche Bisfchoppen, den Paus gebod, zijne waardigheid neder te leggen, en van de Roomfche Geestelijkheid, namens den Keizer, eifchte, om van hem eenen nieuwen Paus te ontvangen, zou hij, zonder de befcherming van GREGORIUS, vermoord zijn geweest. Deze hield nu de vergadering voor, hoe zacht hij den Keizer had vermaand, zijne buitensporigheden te verlaten, maar hoe deze zulks met hardnekkigheid beantwoordde, dat men dus in hem den voorloper zag van den Antichrist, en het teeken der oude flange; dat het nu tijd was, het zwaard der wrake tegen hem te ontbloten enz. De Bisfchoppen vermaanden den Paus, een regtvaardig vonnis uit te fpreken; zij wilden zelfs den dood ondergaan, om in de voetftappen der Vaderen te treden. Hier op ontzette de Paus, onder algemeene toejuiching der vergadering, den

De Paus doet den Keizer in den ban en zet hem af.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G
Jaar 1073.
tot 1517.

Keizer van zijne regering, en deed hem, zoo wel als alle zijne aanhangers, in den ban, en onder dezen met name den Aartsbischop van *Mentz*, de Bischoppen van *Utrecht* en *Bamberg*, terwijl hij de overige Bischoppen, op straffe van gelijken ban, naar *Rome* ontbood, om zich te verantwoorden.

Wij zullen het formulier van dezen ban en afzetting hier laten volgen, zoo als men het bij de Schrijvers van dezen tijd en in 's Pausen Brieven en de Handelingen der Kerkvergadering vindt: „Zalige PETRUS! Prius der Apostelen! neig toch uwe godzalige ooren tot ons! en hoor mij, uwen knecht, dien gij van zijne kindsheid af gered, en tot op den huidigen dag van het geweld der boozen bevrijd hebt, die mij om mijne trouwe jegens u gehaat hebben en haten. Gij, en mijne gebiedster, de Moeder Gods, en de Zalige PAULUS, uw Broeder onder al de Heiligen, zijt mijne getuigen, dat mij uwe heilige *Roomsche* Kerk, tegen mijnen wil, tot hare regering opgevoerd heeft, en dat ik het voor geen roof geacht heb, uwen Stoel te beklimmen; dat ik veel meer mijn leven als een Pelgrim heb willen eindigen, dan uwe plaats uit wereldlijke eerzucht aan mij trekken. Ik geloof daarom, dat het u naar uwe genade, en niet om mijner werken wil, behaagd heeft, en nog behaagt, dat het Christen volk, hetwelk mij geheel bijzonder is toevertrouwd, mij bijzonder als uwen Plaatsvervanger gehoorzame; en dat mij uwentwege van God de magt, om in den hemel en op aarde te binden en te ontbinden, geschonken is. In dit vertrouwen, ter eere en beschers-

fcherming uwer Kerk, *verbiede ik*, in den naam des almachtigen Gods, des Vaders, des Zoons, en des Heiligen Geestes, uit kracht mijner magt en van uw gezag, *den Koning HENDRIK*, Zoon van den Keizer HENDRIK, die zich met ongehoorde trotschheid tegen uwe Kerk verzet heeft, *de regering van het geheele Duitsche en Italiaansche Rijk, en ontsla alle Christenen van de verpligting des eeds, welke zij hem gedaan hebben, of doen zullen; ook verbiede ik, dat niemand hem als Koning diene.* Immers, wie de eer der Kerke zoekt te verminderen, die verdient ook de eer te verliezen, welke hij schijnt te hebben. En dewijl hij als een Christen niet heeft willen gehoorzamen, en niet tot God terug gekeerd is, dien hij verlaten heeft; maar veel meer met geëxcommuniceerden gemeenschap onderhouden, vele ongeregeldheden gepleegd, de vermaningen, welke ik hem, tot zijn heil, onder uw getuigenis, geschreven heb, veracht, en zich van uwe Kerk, opzettelijk met oogmerk, om ze te verdeelen, afgescheiden heeft: zoo *binde ik hem, in plaats van uwe banden, met de banden des bans*, en in vertrouwen op u, zoodanig, opdat de volken het weten en vernemen, dat gij PETRUS zijt, en dat de Zoon des levenden Gods zijne Kerk gebouwd heeft, welke de poorten der helle niet zullen overweldigen. ”

Niets is zekerder, dan dat de Paus hier eenen ongehoorden en voorbeeldeloozen stap deed, gelijk hij dan ook zich spoedig genoodzaakt zag, denzelven tegen de menigvuldige tegenwerpen, welke ge-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

maakt werden, te verdedigen. Hij poogde zulks te doen in eenen langen Brief, aan de Bisfchoppen, Hertogen, Graven en alle geloovigen des Duitschen Rijks (*), en aan HERMAN, Bisfchop van Metz, in het bijzonder (†), doch welke, gelijk ook andere fchriften, ter verdediging van den Paus gefchreven, door anderen wederlegd werden.

Gevolgen
hier van.

Alhoewel nu velen in *Duitschland* zich aan deze handelwijze van den Paus ergerden, evenwel neigden weldra de meeste Geestelijke en Wereldlijke Vorf-ten zich naar deszelfs zijde, waar toe HENDRIK zelve, door de wraakzucht en hardheid, met welke hij de overwonnene *Sakfen* behandeld had, niet weinig toebragt. Zij kwamen daar door in het jaar 1076 weder op nieuw tot eenen opftand, waar op verfcheidene Hertogen en Bisfchoppen bijeenkwamen, om te overleggen, hoe men best van alle deze ver-
warringen een einde zou maken. De Aartsbisfchop van *Trier*, die van *Rome* terug gekomen was, brak ook alle gemeenfchap af met de Bisfchoppen, die bij den Keizer het meest vermogten, omdat zij, even als hij, in den ban waren; op zijn voorbeeld onttrokken zich verfcheidene Graven aan het Hof. HENDRIK gedroeg zich ondertusfchen zeer ongeftadig; hij ontfloeg wel de gevangene Bisfchoppen en andere Grooten, die tegen hem zich oproerig getoond hadden, maar daar tegen beoorloogde hij de *Sakfen* op nieuw.

Thans.

(*) *Ap. BRUNON. l. c. pag. 200.*

(†) *Ap. BRUNON. l. c. pag. 202-207.*

Thans besloten RUDOLF, Hertog van *Zwaben*, WELF, Hertog van *Beyeren*, HENDRIK, Hertog van *Karinthië*, de Bischoppen van *Wurtzburg* en *Worms*, en andere Grooten, den eersten November des jaars 1076 te *Tibur*, (in het *Hesfen-Darmstadsche*,) zamen te komen, en te raadplegen over de herstelling der rust. Toen de zaken zulken ernstigen keer namen, verlieten zelfs de driftigste aanhangers van HENDRIK, onder welke de Aartsbischof van *Mentz* de voornaamste was, zijne zijde.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
De Rijks-
vorsten
zetten
HENDRIK
af.

De vergadering te *Tibur* was zeer talrijk, ook lieten zich hier Pausfelijke *Legaten* vinden, die op de verkiezing van eenen nieuwen Koning aandrongen. Na eenig beraad kwam men tot een besluit, dat alleen het afzetten van HENDRIK een einde kon maken aan de ellende van *Duitschland*. HENDRIK, die met een leger bij *Oppenheim* stond, zoodat enkel de *Rhyn* hem van de Vorsten, die ook hun leger bijeen hadden, afscheidde, beloofde zich te zullen verbeteren, en bood zelfs aan, om aan de Stenden de regering ten vollen over te laten, alleen dat hij den naam van Koning behield. Maar de Vorsten, die hem niet vertrouwden, verklaarden, dat zij wel tot hier toe zijne bijna onverdragelijke onderdrukkingen gedragen hadden, omdat zij slechts aardfche voordeelen betroffen, maar thans, nu de Koning door het zwaard van den Apostolischen ban van de Kerk was afgesneden, en zij door Apostolisch gezag van de verpligting van hunnen eed ontslagen waren, zou het dwaas zijn, als zij deze gelegenheid niet waarnamen. Men verwachtte nu, dat

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

dat het tusfchen de beide partijen tot een algemeen gevecht komen zou, maar de *Saksen* lieten HENDRIK aanzeggen, dat zij de beflifling dezer zaak aan den Paus wilden overlaten, dien zij verzoeken zouden, om zich in het jaar 1077 op het Feest van *Maria's reiniging in Duitschland* te laten vinden, ten einde in eene volle vergadering der Rijksftenden den befchuldigten te veroordeelen of vrij te fpreken. Maar zoo hij binnen het jaar niet van den ban was vrijgefproken, zou hij de regering, welke hij in dien tusfchentijd niet kon waarnemen, geheel verliezen. Daar bij fchreven zij hem als voorwaarden voor, dat hij allen, die nevens hem in den ban waren, uit zijn gezelfchap verwijderen, zijn krijgsvolk afdanken, te *Spiers* met den Bifchop van *Verdun* en eenige bedienden als een ambteloos perfoon leven, niet ter Kerke gaan, nog eenige openlijke zaak waarnemen zou, tot zijn ontlag toe, en eindelijk de ftad *Worms* weder aan den Bifchop inruimen zou. Aan deze voorwaarden moest HENDRIK zich onderwerpen, waar op de *Saksen* van dit alles den Paus kennis gaven, en hem verzochten, tegen den beftemden tijd in *Duitschland* over te komen.

Dus begingen de Duitfche Stenden eene onbezonnenheid, welke hun naderhand berouwde, daar zij zich als het ware geheel afhankelijk maakten van den Paus; ondertusfchen is het opmerkelijk, dat, toen HENDRIK van bijna alle zijne Stenden uit vrees voor den Paus verlaten werd, de fteden aan den *Rhyn* grootendeels hem getrouw bleven, gelijk 'er ook onder de Duitfche Bifchoppen mannen waren, die

die vrij goede denkbeelden hadden van de regten van den Vorst en van de Geestelijkheid, onder welken de bovengewaagde Bisfchop van *Verdun*, DIETRICH genoemd, geteld moet worden, die vier jaren daar na den Paus deswegens onderhield in eenen langen Brief, in welken hij hem de beschuldigingen en tegenwerpingen tegen hem en zijn gedrag voorhield, en vraagde, wat hij daar op moest antwoorden (*).

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Dewijl HENDRIK het noodzakelijk oordeelde, om van den ban ontlagen te wezen, voor dat een jaar ten einde was, uit hoofde van het fchandelijk verdrag met de Rijkftenden, en hij het voor zich niet geraden vond, des Pausen komst in *Duitschland* af te wachten, ging hij op reize naar *Italië*, met zijne Gemalin en Zoontje, kort voor Kersmis van het jaar 1076, in het midden van eenen ftrengen winter. De *Italiaanfche* Bisfchoppen en Grooten ontvingen hem met allen eerbied, die hunnen Koning toekwam, alzoó zij zich verbeeldden, dat zijne tegenwoordigheid een einde zou maken van alle onrusten, die hun land gedrukt hadden, en tevens hoopten, zich aan den Paus, van wien zij, als aanhangers van HENDRIK, in den ban gedaan waren, te zullen kunnen wreken, dewijl zij geloofden, dat HENDRIK met dit oogmerk in *Italië* gekomen was, om den Paus af te zetten. — Van den anderen kant was de Paus, die zich reeds op weg begeven had, naar *Duitschland*, toen hij de aankomst van

HENDRIK
reist naar
Italie en
doet boe-
te voor
den Paus.

HEN-

(*) In MARTIN. *Thes. novo Anecdott. T. I. p. 214. sq.*

V HENDRIK hoorde, onzeker, of deze zich vernederen
 of wreken wilde, waarom hij zich, op raad van de
 BOEK
 IV
 Hoofdst. Markgravinne MATHILDIS, voor eene poos op haar
 na C. G. wel versterkt bergslot *Canosfa*, in het Hertogdom
 Jaar 1073. *Modena*, begaf.
 tot 1517.

Deze Vorstin, die het Markgraaffschap *Toskanen* en vele landerijen in *Oppor-Italië* bezat, en weduwe was van eenen Hertog van *Lotharingen*, stak niet alleen in magt en rijkdommen uit, maar bijzonder door hare ijverige vereering van GREGORIUS VII. Zij was bijna zijn onafscheidbaar gezelschap; steeds gereed, om hem, als haren Vader of Heer, in alles, wat hij behoefde, bij te staan. Het was uit dien hoofde, dat de aanhangers van den Keizer uitstrooiden, en voornamelijk de Geestelijken, wien de Paus het huwelijk verboden had, dat de Paus met haar eene ongeoorloofde gemeenzaamheid en verkeer had. Maar, zegt de Geschiedschrijver LAMBERT, alle verstandige mannen hielden het voor uitgemaakt zeker, dat dit valsch was; want niet alleen leide de Paus een zoo Apostolisch leven, dat daar op niet de geringste vlek hechten kon; maar ook zouden onkuifche Tooneelen in eene zoo volkrijke stad niet verborgen hebben kunnen blijven, indien zij ooit hadden plaats gehad. Hier bij had hij het kunnen laten blijven, maar hij beroept zich bovendien op de wonderen, welke meermalen op het gebed van den Paus zullen geschied zijn, en op deszelfs brandenden ijver voor God en de Kerkelijke wetten enz.

Ten gelijken tijde met den Keizer kwamen ook de

de meeste in den ban gedane Bischoppen te *Canossa* aan, waar zij, blootsvoets en enkel met een linnen kiel gekleed, den Paus om ontheffing des bans, (*Aflaat, absolutie,*) baden. Zij ontvingen dezelve ook, na eenige dagen, na elk afzonderlijk, in Cellen opgesloten, tot den avond streng gevestigd te hebben, doch met waarschuwing, dat zij met HENDRIK, voor dat hij van den ban ontslagen was, geene gemeenschap oefenen, noch hem in zijne snoode ontwerpen bijstaan zouden. HENDRIK zelve kon zijn oogmerk niet dan met moeite bereiken. Op de voorspraak zelfs van MATHILDIS en eenige aanzienlijke Grooten, antwoordde de Paus: dat HENDRIK, zoo hij zich onschuldig kende, zich te *Augsburg* kon laten vinden, in de vergadering der Rijkstenden, waar de Paus een onpartijdig vonnis zou spreken. Als 's Keizers voorspraken aanmerkten, dat intuschen de tijd verliep, welken de Vorsten bepaald hadden, liet eindelijk de Paus zich hooren: „Als HENDRIK waarachtig berouw heeft over zijne handelingen, laat hem dan, ten bewijze daar van, zijne kroon en andere Rijkskleinodien ons overgeven en bekennen, dat hij, na een zoo trotsch gedrag, den Koninklijken naam onwaardig is!” Eindelijk evenwel werd aan HENDRIK vergund, voor den Paus te verschijnen, en naar deszelfs voorschrift boete te doen voor de belediging, den Apostolischen Stoel aangedaan.

HENDRIK kwam dus in Januarij des jaars 1077 in het slot, hetwelk met eenen driedubbelden muur omringd was. Toen hij door den tweeden muur ging,

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

---

ging, moest hij zijn gevolg en Koninklijken sieraad achterlaten, maar blootvoets, alleen met een wollen overrok, daar drie dagen lang, van den morgen tot den avond, nuchteren blijven staan, en op deze wijze afwachten, wat de Paus verder besluiten zou. Deze werd met dit alles niet terstond bewogen; maar allen, die in het slot waren, hadden zoo veel medelijden met den boeteling, die al weenende om de *absolutie* aanhield, dat zij insgelijks met tranen bij den Paus smeekten, en, gelijk hij zelve verhaalt (*), over zijne buitengewone hardheid verbaasd stonden, en velen hem overluid zeiden, dat dit niet was eene Apostolische strengheid, maar de wreedheid van eene Tijrannische woestheid. Eindelijk liet GREGORIUS hem, op den vierden dag, bij zich komen, en onthief hem van den ban, doch onder voorwaarde, dat HENDRIK zich in eene algemeene vergadering der Rijksvorsten zou laten vinden, en naar derzelve uitspraak het Rijk behouden, of, zoo hij schuldig verklaard werd, daar van terstond afstand doen zou; dat hij zich in geen gevalle wreken, en tot de beslissing zijner zaak zich van alle gezag en magt onthouden zou; ook zouden allen, die aan hem door den eed van trouwe verbonden waren, zoo lang van denzelfven ontslagen zijn, en zijne vertrouwelingen van zijn Hof verwijderd blijven. Voorts, als hij het Rijk weder ontving, zou hij aan den Paus steeds onderworpen, gehoorzaam, en bereid zijn, om alles, wat in het Rijk

(*) *Libr. IV. Ep. 12. pag. 1355.*

Rijk tegen de Kerkelijke wetten gefchied was; te verbeteren; anderszins zou deze ontheffing, (*absolutie*,) terftond en met de daad nietig, en hij tot de regering onbevoegd zijn. HENDRIK beloofde alles, maar de Paus, hem weinig vertrouwende, deed deze voorwaarden ook door de Bifchoppen en Wereldlijke Grooten op de Heilige Overblijffelen bezweren. Vervolgens vierde hij de Mis, en riep den Keizer openlijk tot den Altaar. Toen het gewijde brood nemende, bood hij aan, hetzelfde als eene proeve zijner onfchuld te zullen gebruiken, te gelijk een gedeelte aan HENDRIK aanbiedende, om dus insgelijks zijne onfchuld aan den dag te leggen. HENDRIK ontftelde, en met zijne vrienden gefproken hebbende, hield hij den Paus voor, hoe weinig dit werken zou op zijne afwezende vrienden en vijanden; dus werd hij van deze proeve ontslagen, maar moest nu nog eenen bijzonderen eed afleggen, dat hij, wanneer en waar het den Paus behaagde, ter verantwoording verfchijnen, en den Paus in *Duitschland* alle veiligheid bezorgen zou (*).

Dus had GREGORIUS het zoo ver gebragt, als nog niemand zijner voorzaten, door eenen Vorst zoo geheel aan zijne voeten te vernederen, terwijl de voorwaarden, aan HENDRIK voorgefchreven, denzelfen geheel van den Paus afhankelijk maakten, zoodat de Paus ligtelijk aan de *Sakfen*, die het ontflag, (*absolutie*,) van HENDRIK zochten te we-

ren,

(*) *Juramentum Henrici Regis Teutonicorum ap. HARD. l. c. pag. 1356.*

V ren, schrijven kon: „Weest maar onbekommerd!
 BOEK Ik lever hem nog schuldiger aan u terug (*)!”
 IV
 Hoofdst. Evenwel nam dit Tooneel te *Canosfa* eene geheel
 na C. G. andere wending, voor den Keizer en den Paus, dan
 Jaar 1073. men had kunnen verwachten. Zoo dra de Grooten
 tot 1517. van het Rijk van *Italië* van het voorgevallene berigt
 Gevolgen hadden gekregen van den Bisfchop van *Zeiz*, wien
 hier van. de Paus gelast had, om ook allen, die uit hoofde
 van gemeenschap met HENDRIK in den ban waren,
 daar van te ontslaan, voeren zij tegen hem uit met
 scheldwoorden en spotternijen. Zij telden, zeiden
 zij, den ban geheel niet van iemand, wien alle *Ita-*
liaanfche Bisfchoppen reeds voor lang om regtma-
 tige redenen in den ban gedaan hadden, omdat hij
 den Apostolifchen Stoel door de ketterij der *Simo-*
nie in bezit genomen, door moorden bloedig ge-
 maakt, en door echtbreuk en andere hoofdondeug-
 den bevlekt had; ook beklaagden zij zich over den
 Koning, die zich op eene zoo lage wijze fchande-
 lijk vernederd had. Men fprak ook reeds, om
 's Konings jongen Zoon HENDRIK Koning te ma-
 ken, met denzelven naar *Rome* te trekken, en daar
 een' nieuwen Paus te verkiefen. HENDRIK vond
 echter middel, om hen te bedaren, hoewel men
 hem bij zijne terugreize geene Koninklijke eere be-
 wees, ja niet eens toeliet, om in de fteden te ko-
 men.

RUDOLF, Ondertusfchen bouwde HENDRIK op deze gezind-
 Hertog heid der *Italianen*, zonder zich verder aan het ver-
 van Zwa- ge-

(*) WALTRAM *de Unitate Eccles. L. I. C. 6.*

gelijk met den Paus te kreunen; hij nam zijne oude vertrouwelingen weder aan zijn Hof, en sprak in de vergaderingen der *Italiaansche* Grooten van den Paus niet anders dan als van den stichter van alle onrusten, welke de Kerk en den Staat deden daveren. Ook lieten zich de *Duitsche* Bischoppen, die van den ban ontheven waren, weder bij hem vinden; zijn leger, hetwelk hij op de been bragt, werd van dag tot dag talrijker. Op raad van GUIBERT, Aartsbischof van *Ravenna*, sloeg hij den Paus een mondgefprek voor, met oogmerk, zoo men zegt, om zich van zijn perfoon en van de Markgravin MATHILDIS te verzekeren, maar deze hier van de lucht gekregen hebbende, begaf zich met den Paus in veiligheid in het gebergte. Aan den anderen kant beleiden de Geestelijke en Wereldlijke Vorsten in *Duitschland* eene vergadering tegen Maart 1077, te *Forchheim* in *Frankenland*, waar toe zij ook den Paus noodigden. Deze zond hier op eenen Kardinaal, aan HENDRIK, om hem te vermanen, op deze vergadering te verschijnen, en zich te verantwoorden. HENDRIK gaf tot bescheid: dat de belangen van het Rijk van *Italië* hem verhinderden, om op deze zoo verhaaste vergadering tegenwoordig te zijn. Dit berigte de Paus naar *Duitschland*, tevens klagende, dat HENDRIK voor hem alle wegen om naar *Duitschland* te komen had gesloten, en hen radende, om voor de belangen des Rijks zoo goed te zorgen als mogelijk was. Met dit verhaal eindigt LAMBERT van *Afchafsenburg* zijne Geschiedenis.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
—
ben, tot
Duitsche
Koning
verkozen

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073
tot 1517.

De Rijksvergadering te *Forchheim* had echter haren voortgang, en verkoos RUDOLF, Hertog van *Zwaben*, tot haren Koning, die ook terstond daar op te *Mentz*, in tegenwoordigheid der Pauselijke Legaten, gekroond werd. Het verhaal van SIGBERT van *Gemblours* (*), dat de Paus de grootste hand zal gehad hebben in deze verkiezing, en dat hij aan RUDOLF eene kroon hebbe gezonden, met het opschrift :

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolpho.

aanduidende, dat hij zijne kroon aan PETRUS verschuldigd was, wordt genoegzaam wederlegd uit de Brieven van GREGORIUS zelve; in éénen van welken, geschreven, nadat hij de tijding van RUDOLFS verkiezing ontvangen had, hij aan zijne Legaten in *Duitschland* belast (†), de beide Koningen RUDOLF en HENDRIK te vermanen, dat zij hem een veilig geleide zouden bezorgen, om naar *Duitschland* te komen, en over hunne aanspraken te beslissen, hetwelk in Kerkelijke zaken zijn pligt was. Vier jaren later verzekerde hij, in eenen Brief aan alle geloovigen (§): dat God zijn getuige was, dat RUDOLF geenszins op zijn bevel of raad verkooren was; ja dat hij zelve op eene Sijnode besloten had, dat, als de Aartsbischoppen en Bischoppen hun gedrag ten dezen niet konden verantwoorden, zij van hunne waardigheid en RUDOLF van het Rijk ont-

(*) *Chron. ad a. 1077.* (†) *L. IV. Ep. 23.*

(§) *Libr. IX. Epist. 28.*

ontzet zou worden. En dit was ook de reden, waarom de *Saksen* zich in het jaar 1078 ten sterksten beklaagden over 's Pausen onbestendigheid (*). Uit welk een en ander men besluiten mag, dat GREGORIUS de verkiezing van RUDOLF wel niet bevoelen, maar daar toe echter door zijn gedrag omtrent HENDRIK aanleiding gegeven heeft; gelijk hij ook niets sterker zocht, dan het Duitsche Rijk geheel afhankelijk van zich te maken, en te houden. Ook had zijn invloed deze uitwerking, dat de Rijksvergadering te *Forchheim* in het jaar 1077 met goedkeuring en bekrachtiging van den Paus besloot, dat het Rijk nimmer erfelijk, maar altijd verkieslijk zou zijn, waar door het gezag van den Paus te meer gevestigd werd.

Drie jaren lang zag GREGORIUS den strijd der beide Vorsten om het Rijk van *Duitschland* aan, zonder eene beslissende uitspraak te wagen. HENDRIK, die in het jaar 1077 in *Duitschland* terug was gekeerd, had weder zoo vele magt bijeen gekregen, dat hij zijne partij noodzaakte, tot in *Saksen* terug te trekken. In het volgende jaar 1078 kwam het tusschen de beide Vorsten bij *Melfichstad* in *Frankenland* tot eenen veldslag, in welken geene van beide partijen de overwinning behaalde; doch in welken de Bisschoppen, die van de zijde der *Saksen*, wier leuze was: *Heilige PETRUS!* zelfs in gezelschap met den Pausfelijken Legaat, mede wilden vechten, het eerst de vlugt namen. Onder dezen werd de

Aarts-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

(*) BRUNO *Hist. bell. Saxon. p. 218.*

V Aartsbisfchop van *Maagdenburg* door de inwoners
 BOEK doodgeslagen, en de Bisfchop van *Merseburg* maakt
 IV uitgefchud; eene naaktheid, zeide hij in het ver-
 Hoofdst. na C. G. volg, welke hij om geen geld had willen misfen.
 Jaar 1073. Bij dezen twijfelachtigen uitflag oordeelde de Paus
 tot 1517. het te minder noodzakelijk, zich voor éénen van
 beiden te verklaren; waar over de *Sakfen* zich op
 nieuw bij hem beklaagden.

De Paus Eindelijk geloofde hij, in Maart 1080, dat de tijd
 doet HEN- gekomen was, om te befliften, alzo HENDRIK in
 DRIK op Januarij van dat jaar den veldflag bij *Fladenheim* in
 nieuw in *Thuringen* verloren had. In eene Sijnode te *Rome*,
 den ban. dreigde hij alle Bisfchoppen en Abten, die hunne
 ambten zich van eenen Leek zouden laten opdra-
 gen, met den ban, als ook alle Vorsten en andere
 Leeken, die aan iemand over een Bisdom of een
 ander Geestelijk ambt de *Investituur* zouden geven;
 waar op eene herhaling van den ban over HENDRIK
 volgde, wien hij andermaal de regering ontzeide van
 het *Duitsche* en *Italiaanfche* Rijk, en alle Konink-
 lijke magt ontnam, ontslaande zijne onderdanen van
 de verpligting van allen eed van trouwe, ook wen-
 fchende, dat hij nooit overwinning behalen mogt.
 Integendeel schonk hij aan RUDOLF, wegens deszelfs
 nederigheid, waarachtigheid en gehoorzaamheid,
 alle Koninklijke magt in *Duitschland*; waar toe ook
 veel deed deszelfs toegevendheid omtrent de *Inves-
 tituur* (*).

HENDRIK HENDRIK, die met alle zijne gebreken evenwel
 eene

(*) *ap. HARD. T. VI. P. I. p. 1587-1591.*

eene onvermoeide werkzaamheid betoonde, liet in het jaar 1080 eene Kerkvergadering houden te *Mentz* van 19 Bisfchoppen, en kort daar na eene talrijker te *Brixen*, op welke GREGORIUS als een valsche Monnik en stichter der schadelijkste onzinnigheid, die niet van God maar van zich zelve verkoren was; die zich door bedrog en geld aan de Kerk onbeschaamd opgedrongen; het Christenrijk geschud; eenen Katholijken Koning den dood van lijf en ziel gedreigd; een' meinedigen Koning beschermd; louter oneenigheid en ergernis, ook afscheidingen onder echte lieden veroorzaakt had; verders als de snoodste Leeraar van kerkroof en brandstichting; als een verdediger van meened en moord; die het Katholijk en Apostolisch Geloof van het ligchaam en bloed des Heeren in twijfel trok; en een oud leerling van den Ketter BERENGARIUS; aan waarzeggen en droomen gehecht; een openbaar zwartekunstenaar, met één woord, een afvallige van het geloof, afgezet, en in zijne plaats WIBERT of GUIBERT, Aartsbisfchop van *Ravenna*, verkozen werd, die den naam van KLEMENS III aannam.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
verkiest
eenen tegenpaus,
KLEMENS
III.

HENDRIK zelve zocht in het jaar 1080 zijnen mededinger in *Saksen* op, alwaar het tusfchen hen in October tot eenen derden veldslag kwam aan de *Elster*, niet ver van *Merseburg*. In dezen veldslag waren weder aan weerskanten vele Bisfchoppen tegenwoordig; van HENDRIKS zijde onder anderen de Aartsbisfchoppen van *Keulen* en *Trier*; de *Saksen* lieten voor den aanvang van het gevecht hunne Geestelijken den LXXXIIften *Pfalm* zingen. HENDRIK

Dood van
RUDOLF.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

verloor wel dezen slag, maar eene doodelijke wonde, welke RUDOLF ontving, bevrijdde hem tevens van dezen mededinger. Hier verhaalt de Chroniek van *Auerberg* (*), hoewel anderhalve eeuw daar na, dat RUDOLF, toen men hem zijnen regter arm, die hem afgehouden was, vertoonde, al zuchtend tot de omstaande Bischoppen gezegd zal hebben: Dit was de hand, met welke hij weleer aan HENDRIK, zijnen Heer, den eed van trouwe gezworen had; zij, die hem op deszelfs troon gebragt hadden, mogten toezien, of zij hem langs den regten weg geleid hadden. BRUNO (†) integendeel, zijn tijdgenoot, die geheel en al van de regtmatigheid van zijne verkiezing overtuigd was, meldt, dat RUDOLF geruster gestorven is, toen hij vernam, dat zijne *Saksen* overwinnaars waren. PAUL VAN BERNRIED (§) merkt aan, dat hij en zijne aanhangers onder de Duitsche Rijksvorsten niet meinedig genoemd konden worden, dewijl HENDRIK met regt naar de grondstellingen van GREGORIUS *den Grooten* afgezet was. Maar wederom zegt SIGBERT (**), dat de Paus. voorzegd had, als ware hem dit van God geopenbaard, dat de valsche Koning dit jaar sterven zou; dit was ook vervuld, maar in een' anderen, dan hij bedoeld had.

HENDRIK
trekt naar
Italië.

Thans bood HENDRIK op eene vergadering der Bischoppen van beide zijden in Februarij des jaars 1081 te *Kauffungen* aan de *Werta*, aan de *Saksen* den vrede aan. Maar de Aartsbischop van *Salts-*

(*) *abbas Urspergensis* p. 172. (†) *l. c.* p. 226 228.

(§) *l. c.* Cap. 97. (**) *ad a.* 1080.

Salzburg belette den vrede , door te beweerē , dat geene Kerkelijken noch Leeken HENDRIK , zonder nadeel van huune zielen , als Koning konden aannemen ; ook wilden de *Saksen* geen' wapenstilstand sluiten , zoo hun opperhoofd , de Paus , 'er niet mede in begrepen was . Maar HENDRIK had thans besloten , den Paus , dien hij als den aanstoker van al zijn ongeluk beschouwde , in *Italië* zelve aan te tasten , waar toe hij met een leger optrok . De troepen van de Markgravin MATHILDIS werden door hem geslagen , en de meeste aanhangers van den Paus raadden denzelven thans , HENDRIK , gelijk de Paus zich in eenen Brief aan zijne *Legaten* in *Duitschland* uitdrukt , *in genade aan te nemen* (*) , maar de Paus dacht zoo niet , en wilde , dat zijne Legaten den Hertog WELF van *Beyeren* tot zijne hulp zouden oproepen , tevens echter oordeelde hij het best , dat 'er niet terstond weder een Koning in *Duitschland* verkoren werd , waar bij hij het formulier van eenen eed voegde , welken zulk een Koning in allen gevalle zou behooren te zweeren , hoofdzakelijk behelzende eene getrouwe en ware gehoorzaamheid aan den H. PETRUS , en deszelfs plaatsvervanger GREGORIUS , ook zou hij , de eerste keer , als hij den Paus zien zou , door handslag , een vafal , (*miles* ,) van den H. PETRUS en den Paus worden moeten .

Naardien MATHILDIS , en hare Moeder BEATRIX , De Paus niet hadden kunnen beletten , dat HENDRIK in *Italië* zoekt den bijstand tot voor *Rome* zelve was doorgedrongen , begreep van RO-
de

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073,
tot 1517.

(*) *Libr. IX. Epist. III. p. 1480.*

V de Paus , dat hij zich eene andere meer vermogende
 BOEK hulp bezorgen moest. De *Noormannische* Vorsten
 IV in *Neder-Italië* waren reeds sedert het midden der
 Hoofdst. in *Neder-Italië* waren reeds sedert het midden der
 na C. G. XIde eeuw Vafallen of Leenmannen van de Pausen
 Jaar 1073. geworden , maar zij hadden zich niet altijd naar den
 tot 1517. wil der Pausen gedragen; zelfs had GREGORIUS in
 BERT het jaar 1074 ROBERT GUISCARD in den ban ge-
 GUISCARD daan, omdat deze vijandelijk in *Kampanië* gevallen
 was, waar de *Roomfche* Kerk vele goederen had,
 en hoe zeer ROBERT herhaalde keeren om ontslag
 van den ban verzocht (*), echter had de Paus
 niet alleen geweigerd, hem te ontslaan, maar den
 ban in het jaar 1075 zelfs herhaald. Maar nu de
 Paus begreep, dat hij dezen Vorst noodig had,
 werd, door bemiddeling van den Abt DESIDERIUS
 van *Monte Casfino*, in het jaar 1080 de vriendschap
 met den Hertog hersteld, die aan den Paus te *Be-
 nevent* plegtig trouw beloofde, en van hem de be-
 leening van zijne landen ontving.

HENDRIK Intusfchen was HENDRIK in het jaar 1080 met
 bemagtigt zijn leger tot *Rome* toe voortgerukt, en had zelfs
 Rome. reeds begonnen, deze stad te belegeren, toen hij
 naar *Toskanen* terug keerde. In het volgende jaar
 hernieuwde hij de belegering, maar verliet zijn leger
 weder, over hetwelk hij aan zijnen Paus KLEMENS
 III het bevel gaf. Doch bij eene derde onderneming
 in het jaar 1083 gelukte het hem, het deel dezer
 hoofdstad, hetwelk over den *Tiber* ligt, te ver-
 meesteren. Nu bood hij den Paus den vrede aan;

ter-

(*) GREGOR. L. II. Ep. 9. p. 1270.

terwijl de *Romeinen*, in uitzigt op denzelfven, een' stillstand van wapenen met hem sloten; maar de Paus hield veel meer eene Sijnode, op welke hij met moeite terug gehouden werd, om den Keizer op nieuw in den ban te doen. HENDRIK, *Rome* ingesloten houdende, was nu in het jaar 1084 voornemens, om ook de *Noormannische* Vorsten te beoorlogen, waar toe de *Grieksche* Keizer hem ook door het aanbieden van geld zocht te bewegen. Eindelijk openden de *Romeinen*, de langdurige insluiting moede, hem de poorten, omtrent Paschen van het jaar 1084, waar op de Paus de vlugt nam op *Engelburg*, toen nog *de Toren van Crescentius* genoemd; ook bleven de bruggen over den *Tiber*, en eenige versterkte plaatsen in de stad in handen van zijne aanhangers. Thans stelde de Keizer KLEMENS III statelijk in het bezit der Pausfelijke waardigheid, en liet zich van denzelfven tot Keizer kronen. HENDRIK verliet *Rome* in het jaar 1084 weder met zijne troepen, waar na ROBERT GUISCARD in *Rome* rukte, en den Paus bevrijdde, wien de *Romeinen* nu om vergeving moesten bidden. Bij deze gelegenheid bedreven de *Noormannen*, bij welken zich eene menigte *Arabieren* bevond, de snodeste wreedheid en verwoesting; zij verbrandden onder anderen het heerlijke Amfitheater van FLAVIUS, welks overblijfsels nog onder den naam van het *Colliseo* bewonderd worden.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

GREGORIUS verzuimde nu niet, op eene ten spoedigste vergaderde Sijnode den Keizer en deszelfs Paus in den ban te doen; ook gaven zich eenige

Dood van
GREGORIUS
VII.

V naburige steden weder aan hem over. Maar dewijl
 BOEK hij bespeurde, dat zijn verblijf te *Rome* niet veilig
 IV zou zijn, begaf hij zich met den Hertog ROBERT
 Hoofdst. na C. G. naar *Salerno*, alwaar hij den 25sten Meij des jaars
 na C. G. Jaar 1073. 1085 overleed.
 tot 1517.

Aanmer-
 king over
 zijn ka-
 rakter.

Hoe zeer het schijnen moge, dat 's Paufen wor-
 steling met den Keizer alle zijne vermogens bezig-
 heid verschaffen moest, verwaarloosde echter zijn
 veel omvattende geest niets van alles, wat in Kerk
 en Staat elders, tot in het Oosten zelfs, zijne op-
 lettendheid waardig mogt zijn. Wij zien dit uit de
 verzameling van zijne Brieven, gemeenlijk *Regis-
 trum Gregorii VII* genoemd, in elf Boeken en twee
 Aanhangfels, waar van echter het tiende Boek ge-
 heel verloren is, en het elfde slechts twee Brieven
 bevat. Ook lezen wij 'er veel in, het gene ons
 zijne gevoelens en karakter kan leeren, ten minste
 zoo als hij zelve die beschouwd wilde hebben. Dus
 schreef hij in het jaar 1080 aan ALFONSUS, Koning
 van *Kastilië* (*), dat hij wel wist, dat men de-
 zen Vorst veel nadeeligs gemeld had van zijne han-
 delingen en redenen; ook bekende hij, dat hij een
 zondaar was. „Doch,” vervolgt hij, „wanneer men
 de oorzaken van den haat en het kwaadspreken van
 onze vijanden nader onderzoekt: dan zal het duidelijk
 blijken, dat zij niet zoo zeer op ons vergramd zijn
 uit hoofde van eenig misdrijf, als omdat ik de
 waarheid handhave, en de ongerechtigheid tegenspreek.
 Wij hadden ook hunne diensten en rijkelijke geschen-
 ken

(*) *Libr. IX. Ep. 2. p. 1478.*

ken kunnen bekomen, als wij liever met hun en ons gevaar de waarheid hadden willen verzwijgen, en ons houden, als of wij niets van hunne boosheid wisten. Maar dewijl wij naar de kortheid van dit leven, en naar de gesteldheid van tijdelijke voordeelen, de aanmerking gemaakt hebben, dat nooit iemand een Bisfchop genoemd kan worden, dan wanneer hij om der gerechtigheid wille vervolging lijdt: Zoo hebben wij befloten, liever door gehoorzaamheid aan de Goddelijke bevelen, ons de vijandschap der boozen te verwekken, dan Gods toorn daar door te tergen, dat wij hun met onregt behagen.”

Tevens echter wist GREGORIUS zich ook naar den tijd, de omftandigheden en perfonen fomtijds te fchikken, en zulken, die hij reden had te vreezen, zachter te behandelen, en in hen tegenkantingen te dulden, welke hij in anderen ten fterkften vervolgde; waar van zijn gedrag omtrent WILLEM den Veroveraar, Koning van *Engeland*, ten voorbeeld kan ftrekken, die in het jaar 1076 ronduit weigerde, aan den eifch van 's Pausen Legaat te voldoen, om aan den Paus den eed van getrouwheid af te leggen; ook vergunde deze Vorst, niettegenftaande de herhaalde aanzoeken van den Paus, aan niemand van zijne Bisfchoppen om naar *Rome* te reizen, en in perfoon den Paus van hunne gehoorzaamheid te verzekeren. Dit alles duldde GREGORIUS, en gelastte ook zijnen Legaat bij dezen Koning (*), denzelven toch niet zonder zijn bevel te verbitteren, want alhoewel hij niet

▼
BOEK
IV
Hoofdfst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

(*) L. IX. Ep. 5. pag. 1483.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

niet zoo godsdienstig was , als hij , (de Paus ,) wel wenschte , echter hielp hij geene Kerken te gronde , hij hield vrede en gerechtigheid , en scheen ligter door zachtheid dan door gestrengheid tot bestendige liefde voor den Heiligen PETRUS opgewekt te kunnen worden.

Dictatus
van GRE-
GORIUS
VII.

Het merkwaardigste in zijne Brieven zijn zijne zoogenoemde *Dictatus* (*). Onder dezen naam zijn 27 stellingen of uitspraken begrepen , in welke GREGORIUS alles zamengevat zal hebben , wat de hoogheid en ommetrek der Pausfelijke magt uitmaakt. Zij zijn de volgende : „ De *Roomfche* Kerk is van den Heere alleen gegrond geworden. — De Roomfche Paus alleen wordt met regt de algemeene genoemd. — Hij alleen kan Bisschoppen afzetten , en weder met de Kerk verzoenen. — Zijn Legaat heeft , hoewel minder in rang zijnde , op eene Kerkvergadering de Voorzitting voor alle Bisschoppen , en kan het vonnis van afzetting over hen vellen. — De Paus kan afwezenden afzetten. — Met de genen , die hij in den ban gedaan heeft , mag men onder anderen niet in hetzelfde huis blijven. — Het is hem alleen geoorloofd , naar de behoefte der tijden nieuwe wetten te maken ; nieuwe gemeenten te verzamelen ; van een Domstift eene Abdij te maken , en daartegen een rijk Bisdome te verdeelen ; maar arme te vereenigen. — Hij alleen kan zich van Keizerlijken tooi bedienen. — Den Paus alleen moeten alle Vorsten de voeten kussen. — Zijn naam alleen in de

(*) L. II. post. Ep. 55. pag. 1304.

de Kerken genoemd worden. — Dit is eenige naam van zijne foort in de wereld. — Het is hem geoorloofd, Keizers af te zetten. — Hij mag de Bifchoppen, als het de nood vordert, van het ééne Bifdom naar het andere verplaatfen. — Het staat hem vrij, in de geheele Kerk een' Geestelijken te wijden, waar toe hij wil. — Een van hem gewijde kan eene andere Kerk befturen; maar niet krijgfdienften doen, noch van eenen anderen Bifchop een' hoogeran rang aannemen. — Zonder zijn bevel mag geene Kerkvergadering eene algemeene genoemd worden. — Zonder zijne bekrachtiging mag men geene wet, (*Capitulum*,) ook geen Kanoniek Boek aannemen. — Zijn vonnis mag niemand opheffen; dit kan hij alleen doen. — Hij mag van niemand geoordeeld worden. — Niemand mag zulk eenen, die zich op den Apostolifchen Stoel beroepen heeft, veroordeelen. — Alle groote belangen van elke Kerk moeten voor dezen Stoel gebragt worden. — De Roomfche Kerk heeft nooit gedwaald, en zal ook, gelijk de Schrift getuigt, nooit dwalen. — Als de Roomfche Paus *Kanoniek* verkozen is, dan wordt hij door de verdienften van den Zaligen PETRUS buiten twijfel heilig gemaakt; de Heilige ENNODIUS, Bifchop van *Pavia*, getuigt dit, en verfcheidene Heilige Vaders ftemmen met hem overeen; zoo als men het in het Decreet van den Zaligen Paus SYMMACHUS vindt. — Wanneer de Paus het beveelt en veroorlooft, kan een geringere eenen hoogeran aanklagen. — De Paus kan Bifchoppen afzetten, en weder met de Kerk verzoenen, zonder daar eerst

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

eene *Sijnode* over te houden. — Wie met de *Roomsche* Kerk niet overeenstemt, wordt niet voor regt-zinnig, (*catholicus*,) gehouden. — Hij kan de on-derdanen van den eed van trouwe aan hunne Vorse-ten ontslaan.” Voorheen geloofden zoo wel *Room-*sche als *Protestantsche* Geleerden, dat deze stellingen in der daad van GREGORIUS VII zelve waren; en men kan niet ontkennen, dat hij zijne handelingen werkelijk naar deze grondregelen heeft ingerigt; naderhand hebben inzonderheid *Fransche* Geleerden ze als een onecht verdichtfel, strijdig met de denkwijze van GREGORIUS, verworpen, omdat zij niet in zijne Brieven noch in de handelingen van eenig door hem gehouden *Sijnode* voorkomen; de middelweg schijnt hier echter de veiligste te zijn, dat namelijk een ijverig verceder van GREGORIUS ze zal hebben opgesteld, om de grootheid van den *Roomschen* Stoel in haar geheel voor te stellen.

Hoe het zij, dit is zeker, dat GREGORIUS deze grootheid tot dat toppunt verheven heeft, hetwelk reeds in voorgaande eeuwen de *Bischoppen* van *Rome* hadden pogen te bereiken, om namelijk in den naam van den Apostel PETRUS het geheele *Christendom* te beheerschen; en hier toe kwamen hem zijne groote geestvermogens, zijne onwrikbare vastheid van gemoed, en zijne *Monnikenvroomheid* buitengemeen te stade; maar beschouwt men hem, als *Leeraar* der *Christenen*, dan kan zijn gedrag in geen deele goedgekeurd of prijswaardig geoordeeld worden; in plaats van waarheid door leer en onderwijs te verbreiden, en zich te beijveren, dat het

ver-

verstand der menschen verlicht, en hun hart verbeterd mogt worden, tastte hij de ontwijfelbare regten der Vorsten en der Geestelijkheid met geweld aan, en stookte daar door een vuur, hetwelk meer dan vijftig jaren met eenen hevigen gloed gebrand, en toen nog naauwelijks heeft kunnen gebluscht worden.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073-
tot 1517.

SIGBERT van *Gemblours* (*) verhaalt, dat hij in een schriftelijk berigt gevonden heeft, dat GREGORIUS, zijnen dood voelende naderen, zijnen geliefsten Kardinaal bij zich ontboden, en voor hem aan God, den Heil. PETRUS en de geheele Kerk bekend hebbe, dat hij in het hem toevertrouwde Leerambt zeer gezondigd, en op aanstoken des Duivels haat en toorn tegen het menschdom veroorzaakt had. Hier op volgen eenige duistere uitdrukkingen van SIGBERT, (*Postea vero sententiam, quæ in orbe terrarum effusa est, pro argumento Christianitatis coepisse dicebat;*) en eindelijk meldt hij nog, dat GREGORIUS dezen Kardinaal aan den Keizer gezonden, en door hem zoo wel dezen Vorst als alle andere levende en overledene Christenen, die hij ooit in den ban gedaan had, van denzelven ontflagen heeft (†). Maar PAUL VAN BERNRIED verhaalt (§), dat hij tegen de Kardinalen en Bisshoppen, die in
zij-

(*) *Chronogr. ad a. 1085.*

(†) ALBERICH in *Chronogr. pag. 129. en MATTH. Paris. Hist. Maj. pag. 13.* hebben dit verhaal van hem overgenomen.

(§) *Vit. Gregor. VII. Cap. 108. 110.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073
tot 1517.

zijne laatste uren bij hem stonden, en hem wegens zijn leven en leere gelukkig noemden, gezegd hebben, dat hij op zijne werken geheel geen prijs stelde; alleen vertrouwde hij op dit eenige, dat hij altijd de gerechtigheid bemind, en de ongerechtigheid gehaat had; dat hij daarom ook in ballingschap stierf; bovendien had hij allen van den ban vrijgesproken; alleen den Keizer en den Tegenpaus uitgezonderd. Het is moeilijk tussehen deze verhalen uitspraak te doen; SIGBERT schreef wat vroeger dan PAULUS, en was den Keizer toegedaan; maar PAULUS was een driftig voorstander van den Paus, en verhaalt veel omstandiger. Ook is dit zeker, dat de partij van GREGORIUS in het vervolg de overhand behield, en dat dus het voordeelste van hem geloofd werd.

Hoe zwart zijne Tegenstrevers dezen Paus hebben afgemaald, daar van zagen wij in het voorgaande een voorbeeld, in de redenen, waarom Keizer HENDRIK en zijne aanhangers tot zijne afzetting beslooten. Niemand echter heeft hem met afzigtiger kleuren afgebeeld, dan de Kardinaal BRUNO, 's Pausen Tijdgenoot, in zijne Levensbeschrijving van GREGORIUS, welke hij kort na deszelfs dood heeft opgesteld, en welke eigenlijk uit twee Brieven van dezen Kardinaal aan de *Roomfche* Kerk bestaat. Als men hem gelooven zal, dan is HILDEBRAND op eene overhaaste en onregtmatige wijze Paus geworden; hij heeft de Kardinalen, die naar de Kerkelijke wetten getuigen van zijn leven zijn moesten, van zich verwijderd, zonder hunne toestemming den Keizer

in

in den ban gedaan; moorddadige aanslagen op hun leven gemaakt; onregtvaardige straoefeningen bevolen; door een Tooverboek den Duivel tot zijnen dienst opgeroepen, en deze booze kunst van twee leerlingen van Paus GERBERT of SYLVESTER II, die ook Pausen geweest zijn, onder den naam van BENEDICTUS IX en GREGORIUS VI, geleerd; de ketterij, dat de doop door eenen in den ban zijnde bediend, nietig is, beweerd; door goochelspel gewaande wonderen verrigt; zijne naaste voorzaten op het laaghartigst, zelfs met slagen, mishandeld, en sommigen van hen door zijne vrienden laten vergiftigen. Men ziet hier zeker den haat van den Kardinaal tegen den Paus doorschijnen, maar daar uit volgt niet, dat alles enkel laster zij.

Aan den anderen kant hebben de aanhangers van dezen Paus, en al de voorstanders der Pauselijke hoogheid, hem door buitensporige loftuitingen verheven. Reeds bij zijn leven verspreidde men wonderwerken, als door hem verrigt, gezigten en verschijningen, aan hem gebeurd, en zijne hem begunstigende Levensbeschrijvers hebben 'er na zijnen dood nog meer verhaald. Hier door werd men allengs opgewekt, om GREGORIUS voor eenen Heiligen te verklaren. In het jaar 1584 liet GREGORIUS VIII, nadat één zijner voorzaten reeds in de XIVde eeuw zijn Beeld onder de Beelden van andere Heiligen had laten plaatsen, zijnen naam in het Roomsche *Martijrologium* invoegen; maar in het jaar 1609 veroorloofde PAULUS V het eerst aan den Aartsbischop van *Salerno* en deszelfs Domkapittel, om

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
jaar 1073.
tot 1517.

GREGORI-
US VII
Heilig
verklaard.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G
Jaar 1073
tot 1517.

ter zijner eere een Feestdag te vieren; en deze vrijheid verkregen vervolgens meer andere Gemeenten. Doch, toen BENEDICTUS XIII in het jaar 1729 hem in zijne ganfche Kerk ter algemeene vereering voorftelde; en ook de *Legende*, of de *Liturgie*, (Kerkedienst,) welke op zijnen Heiligendag in de Kerk gebruikt zou worden, bekend maakte, in welke uitdrukkelijk gezegd wordt, dat hij den goddeloozen Keizer afgezet, en deszelfs onderdanen van hunnen eed ontfagen had, verboden de Keizer, de Koning van *Frankryk*, en andere Roomschkatholijke Vorsten, de plegtige vereering van GREGORIUS in hunne landen (*).

VICTOR
III op-
volger
van GRE-
GORIUS
VII.

GREGORIUS VII was op zijn sterfbed door de aanwezende Kardinalen en Bifchoppen verzocht, hun eenen man te noemen, wien men, na zijnen dood, de befcherming der Kerk kon toebetrouwen. Hij ftelde hun daar op ANSELMUS, Bifchop van *Lucca*, voor; die in het jaar 1071 dit Bifdom en de beleening van hetzelfde door ftaf en ring van HENDRIK gekregen, maar daar over berouw hebbende, zich aan 's Pausen zijde gevoegd, en dien in zijne fchriften tegen KLEMENS III verdedigd had, waarom de Paus hem zoo hoog achtte, dat hij hem in zijn Bifdom weder herftelde, en ook bij het naderen van zijnen dood, hem zijne wonderdadige Bifchopsmuts of mijter toezond; behalve hem liet GRE-
GO-

(*) *L. Avocat du Diable, ou Memoires historiques et critiques sur la vie et sur la Legende du Pape Gregoire VII. 3 Voll. 1743. in 8vo.*

GREGORIUS aan de Kardinalen de keuze tot zijnen opvolger tusfchen den Kardinaal DESIDERIUS, Abt van *Monte Casfno*, den Bifchop OTTO van *Ostia*, thans zijnen Legaat in *Frankryk*, en den Aartsbifchop van *Lions*, HUGO; maar onder dezen prees hij bijzonder den Kardinaal DESIDERIUS aan.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Deze was de eenige Zoon van eenen Vorst van *Benevento*, die, geheel tegen den zin zijner bloedverwanten, Monnik, en in het jaar 1058 Abt van *Monte Casfno* geworden was, en kort daar na Kardinaal der Roomfche Kerk werd. Hij bragt de verzoening tusfchen GREGORIUS VII en den Hertog ROBERT GUISCARD te wege, gelijk wij hier voor gezien hebben; maar vermijdde zorgvuldig allen omgang met HENDRIK IV; zelfs, als hij eens genoodzaakt was, in het jaar 1082 voor denzelven te verfchijnen, weigerde hij, hem den eed van trouwe af te leggen. Bij deze gelegenheid beweerde hij ook tegen de Bifchoppen, dat NICOLAUS II heel zot gehandeld had, dat hij de noodzakelijkheid eener Keizerlijke bekrachtiging tot de verkiezing van eenen Paus erkend had; geen mensch kon den Apostolifchen Stoel tot eene dienstmaagd vernederen, en de *Italiaanfche* Geestelijkheid zou zich hier in alleen tegen de geheele wereld verzetten (*). DESIDERIUS betoonde zich echter volftrekt afkeerig van de Pausfelijke waardigheid, en weigerde zelfs te *Rome* te komen, om de verkiezing bij te wonen, opdat men hem niet verkiezen en noodzaken zou dezelve aan

te

(*) LEO *Ostiens*. L. III. C. 50.

V te nemen, waar mede het geheele jaar 1085 verliep. Doch het volgende jaar besloot DESIDERIUS naar Rome te gaan, omdat van hem niet meer gesproken werd. Hier werd hij terstond verkoren onder den naam van VICTOR III, maar hij bleef deze waardigheid weigeren, en begaf zich weder naar zijn Klooster, tot hij zich eindelijk in het jaar 1087 liet bewegen, op eene Kerkvergadering te *Kapua*, om zijne verkiezing aan te nemen. Nu kwam hij, verzeld van de Vorsten van *Kapua* en *Salerno*, te *Rome*, alwaar hij in de *Pieters Kerk*, uit welke de soldaten van den Tegenpaus KLEMENS verdreven werden, gewijd werd, waar na hij weder naar zijn Klooster keerde, maar door de Markgravin MATHILDIS, die met een leger te *Rome* gekomen was, overgehaald zijnde, om naar *Rome* te keeren, werd hij meester van het grootste gedeelte der stad, en ook van *Engelenburg*, en de naburige steden *Porto* en *Ostia*, wanneer een gewaande Bode van den Keizer de *Romeinen* opriep, om aan hunnen pligt te denken, waar op zij de geheele stad bemagtigden, uitgezonderd de *Pieters Kerk* en *Engelenburg*, zoodat, schoon KLEMENS thans scheen boven te drijven, *Rome* echter in opschudding bleef. Inmiddels was VICTOR weder naar *Monte Casfno* vertrokken, waar hij eene foort van kruistogt uitschreef tegen de *Arabieren* van *Afrika*, die de kusten van *Italië* plunderden, maar spoedig door deze kruisvaarders geslagen werden.

Doch VICTOR had ook een' onverwachten tegenstander aan HUGO, Aartsbischop van *Lions*, die ook

ook van GREGORIUS VII tot Paus was aangeprezen, en gelijk men geloofde, en VICTOR hem te laste leide, uit nijd, omdat hij voorbijgegaan was, zich met den Abt RICHARD van *Marseille* tegen VICTOR verbond. Hoe het zij, in twee Brieven aan de Markgravin MATHILDIS (*), geeft hij de slechteste schets van dezen Paus, deszelfs trotsheid, arglistigheid, en zeden over het algemeen. Daartegen verweet VICTOR, op eene *Sijnode* te *Benevent*, in het jaar 1087, aan hem en den Abt RICHARD lasteringen en vervolgingen, verbiedende tevens alle gemeenschap met hen; te gelijker tijd ontzette hij den Tegenpaus, dien hij den voorlooper van den Antichrist, en den aanvoerder des Satans noemt, van deszelfs Priesterlijke waardigheid, en sprak den banvloek tegen hem uit. Ook verbood hij op nieuw alle beleeningen der Bisschoppen en Abten, door Wereldlijke Vorsten; zelfs zou niemand den Godsdienst bijwonen der genen, die zoodanige beleening ontvangen had, dewijl het eene dwaling was, hen voor Priesters te houden (†).

V
BOEK
1V
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Drie dagen na deze vergadering stierf VICTOR den 16den September 1087. Een gelijktijdig Duitsch Schrijver (§) verhaalt, dat hij niet alleen door omkoopingen op den troon geraakt was, maar ook dat hij een zeer verachtelijk einde gehad hebbe. Maar hier

(*) In HUGON. *Flaviniae Chron. Virod. Part. II. pag. 233.*

(†) PETRUS *Diaconus Libr. III. Cap. 72.*

(§) In *Chron. Augustens. ad a. 1087.*

V hier spreekt een ijverig aanhanger des Keizers, wiens
 BOEK berigten nog onzekerder zijn dan de doorgaans prij-
 IV zende berigten van PETRUS *den Diaken*. Zekerder
 Hoofdst. na C. G. is het, dat hij Schrijver is geweest van een werk
 Jaar 1073. tot lof van den Heil. BENEDICTUS, (*Dialogorum*
 tot 1517. *Libri IV. de Miraculis S. Benedicti*,) doch waar
 van het vierde Boek verloren is geraakt.

URBANUS VICTORS dood bragt zijne partij in groote ontstel-
 II. tenis, evenwel, door de aanmoeding van MATHIL-
 DIS kwam 'er eene vergadering bijeen in Maart 1088
 te *Terracina*, in welke de Kardinaal-Bischoep OTTO
 van *Ostia*, die insgelijks door GREGORIUS was aan-
 geprezen, tot Paus verkoren werd, onder den naam
 van URBANUS II. Deze was uit een adelijk geslacht
 in *Frankryk* afkomstig, en een leerling van den
 beroemden BRUNO, stichter van de *Karthuizer Orde*
 te *Rheims*; hij ging in het jaar 1070 in het Kloos-
 ter te *Clugny*, in hetwelk hij spoedig *Prior* werd.
 Op verzoek van GREGORIUS VII werd hij in het
 jaar 1078 door zijnen Abt, met anderen, als de
 wijsten van het Klooster, naar *Rome* gezonden, en
 door den Paus tot zijnen raadsman verkoren, en
 met het Bisdom van *Ostia* begiftigd. HENDRIK IV,
 aan wien hij door den Paus als Legaat gezonden
 was, liet hem in het jaar 1083 gevangen zetten,
 schoon hij spoedig weder ontslagen werd; evenwel
 was hij van nu af te ijveriger in het voorstaan van
 de belangen van zijnen Meester. In eene vergade-
 ring, in het jaar 1085 te *Quedlinburg*, alwaar ook
 de door de Pausfelijke partij nieuw verkorene Koning
 HERMAN van *Luxemburg* tegenwoordig was, had hij
 de voorzitting. Naau-

Naauwelijks was hij tot Paus verkoren, of hij liet tevens bij de kennisgeving van zijne verheffing overal bekend maken, dat hij de grondregelen van GREGORIUS VII volstrekt zou volgen, doch, schoon men zich vrij algemeen gereed toonde, om hem te erkennen, wilden echter de *Engelschen* tot het jaar 1091 zich nog voor hem noch voor KLEMENS III verklaren, zelfs schoon hun Aartsbischop ANSELMUS van *Canterbury* zich toen voor URBANUS verklaarde, volgden zij eerst in het jaar 1095 deszelfs voorbeeld. Te *Rome* zelve leefde URBANUS in benauwde omstandigheden, in den winter des jaars 1088, zoodat hij slechts van eenige, gedeeltelijk arme vrouwen, het noodige tot zijn onderhoud bekomen kon, en ter naauwer nood op een eiland van den *Tiber* door eenen dapperen *Romein* beschermd werd. In het volgende jaar echter werden de omstandigheden voor hem gunstiger, toen de veranderlijke *Romeinen* den Tegenpaus KLEMENS uit hunne stad verjaagden, waar op URBANUS II eene Kerkvergadering hield, en op dezelve den ban tegen den Keizer vernieuwde, en de uitspraken zijnes voorzaats bevestigde (*).

In het volgende jaar won URBANUS II in *Italië* nog meer gezag; hij leide den twist bij tusschen ROGER en BOËMUND, Zonen van ROBERT GUISCARD, en ROGER deed hem den eed van Leenmanschap; ook bragt hij een huwelijk tot stand tusschen MATHILDIS, die thans reeds over de 40 jaren oud was,

(*) HARD. *Act. Concil.* T. IV. P. II. p. 1653.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
jaar 1073-
tot 1517.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

---

was, en den Hertog van *Beyeren*, WELF V. Dit huwelijk echter terge de den Keizer zoo zeer, dat hij in het jaar 1090 met een sterk leger in *Italië* kwam, en twee of drie jaren lang de Landen van *MA-*
THILDIS verwoestte en plunderde. Reeds was zij bedacht op vrede, toen zeker Abt haar verzekerde van den Goddelijken bijstand, op de voorbede van den *H. PETRUS*; en zijne voorspelling schein ook waarheid te worden, toen het geluk in het jaar 1092 de wapenen des Keizers verliet. Gedurende deszelfs voorspoed hadden ook de aanhangers van *KLEMENS III* weder moed gevat, die zich in 1091 van *Engel-*
enburg meester maakten, terwijl *URBANUS* op eene Sijnode te *Benevent* den ban tegen hem herhaalde. In het jaar 1093 hield hij eene andere vergadering van bijna 100 Bisschoppen, te *Troja* in *Apulië*, alwaar hij allen in den ban deed, die de zoogenoemde *Trevis* of *Treuga Dei*, (opschorting van alle bijzondere vrede en vijandelijkheden, door de Geestelijkheid bevolen,) zou schenden. Men leide hem, om dezen tijd, de gewetensvraag voor: of zulken, die in den tegenwoordigen krijg in *Italië* eenen *Scheurmaker*, (zoo noemde men de aanhangers van den Keizer,) om hals bragten, ook aan de Kerkelijke boete onderhevig waren? Hier op antwoordde hij: dat hij die genen wel niet voor doodslagers hield, die uit brandenden ijver voor hunne Katholijke Moeder, (de Kerk,) eenigen, die in den ban waren, gedood hadden. Opdat nogtans de Kerketucht niet geheel verloren ging, zouden de Bisschoppen hun, naar het oogmerk, waar mede zij deze daad

ver-

verrigt hadden, (*secundum intentionem*,) eene voegzame boete opleggen, opdat zulke lieden de oogten der Goddelijke eenvoudigheid met zich verzoenen mogten, als zij misfchien volgens de menschelijke zwakheid daar bij iet *dubbelzinnigs* in de gedachten gehad mogten hebben (*).

In het jaar 1093 kreeg de Paus URBANUS II te meer in *Italië* de overhand, toen de partij van MATHILDIS 's Keizers Zoon KOENRAAD, die reeds voor lang door de *Duitschers* tot opvolger van zijnen Vader verkoren was, tegen den Vader wist op te zetten, zoodat hij zich onverziens tot de zijde van den Paus wendde. DODECHIN, Abt van het Klooster *Disenberg* of *Difibodenberg*, (*S. Dysibodi*,) in den *Paltz*, die in de XIIIde eeuw geschreven heeft, geeft van dezen opstand des Zoons eene zoo verfoeilijke als onwaarschijnlijke oorzaak op (†). De Keizer, zegt hij, begon zijne Gemalin ADELHEID te haten, en sloot haar in eene gevangenis op, alwaar hij haar van verscheidene personen liet verkrachten; hier toe wekte hij zelfs zijnen Zoon KOENRAAD, wiens Stiefmoeder zij was, insgelijks op; en als deze van zoodanige schendaad terug beefde, gaf zijn Vader hem voor eenen Bastaard en ondergestokenen Zoon uit. ADELHEID ontvlugtte uit hare gevangenis naar MATHILDIS, en den Paus, wien zij haar ongeluk verhaalde, en toen in een Klooster ging.

KOEN-

(*) *Decret. Gratiani P. II. Causa XXIII. quest. 5. Cap. 47. pag. 810.*

(†) *Append. ad Marian. Scoti Chron. a. 1093.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
jaar 1073.
tot 1517.

HENDRIKS
Zoon
KOEN-
RAAD staat
tegen den
Vader op.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G
Jaar 1073.
tot 1517

KOENRAAD begaf zich insgelijks, uit tegenzin tegen zijnen Vader, bij den Paus, die hem van den ban onthief en aflaat gaf. — Het is waar, men vindt dit verhaal ook bij DONNIZO of DOMNIZO, Hofgeestelijke van MATHILDIS, op het Slot *Canosfa*, die haar leven in slechte Latijnsche Verzen beschreven heeft, en bij BERTOLD, maar deze allen zijn hevige vijanden van den Keizer, en het verhaal brengt zoo veel inwendige ongeloofwaardigheid met zich, dat geen mensch van eenig doorzigt 'er geloof aan hechten zal. Men heeft, naar alle waarschijnlijkheid, den jongen Prins van zijnen Vader afkeerig gemaakt, deels wegens den ban, die zoo dikwijls tegen denzelfen vernieuwd was, deels door hem te doen hopen op het Koninkrijk van *Italië*. Gelijk hij dan ook dadelijk reeds in het jaar 1093 te *Monza* en te *Milaan* als Koning van *Italië* gekroond werd. Ook werden vele steden in *Lombardien* tegen den ouden Keizer oproerig, en niet alleen WELF IV, Hertog van *Beyeren*, Vader van den Gemaal van MATHILDIS, maar ook andere Vorsten op eene vergadering te *Ulm* in het jaar 1093, leidden den eed aan den Heil. PETRUS af. Evenwel beledigde KOENRAAD den Paus al spoedig, door in hetzelfde jaar, als Koning van *Italië*, aan den nieuwen Aartsbischop van *Milaan*, ARNULF, de beleening van zijne wereldlijke regten en goederen te geven.

Met dit alles kon URBANUS geen meester van *Rome* worden, waar de Tegenpaus tot in het jaar 1097 *Engelenburg* in bezit hield. Ook waren zij-

ne inkomsten in treurige omftandigheden, zoodat hij, als in het jaar 1094 de Opziener van het Paleis van *Lateranen* hem aanbood, hetzelfde tegen eene fomme gelds over te leveren, zich bijna vergeefs, om dezelve te bekomen, tot de aanwezende Bifchoppen en Kardinalen wendde. In het jaar 1095 deed de Paus eene reize naar *Lombardyë*, alwaar hij te *Piacenza* de vermaarde Kerkvergadering hield, welke den kruistogt vastfelde tegen de *Muhammedanen*. Ook veroordeelde de Paus op deze vergadering de Ketterijen van BERENGARIUS, en die der *Simonie* en der *Nikolaïten*, in den zin van GREGORIUS VII. Toen hij vervolgens te *Cremona* kwam, hield de Koning KOENRAAD voor hem den ftijgbeugel, en deed hem den algemeenen eed van trouwe, waar tegen de Paus hem voor eenen Zoon der Kerke erkende, en hem zijnen raad en bijftand beloofde, om het Duitfche Rijk en de Keizerlijke Kroon te bekomen, doch behoudens alle regten der Roomfche Kerk, bijzonder ten aanzien der *Investituur* van Geestelijken door Leeken.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Middelerwijl werd URBANUS II in gefchillen gewikkeld met den Koning van *Frankryk*, FILIPS I. Deze Vorst, die reeds niet zeer gezien was bij GREGORIUS VII, had in het jaar 1097 zijne Koningin BERTHA verftooten, en BERTRADA, die hij aan haren Gemaal eenen Graaf van *Anjou* ontvoerd had, getrouwd. Hier tegen verzette zich IVES of IVO, Bifchop van *Chartres*, waarom de Koning de landerijen van zijne Kerk liet plunderen, en hem zel-

URBANUS
II doet
den Koning van
Frankryk
in den ban

V zelveu gevangen nam. Dus verhaalt IVO zelve (*), en anderen na hem; maar DAVID BLONDEL heeft beweerd (†), dat FILIPS zich reeds in het jaar 1085 van BERTHA, ook met bewilliging zijner Geestelijkheid, uit hoofde van te na bloedverwantschap, heeft laten scheiden; maar ook dat BERTHA, met regtmatige bekommering voor hare eere, haren Gemaal verlaten hebbe, waar bij echter de Koning eenige misflagen beging; bij voorbeeld, dat hij op zijne vermaagdschapping met haar geen acht gegeven hebbe, noch haar vorig huwelijk eerst behoorlijk had laten ontbinden. Hoe het zij, URBANUS bestrafte in het jaar 1092 RAINAULD, Aartsbischop van *Rheims*, en andere van dezen afhankeijke Bischoppen, onder welken ook die van *Senlis* was, die het huwelijk des Konings bevestigd had, en belastte hun, den Koning terstond te vermanen, om deze zaak spoedig te verbeteren, dewijl de Paus anders dezen *Midianitischen* echtbreker met het zwaard van PINEHAS zou moeten doorsteken (§). Maar de Koning liet daartegen in het jaar 1094 eene *Sijnode* te *Rheims* houden, om zijn huwelijk goed te keuren, en IVO als een' oproerig hoofd te straffen. Meer weten wij niet van deze vergadering, dan

(*) *Epist.* 13, 14, 15, 19, 21, 22, 35.

(†) *De formulæ: Regnante Christi, in Vett. Monum. usu Sect. II. pag. 16.*

(§) *Append. Epistt. Urbani II. Ep. 35. ap. HARD. Concil. T. VI. P. II. pag. 1672.*

dan dat IVO, die nu weder in vrijheid gesteld was, voor dezelve ontboden zijnde, geweigerd hebbe te verschijnen (*).

Doch de Paus benoemde den Aartsbischop van *Lions*, HUGO, tot zijnen *Legaat* in *Frankryk*, die in het jaar 1094 op eene Sijnode te *Autun* den ban tegen Keizer HENDRIK IV en den Tegenpaus KLEMENS III liet vernieuwen, maar denzelven ook tegen Koning FILIPS liet uitspreken, omdat hij bij het leven zijner Gemalin eene andere genomen had. Thans begon FILIPS zich voor den Paus te verootmoedigen. Hij liet denzelven onder eede verzekeren, dat hij met BERTRADE geene verkeerung had gehad, sedert de Paus zich deze zaak had aangetrokken. De Paus onthief hem daar op van den ban, en gaf hem vrijheid, verder zijne kroon te gebruiken, welke de Franfche Koningen ten dezen tijde, als zij op Feestdagen in hunnen fieraad verfchenen, uit de hand van eenen Bischop ontvingen (†). Spoedig echter veranderde de Paus zijne gevoelens weder omtrent den Koning, waarfchijnlijk, omdat deze met BERTRADE bleef verkeerun, en FULCO, haar voormalige echtgenoot, zich deswegens bij den Paus beklagde. Hij deed den Koning op nieuw in den ban, op de vermaarde Kerkvergadering te *Clermont*, in het jaar 1095, op welke de eerste kruistogt vastgefteld werd. In den XV en XVIDen *Canon* van deze vergadering verbood ook de Paus in het algemeen, dat geen

Gees-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

(*) HARD. l. c. pag. 1709, 1710.

(†) URB. II. Ep. 36. ap. HARD. l. c. p. 1673.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Geestelijke eene Kerkelijke bediening uit de hand van eenen Leek ontvangen, en geen Leek eenige belee- ning over Geestelijke waardigheden geven zou; en in den XVlden verbod hij aan alle Bischoppen en Priesters in handen van eenen Koning of anderen Leek den eed van leenroerig- of onderdanigheid af te leggen, (*ne in manibus ligiam fidelitatem faciat*) (*). Als eene reden van dit laatste verbod gaf de Paus (†) het volgende: het was verfoeijelijk, dat handen, welke tot zulke eer verheven waren, dat door derzelve dienst *God geschapen werd*, en dat zij aan God den Vader tot zaligheid der menschen offeren konden, het gene zelfs den Engelen niet geoorloofd is, dat deze zich aan zulke handen zouden onderwerpen, welke onophoudelijk door onkuifche aanzoekingen, roof en bloedvergieten be- vlekt worden. Doch deze *Canon* is noch in *Duitschland*, noch in *Frankryk* en *Engeland* ten uitvoer gebragt.

In het jaar 1096 keerde URBANUS als in zegepraal naar *Italië* terug, na den Koning van *Frankryk* in deszelfs Rijk bestraft, en daar eenen geduchten oorlog tegen de *Muhammedanen* aangevangen te hebben; *Rome* was thans ook geheel in zijne magt, behalve het Kasteel *Engelenburg*; en schoon MATHILDIS 'in misverstand geraakt was met haren Ge- maal, den Hertog WELF, die haar verliet, zette zij ech-

(*) *Ap. HARD. Concill. l. c. p. 1717.*

(†) ROGER *van Heviden* bij PETR. DE MARCA *Concord. Sacerdot. et Imper. L. VIII. C. 21. p. 1203.*

echter den oorlog tegen HENDRIK IV met zoo veel werkzaamheid voort, dat deze in het jaar 1097 van alle ondernemingen op *Italië* in het vervolg moest afzien.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
[jaar 1073.
tot 1517.

In het jaar 1098 bevond URBANUS II zich bij de belegering van *Kapua*, welke stad tegen haren Vorst RICHARD was opgestaan. Na het overgaan dezer stad hield de Paus te *Salerno* een mondgefprek met ROGER, Graaf van *Sicilië*, aan wien en deszelfs opvolger hij het voorregt schonk, om altijddurende *Legaten* van den Heil. PETRUS in *Sicilië* te zijn, hetwelk aan deze Vorsten een groot gezag in de Kerkelijke zaken van hun land bezorgde, en daarom gemeenlijk *Monarchia Siciliae* geheeten wordt (*). In later tijd ondernam de Kardinaal BARONIUS in het XIde Deel zijner *Kerkelijke Jaarboeken* deze schenking van den Paus, en die zoogenoemde *Siciliaansche Monarchie* te ontkennen, en te beweeran, dat URBANUS II alleen aan ROGER of ROGIER zekere bepaalde Kerkelijke voorregten had toegestaan, en dat de zoogenoemde *Monarchia Siciliae* haren oorsprong veel later had gehad van eenen onregtmatischen Tegenpaus ANAKLETUS II enz. Het *Spaansche Hof*, hetwelk toen in bezit was van *Sicilië*, nam dit zoo hoog op, dat dit Deel van BARONIUS werkterstond verboden en zelfs volgens sommigen openlijk in *Spanje* verbrand is geworden Ter-

Monar-
chia Sici-
liæ.

(*) GAUFRIED of GALFRIED van *Malaterra Hist. Sic. Libr. III. Cap. 27.*

(†) L. EL. DU PIN *Defense de la Monarchie de Sicile contre les entreprises de la cour de Rome.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Terwijl URBANUS zich bij de *Normannische* Vorsten onthield, vergaderde zijne partij in het jaar 1098 driemaal, ten einde, zoo zij zeide, de door HILDEBRAND uitgevondene of van hem onder voorwensel van Godzaligheid vernieuwde oude Ketterijen te niet te doen, en de goddeloosheid van die genen uit te roeijen, die onlangs in het Katholijk Geloof scheuringen verwekt hadden. De Hoofden dezer partij schreven deswegens eenen Brief, met het opschrift: Aan allen, die God vreezen, en de Roomsche Kerk liefhebben (*). Maar dit was ook de laatste poging dezer partij, alzoo de geheele stad *Rome* zich in het jaar 1099 aan URBANUS II onderwierp. Hij had in het jaar 1098 nog eene Kerkvergadering te *Bari* in *Apulië* gehouden, op welke gehandeld werd over eene vereeniging der *Grieksche* met de *Latijnsche* Kerk. ANSELMUS, Aartsbisshop van *Kanterbury*, was op dezelve tegenwoordig, en verhinderde, dat de ban tegen zijnen Koning niet werd uitgesproken, wien echter de Paus tijd stelde ter verantwoording. Maar daartegen had 's Pausen *Legaat* in *Frankryk* den Koning FILIPS weder in den ban gedaan, omdat hij niet lang zonder BERTRADE gebleven was. De Paus, nu meester van *Rome*, hield daar eene Kerkvergadering, op welke hij de banvloeken tegen den Tegenpaus en deszelfs aanhangers vernieuwde, en eenige andere schikkingen maakte.

Dood van Kort daar na overleed URBANUS II, den 19den
Ju-

(*) BRUNO *Vit. Gregor. VII. L. II. p. 26.*

Julij 1099. Men heeft hem ook wonderwerken toegeschreven, en zijn naam is in fommige Martijrologien en Lijsten van Heiligen geplaatst, hoewel hem nooit een Feestdag gewijd is. Ook is zijne geleerdheid en welsprekendheid geroemd geworden, doch in zijne Brieven, welke ons alleen zijn overgebleven, komt slechts de gewone *Latijnsche* stijl van die tijden en eenige belezenheid in de Kerkvaderen voor; voor het overige was hij een man van ondernemenden geest, standvastigen moed, en aanhoudende werkzaamheid, in het voorstaan en uitbreiden van de grondregelen van GREGORIUS VII, ter verheffing van de Pausfelijke magt en gezag, welke hij in alle opzigten, en met een gevolg, overeenkomstig zijne oogmerken, bevorderd heeft.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
URBANUS
II.

Omtrent veertien dagen na de dood van URBANUS II, werd in Augustus 1099 de Kardinaal RAINER of RAGNER, onder den naam van PASCHALIS II, tot zijnen opvolger verkoren. Bij zijne inwijding deed men hem eenen gordel aan met zeven nederhangende sleutelen en zegelen, om daar mede te beteekenen, dat hij naar de zevenvoudige genade des Heiligen Geestes, in de regering der Kerk, de magt had, om te fluiten en te openen.

PASCHA-
LIS II.

In het jaar 1100 overleed ook de Tegenpaus KLEMENS III. Deze wordt van de Pausfelijke partij, die hem eenen Aartsketter, (*haeresiarcha*) noemt, als een trouwelooze boosdoender beschreven, en door den vriend van GREGORIUS VII, ANSELMUS, Bischof van *Lucca*, niet zachter behandeld.

Dood van
den Tegen-
paus
KLEMENS
III.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

deld (*). Met meer billijkheid wordt hij behandeld in de Chroniek van *Auersberg* (†), alwaar hij beschreven wordt als een man, uitstekende in gaven van geest, welsprekendheid, adel en eerwaardigheid van persoon. Het is merkwaardig, dat men na zijn dood uitstrooide, dat bij zijn graf te *Ravenna* wonderen gebeurden; waarom de Paus het ligchaam van dezen zijnen mededinger, die zelfs na zijn dood voor hem nog gevaarlijk was, liet opgraven en wegwerpen (§). — De Keizerlijke partij stelde wel bij vervolg nog drie Tegenpausen aan, maar deze verdwenen schiekelijk. Zekere ALBERT werd op den dag zijner verkiezing, en de tweede, DIETRICH of THEODERICUS, eenige maanden daar na, gevangen genomen; maar de derde, MAGNIULF, die zich SYLVESTER IV noemde, moest *Rome* verlaten, en stierf kort daar na.

FILIPSKoning van Frankryk in den ban

PASCHALIS trad, als Paus, volkomen in de voetstappen van GREGORIUS VII. Dewijl Koning FILIP van *Frankryk* weder in de oude gemeenzaamheid met BERTRADE leefde, zond de Paus twee Kardinalen, die hem noodzaken zouden, zich van haar te scheiden. Deze hielden in het jaar 1100 eene vergadering te *Poitiers*, op welke WILLEM, Hertog van

(*) *Libri duo contra Guibertum Antipapam, pro defensione Gregorii VII. in CANIS. Lectt. Ant. Tom. III. P. I. pag. 369-395.*

(†) *Chron. Abb. Ursperg. pag. 181.*

(§) *Chron. Abb. Ursperg. pag. 189.*

van *Aquitanië*, en andere Grooten, vergeefs verzocht hebbende, dat men hunnen Koning niet in den ban zou doen, de vergadering onder bedreigingen verlieten. Doch na hun vertrek ging men echter voort met het uitspreken van den ban. Het volk hier door getergd, begon te schelden, en één van het volk wierp van boven eenen steen op de Kardinalen, maar trof eenen Geestelijken op het hoofd, zoodat hij bloedend ter aarde viel. Evenwel bleven de Kardinalen standvastig, zoodat zij zelfs hunne hoofden voor de rondvliegende steenen blootstelden. Dit gezigt bragt de aanwezende grooten en het gemeen tot berouw, zoodat men zich voor de vergadering vernederde, en gehoorzaamheid beloofde. De ban, nu tegen den Koning vernieuwd, deed thans ook die uitwerking, dat men, gedurende vier dagen, welke hij zich met BERTRADE te *Senlis* onthield, al de Kerken dier stad gesloten hield, en 'er geenen Godsdienst in verrigtte, waarom BERTRADE eene derzelven liet opbreken, om 'er door eenen Hofgeestelijken de Mis te laten lezen (*).

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

PASCHALIS zette ook den twist met HENDRIK IV op dezelfde wijze als zijne voorzaten voort, en vernieuwde den ban tegen denzelven op eene Kerkvergadering te *Rome*, in het jaar 1102, op welke HENDRIK beloofd had te verschijnen, maar niet verscheen, en veel meer bedacht was, op het aanstellen van eenen nieuwen Tegenpaus. 's Kei-

Vervolg
van den
twist met
HENDRIK
IV.

(*) *Concil. Pictav. ap. HARD. Tom. VI. Part. II. pag. 1857. Chron. Virodun. in LABBEI Biblioth. MSS. Tom. I. pag. 260.*

V 's Keizers oproerige Zoon KOENRAAD was in het
 BOEK jaar 1101 als Koning van *Italië*, doch van elk en
 IV zelfs van de Markgravin MATHILDIS veracht, over-
 Hoofdst. leden. Maar 's Keizers nog overige tweede Zoon,
 na C. G. HENDRIK, dien hij in het jaar 1099 tot zijnen op-
 Jaar 1073. volger had laten verkiezen, behandelde den Vader
 tot 1517. kort daar na even trouweloos, ja nog slechter. De
 HENDRIK, Zoon van Pausfelijke partij hield hem gestadig voor, dat zijn
 Zoon van HENDRIK Vader in den ban was, en dat hij zelve dien niet
 IV, staat tegenzijn' ontgaan zou. OTTO van *Freisingen* noemt ook twee
 Vader op, Duitsche Graven, die den Zoon zouden opgehitst
 en neemt hem ge- hebben; maar HERMAN, Abt van *Doornik*, die ter-
 vangen. stond na dezen tijd geschreven heeft, zegt uitdruk-
 kelijk (*): „ dat de schrandere Paus den jongen
 „ Prins met eenen Brief tegen zijnen Vader hebbe
 „ opgestookt, en hem vermaand, Gods Kerk te
 „ hulpe te komen; dus had HENDRIK, die buiten-
 „ dien naar het Rijk begeerig was, en die zich ver-
 „ heugde, door het Apostolisch gezag gelegenheid
 „ gekregen te hebben, zich des te stoutter gewa-
 „ pend.” Waarlijk 'er is geene reden, waarom
 men dit verhaal geloof zou weigeren, daar de Paus
 den opstand van den oudsten Zoon goedgekeurd
 had, en zich alles tegen HENDRIK, die in den ban
 was, geoorloofd rekende.

Hoe het zij, HENDRIK verliet zijnen Vader onver-
 wachts, op het einde des jaars 1104, en liet zich
 door

(*) HERMAN. *Tornacensis Narratio restorationis
 Abbatiae S. Martin. Tornac. Cap. 83. ap. DACHIER. Spi-
 cil. Tom. II. pag. 914.*

door 's Paufen Legaat in *Duitschland*, den Bisfchop GEBHARD van *Konftans*, van den ban ontfiaan, en weder in den fchoot der Kerke aannemen, vervolgens werd in eene vergadering te *Nordhaufen*, in het jaar 1105, alles afgefchaft, wat den Paus kon mishagen, terwijl HENDRIK vele aanhangelingen van zijnen Vader door beloften en bedreigingen van denzelfen aftrok, en hem eindelijk te *Coblentz* in zijne magt lokte, hetwelk door den ouden Keizer zelve verhaald wort in eenen aandoenelijken Brief aan den Koning van *Frankryk* (*). Nadat HENDRIK namelijk zijnen Vader had doen verklaren, dat hij met geëxcommuniceerden geene gemeenfchap zou houden, nadat hij hem, met geweld van wapenen, verfcheidene fteden ontnomen, de hem getrouwe Bisfchoppen en Abten afgezet, en zich voor een groot gedeelte van het Rijk meester gemaakt had, kwam hij eindelijk, onder fchijn van een mondfprek met zijnen Vader ter verzoening te begeeren, te *Koblentz* bij zijnen Vader. Deze viel hem, zoodra hij hem zag, te voet, en bezwoer hem smeekende, dat hij zich ten minften, indien ook zijn Vader voor zijne zonden van God gekastijd moest worden, geen fchandvlek op den hals zou laden, nademaal het hem, als Zoon, niet voegde, hem deswegens te ftraffen. Maar HENDRIK, zoo fchrijft de Vader, was zoo fraai geleerd, dat hij tegen zulke daad den hoogften afkeer betuigde, voor hem

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

ne-

(*) HENRICI IV. *Epist. ad Reg. Celtar. ap. Hist. Vitæ ejus p. 397.*

V nederviel, en hem volkomene trouw en gehoorzaam-
 BOEK heid beloofde, indien hij zich slechts met den Apos-
 IV tolfchen Stoel wilde verzoenen. De Keizer beloof-
 Hoofdst. de dit gereedelijk; maar vond zich, onder aanhou-
 na C. G. dende geveinsde verzekeringen van zijnen Zoon,
 Jaar 1073. tot 1517. tegen het einde van het jaar 1105, te *Bingen* en
Beckelsheim gevangen, alwaar hij van des Zoons
 aanhangers genoodzaakt werd, de Rijkskleinodien
 over te geven, en te *Ingelheim* van het Rijk zelve
 afstand te doen.

HENDRIK HENDRIK, zijn leven in gevaar ziende, was over-
 V sterft. bødig, om alles te doen, wat men begeerde. De
 Pausfelijke Legaat, die ook bij de hand was, gaf
 hem te kennen, dat hij zich niet anders kon red-
 den, dan door de openbare belijdenis van zijn on-
 recht; aan den Paus en de Kerk aangedaan. Op
 's Keizers vraag, of hij dan door eene algemeene be-
 lijdenis aflaat zou verkrijgen, was het antwoord van
 den Legaat, dat hij daar toe geene volmagt had;
 dit moest te *Rome* geschieden, en de aflaat daar
 verleend worden. Eindelijk ontvlugtte de Keizer
 naar *Luik*, alwaar de Bisfchop hem onderhoud be-
 zorgde; maar waar de Keizer eindelijk onder zoo
 vele rampen uit kommer bezweek, en den 7den Au-
 gustus des jaars 1106 overleed. Zijn lijk werd ter-
 stond te *Luik* in eene Kerk begraven, maar als
 eenige Voisten den jongen HENDRIK voorhielden,
 dat hij welligt verdacht zou worden, in gelijke ge-
 voelens met zijn' Vader te staan, indien deszelfs
 lijk in eene gewijde Kerk bleef, gaf deze bevel, het
 lijk op te graven, en in eene ongewijde Kerk te
 plaat-

plaatfen , tot de Paus , op gedaan verzoek , den ban zou opgeheven hebben . Dit gefchiedde , en het lijk werd in eene ongewijde Kapel van eene andere Kerk , in welke zoo lang alle dienst gefchorst werd , bijgezet , tot dat dit Geestelijk potsenfpel vier of vijf jaren daar na een einde nam , wanneer de Pausfelijke aflat aankwam , en het lijk in de gewijde aarde begraven werd .

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Zoo lang zijn Vader leefde , betoonde HENDRIK zich zeer onderdanig aan den Paus , en noemde zich den Zoon en Befchermer der Roomfche Kerk (*). Ook zond hij in zijnen eigen naam en in den naam der Rijksftenden in het jaar 1106 Gezanten aan den Paus , om dien te verzoeken , in *Duitschland* te komen , tot bijlegging van alle verfchillen . De Paus ging ook werkelijk op reize , maar verftaande , dat de *Duitschers* zijne fchikkingen omtrent de *Investituur* niet gemakkelijk zouden aannemen , en dat de jonge moedige Koning nog niet gefchikt was , om het juk des Heeren te dragen , zeide hij zuchtend : de deur was in dat land nog niet geopend ! en ging toen naar *Frankryk* , in het jaar 1107 , waar hij om ondersteuning tegen den Keizer aanhield (†). Ook had hij niet misgehad . Immers , op eene door hem gehouden Kerkvergadering te *Troyes* , op welke hij weder de vrije verkiezing der Geestelijken bepaalde , met verbod , dat geen Leek zich daar mede zou be-

HENDRIK
Vfluit een
vergelijk
met den
Paus over
de Inves-
tituur.

(*) *Epist. ad. Gislam Abbatisf. in MARTIN. Thes. nov. anecd. T. III. p. 1176.*

(†) *Abb. Ursperg. pag. 193.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

bemoeijen, verschenen ook Gezanten van HENDRIK, stroeve en spijtige Heeren, (zegt de Abt SUGER)(*), en onder dezen WELF, (WELF V van Beyeren,) (*vir corpulentus, et tota superficie longi et lati admirabilis, et clamofus.*) De Aartsbischop van Trier alleen was onder deze Gezanten een beschaafd en wellevend man, die zeer verstandig sprak en in de Fransche welsprekendheid geoefend was (*gallicano cothurno exercitatus.*) Deze stelde namens den Keizer voor: dat van de tijden van GREGORIUS den Grooten af in gebruik was geweest, dat bij de verkiezing van Bischoppen den Keizer kennis werd gegeven, en zijne toestemming verzocht, dat vervolgens de verkiezing op verzoek des volks door de Geestelijkheid geschiedde. Vervolgens begaf zich de nieuwverkozene Bischop vrijwillig en zonder *Simonie* tot den Keizer, om van denzelfen *door ring en staf* met de *Regalien* beleend te worden, en hem den vasallen eed te doen, opdat de Bischop bezit konde nemen van steden, sloten, tollens enz. die hem van den Keizer geschonken zijn. Als de Paus dit wilde toegeven, kon 'er tusfchen het Rijk en de Kerk eene vereeniging getroffen worden.

De Paus liet door een' Bischop hier op antwoorden: de door CHRISTUS bloed verlost en in vrijheid gestelde Kerk mogt geene dienstmaagd verbeelden; als zij zonder 's Keizers wil geene Prelaten kan verkiezen, dan was de dood des Verlosfers krachteloos

(*) *In Vita Ludovici Grossi ap. DUCHESNE SS. Hist. Franc. T. IV. p. 289.*

loos verklaard, en de Kerk slaafs aan den Vorst onderworpen enz. De Gezanten toonden zich hoogst onvergenoegd en zeiden: Niet hier, maar te *Rome* moet deze zaak dan door het zwaard afgedaan worden! De Paus zond nog wel aan den Rijkskanselier ALBRECHT, om een vergelijk te treffen, maar HENDRIK wilde niet, dat dit in eens anders Rijk zou geschieden, en men kwam overeen, dat men in het volgende jaar te *Rome* ten dezen einde een algemeene *Synode* houden zou.

Eerst in het jaar 1109 gingen 'er Gezanten van HENDRIK naar *Rome*, aan welken de Paus verklaarde, dat hij den Keizer met vaderlijke zachtmoedigheid zou onthalen, indien hij zich als een *Katholijk* Koning, als een Zoon en verdediger der Kerk, als een vriend der gerechtigheid gedragen zou. In het jaar 1110 trok HENDRIK zelve met een leger van 30,000 man naar *Italië*, om bezit van het Rijk van *Italië* te nemen, zich tot Keizer te laten kronen, en van den twist met den Paus een einde te maken. Op zijne aannadering naar *Rome* liet de Paus hem voorslagen doen tot een vergelijk, hetwelk ook werkelijk in het jaar 1110 getroffen werd, op de volgende voorwaarden: De Keizer zou afstaan van de *Investituur* van alle Kerken; hij zou alle Kerkegoederen vrijgeven, die niet openlijk tot het *Duitsche* Rijk behoorden, en ieder van den eed, welke tegen Bischoppen geschied was, ontslaan; hij zou aan den Heiligen PETRUS alle zijne bezittingen wedergeven, en den Paus alle mogelijke veiligheid verzekeren; en daar voor eenige Grooten tot gijzelars

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V laars leveren. De Paus daartegen wilde op den
 BOEK dag, als HENDRIK gekroond zou worden, aan alle
 IV Bisfchoppen bevelen, dat zij aan den Keizer en zijn
 Hoofdst. Rijk alle *Regalien* zouden overlaten. Te gelijk be-
 na C. G. Jaar 1073. loofde de Paus voor zich en zijne nakomelingen den
 tot 1517. Keizer en het Rijk over dit alles niet te zullen ont-
 rusten, hem te zullen kronen, hem tot handhaving
 des Rijks bij te staan, en voor dit alles ook zeker-
 heid te geven (*).

De Paus en Geestelijkheid verloren bij dit ver-
 drag, tegen de afschaffing der ijdele plegtigheid van
 de *Investituur*, zoo veel wezenlijke voordeelen van
Regalien enz., dat het naauwelijks geloofbaar
 schijnt, dat des Pausen meening bij het sluiten van
 hetzelfde opregt geweest zij; trouwens, men had bij
 hetzelfde voorbehouden, dat de Bisfchoppen 'er in bewil-
 ligen zouden, welke bewilliging kwalijk te verwachten
 was; evenwel is 'er nog een geschrift van den Paus
 voorhanden (†), uit hetwelk schijnt te blijken, dat
 de Paus opregt zal hebben te werk gegaan, dewijl
 hij daar in de gronden en redenen ontvouwt, wel-
 ke hem dit vergelijk hebben doen aannemen. Daar-
 tegen heeft HENDRIK naderhand in eenen rondgaan-
 den Brief aan alle Christenen (§) zich beklaagd,
 dat PASCHALIS arglistig gewerkt hebbe, om het
 Rijk

(*) PETR. *Diacon. Chron. Casin. L. IV. C. 35. in MU-
 RATOR. SS. rer. Ital. T. IV. p. 513.*

(†) *In DODECHIN Append. ad MARIANI Scoti Chron.
 Tom. I. PISTOR. pag. 669.*

(§) Bij denzelfven. *l. c. p. 668.*

Rijk en de Kerk te scheiden, niettegenstaande het geflotene vergelijk, volgens hetwelk de Kerk zich met hare tienden en vrijwillige giften zou vergenoegen. PANDULF in zijne Levensbeschrijving van PASCALIS II, zwijgt geheel van dit vergelijk, om den Keizer des te meer als eenen vijand der Kerk en als een' trouweloos en wreed Vorst te kunnen affchilderen.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Nadat het vergelijk van wêerskanten bezworen was, trok HENDRIK in het jaar IIII binnen Rome; maar wilde niet eer in de Hoofdkerk gaan, bij welcher ingang de Paus hem ontving, voor dat derzelver deuren en de nabijzijnde kleine vestingen door zijne getrouwen bezet waren. Toen de Paus van hem het geschrift van afstand der *Investituur* begeerde, sprak hij eerst in het geheim met zijne Bischoppen en Vorsten. Deze raadpleging duurde zoo lang, dat de Paus bij den Keizer op de uitvoering vas het vergelijk liet aanhouden, waar op eenige vertrouwden des Keizers antwoordden, dat het vergelijk onregtvaardig, en even daarom nietig was. De Schrijvers, die dit verhalen, noemen het eene listige hardnekkigheid van de Keizerlijke partij, maar vergeten tevens de waarschijnlijke oorzaak te melden, dat namelijk de Bischoppen, die bij het vergelijk te veel verloren, het aannemen en uitvoeren van hetzelfde verhinderd hebben.

HENDRIK
wordt tot
Keizer
gekroond

Men twistte hier nog over in de Kerk, toen een Duitscher uit het gevolg des Keizers optrad en tegen den Paus zeide: „ Wat behoeft men zoo veel

„ woorden? Gij moet maar zeker weten, dat on-

„ ze

V „ ze Heer, de Keizer, even zoo gekroond wil zijn,
 BOEK „ als KAREL, PIPYN EN LODEWYK gekroond zijn
 IV „ geworden.” Als de Paus desnietteenstaande hier
 Hoofdst. „ na C. G. in weigerig bleef, omdat het vergelijk verbroken
 Jaar 1073. was, liet HENDRIK denzelfen gevangen nemen, en
 tot 1517. met het vallen van den nacht uit de Kerk naar een
 huis wegbrengen. Maar zoo dra de *Romeinen* dit
 gevangennemen van den Paus vernamen, vielen zij
 op de *Duitschers* aan, die in de stad verstrooid wa-
 ren, van welken zij een groot getal ombragten.
 Den volgenden dag kwam het tot een hevig ge-
 vecht, waar in de kans eene poos twijfelachtig was,
 maar de Keizer eindelijk met zijne gevangenen van
 de stad aftrok. Deze werden op Sloten en Kaste-
 len gezet en 61 dagen lang bewaard, en terwijl
 HENDRIK intusfchen *Rome* belegerd hield, en het
 gebrek in deze Hoofdstad toenam, drongen de *Ro-
 meinen* zelve bij den Paus aan, dat hij den Keizer
 zou toegeven, gelijk hij dan ook ten laaften daar in
 bewilligde.

Dienvolgens beloofde PASCHALIS, en 13 Kardi-
 nalen bezwoeren het voor en met hem, dat hij in
 het vervolg zou dulden, dat de met goedkeuring
 des Keizers vrij gekozene Bischoppen en Abten van
 denzelfen, voor hunne inwijding, door ring en staf
 beleend konden worden; ook dat hij den Keizer
 wegens al het gebeurde nooit ontrusten of ooit in
 den ban zou doen; waar tegen HENDRIK op zich
 nam, onder eede van zijne Bischoppen en Grooten,
 den Paus en al de gevangenen in vrijheid te
 stellen; hem bij te staan en getrouwelijk te gehoorza-
 men,

men, zoo ver de eer van zijn Rijk zulks duldde. Aangaande het inwilligen in de *Investituur* moest de Paus een bijzonder geschrift aan HENDRIK ter hand stellen bij deszelfs kroning, welke in April des jaars 1111 in de Pieterskerk plaats had. Bij die gelegenheid bood hem de Paus ook de helft eener gebrokene *Hostie* aan met deze woorden: „Gelijkerwijze dit deel van het levendmakend ligchaam gescheiden is, zoo worde ook die geen van het Rijk van CHRISTUS en God gescheiden, die het beproeft, om dit vergelijk te breken!”

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Thans schieen alles op eenen goeden voet te zijn, maar terstond na den aftogt des Keizers verklaarden de Kardinalen, die niet mede gevangen geweest waren, in eene vergadering, het door den Paus bewilligde verdrag voor nietig, en PASCHALIS, schoon hun gedrag in eenen Brief afkeurende, beloofde nogtans te gelijk, te zullen verbeteren, waar in hij zich door ijver voor het algemeene best mogt misgrepen hebben. BRUNO, Bisfchop van *Signia*, en Abt van *Monte Casfino*, die een' grooten naam van heiligheid had, drong insgelijks bij den Paus aan, om dit verdrag te niet en den Keizer in den ban te doen; de Paus daartegen, die hem ontzag, verbood hem, Bisfchop en Abt te gelijk te zijn, en gebood den Monniken, eenen anderen Abt te verkiezen. BRUNO zocht hun in het eerst door soldaten eenen opvolger op te dringen, maar leide kort daar na zijn ambt neder (*). Het onlangs gesloten verge-

Nieuwe
bewegin-
gen.

(*) PETR. *Diac. Chron. Monast. Casin. L. IV. C. 42.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

lijk verwekte ook opzien in andere landen; onder anderen ontschuldigde IVO, Bischoep van *Chartres*, anders een ijverig voorstander van de regten der Geestelijkheid, den Paus, in eenen Brief aan een' Abt, die hem naar zijn oordeel over dit vergelijk gevraagd had (*), hij erkende daar in, dat de Paus eene zwakheid getoond had, en als hij daar ongeneefelijk bijbleef, dan mogten wel de Bischoppen den Paus niet oordeelen, maar zij behoefden hem niet te gehoorzamen, ook mogten zij, als hij iet strijdigs met het Euangelie leerde, hem tegen spreken, gelijk PAULUS aan PETRUS gedaan had. Hetzelfde beweerde IVO, aan den Aartsbischoep JOANNES van *Lions*, welke Primaat van *Frankryk* eene Sijnode bijeen geroepen had, op welke IVO niet verscheen, maar aan welke hij zijne gevoelens mededeelde in eenen Brief (†); in dezen veroordeelde hij de *Investituur der Leeken*, maar wilde dezelve geene *Ketterij* genoemd hebben, men moest dezelve wel uitroeijen, maar wanneer dit niet zonder Kerkelijke scheuring geschieden kon, behoorde men dit uit te stellen.

Het vergelijk verbroken en
HENDRIK weder in den ban
gedaan.

Te *Rome* baatte het ondertusfchen niet, dat de Kardinalen, die met den Paus gevangen waren geweest, het vergelijk mede bezworen hadden. Men noodzaakte den Paus door hevige verwijtingen, zoo hij zelve dit niet van eersten af voornemens geweest was, om het vergelijk te herroepen; ten minste zond hij nog voor de Sijnode, welke hij in het jaar

(*) *Epist.* 225.   (†) *Epist.* 236.

jaar 1112 houden moest, eenen rondgaanden Brief aan alle zijne Legaten, waar in hij alles, wat hij als een gevangene genoodzaakt geweest was, den Koning te beloven, voor nietig verklaarde en voor altijd veroordeelde (*). In de Kerkvergadering, welke daar op in de Kerk van *Lateraan* gehouden werd, verklaarde de Paus, dat, alhoewel de Koning en die het bezworen vergelijk niet gehouden hadden, hij echter nooit den banvloek tegen hem uitspreken, of hem over de *Investituur* ontrusten zou. Het overgeleverde geschrift erkende hij voor eenen misslag, dien hij wenschte, verbeterd te zien, doch de wijze van verbetering aan de Prelaten overlatende. Zeldzaam genoeg, en waar bij men den Paus van strijdigheid en huichelen niet vrij kan spreken! Vervolgens, nadat de Paus zijne Geloofsbelijdenis had afgelegd, veroordeelden en excommuniceerden de leden der vergadering het van hem aan den Keizer overgeleverd geschrift, als strijdig tegen den Heiligen Geest en tegen de Kerk (†).

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Het gene PASCHALIS zelve tegen den Keizer niet wilde ondernemen, deed, waarschijnlijk niet zonder zijn weten, of welligt niet zonder zijne heimelijke bevelen, zijn *Legaat* in *Frankryk*, de Aartsbisshop GUIDO van *Vienne*, die in het jaar 1112 met een aantal Bisshoppen eene Kerkvergadering te *Vienne* hield. Deze schreven aan den Paus (§), dat zij
in

(*) BARON. *Annal. ad a. 1112. n. 3. p. 95.*

(†) *ap. HARD. T. VI. P. II. p. 1899.*

(§) *ap. HARD. l. c. p. 1913.*

V in hunne vergadering, door medewerking van de
 BOEK genade des Heil. Geestes, geraadpleegd hadden over
 IV de *Investituur*, over zijn gevangennemen en over
 Hoofdst. de *Investituur*, over zijn gevangennemen en over
 na C. G. het geschrift, hetwelk de meineedige *Duitsche Kei-*
 Jaar 1073. zer hem, (*a vestra Majestate*,) afgeperst had, —
 tot 1517. dat zij, om de verwoesting der Kerk en des Ge-
 loofs te verhoeden, ook tot Gods en tot zijne eer,
 door ingeving des Heil. Geestes, elke *Investituur*,
die van eenen Leek over Kerkelijke dingen gefchon-
 ken werd, voor eene Ketterij verklaard, het ge-
 schrift, hetwelk de Koning van zijne eenvoudigheid
 afgeperst had, veroordeeld, en *tegen den Koning*
den banvloek uitgesproken hadden. — Zij eindigden
 met de verklaring, dat, als de Paus dit bevestigde,
 en zich van alle verbindtenis met dien wreeden
 dwingeland onthield, zij zijne getrouwe Zonen wilden
 blijven. Maar als hij hun gedrag niet wilde goed-
 keuren, mogt God hun genadig zijn, dewijl hij daar
 door hen van hunne gehoorzame onderwerpelijkheid
 terug zou stoten. — Doch PASCHALIS dankte God
 terstond in eenen nieuwen Brief aan deze Bisshö-
 pen, voor den ijver, met welken zij als leden des
 Kerkelijken ligchaams, de krankheid, met welke des-
 zelfs hoofd bevangen was geweest, hadden zoeken
 te verdrijven, en bevestigde voorts hunne beslui-
 ten (*).

Dus werd HENDRIK V, dien men eenen *anderen*
 JUDAS noemde, in één van zijne eigene Rijken,
 want *Vienne* behoorde tot het *Burgundische* Rijk,
 door

(*) *Ibid. pag. 1915.*

door zijne eigene Bisfchoppen, in den ban gedaan. Maar ook in *Duitschland* ging ADELBERT, wiens raad hij sedert jaren gevolgd was, en dien hij onlangs het Aartsbisdom *Mentz* gefchonken had, tot de Pausfelijke partij over, waar op HENDRIK hem gevangen liet nemen. — De ftrenge en inhalige regering van HENDRIK maakte hem bij verfcheidene Rijksftenden hatelijk, en gaf in het jaar 1113 aanleiding tot eenen binnenlandschen oorlog in *Duitschland*. Niemand onder de Bisfchoppen was heviger dan die van *Halberftad*, die in het jaar 1115 den veldflag bij *Welfesholze* in het *Mansfeldfche* bestuurde, in welken de Keizerlijken geheel geflagen werden, en deze Bisfchop verbood, de Keizerlijke dooden te begraven, omdat zij voor eenen, die in den ban was, gefreden hadden. Ook noodzaakten de Burgers van *Mentz* den Keizer, om hunnen Aartsbisfchop te ontfiaan, die in eenen vermagerden haveloozen toefland te voorfchijn kwam, en nu meer dan ooit tegen den Keizer verbitterd was. De misnoegde Rijksftenden ontboden zelfs 's Pausen Legaat uit *Hongaryen*, tot eene *plegtige excommunicatie* van den Keizer, maar de Legaat ftierf gedurende het maken van fchikkingen tot dezen ftap; tot welken echter verfcheidene Bisfchoppen in het jaar 1115 te *Keulen* bijeenkwamen. HENDRIK zond den Bisfchop van *Wurtzburg* aan hen, maar ook dezen haalden zij tot hunne zijde over. Middelerwijl werd de Keizer in het jaar 1114 en het volgende door den Pausfelijken Legaat in *Frankryk* op verfcheidene Kerkvergaderingen op nieuw in den ban gedaan.

V
BOEK
IV
Hoofdf.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V Ook hield de Paus in het jaar 1116 eene Kerkver-
 BOEK gadering in het *Lateraan*, in welken hij zijnen
 IV misflag nederig bekende; één der Bischoppen voer-
 Hoofdst. na C. G. de hem te ontmoet, dat in zijn aan den Keizer over-
 Jaar 1073. geleverd geschrift eene Ketterij vervat was, maar de
 tot 1517. Paus deed de uitspraak, dat de Roomsche Kerk
 nooit in eene Ketterij vervallen kon. Tevens beves-
 tigde hij alles, wat zijn Legaat in *Frankryk* ge-
 daan had; doch bleef nog steeds bij zijne ellendige
 uitvlugt, dat hij den Keizer niet in den ban deed (*).

HENDRIK
 V trekt
 naar Ita-
 lië.

HENDRIK scheen alle deze banblikfems te verach-
 ten, maar besloot in het jaar 1115 naar *Italië* te
 trekken; deels omdat 'er onderhandelingen op til
 waren met den *Griekfchen* Keizer ALEXIUS, die aan
 den Paus voorstellen had laten doen, om zich te
Rome als wettig Keizer te laten kronen; deels uit
 hoofde van de dood van de Markgravinne MATHIL-
 DIS, die alle hare goederen en bezittingen aan den
Roomfchen Stoel bij uitersten wil vermaakt had,
 zonder zelfs behoorlijk te onderscheiden tusfchen ha-
 re eigene bezittingen en die welke Leenen waren van
 het Keizerrijk, alhoewel de Pausen in het vervolg
 enkel aanspraak gemaakt hebben op hare erfgoede-
 ren, (*allodium Mathildis.*) HENDRIK in *Italië* ge-
 komen, maakte zich in het jaar 1116 meester van
 alle de bezittingen van MATHILDIS; van de Leen-
 goederen, als Keizer, en van hare Erfgoederen, als
 zijnde haar naaste bloedverwant; zonder dat PA-
 SCHALIS in staat was, zich hier in tegen den Kei-
 zer

(*) HARD. l. c. pag. 1933.

zer te verzetten, hoewel zijne opvolgers zich bejverd hebben, hunne aanspraken te doen gelden, gelijk zij ook hare weldoenster vereerd hebben, toen **URBANUS VIII** in het jaar 1630 haar lijk uit het *Benedictyner* Klooster te *Padoliro* naar *Rome* heeft laten overbrengen, en daar in de Pieterskerk begraven, alwaar een schoon praalgraf van wit marmet met haar standbeeld en een Latijnsch opschrift ter harer eere werd opgericht.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Men begrijpt ligtelijk, dat het in bezit nemen der landen van **MATHILDIS** door den Keizer weinig diende, om hem met den Paus te bevredigen, alhoewel de Keizer, getroffen door den verwarden toestand van *Duitschland*, en door eene geweldige aardbeving in het jaar 1117, den Paus voorflagen van vrede liet doen, doch waar op de Paus antwoordde: dat hij zijne hem afgeperste belofte gehouden, en den Keizer niet in den ban gedaan had, maar dewijl de Bisschoppen zulks gedaan hadden, kon hij niet dan met derzelve goeddunken hem daar van ontheffen. Inmiddels naderde de Keizer *Rome*, alwaar hij in het jaar 1117 zijne intrede deed, wordende door het Volk en de Wereldlijke Grooten met vreugde verwelkomd, terwijl de Paus naar *Benevento* geweken was. **HENDRIK** zelve verhaalt, in eenen Brief, die nog voorhanden is (*), dat hij, nadat de Paus hem had laten verzekeren, tot vele stappen van zijne Legaten tegen den Keizer

HENDRIK
V laat
zich an-
dermaal
te Rome
kronen.

geen

(*) In *UDALRICI Babenberg. Cod. Epistol. Epist.* 318.
in ECCADI Corp. Hist. Med. ævi T. II. p. 331.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

geen last gegeven te hebben, zich naar de Hoofdstad begeven had, om een hevig oproer der Romeinen tegen den Paus te stillen; dat hij op het Kapitol een vergadering van al de Stenden had gehouden; dat de Kardinalen drie uit hun midden aan hem hadden gezonden met vredesvoorstellen, onder voorwaarde: dat hij van de *Investituur* door staf en ring zou afzien; maar dat hij, (de Keizer,) geantwoord had, dat dit een Keizerlijk regt was, hetwelk hij niet op kon geven. Ten laatste schrijft de Keizer aan den Bischoep van *Regensburg*, aan wien deze Brief gerigt is: Deze zijn die muggenzifters, van welken de Zaligmaker spreekt, die om kleinigheden het groote vergeten; en hij eindigt met de verklaring: dat hij den ban niet vreest. De inhoud van dezen Brief verschilt dus veel van de aanspraak, welke PANDULF (*) den Keizer laat houden aan de Geestelijkheid, waar in hij haar tot eenigheid vermaant, en voor zich zelve de bekeering als een zondaar belooft enz. Ook liet HENDRIK zich daar op van den Aartsbischoep van *Braga*, dien de Paus aan hem gezonden had, de Keizerlijke kroon opzetten.

In Engeland wordt de twist over de Investituur bevestigd.

PASCHALIS kon dus den twist over de *Investituur* met HENDRIK niet ten einde brengen, maar in *Engeland*, alwaar ANSELMUS, Aartsbischoep van *Kanterbury*, met zijnen Koning HENDRIK I, sedert het jaar 1100 insgelijks daar over gestreden had, werd de

(*) *Vit. Paschal. II. ap. MURAT. T. III. P. I. SS. Rer. Ital. pag. 385.*

dezelve in het jaar 1106 bijgelegd, toen van de zijde der Bischoppen werd toegegeven, dat zij den eed van getrouwigheid doen zouden.

Ook nam de langdurige twist met FILIPS, Koning van *Frankryk*, in het jaar 1105 een einde. De ban tegen dezen Koning, in het jaar 1100 in de Kerkvergadering van *Poitiers* uitgesproken, bleef zijne kracht behouden. FILIPS verzocht den Paus om aflat, waar op deze in het jaar 1104 den Bischof RICHARD van *Albano* naar *Frankryk* zond, om onderzoek te doen. Deze hield eene vergadering te *Beaugenci* bij *Orleans*, op welke ook de Koning en BERTRADA verschenen, en zich, volgens het voorschrift van den Paus, gereed toonden, om onder eede te belooven, dat zij voortaan zonder verlof van den Paus niet zamen wonen zouden. Doch na lange gesprekken werd niets besloten, terwijl de Koning zich beklaagde, dat hij slecht behandeld was. Daar op gaf de Paus aan den Aartsbischof LAMBERT van *Arras* volmagt, om den Koning en BERTRADA van den ban te ontheffen, als zij den gemelden eed deden (*). Dus kwam de Koning in de vergadering der Aartsbischoppen en Bischoppen te *Parys*, in het jaar 1105, in de houding van eenen boeteling, met bloote voeten, en verkreeg den aflat, waar na hij, gelijk ook BERTRADA, den eed afleidde. Evenwel bleef FILIPS tot aan zijn' dood in het jaar 1108 met BERTRADA als met zijne Gemalin

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
Einde van
den twist
met FILIPS
Koning
van
Frankryk

(*) PASCH. II. *Ep.* 35. *ap.* HARD. *l. c.* p. 1798.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

leven, waar uit men besloten heeft, dat de Paus, dewijl ook 's Konings eerste Gemalin voor lang overleden was, verlof tot dit tweede huwelijk zal geven hebben, hetwelk echter anderen ontkennen.

Dewijl men ook in verscheidene Staatsstukken gedurende de regering van FILIPS de dagteekening vindt: *Regnante Domino nostro Jesu Christo*, zonder bijvoeging van het jaargetal van 's Konings regering, heeft men daar uit afgeleid, dat FILIPS zich, gedurende zijnen ban, van de regering onthouden zal hebben; tot dat BLONDEL in een opzettelijk werk over deze spreekwijze getoond heeft, dat men dezelve ook in vele andere openbare stukken plag te gebruiken, om zijnen eerbied jegens JEZUS als Koning te kennen te geven.

's Pausen
Legaten
vinden
tegen-
stand in
Engel-
land,
Hongary-
en enz.

Bij al den eerbied echter, met welchen de bevelen van dezen Paus in bijkans alle *Europische* Landen ontvangen werden, gebeurde het echter nu en dan, dat men zijne *Legaten* niet wilde erkennen; gelijk zulks aan zijnen Legaat GUIDO, Aartsbisshop van *Vienne*, in het jaar 1100 gebeurde, in *Engeland*; alwaar men geen anderen Plaatsbekleeder van den Paus erkennen wilde, dan den Aartsbisshop van *Kanterbury*. In *Hongaryë* weigerde de Aartsbisshop van *Colocza* den eed, dien de Paus hem afvergde, dat hij den Pausfelijken Legaat gehoorzamen en onderhoud bezorgen zou. Ook klaagde vele eerlijke lieden ten dezen tijde overluid over de geldzucht, roofzucht, onregtvaardigheid, weelde en andere buitensporigheden der Pausfelijke Legaten in

ver-

verscheidene landen (*). Ook schreef onder anderen een ongenoemde Geestelijke in naam der Kerke van *Luik* eenen Brief aan den Paus met stoutte verwijtingen, dat hij den Graaf ROBERT van *Vlaanderen* tot vergeving van zijne zonden opgewekt had, om hunne goederen te plunderen; onder anderen wordt in dezen Brief gezegd: dat door de heerschezucht van den Roomschen Stoel vele ongehoorde dingen bedreven werden; dat de Keizers verscheidene Pausen veroordeeld en afgezet hadden; dat derzelve moed daar bij meer gegolden had, dan de ban van HILDEBRAND en zijne opvolgers, en dat deze Paus de eerste geweest was, die de Priesterlijke lans tegen de kroon van het Rijk had opgeheven (†).

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

De Paus PASCHALIS II overleed den 21sten Januarij des jaars 1118, juist als hij aan het hoofd van een klein leger krijgswerktuigen liet oprigten, om de Keizerlijke partij uit de St. Pieterskerk te verdrijven. BARONIUS berispt dezen Paus zeer, omdat hij de zwakheid gehad heeft, van al te getrouw aan zijnen eed te zijn, en den Keizer niet in den ban gedaan te hebben. MURATORI daartegen prijst hem, dat hij zijnen eed heeft gehouden, en den Karlingen tevens toegelaten, om den ban tegen den Keizer uit te spreken. De onpartijdige zal echter moeite hebben,

Dood van
PASCHALIS II.

(*) PETR. DE MARCA *de Concord. Sacerdot. et imper.* L. V. C. 49, 50. p. 711.

(†) *Inter Epistt. Paschal.* II. ap. HARD. Tom. VI. P. II. p. 1769.

V ben, om hem van schandelijke huichelarij vrij te keuren.

BOEK
IV

Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

GELASIUS
II wordt
Paus.

Drie dagen na den dood van PASCHALIS II vernamen de Kardinalen den Kardinaal en Kanselier der Roomfche Kerk JOANNES CAJETANUS, (naar zijne Vaderftad *Gaëta*,) eenen getrouwen aanhanger van PASCHALIS, tot zijnen opvolger, onder den naam van GELASIUS II. Maar nauwelijks had CENCI FRANGIPANI, een der vermogendfte Heeren te *Rome*, het hoofd der Keizerlijke partij, dit vernomen, of hij viel met eenige gewapenden in de Kerk, waar GELASIUS de eerfte eerbewijzen ontving, en greep den Paus bij de keel, floeg hem met vuisten, trapte hem met de voeten, en wondde hem bloedig met zijne sporen, en hem dus in zijn huis gefleept hebbende, wierp hij hem, met ketenen beladen, in eenen Kerker. Ook werden de Kardinalen en Bifchoppen niet minder mishandeld. Maar eenige voorname Heeren en het Volk, de wapens opgevat hebbende, noodzaakten de FRANGIPANI, den Paus los te laten. Doch na zijne kroning kreeg de Paus 'snachts tijding, dat de Keizer, die op het eerfte berigt van den dood van PASCHALIS naar *Rome* opgetrokken was, door een' bedekten gang in de Pieterskerk gekomen was, welke zijne aanhangers nog in bezit hadden. GELASIUS nam terftond de vlucht in een burgerhuis, en ging 'smorgens op den *Tiber* fcheep, om in zee te fteken, maar door ftorm terug gedreven, droeg de Kardinaal van *Alatro* hem op zijne fchouders in het Kasteel *Ardea*, van waar hij eindelijk in *Gaëta* ontkwam. De Keizer zond hier

op Gezanten aan hem, om hem te verzoeken naar Rome te keeren, waar de Keizer zijne inwijding wilde bijwonen, maar de Paus, den Vorst niet vertrouwende, weigerde dit voorstel, maar bood aan, den tegenwoordigen twist te *Milanen* of *Cremona* op eene Sijnode te laten onderzoeken (*).

De Keizer, zich hier door gerechtigd oordeelende, om eenen anderen Paus te doen verkiezen, werd in Maart des jaars 1118, die zelfde Aartsbischop van *Braga*, BURDIN, die den Keizer voor de tweede keer gekroond had, tot Paus benoemd, die den naam van GREGORIUS VIII aannam. De Romeinen waren ook op GELASIUS verstoord, omdat hij twee afgelegene steden voorgeslagen had, en werden verders door den vermaarden Leeraar in de Regten, GUARNERIUS of IRNERIUS, opgezet. Van dezen Paus liet HENDRIK zich nog eens kronen, terwijl GELASIUS hen beiden te *Kapua* in den ban deed (†).

Toen de Keizer naar *Lombardyë* terug getrokken was, waagde de Paus het, om naar *Rome* te reizen. Maar, als hij daar in eene Kerk de Mis las, overvielen de FRANGIPANI de wijk, waar hij zijn verblijf had, waar uit een gevecht met zijne aanhangers ontstond; gedurende hetwelk hij buiten de stad vlugtte. Thans zeide hij tegen zijn gevolg: dat hij dit *nieuwe Babylon*, zoo als de Profeten het noemden, *Sodom* en *Egypte* wilde ontvlieden; ja, als

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

HENDRIK
verkiest
eenen an-
deren
Paus GRE-
GORIUS
VIII.

Dood van
GELASIUS
II.

(*) *Gelasii II. Epist. ap. HARD. Tom. VI. Part. II. pag. 1941.*

(†) *PETR. Diac. Chron. Monast. Casin. L. IV. C. 64.*

V als het mogelijk was, wilde hij liever éénen Keizer hebben, dan velen; waar op al de aanwezenden *Amen!* riepen. De Paus zeilde vervolgens naar *Frankryk* met zes Kardinalen en andere aanzienlijke lieden en Geestelijken. Hier werd hij met allen eerbied ontvangen, en stond nu gereed, te *Rheims* eene Sijnode te houden, toen hij den 29sten Januarij des jaars 1119 in het Klooster *Clugny* overleed, na den Kardinaal-Bisfchop van *Preneste* tot zijnen opvolger te hebben aangeprezen; doch die volstrekt deze waardigheid weigerde, maar den Aartsbisfchop GUIDO van *Vienne* daar toe voorstelde, die ook door de Kardinalen tot Paus verkoren werd, onder den naam van CALIXTUS II.

CALIXTUS II wordt Paus.

CALIXTUS II was de Zoon van eenen Graaf van *Burgondië*, en zoo wel met het Koninklijke Huis van *Frankryk* als met HENDRIK V vermaagdschap, doch den laatstgemelden had hij reeds voor zeven jaren als Pauselijk Legaat op eene Sijnode te *Vienne* in den ban gedaan. Thans, nadat hij te *Vienne* gekroond was, hield hij in het jaar 1119 twee Kerkvergaderingen. Op de eene te *Touloufe* werden zekere Kettters veroordeeld, die de Sacramenten, den geheelen stand der Geestelijkheid, en het wettig huwelijk verwierpen; ook werd aan de Vorsten en andere Leeken verboden, geene Kerkelijke inkomsten, noch de goederen van overledene Geestelijken aanzich te trekken (*). De tweede vergadering werd te *Rheims* gehouden, alwaar Prelaten uit *Frankryk*,

En.

(*) *Concil. Tolos ap. HARD. T. VI. P. II. p. 197.*

Engeland en *Italië*, en uit *Duitschland* onder anderen ook de Aartsbisfchop van *Mentz* tegenwoordig waren; maar de Koning van *Engeland*, HENDRIK I, had zijne Bisfchoppen verboden, op dezelve klagten tegen malkanderen in te brengen, dewijl hij hun zelve in zijn Rijk regt doen zou; ook zouden zij wel de Pausfelijke fchikkingen nederig aanhooren, maar geene overtollige nieuwigheden medebrengen. LODEWYK VI, Koning van *Frankryk*, verfcheen zelve met een aantal van zijne Grooten op deze Sijnode, en bragt klagten in tegen den Koning van *Engeland*, ook werden nog andere klagten van aanzienlijke lieden gehoord, maar de hoofdzaak, welke ter tafel kwam, betrof den langdurigen twist met den Keizer over de *Investituur*.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Deze Vorst had alle reden, om van dezen twist een einde te maken. De binnenlandfche oorlog in *Duitschland* vermeederde van jaar tot jaar de wanorden; en niemand was heviger tegen den Keizer in de weer, dan zijn voormalige vriend ADELBERT, Aartsbisfchop van *Mentz*. In *Sakfen* had men reeds eigendunkelijk de *Investituur* afgefchaft; de Bisfchop van *Verden* was door den Aartsbisfchop van *Keulen* ingewijd, zonder zich om de goedkeuring van HENDRIK te bekreunen. In het jaar 1118 werd de Keizer met eenige Vorsten op eene *Sijnode* te *Keulen* in den ban gedaan. Eindelijk, als de genen, die zich tegen den Keizer verbonden hadden, hem met de afzetting dreigden, hield hij in het jaar 1119 eene algemeene Rijksvergadering te *Tribur*, waar hij allen bevredigde. Op deze vergadering
kwa-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

kwamen ook Gezanten van CALIXTUS en GREGORIUS; maar het grootste deel der Rijksstenden erkenden den eersten als Paus, en wilde den ouden Kerkelijken twist te *Rome* bijgelegd hebben.

Eer de *Sijnode* daar nog gehouden werd, had 'er eene onderhandeling plaats tusfchen den Keizer en den Bifchop van *Chalons*, en den Abt van *Clugny*. Deze floegen voor, dat de Keizer van de *Investituur* zou afzien, onder voorwaarde, dat de Bifchoppen en Abten voor hunne *Regalien* den Keizer de fchuldige dienften zouden bewijzen. Dit werd van den Keizer en den Paus beiden aangenomen, en een vergelijk op dien voet ontworpen. De Paus ging toen zelve in October des jaars 1119 op reis, om met den Keizer een mondgefprek te houden; maar zijne Gezanten, door hem vooruitgezonden, ontmoetten den Keizer aan het hoofd van 30,000 foldaten, waar op de Paus niet verder ging. 's Pausen Gezanten vonden den Keizer ongenegen, om het vergelijk te bekrachtigen, integendeel verklaarde hij, van de *Investituur* niet eer te zullen afzien, voordat hij het goeddunken van alle zijne Rijksstenden vernomen zou hebben.

Nu keerde CALIXTUS naar *Rheims* terug, alwaar de vergadering de eigenlijke *Simonie* op nieuw veroordeelde, en voorts alle *Investituren* van *Bisdommen* en *Abdijen* door Leeken, op ftraffe van den ban, en verlies der Geestelijke waardigheid verbood. In het eerst was bij dit laafte befluit ook ingevoegd: *en van alle Kerkelijke bezittingen*; maar dewijl de Geestelijkheid vreesde, dat daar door haar de

de Tienden en andere inkomsten onttrokken mogten worden, noodzaakte zij den Paus, om deze woorden weg te laten; vervolgens sprak hij in tegenwoordigheid van al de Aartsbisdommen, Bisdommen en Abten, die ten getale van 427 tegenwoordig waren, en brandende kaarfen in de handen hadden, den ban tegen den Keizer, den Tegenpaus en derzelver aanhangers uit, waar op de kaarfen werden uitgebluscht. Eenige Bisdommen waren niet vergenoegd, dat de Keizer in den ban gedaan werd, maar dewijl de Paus dreigde hen insgelijks van de gemeenschap uit te fluiten, durfden zij hem niet verder tegenspreken (*).

Door dezen afloop der vergadering te *Rheims* werd aan het gezag des Keizers een nieuwe slag toegebracht; de *Saksen* stoorden zich voortaan geheel niet aan hem, en vervulden de openstaande Bisdommen met eigene verkiezing, terwijl de Aartsbisdom van *Mentz* deze nieuwverkorenen inwijdde, zonder dat 'er van den Keizer gesproken werd. HENDRIK daartegen handhaafde zijne regten met de wapenen, en maakte schikkingen, om *Mentz*, het hoofdbolwerk van zijne partij, te belegeren; doch als de legers in het jaar 1121 gereed stonden, eenen beslissenden slag te wagen, werd op 's Keizers voorstel een wapenstilstand, en kort daar na te *Wurtsburg* de vrede voor *Duitschland* gesloten; en men kwam overeen, dat de Paus eene *algemeene Kerkvergadering* zou beschrijven, opdat het gene door

geen

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

(*) HARD. *l. c. p.* 1983, 1997.

V
BOER
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

geen menschelijk oordeel beflist kon worden, door het oordeel des H. Geestes zou beflist worden (*).

Ondertusfchen was CALIXTUS volkomen meester van Rome geworden. Zoo dra hij in het jaar 1120 uit Frankryk te Rome wedergekeerd was, vlugtte GREGORIUS VIII, dien de tegenpartij enkel BURDIN noemt, naar *Sutri*, een vast stadje in de nabuurschap van Rome. Maar hier werd hij in het volgende jaar door den Paus belegerd, en toen de inwoners de stad hadden overgegeven, ruggelings, met een fchapenvacht bekleed, op een kameel gezet, waar van men hem den ftaart in de hand gaf, en in deze houding naar Rome gebragt, en eindelijk werd hij in een Klooster gebannen (†).

De Te-
genpaus
GREGO-
RIUS VIII
in een
Klooster
gebannen

Dezen hinderpaal der verzoening met den Keizer dus uit den weg geruimd zijnde, zond de Paus den Kardinaal-Bifchop van *Ostia*, als zijnen *Legaat*, met twee andere Bifchoppen, in het jaar 1122, om over die verzoening te handelen, naar *Duitschland*, van waar 'er reeds ten zelfden einde Afgevaardigden gezonden waren. 'Er was wel ten dezen tijde eene nieuwe fcheuring in *Duitschland* ontftaan. Na den dood van den Bifchop ERLONG van *Wurtsburg*, in het jaar 1121, waren de Domheeren omtrent zijnen opvolger verdeeld, en de Keizer had aan GEBHARD, Graaf van *Henneburg*, terftond de *Investituur* gefchonken, terwijl RUTGERS, deszelfs mededinger,

door

(*) *Annalista Saxo* p. 645.

(†) PANDULF. *Pis. Vit. Calixti II.* p. 419. *Cardin. de arragenia Vit. ejusd.* p. 420.

door den Aartsbisfchop van *Mentz* ondersteund werd; ook stond de Keizer op het punt, om *Afchaffenburg*, hetwelk door den Aartsbisfchop onlangs versterkt was, te belegeren, wanneer de Pausfelijke Legaat op eene Synode aan den vrede arbeidde, en de Aartsbisfchop ADELBERT zelve tot zachtere gevoelens werd overgehaald, zoodat hij aan den Paus fchreef: dewijl zoo wel het Rijk als de Keizer de beleening door staf en ring als het ware volgens een erfelijk regt wilden bezitten, en de Leeken in het gemeen deswegens de Bisfchoppen van de Pausfelijke partij rustverftoorders van het Rijk genoemd hadden, zoo was het niet mogelijk, den Keizer alle aandeel aan de verkiezing der Bisfchoppen te ontzeggen.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Eindelijk werd in het jaar 1122 op eene Rijksvergadering te *Worms*, met eenige verzachting der Pausfelijke eifchen, het vergelijk, (*Concordatum Wormatiense*,) met den Keizer gefloten. Vooraf ontfloegen de Pausfelijke Gezanten den Keizer en zijn ganfche leger van den ban. Daar op ftelde hij den Legaat een gefchrift ter hand van den volgenden inhoud: „ Ik, HENDRIK, door Gods genade „ *Roomfch* Keizer, late uit liefde tot God, tot de „ Heilige *Roomfche* Kerk, en tot den Heer Paus „ CALIXTUS, ook tot losgeld voor mijne ziel, aan „ God, en zijne heilige Apostelen, PETRUS en „ PAULUS, insgelijks aan de heilige *Roomfche* Kerk, „ alle Investituren door ring en staf, over; ook „ geef ik toe, dat in alle Kerken de verkiezing en „ inwijding vrij gedaan worde. De bezittingen en

Verdrag
van
Worms.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

„ *Regalien* van den Heiligen PETRUS, welke, van
 „ het begin dezer oneenigheid af, tot op den hui-
 „ digen dag, ten tijde mijns Vaders en in mijnen
 „ tijd, zijn genomen, en welke ik nog heb, zal ik
 „ aan de Heil. *Roomfche* Kerk terug geven; maar
 „ welke ik niet heb, derzelve teruggave zal ik ge-
 „ trouwelijk bevorderen. Ook zal ik de bezittin-
 „ gen van alle andere Kerken, naar den raad der
 „ Vorsten, van andere Geestelijken en Leeken,
 „ volgens regten, als ik ze heb, terug geven, en
 „ als ik ze niet heb, derzelve teruggave getrouwe-
 „ lijk bevorderen. Aan CALIXTUS en de Heilige
 „ *Roomfche* Kerk geve ik eenen waren vrede; ook
 „ aan allen, die zijne partij gehouden hebben, of
 „ nog houden, ook zal ik de Heilige *Roomfche*
 „ Kerk getrouwelijk bijstaan, als zij mijne hulp
 „ vordert.” — Daartegen gaf hem de *Legaat* de
 volgende schriftelijke verzekering: „Ik, CALIXTUS,
 „ knecht der knechten Gods, aan HENDRIK, van
 „ Gods genade *Roomfchen* Keizer! Ik sta toe, dat
 „ de *verkiezingen der Bifchoppen en Abten des*
 „ *Duitschen Rijks*, die tot het Rijk behooren,
 „ (dat is, die onmiddelijk onder hetzelfde staan,)
 „ in uwe *tegenwoordigheid* zonder eenige *Simonie*
 „ en geweld voltrokken worden; en dat gij, wan-
 „ neer onder de partijen eenige oneenigheid ontstaan
 „ mogt, naar den raad en het oordeel van den Me-
 „ tropolitaan, en der overige Bifchoppen der Pro-
 „ vintie, aan het verftandigfte deel uwe goedkeu-
 „ ring en bijftand fchenken moogt. Maar de *nieuw-*
 „ *verkozene* zal de *Regalien* van u door den *fchepter*

„ ontvangen , uitgezonderd alles , wat openbaar aan
 „ de *Roomfche* Kerk behoort ; en hij zal doen , wat
 „ hij dienvolgens u te doen fchuldig is. Maar uit
 „ andere gedeelten des Rijks zal de gewijde binnen
 „ zes maanden van u de *Regalien* door den fchep-
 „ ter ontvangen. Waar gij bij mij over klagen
 „ zult , daar in zal ik u , volgens mijnen fchuldigen
 „ pligt , bijftand bewijzen. Ik geve u en allen , die
 „ uwe partij , van het begin dezer oneenigheid af ,
 „ genomen hebben , eenen waren vrede.” Nadat
 deze ftukken openlijk waren voorgelezen , hield de
 Kardinaal *Legaat* de Mifse , en nam tevens den
 Keizer door den kus des vredes volkomen weder in
 de Kerkelijke gemeenfchap aan (*).

V
 BOEK
 IV
 Hoofdst.
 na C. G.
 Jaar 1073.
 tot 1517.

Dus eindigde deze *krijg tusfchen het Priesterdom en het Rijk* , gelijk men hem genoemd heeft , die vijftig jaren geduurd had , en eene bron van zoo vele onoverzienbare rampen geweest was. Men zal zich misfchien verwonderen , dat de Pausfen op de beleening door staf en ring zoo zeer aangedrongen hadden , en evenwel de beleening door den *fchepter* aan den Keizer overlieten ; maar men bedenke , dat een *staf* en *ring* zinnebeelden van eene Geestelijke regering vertoonden , welke men in de handen der Leeken volftrekt niet dulden wilde , tevens hadden de Pausfen bij dit verdrag van *Worms* dit voordeel , dat zij de Keizers beletten , om voortaan de Bisdommen en Abdijen in hun Rijk te vergeven of te verkoo-

(*) *Annalista Saxo* pag. 648. *Abb. Ursperg. Chron.* pag. 204.

V
BOEK
IV
Hoofdit.
na C. G.
Jaar 1073
tot 1517.

koopen, hoewel aan den anderen kant het oppergezag des Keizers over de *Duitsche* Prelaten, ten aanzien van de landsheerlijke regten, bevestigd werd; en als de Keizers de verkiezingen konden bijwonen, kon zulks gewigtige gevolgen voor hun hebben, alzoo zij daar door gelegenheid hadden, om dezelve naar hunnen zin te doen uitvallen, behalven het regt, hetwelk hun werd gelaten, om in gevallen van verschil uitspraak te doen. Doch aan den anderen kant werden de Keizers bij dit verdrag uitgesloten van alle deelneming aan de verkiezing der *Italiaansche* Bisshoppen, en van de Pausen zelve, welke zij te voren bekrachtigd hadden.

De twist over de *Investituren* had zich niet alleen tot de *Duitsche* Keizers bepaald, schoon hij met dezelve het hevigst werd doorgezet, om de nadere betrekking, welke zij van ouds op *Italië* en *Rome* zelve hadden, maar in *Engeland* werd hij in het begin der XIIde eeuw ook gedreven door den Aartsbisshop ANSELMUS; en in *Frankryk* hadden de Koningen al voor het jaar 1122 de *Investituur* door staf en ring, als ook den Leened der Geestelijkheid opgegeven.

In de latere jaren der XIIde eeuw sprak Keizer FREDERIK I, van het merkwaardig gevolg der thans ingevoerde vrije verkiezing der Bisshoppen, zeggende tegen eenen Aartsbisshop van *Keulen*: „zoo lang dit naar den wil des Keizers geschiedde, vond men meer regtschapene Priesters, dan thans, nu zij door de vrije verkiezing tot den Bisshoppe-lijken Stoel komen. Want zij deelden de *Investi-*

tuur mede, naar mate hunne zeden die verdienden; maar thans worden zij niet met betrekking tot God, maar naar gunst, verkoren (*).”

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

CALIXTUS bekrachtigde in het jaar 1123 het gesloten verdrag van *Worms* op eene Kerkvergadering in de *Lateraansche* Kerk te *Rome*. Behalven den twist over de *Investituur*, door welks einde hij zijne regering vermaard gemaakt heeft, had hij ook deel in eenen twist, welken de *Engelsche* Aartsbischoppen van *Kanterbury* en *Tork* hadden over de onafhankelijkheid. In het jaar 1072 besliste een Pauselijk Legaat ten voordeele van den Primaat van *Kanterbury*. Maar THURSTAN, die in het jaar 1118 Aartsbischop van *Tork* geworden was, handhaafde de regten van zijnen Stoel, waar in hij door PASCHALIS II ondersteund werd. Toen in het jaar 1119 de Kerkvergadering te *Rheims* door CALIXTUS II gehouden werd, liet HENDRIK I wel toe, dat de Aartsbischop THURSTAN bij dezelve tegenwoordig zou zijn, doch op voorwaarde, dat hij zich van den Paus niet zou laten wijden, evenwel geschiedde dit kort daar na te *Rheims*. HENDRIK verbood hem om deze reden, ooit weder in *Engeland* of in het Hertogdom *Normandië* te komen. In dit Hertogdom te *Gisors* hield de Paus niet lang daar na een mondgesprek met den Koning, wien hij toegaf, dat hij geen Legaat naar *Engeland* zou zenden, ten zij op begeerte van den Koning, en wanneer deszelfs Bis-

(*) *Arnold. Lubec. Contin. Chron. Slavov. Libr. III. ap. 17.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

schoppen niet in staat mogten zijn, zekere zaken van belang tot stand te brengen. De Paus verzocht, dat HENDRIK THURSTAN weder wilde herstellen, hetwelk de Koning weigerde, omdat hij gezworen had, dit nooit te zullen doen. De Paus geloofde, dat het genoeg was, als hij den Koning verzekerde, dat hij Paus was, (*ego Apostolicus sum*,) en dat hij den Koning van dezen eed ontslaan wilde. De Koning verzocht tijd van beraad, en liet den Paus toen melden, dat het tegen zijne eer streed, zulk een ontslag aan te nemen, dewijl niemand den anderen op zijnen eed gelooven zou, als men aan zijn voorbeeld zag, dat die eed te niet gedaan kon worden; alleen wilde hij, om des Pausen wil, dulden, dat THURSTAN in het bezit van het Aartsbisdom *York* hersteld zou worden, mits dat hij naar *Kanterbury* gaan, en aan den Aartsbischof aldaar gehoorzaamheid beloven zou, zoo als zijne voorzaten gedaan hadden. In het jaar 1120 verklaarde de Paus de Kerk van *York* onafhankelijk van het Aartsbisdom *Kanterbury*, en gelijk de Monnik EADMAR van *Kanterbury* verhaalt, in het volgende jaar gebied hij de herstelling van THURSTAN, op straffe van den ban, waar op het dezen gelukte, te *York* weder te keeren, doch onder voorwaarde, dat hij geenen Godsdienst zou bedienen buiten zijn eigen Kerspel, voordat hij aan de Kerk te *Kanterbury* voldoening gegeven had (*), doch deze voorwaarde heeft hij nooit volbragt. CA-

(*) EADMAR. *Hist. nov. Libr. V. pag. 94. post Anselmi Cant. Opp.*

CALIXTUS II overleed in December des jaars 1124.

V

De ijverige vereerders van zijnen Stoel prijzen hem, dat hij de Kerk volkomen in vrijheid gesteld heeft, nadat zij te voren door de dwingelandij des Keizers in eene slaaffche onderdrukking geleefd had. Hoe schandelijk hij zijnen mededinger MAURITIUS BURDIN of GREGORIUS VIII behandeld hebbe, hebben wij hier voor gezien, geen wonder, dat deze in de Geschiedenis doorgaans in een ongunstig licht geplaatst wordt; maar hij heeft eenen verdediger van zijne eer in later eeuw gevonden in STEVEN BALUZIUS, die aangetoond heeft, dat BURDIN een man geweest is van voortreffelijke gaven en hoedanigheden, wiens verkiezing tot Paus ook gemakkelijk te regtvaardigen is, gelijk dan ook een der beste gelijktijdige Geschiedschrijvers (*) van hem getuigt: „dat BURDIN verdiend had, van ieder een vereerd en bijna aangebeden te worden, zoo hij niet liever door eene zoo kwalijk beruchte onderneming had willen uitmunten (†).”

BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Dood van
CALIXTUS
II. Karak-
ter van
den Te-
genpaus
GREGORI-
US VIII.

Nog voor het einde des jaars 1124 verkoren de Kardinalen éénen uit hun midden tot Paus, THEBALDO BUCCAPECU, die den naam COELESTINUS aannam. Maar zoo als zij den gewonen Lofzang aanhieven, riep ROBERT FRANGIPANI met zijne aanhangers en eenige Hovelingen LAMBERT, Kardinaal-

HONORIUS
II wordt
Paus.

Bis-

(*) GULIELM. *Malmesb. Libr. V. de Gestis Regg. Anglor.*

(†) STEPH. BALUZ. *Vit. Maurit. Burdini Episc. Braccarenfis in Miscellan. L. III. p. 471-514.*

V Bisfchop van *Ostia*; tot Paus uit, die den naam
 BOER van HONORIUS II aannam. COELESTINUS maakte
 IV echter spoedig een einde van de wanorden, die daar
 Hoofdst. na C. G. door ontftond, door vrijwillig afstand van zijne
 Jaar 1073. waardigheid te doen. HONORIUS, die voelde, hoe
 tot 1517. weinig *Kanoniek* zijne verkiezing geweest was, deed
 hetzelfde; maar liet zich terftond daar op op nieuw
 verkozen (*).

Dood van In het volgende jaar overleed de laafte Keizer uit
 Keizer. het *Frankifche* Huis, HENDRIK V. De Paus zond
 HENDRIK aanftonds twee *Legaten* naar *Duitschland*, om de
 V. LOTHARIA verkiezing van den nieuwen Keizer bij te wonen.
 RIUS De keuze viel, tot groot genoegen van den Paus,
 wordt en waarfchijnlijk niet zonder zijnen invloed, op LO-
 Keizer. THARIUS, Hertog van *Sakfen*, die in de oorlogen
 met den voorgaanden Keizer ten minften voorgewend
 had, de vrijheid der Kerk te verdedigen. Zoo zeer
 waren de omftandigheden veranderd, dat, daar voor-
 henen Keizers de verkiezingen der Pausen moes-
 ten bekrachtigen, thans de verkiezing van LOTHA-
 RIUS door twee Bisfchoppen mondeling aan den Paus
 werd bekend gemaakt, om door hem bekrachtigd te
 worden. De Zusters Zonen van den laatstoverlede-
 nen Keizer HENDRIK V, KOENRAAD en FREDERIK,
 Hertogen van *Frankenland* en *Zwaben*, vatten wel
 tegen LOTHARIUS de wapenen op, waar uit een
 oorlog van omtrent tien jaren ontftond; KOENRAAD
 nam zelfs den titel van *Duitsch Koning* aan, liet
 zich

(*) PANDULF. *Vit. Honorii II. pag. 421. Ejusd. Vit. Auct. Cardin. de Arragon. p. 422.*

zich in het jaar 1228 tot Koning van *Italië* kro-
nen, en ging reeds op *Rome* los; maar de beide
Broeders werden zoo wel van de *Duitsche* Bisshop-
pen, als in het gemelde jaar van den Paus zelven
in den ban gedaan.

Met ROGIER, Graaf van *Sicilië*, die na den dood
van WILLEM, Hertog van *Apulië*, laatsten afftam-
meling van ROBERT GUISCARD, in het jaar 1127,
het Vorstendom *Salerno*, en de Hertogdommen van
Apulië en *Kalabrië* in bezit genomen had, geraakte
Paus HONORIUS in eenen hevigen twist, hij deed den
Vorst niet alleen in den ban, maar trok zelfs in het
jaar 1228 tegen hem te veld, maar dewijl het den
Paus aan geld haperde, en hij van zijne foldaten
verlaten werd, kwam men spoedig tot een verdrag,
volgens hetwelk de Paus ROGIER, mits den eed van
hulde doende, en eene jaarlijkfche fchatting belo-
vende, met de beide gemelde Hertogdommen be-
leende.

HONORIUS II ftierf in Februarij des jaars 1130.
Terftond na zijnen dood haastten zich zestien Kar-
dinalen, ten einde den Kardinaal PETRUS LEONIS,
die naar de Pausfelijke waardigheid ftond, voor te
komen, om den Kardinaal GREGORIUS van *St. An-
gelo* tot Paus te verkiezen, die zich INNOCENTIUS
II noemde. Maar de overige Kardinalen, die de
meerderheid hadden, gaven hunne ftemmen aan den
uitgefloenen Kardinaal PETRUS, die, onder den
naam van ANACLETUS II, op denzelfden dag ge-
wijd werd als INNOCENTIUS, maar in eene andere
Kerk. ANACLETUS was de Zoon van een' gedoop-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

HONORIUS
II ftierft. 4
INNOCEN-
TIUS II en
ANACLE-
TUS II te
gelijk
verkozen.

V ten Jood, een' zeer vermogend man te *Rome*, maar
 BOEK die van velen als een woekeraar gehaat werd; ook
 IV wordt zijn Zoon door de Schrijvers der tegenpartij
 Hoofdst. niet beter afgeschilderd. Hij had thans uit de Pie-
 na C. G. terskerk, en eenige andere Kerken, alle kostbaarhe-
 Jaar 1073. den ontroofd, en met het één en ander zoo veel
 tot 1517. — aanhangers gekocht, dat hij volkomen de meerder-
 heid kreeg, waar door INNOCENTIUS zich in het
 jaar 1130 genoodzaakt zag, met zijne Kardinalen
 naar *Frankryk* te wijken.

ROGIER Het was de zaak dezer beide Pausen, zich van
 door ANA- de gunst der Vorsten te verzekeren. ANACLETUS
 CLETUS II verkreeg die van ROGER of ROGIER, door dezen
 Koning Hertog de waardigheid en titel van Koning van *Sici-*
 van Sicilië *liën* te schenken, en hem het bezit van het Vorstendom
 gemaakt. van *Kapua*, het Hertogdom van *Napels*, *Apulië*,
Kalabrië en *Sicilië* te verzekeren; van deze land-
 schappen had *Kapua* zijnen eigenen regtmatigen Vorst,
 ROBERT, maar deze had zich voor INNOCENTIUS
 verklaard, reden genoeg voor ANACLETUS, om hem
 van zijne heerschappij te ontzetten; *Napels* had nooit
 aan eenen *Noormannischen* Vorst behoord, maar de
 Pausen hadden reeds de gewoonte, om landen, op
 welke zij geen het minste regt hadden, aan Vorsten
 weg te schenken, van welken zij zich voordeel be-
 loofden, en deze Vorsten gebruikten deze giften van
 de Pausen als een schijnbaar regt, om zulke landen
 aan derzelve bezitters te ontnemen.

INNOCEN- INNOCENTIUS daartegen werd in *Frankryk* als de
 TIUS regtmatige Paus erkend, alwaar hij in het jaar 1131
 wordt eene Kerkvergadering hield te *Rheims*, op welke hij
 erkend op den

den Tegenpaus in den ban deed. Dit was ook reeds in het jaar 1130 geschied te *Wurtsburg*, op eene Kerkvergadering, alwaar Keizer **LOTHARIUS** zich insgelijks voor **INNOCENTIUS** verklaarde. In het volgende jaar hield deze Paus een mondgefprek met den Keizer, die bij deze gelegenheid van denzelfven het *Investituur*-regt terug verlangde, hetwelk den Paus in zijne tegenwoordige omstandigheden verlegen maakte, maar de vermaarde Abt **BERNHARD** van *Clairveaux* verzette zich met zoo veel stoutheid tegen den Keizer, dat deze dien eisch niet verder aandrong.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
de Kerk-
vergade-
ring te
Rheims.

LOTHARIUS, die reeds in het jaar 1131 door **INNOCENTIUS** te *Luik* gekroond was, trok ook in het volgende jaar naar *Rome*, doch uit hoofde van de onlusten in *Duitschland*, met niet meer dan 1500 man. Evenwel nam hij in het jaar 1133 een gedeelte van *Rome* dadelijk in bezit, en werd toen van **INNOCENTIUS**, die ook te *Rome* gekomen was, in de Kerk van *Lateranen* plechtig tot Keizer gekroond. Ook kwam de Paus met den Keizer overeen, dat de Paus aan den Keizer het erfgoed van **MATHILDIS**, (*Allodium Mathildis*,) zou overlaten, mits dat het na 's Keizers dood weder aan den Roomschen Stoel vervullen zou.

LOTHARI-
US wordt
door IN-
NOCENTI-
US tot
Keizer
gekroond

In hetzelfde jaar keerde de Keizer, wiens krijgsmagt te zwak was, weder naar *Duitschland* terug, gelijk **INNOCENTIUS**, die te *Rome* tegen zijnen mededinger niet bestand was, insgelijks die stad verliet; maar daartegen in het jaar 1134 te *Pisa* op eene Kerkvergadering, bij welke ook **BERNHARD**

INNOCEN-
TIUS moet
Rome
weder
verlaten.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G
Jaar 1073
tot 1517.

van *Clairveaux* tegenwoordig was, ANACLETUS op nieuw bande; hij werd verders in genoegzaam alle Christen landen erkend, behalve in *Italië*, alwaar de Koning van *Sicilië*, wiens magt gestadig aanwies, voor hem zoo gevaarlijk was, dat hij bij den Keizer nadrukkelijk aanhield, om onderstand en hulp.

LOTHARI-
US trekt
andermaal
naar Ro-
me. Zijn
dood.
Dood van
ANACLE-
TUS.

LOTHARIUS kwam derhalve in het jaar 1136 voor de tweedemaal in *Italië*, maar thans verzeld van eene sterkere krijgsmagt, ook maakte hij zulke voortgangen, dat hij zelfs *Apulië* bemagtigde; doch in het volgende jaar 1137 stierf de Keizer, op zijnen terugtocht naar *Duitschland*, waar op Koning ROGER weder begon de overhand te krijgen, toen de dood van den Tegenpaus ANACLETUS II in het begin des jaars 1138 eene verandering maakte. Men beschuldigt dezen Paus van vele buitensporigheden en onkuifche zeden, ook maakt de Heil. BERNHARDUS eene zoo schandelijke afbeelding van hem, als men van een tegenpartij alleen verwachten zou kunnen. Zijne aanhangers verkoren wel tot zijnen opvolger den Kardinaal GREGORIUS, onder den naam van VICTOR IV, maar deze werd door den ijver van den Abt BERNHARD, en door de geldsommen, welke INNOCENTIUS besteedde, spoedig van zijne voornaamste aanhangers verlaten, en genoodzaakt, zich na eene schaduwregering van twee maanden aan de voeten van zijnen mededinger neder te werpen.

INNOCEN-
TIUS doet
den Ko-
ning van
Sicilie in
den ban,

Thans hield INNOCENTIUS in het jaar 1139 eene algemeene Kerkvergadering, welke de *tweede Lateraansche* genoemd wordt, op welke hij den ban uitsprak tegen ROGER, Koning van *Sicilië*, die den Tegenpaus ANACLETUS beschermd had. On-

Onder het Pausfchap van HONORIUS II, omtrent het jaar 1228, was zekere Priester en Kluizenaar, ARNOLF, te *Rome*, alwaar hij voorgaf, dat hem een Engel verschenen was, die hem geboden had, in deze Hoofdstad de ondeugden der Geestelijkheid in den naam van God openlijk te bestraffen. Hij deed dit ook met alle koenheid, en verweet aan de Geestelijkheid, voornamelijk aan de Kardinalen, hunne hovaardij, weelde en geldgierigheid, hen vermanende, om het leven van CHRISTUS en de Apostelen na te volgen. Men verbood hem dit prediken, en als hij daar mede aanhield, werd hij heimelijk bij nacht gevat, en in den *Tiber* verdronken (*). PLATINA noemt hem, in het leven van HONORIUS II, eenen voortreffelijken Prediker van den Christelijken Godsdienst, die door de lagen der Geestelijken te *Rome* omgebracht is geworden, omdat hij te scherp tegen hunne ongebondenheden was uitgevaren, en hun de armoede van CHRISTUS had aangeprezen. „Velen van den *Romeinschen* Adel,” vervolgt hij, „volgden hem, als een' waar leerling van CHRISTUS en de Profeten; verhieven hem tot den hemel; maar maakten even daar door haat en toorn tegen den welmeenenden man gaande, tot zijnen ondergang. Het is onzeker, of deze zeer heilige man Priester, Monnik of Kluizenaar geweest is. Sommigen schrijven ook, dat HONORIUS zelve zijnen moord heeft afgekeurd; maar dat hij den aanlegger van eene zoo schandelijke daad niet heeft kunnen ontdekken.”

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
ARNOLF,
een Pries-
ter en
Kluize-
naar, pre-
dikt tegen
de Gees-
telijken.

Thans

(*) TRITHEM. *Chron. Hirsfaug.* T. I. p. 389.

V Thans op de bovengemelde Kerkvergadering te
 BOEK *Rheims* kwam de zaak van eenen dergelijken man,
 IV ARNOLD VAN BRESCIA, een man, die zonder eenig
 Hoofdst. vermogen, dan hetwelk zijne kundigheden, moed
 na C. G. en ijver, en zijne welsprekendheid hem gaven, voor
 Jaar 1073. den Paus en de Geestelijkheid gevaarlijk begon te
 tot 1517. worden, te berde. Hij voerde den naam naar zijne
 ARNOLD geboortestad *Brescia* of *Brixia*, in *Opper-Italië*.
 van Bres- Eenigen tijd het onderwijs van ABELARD in *Frank-*
 cia insge- *ryk* genoten hebbende, werd hij Geestelijke en Voor-
 lijks lezer in de Kerk van zijne vaderstad. De Bischoep
 OTTO van *Freyfingen* (*) schrijft van hem, dat het
 hem niet ontbroken hebbe aan natuurlijke begaafd-
 heden; maar dat hij meer woordenrijk dan nadruk-
 kelijk ware in het spreken; een liefhebber van zeld-
 zaamheden en jeukerig naar nieuwigheden; hoedanig
 foort van lieden geneigd is, om Ketterijen voort te
 brengen, en Kerkelijke scheuringen te veroorzaken.
 „Hij trok het Geestelijke kleed alleen aan,” ver-
 volgt de Bischoep, „om meer te kunnen bedrie-
 gen, hij schimpte op alles, knaagde aan alles, zon-
 der iemand te verschoonen. Hij zocht de Geeste-
 lijken en Bischoppen te benadeelen, vervolgde de
 Monniken en vleijde alleen de Leeken. Want hij
 zeide, dat geene Geestelijken, die iet in eigendom,
 noch Bischoppen, die de Regalien, noch Monni-
 ken, die geld of goed bezaten, op eenigerlei wijze
 zalig konden worden. Bovendien zal hij ook van
 het Sacrament des Altaars en van den Kinderdoop
 niet

(*) *De Gest. Imp. Trider. I. L. II. C. 20.*

niet behoorlijk gedacht hebben. Als hij op deze en andere wijze de Kerk van *Brescia* ontruste, en den Leeken dier plaats, wier ooren kittelachtig waren omtrent de Geestelijken, de Kerkelijke Schriften booselijk verklaarde; werd hij op de groote Kerkvergadering te *Rome* door INNOCENTIUS gehouden, van den Bisfchop der bovengemelde stad en van de Geestelijken beschuldigd, en de Paus gebood hem het stilzwijgen, opdat eene zoo gevaarlijke leere niet verder verbreid mogt worden. Nu vlugtte ARNOLD over de *Alpen*, en verkondigde een' tijd lang zijne leer in de *Alemannifche* stad *Turgum*, (het hedendaagsch *Zurich*.)

Indien ARNOLD ook van geloofsdwalingen beschuldigd geweest ware, zou de Paus hem zeker als een' Ketter harder behandeld hebben, maar zijne gevoelens omtrent den rijkdom der Geestelijkheid waren voor haar gevaarlijk genoeg. Geen wonder, dat de Abt BERNHARD van hem fchrijft (*): „ dat hij als een booze Scheurmaker bij den Paus aangeklaagd, en van denzelfen genoodzaakt is geworden, om zijn vaderland te verlaten; hebbende hij moeten zweeren, zonder 's Pausen verlof niet derwaards te zullen keeren.” Voor het overige toont deze beroemde Heil. Abt, dat hij even zoo bang zal geweest zijn voor de Kerkelijke goederen, als de bovengemelde *Duitfche* Bisfchop; daar hij van dezen ARNOLD verders zegt: „ dat het te wenschen was, dat zijne leer zoo gezond

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

(*) *Epist.* 195.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073
tot 1517.

---

zond ware, als zijn leven streng was; hij was een mensch, die at noch dronk, en die, met den Duivel, alleen hongerde en dorstte naar het bloed der zielen; één van het getal der genen, welken de Apostolische waakzaamheid kenmerkt, dat zij de gedaante van godzaligheid hebben, maar de kracht derzelve verloochenen. — Vervloekt van den Apostel PETRUS, had hij ABELARD aangehangen, en alle deszelfs door de Kerk veroordeelde dwalingen met hem, en nog meer dan hij, hardnekkig zoeken te verdedigen. Op eene andere plaats (*) noemt hij hem den wapendrager van dezen GOLIATH, met wien hij gemeenschappelijk zich opgemaakt had tegen den Heere en tegen zijnen Gezalfden. PAGI echter heeft beweerd (†), dat zijne dwalingen in den XXIIIsten *Canon* der tweede Kerkvergadering van *Lateranen* veroordeeld zouden zijn in de verachters der Sacramenten, van den Geestelijken stand en van het huwelijk. Een vernuftig Schrijver uit den naastvolgenden tijd schijnt het berigt van OTTO van *Freisingen* als Dichter omschreven te hebben (§), aangaande ARNOLD, doch hij voegt 'er nog bij, dat ARNOLD veel waarheid gezegd hebbe, hoewel met onwaarheid gemengd, als zijne tijden maar geene getrouwe vermaningen vermaak-

had.

(*) *Epist.* 198.

(†) *Critic. in Annal. Baronii ad a. 1139. n. 9. pag.* 1139.

(§) *Guntheri Ligurinus Libr. III. v. 262. sqq.*

hadden; ook had hij de fraaije kunst verstaan, om onder het beeld der waarheid te bedriegen:

Veraque multa quidem, nisi tempora nostra fideles
 Respuerent monitus, falsis admixta monebat.
 Et fateor, pulchram fallendi noverat artem,
 Veris falsa probans; quia tantum falsa loquendo
 Fallere nemo potest; veri sub imagine falsum
 Inluit, et furtim deceptas occupat aures.

V
 BOEK
 IV
 Hoofdst.
 na C. G.
 Jaar 1073.
 tot 1517.

ARNOLD was eerst in het jaar 1140 naar *Frankryk* gevlugt, maar als hij zich hier met ABELARD, wien de Abt BERNHARD zoo hevig vervolgde, tegen dezen verbond, bragt de Abt het bij den Paus daar toe, dat deze bevel gaf, om hen elk bijzonder in een Klooster op te sluiten, en hunne Boeken te doen verbranden (*). Thans eerst begaf ARNOLD zich naar *Turegum*, alwaar hij zijne grondregelen, even als hij te *Brescia* gedaan had, voordroeg; maar ook hier liet hem de Abt geen rust, veel meer schreef hij aan den Bischof van *Constans*, dat hij dezen vijand van CHRISTUS, dezen vervolger der Geestelijkheid, niet moest dulden in zijn Kerspel, of liever dat hij hem moest laten opsluiten (†). Zelfs als de Kardinaal GUIDO van *Castello*, Pauselijke Legaat in *Frankryk*, ARNOLD heimelijk in zijn huis nam, hield hem BERNHARD (§) de waarschuwing van den Apostel voor, om eenen Ketterfchen mensch na herhaalde waarschuwing te verwerpen.

(*) *Innocent. II. Epist. in Act. Concil. Senon. a. 1140. ap. HARD. Tom. VI, P. II. pag. 1224.*

(†) *Epist. 195.* (§) *Epist. 196.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
Oproer
der Ro-
meinen
tegen IN-
NOCENTI-
US.

pen. Van dezen tijd af hoorde men van ARNOLD niets meer, zoo lang INNOCENTIUS leefde.

Misfchien hebben zijne grondregelen invloed ge-
had op den opftand der *Romeinen* tegen den Paus,
in het jaar 1143, hoewel 'er de Schrijvers van dien
tijd niets van melden. De inwoners van *Tivoli*,
(het oude *Tibur*,) waren van den Paus in den ban
gedaan, en werden door de *Romeinen* bedwongen,
die, nu verbitterd door derzelve wederftand, van
den Paus begeerden, dat hij die ftad zou ontmante-
len, als de Paus dit weigerde, rotten zij te hoop,
en willende de oude gedaante van regering invoeren,
ftelden zij eenen *Senaat* aan, en kondigden *Tivoli*
op nieuw den oorlog aan, zonder dat INNOCENTIUS
het een of ander kon verhinderen (*).

De Paus
door Ko-
ning RO-
GIER ge-
vangen.

Nog ongelukkiger was de Paus jegens den Ko-
ning ROGIER van *Sicilië* geweest. Dezen had hij
op de Kerkvergadering van *Lateranen* in den ban
gedaan, maar ROGIER kreunde zich hier zoo weinig
aan, dat hij veel meer in het jaar 1139 zich bijna van
geheel *Apulien*, na den dood van den Hertog RAI-
NULF, meester maakte. Om hem te ftuiten trok de
Paus met 1000 ruiters en eene menigte voetvolk
hem tegen bij *San Germano*, bij welke plaats, na
eenige vruchteloze onderhandelingen, den 22ften
Julij 1139 een gevecht voorviel, in hetwelk het
Pauselijke leger geflagen, en de Paus zelve gevan-
gen werd. De Koning behandelde hem echter heel
ftaatkundig, en liet den gevangenen Paus op het

ne-

(*) OTTO FRISING. *Chron. L. VII. C. 27.*

nederigst verzoeken, om met hem vrede te sluiten, hetwelk de Paus zonder uitstel bewilligde, waar op ROGIER en zijne Zonen den Paus te voet vielen; hem om vergiffenis verzochten, en aan den Heiligen PETRUS, den Paus en zijne regtmatige opvolgers den eed van trouwe en leenroerigheid zwoeren, en ook de gewone jaarlijksche schatting beloofden; waar tegen de Paus INNOCENTIUS ROGIER als *Koning van Sicilië* erkende; te meer, omdat, gelijk hij zeide, zijn voorzaat HONORIUS II het Koningrijk van *Sicilië* gesticht had, hoewel men weet, dat hetzelfde met toestemming van den Tegenpaus ANAKLETUS opgericht was. Dus strekte zelfs de gevangenschap van den Paus tot bevestiging van zijne heerschappij over een nieuw Koningrijk, en hij wist, even gelijk zijne voorzaten, een voordeelig gebruik te maken van den naam des Apostels PETRUS. Volgens verhaal van nieuwer Schrijvers, hoewel zonder gezag der Ouden, begeerde ALFONSUS VII, Koning van *Kastilië*, van den Paus, als opvolger van PETRUS, dat hij den Graaf ALFONSUS van *Portugal*, die zich sedert het jaar 1139 Koning noemde, deswegens in den ban zou doen, doch als ALFONSUS van *Portugal* aan den Paus jaarlijks twee Mark gouds beloofde, verkreeg hij van denzelfen in het jaar 1141 de bevestiging van zijne Koninklijke waardigheid.

Met meer zekerheid weet men, dat INNOCENTIUS Dood van het Rijk van *Frankryk* in het jaar 1140 onder een *Interdict* of verbod van Godsdienst bragt, omdat de Koning LODEWYK VII den Aartsbisfchop van *Bourges* volstrekt niet wilde erkennen. Maar deze

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V Paus, die de grootſte Vorſten zoo heerschzuchtig behandelde, kon de inwoners van *Rome* niet be-
 BOEK
 IV
 Hoofdst. teugelen; zij bleven tegen hem oproerig, hetwelk
 na C. G. zijnen dood verhaastte, die den 24ſten September
 Jaar 1073. des jaars 1143 voorviel (*).
 tot 1517.

De *Romeinen* schreven verscheidene keeren aan den Keizer KOENRAAD III, die sedert het jaar 1138 op den troon zat, hem verzekerende van hunne ge-
 De Ro-
 meinen
 willen de
 oude re-
 gerings-
 vorm her-
 stellen.
 schreven zij hem nader (†); dat zij het *Romein-*
sche Rijk wilden herstellen, zoo als het onder KON-
 STANTYN EN JUSTINIAAN geweest was, dat zij daar-
 om den *Senaat* weder hadden hersteld; zij verzoch-
 ten hem spoedig over te komen, en te *Rome*, de
 Hoofdstad der wereld, zijn verblijf te vestigen, en
 sloten hunnen Brief met de volgende wenschen in
 dichtmaat :

Rex valeat, quidquid cupit obtineat, super hostes
 Imperium teneat, Romæ sedeat, regat orbem;
 Princeps terrarum, ceu fecit Justinianus,
 Cæsaris accipiat Cæsar, quæ sunt sua, Præsul,
 Ut Christus jusſit Petro solvente tributum.

KOENRAAD verwierp deze voorstellen als een ijdel
 gezwets, maar ontving den Kardinaal GUIDO van
Pisa, en andere aanzienelijke mannen, door de Room-
 sche Kerk aan hem gezonden, met alle eer. Hij was
 voorheen, toen hij de wapens tegen den Keizer LO-

THA-

(*) OTTO *Friſing. Chron. Libr. VII. Cap. 27.*

(†) Deze Brief is door OTTO *Friſing.* bewaard, *de*
Cest. Fred. I. Imp. L. I. C. 28.

THARIUS had opgevat, door Paus INNOCENTIUS II in den ban gedaan, maar thans had de Pausfelijke partij zelve in *Duitschland* hem tot de Keizerlijke waardigheid bevorderd. Maar zijne overhaaste verkiezing, tot welke men de aankomst van Hertog HENDRIK van *Beyeren* en *Saksen* niet had afgewacht, had hem in twist gebragt met dit Opperhoofd van het *Welfsche* Huis, welke wel door deszelfs dood in het jaar 1139 schein te eindigen, maar toch twee partijen te weeg bragt, die meer dan twee honderd jaren lang *Duitschland* en *Italië* hebben doen daveren; de *Welfsche* en de *Hohenstaufische*, van welke de eerste door eene nieuwe verandering de ijverige Pausfelijke geworden is. Ondertusfchen had toch KOENRAAD zijn gebruik kunnen maken van de voorstellen der Romeinen, te meer, daar deze onlusten verscheidene jaren voortduurden.

Drie dagen na den dood van INNOCENTIUS werd op den 26sten September des jaars 1143 de Kardinaal GUIDO van *San Marco* uit de Familie *Castello* in *Toskane*, onlangs Pausfelijke Legaat in *Frankryk*, een leerling van ABELARD, en beschermer van ARNOLD van *Brescia*, onder den naam van COELESTINUS II., op den Pausfelijken troon verheven. Hij hief het *Interdict* of verbod van Godsdienst weder op, hetwelk zijn voorzaat op *Frankryk* gelegd had. Evenwel stond hij op het punt, om in twist te geraken met den Koning van *Sicilien*, omdat hij het onder zijn voorzaat met denzelven gefloten verdrag weigerde te bevestigen. Maar hij overleed den 9den Maart 1144.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

COELES-
TINUS II
wordt
Paus.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

COELESTINUS II is de eerste onder de Pausen, op welken de vermaarde voorzeggingen van den Aartsbischoep MALACHIAS doelen. Deze *Iersche* Aartsbischoep, in zijne moedertaal MALMEDOIC of MORGAR genoemd, was door twee Bischoppen van zijn vaderland onderwezen, en tot eene Monniken-godzaligheid gevormd. Hij werd spoedig plaatsvervanger van eenen Bischoep, en vervolgens Bischoep van *Connereth*; hij bouwde Kloosters, en gaf aan dezelve Opzieners, tot hem in het jaar 1134 de Aartsbischoep van *Armagh* op zijn doodbed tot zijn opvolger, en dus tot *Primaat* van *Ierland* benoemde. In deze waardigheid werd hij door benijders en vijanden vervolgd. Een derzelven beroofde zijne Kerk van den zoogenoemden *Staf van* JESUS, dien de Zaligmaker zelve gedragen en gemaakt zou hebben, met goud beslagen, en met juweelen verfiert; met denzelven trok hij rond, en kreeg daar door vele aanhangers, tot hij genoodzaakt was, denzelven terug te geven. Na binnen drie jaren de rust en orde in zijn Aartsbisdom hersteld te hebben, gaf MALACHIAS hetzelfde aan een ander over; maar nu bedenkende, dat aan den Metropolitaanzetel in het Aartsbisdom van *Armag* de hoogste eer, het Pauselijk *Pallium*, nog ontbrak, deed hij deswegens eens en andermaal eene reize naar *Rome*; op de laatste dezer reizen stierf hij, zoo als hij gewenscht, en gelijk men verhaalt, ook voorgezgd had, in het Klooster *Clariveaux*. De Abt BERNHARD, die bij zijn sterven tegenwoordig was, heeft zijn leven, en daar in verscheidene wonderen, die hij verrigt zou heb-

hebben, zelfs de opwekking van eenen dooden, omstandig beschreven (*). Deze heeft ook twee Predikationen op zijn overlijden gehouden (†). Deze werkzaamheden van den Heiligen BERNHARDUS, tot eerwaardige gedachtenis van zijnen vriend, hebben veel toegebracht, dat MALACHIAS naderhand onder de Heiligen van zijne Kerk geplaatst is geworden (§).

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Aan dezen MALACHIAS dan worden *Voorzeggingen* toegeschreven *over de toekomstige Pausen*, (*Prophetia de futuris Pontificibus*,) die hij ten tijde van INNOCENTIUS II opgesteld, en van COELESTINUS II tot den laatsten van alle Pausen voortgezet zal hebben (**). Zij bestaan slechts uit weinige woorden, in welke het karaktermatige van elken Paus uitgedrukt zijn zal. Maar deze woorden zijn meestendeels zoo raadselachtig of zoo laf, dat men de gedwongenste uitleggingen te hulp heeft moeten roepen, om derzelve vervulling in elken Paus te vinden. Zoo is de Paus PIUS VI aangeduid met de woorden *Peregrinus religiosus*, (de Godsdienstige Pelgrim,) dit karakter kan men in denzelfden niet ontdekken, ten ware men zijne reize naar *Weenen* of

(*) *Liber de Vita et Rebus Gestis S. Malachiae, Hiberniae Episcopi Opp. T. II. p. 663-698.*

(†) *Sermones duo in transitu S. Malachiae Tom. III. Opp. p. 326-332.*

(§) *Bulla Canonisationis B. Malachiae, in BERNHARDI Opp. Tom. II. p. 697.*

(**) Men zie van dezelve FABRICIUS *Bibl. med. et inf. Latinit. Tom. V. v. Malachias. p. 9.*

V of zijne vervoering naar *Frankryk* daar toe brengen wilde. De tegenwoordige Paus zal door de woorden *Aquila rapax*, (*de roofzuchtige arend*,) onderscheiden moeten zijn. Van de tijden van den allerlaatsten der Pausen, (daar zullen 'er na den tegenwoordigen nog XV zijn,) wordt voorzeggd: „ De „ *Roomfche* Kerk zal in de uiterste vervolging zitten; de *Roomfche* PETRUS zal de Kerk onder verle jammeren weiden; na het einde derzelven zal de stad van de zeven heuvelen verwoest worden, en de ontzagchelijke Regter zal zijn volk oordeelen.” Om al deze voorzeggingen te schrijven, behoefde men juist nog geen Profeet te zijn, en bovendien is het misfchien nog niet zoo zeker, dat zij van den Heil. MALACHIAS oorfpronkelijk zijn; dewijl de Heil. BERNHARD, fchoon hij van zijne gave der voorzegging fpreekt, evenwel geen het minfte gewag van deze voorzeggingen maakt.

LUCIUS II Onder den opvolger van COELESTINUS, LUCIUS door de II, voorheen Kardinaal GERARDO CACCIANEMICI, Romeinen geftezen de onlusten te *Rome* ten hoogften trap. In verre landen werd het gezag van den Paus hoog geëerbiedigd, voornamelijk, door Vorften, die zijnen invloed noodig hadden. ALFONSUS, Koning van *Portugal*, bij voorbeeld, vervoegde zich in eenen Brief (*) aan dezen Paus, met aanbod van Vafal, (*proprius miles*,) van den Apostel PETRUS en den Paus te zullen zijn, met eene jaarlijkfche fchatting van twee oncen goud, mits dat hij de befcherming

van

(*) *Ap. BALUZ. Miscell. L. II. p. 220.*

van den Apöstorifchen Stoel genoot, en LUCIUS be-
loofde hem, in zijn antwoord, befcherming tegen
Geestelijke en Ligchamelijke vijanden, en den in-
gang in het Koningrijk der Hemelen.

Maar zoo eerbiedig behandelde men den Paus niet
in de nabuurschap, waar de zwakheid zijner rege-
ring meer in het oog liep. Een Mondgesprek tus-
fchen den Paus en Koning ROGIER van *Sicilië*, te
Caperato, in het jaar 1144 vruchteloos afgehoopen
zijnde, liet de Koning het *Romeinsche Kampanië*
door zijnen Zoon verwoesten, hoewel hij kort
daar na met den Paus tot een vergelijk schijnt geko-
men te zijn. — Maar de Paus had zich nog meer
over de *Romeinen* te beklagen. OTTO van *Freyfin-*
gen (*) verhaalt, dat de *Romeinen*, behalve den
door hen aangestelden *Senaat*, ook eenen *Patricius*
verkoren hebbende, voor denzelfden van den Paus
alle landsheerlijke regten vorderden, willende, dat
de Paus, als Bisfchop, zich, gelijk de oude Pries-
ters, met de tienden en vrijwillige giften zou verge-
noegen; waar door de Paus kort daar op wegens
zoo vele bekommeringen, van verdriet gestorven zal
zijn. Maar volgens den Kardinaal van *Arrago-*
nië (†) zal hij de *Senatoren* gewapenderhand ge-
noodzaakt hebben, het *Kapitolium* te verlaten, en
hunne waardigheden af te zweeren. Doch, GOTT-
FRIED van *Viterbo*, die in dezen tijd leefde, ver-
haalt, dat de Paus in deze onderneming op het

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Ka-

(*) *Chron. Libr. VII. Cap. 31.*

(†) *In Vita Lucii II. pag. 157.*

V Kapitoel zoo ongelukkig is geweest, dat hij in een
 BOEK oogenblik terug geslagen, en met groote steenen zoo
 IV hevig getroffen is geworden, dat hij tot zijnen dood
 Hoofdst. na C. G. toe, die den 25sten Februarij 1145 volgde, niet
 Jaar 1073. weder op den Pausfelijken Stoel heeft kunnen zitten.
 tot 1517.

De Kardinalen haastten zich, opdat deze onlusten
 EUGENIUS door het ledigstaen van den Pausfelijken Stoel niet
 III wordt gevaarlijker mogten worden, om denzelven te ver-
 uit Rome gedreven. vullen, en verkoren PETRUS BERNHARD uit *Pisa*,
 Abt van een *Cistercienser* Klooster bij *Rome*, een
 leerling van den Heil. BERNHARD, tot Paus, onder
 den naam van EUGENIUS III. Maar toen hij in de
 Pieterskerk zich wilde laten wijden, vernam hij,
 dat de *Senatoren* voornemens waren, om hem te
 noodzaken, om hen in hunne waardigheid te be-
 vestigen, waarom hij met de Kardinalen de vlugt
 nam in het Klooster *Farfa*, waar zijne inwijding
 voltrokken werd. Vervolgens begaf hij zich naar
Viterbo, waar hij tijding kreeg van den treurigen
 toestand der Christenen in het Heilige Land, het-
 welk hem aanleiding gaf, om den Koning van *Frank-*
ryk, LODEWYK VII, tot eenen nieuwen kruistogt
 aan te sporen. Middelerwijl hadden de Romeinen
 den Pausfelijken Bevelhebber in hunne stad afgezet,
 en zich van de Pieterskerk en de geheele stad mees-
 ter gemaakt; waarom de Paus vooreerst hunnen *Pa-*
tricius in den ban deed, en hen vervolgens met
 hulp van die van *Tivoli* noodzaakte, den vrede te
 vragen, welken hij hun verleende, onder voorwaar-
 de, dat zij het *Patriciaat* afschaffen, zijnen Bevel-
 hebber herstellen, en de *Senatoren* alleen naar zijnen
 wil aannemen zouden.

Dus

Dus keerde EUGENIUS III tegen het einde des jaars 1145 naar *Rome* terug, maar alzoo de *Romeinen Tivoli* ten gronde toe wilden vernielen, en de Paus dit weigerde, moest hij in 1146 de stad andermaal verlaten. Kort na dat de Paus de regering aanvaard had, was ARNOLD van *Brescia* ook te *Rome* gekomen, alwaar hij dit vuur van oneenigheid merkelijk aanbliet, door zijne voordragt, dat de Paus geen ander dan Kerkelijk gezag aldaar behoorde te oefenen (*).

EUGENIUS nam vervolgens de wijk naar *Frankryk*, terwijl zijn oude Leermeester, de Abt BERNHARD, zijne zaak zich met ernst aantrekkende, eenen nadrukkelijken Brief aan de *Romeinen* schreef, ten einde hen te vermanen, om, gelijk hij zich uitdrukt, weder te keeren tot den Herder en Bisfchop, (Opziener,) van hunne zielen; zich met God, en met hunne Prinfen, PETRUS en PAULUS, te verzoenen; als ook met zoo vele duizend Martelaren, die bij hen, maar nu tevens tegen hen waren; en eindelijk ook met de gansche Kerk der Heiligen (†). Te gelijker tijd drong hij met eenen Brief (§) bij den Keizer aan, dat hij het zwaard behoorde aan te gorden, om aan den Keizer, het gene des Keizers was, en aan God, het gene Godes was, weder te bezorgen, en de *Romeinen* te straffen. In het bijzonder deed hij den Paus eenen gewigtigen dienst,

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

(*) OTTO *Freyfing de Gest. Frid. I. Imp. L. II. C. 20.*

(†) *Epist. 243. Opp. Tom. I. pag. 241.*

(§) *Epist. 244.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

dienst, toen hij in het jaar 1146 zelve naar *Duitschland* reisde, en den Keizer tot eenen kruistogt naar het Heilige Land overhaalde. — Ook hielp hij den Paus met raad en daad, om in het midden van deze omstandigheden zijn gezag te handhaven, gelijk hij deed in het jaar 1147 en 1148, door twee Kerkvergaderingen te houden, eene te *Parys*, en eene te *Rheims*, op welke de zoogenoemde Ketterijen veroordeeld, en verscheidene vaststellingen in Kerkelijke zaken gemaakt werden. Zoo ver ging deze invloed van den Abt op den Paus, dat deszelfs Kardinalen zich daar over ten uitersten misnoegd toonden, doch de Abt wist hen door zachte woorden en nederige verklaringen te bevredigen.

Ondertusfchen werd de Paus door zijnen raad meermalen in netelige omstandigheden gebragt. In het jaar 1140 verkoos een gedeelte der Domheeren van *York* WILLEM, een' Zusterszoon van Koning STEVEN, maar een ander gedeelte den Abt MURDACH, een' *Cistercienser* Monnik en Leerling van den Heil. BERNHARD, tot Aartsbisfchop. De eerste, als de meeste stemmen hebbende, werd door HENDRIK, Bisfchop van *Winchester*, 's Konings Broeder, gewijd; maar MURDACH wendde zich tot den Paus, en werd door BERNHARD ondersteund. WILLEM bleef echter in het bezit van het Aartsbisdom tot in het jaar 1147, wanneer de Paus hem op de vergadering te *Parys* afzette. BARONIUS zelve erkent de onregtvaardigheid van dit vonnis, fchoon hij tevens aanmerkt, dat dit de heiligheid van BERNHARD niet benadeelt, als dit niet ontkende, dat hij fomtijds door valsche

berigten misleid was geworden. WILLEM is naderhand onder de Heiligen der *Engelsche* Kerk geplaatst, ook heeft hij na 's Pausen dood het Aartsbisdom weder gekregen.

BERNHARD beijverde zich nog, om een blijvend gedenkstuk van zijne verkleefdheid aan den Paus te geven, waarom hij, om dezen tijd, een werk opstelde, behelzende regelen en voorschriften voor eenen Paus (*); in het tweede Boek van dit werk onderrijgt hij den Paus, waar hij zijne aandacht op behoore te vestigen, te weten, *op zich zelve, op het gene onder hem, om hem, en loven hem* is. In zich zelve moest hij overwegen: *wat, wie, en hoe hij gesteld was?* Op de eerste vraag is het antwoord: *een mensch*, gevolgelijk een redelijk en sterfelijk dier, waar uit zekere lessen volgen. De tweede vraag is ligt beantwoord: Hij is *Paus*; maar dit behandelt de Abt omstandiger; hij leert den Paus, dat hij deze grootheid niet gekregen heeft, om te heerschen, maar om anderen te dienen; hij zou meer werk vinden, dan hij afkon enz. „Gij zijt,” zegt hij verders, „de groote Priester, de Prins der Bisschoppen, de erfgenaam der Apostelen, in Eerstgeboorte *Abel*, in regering *Noach*, in Patriarchaat *Abraham*, in orde *Melchizedek*, in waardigheid *Aäron*, in aanzien *Mozes*, in regterlijke magt *Samuel*, in vermogen *Petrus*, in zalving *Christus*. Aan u zijn de sleutelen gegeven, en de

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
Voor-
schrift
van BERN-
HARD aan
PAUS EU-
GENIUS.

(*) *De Consideratione Libri V. ad Eugenium III. T. II. Opp. p. 413-464.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G
Jaar 1073.
tot 1517.

---

schapen toevertrouwd. Daar zijn nog wel andere Deurwachters van het Koninkrijk der Hemelen, en Herders der Kudden, maar aan u is de geheele kudde overgelaten. Immers toen CHRISTUS aan PETRUS beval, zijne schapen te weiden, zonderde hij 'er geene uit; en deze zelfde Apostel wandelde op de zee, welke de wereld beteekent, tot zijnen Meester." De derde vraag geeft hem gelegenheid, om den Paus verscheidene deugden aan te prijzen.

In het *derde* Boek wordt den Paus voorgehouden, wat hij *onder* of *beneden* zich heeft op te merken. Aan hem, als erfgenaam der Apostelen, is de *geheele wereld* als erfenis toebedeeld, doch niet ter bezitting of ter beheersching, — maar ter *bezorging* en *besturing*, (*dispensatio.*) Hij moet de Ongeloovigen bekeeren, de Kettters en Scheurmakers tot het rechte geloof en tot de eenheid terug brengen, ook in toom houden, dat zij geen nadeel aanrigten. Vervolgens klaagt hij, dat de geest van eerzucht, die alleen het zijne zocht, de geheele Katholijke Kerk en ook den Apostolischen Stoel besmet heeft, dat 'er een misbruik gemaakt wordt van de beroepingen op den Apostolischen Stoel, waar van het gevolg is, dat de Bisschoppen trotscher, en de Monniken liederlijker, ja zelfs armer worden; maar anderen ergeren zich, worden onwillig, en lasteren. Eindelijk brengt hij den Paus onder het oog, dat de wetten door hem zelve voor eenige jaren aan de Geestelijkheid, (*Clerus*,) voorgeschreven, geheel niet waargenomen werden.

In het *vierde* Boek overweegt hij het gene om den

Paus

Paus is. De *Geestelijkheid* van Rome behoorde de geschiktfte van allen te zijn, maar desniettemin klaagt hij over de slechte zeden der *Romeinen*, en der Prelaten van het Pausfelijke Hof, over de eerzucht, geldgierigheid en kleederpragt dezer laatften, over de hebzucht der Pausfelijke *Legaten*, en over den plicht van den Paus, die geen Heer der Bifchoppen, maar één van hen behoort te zijn.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Eindelijk houdt hij zich in het *vijfde* Boek het langst op, om den Paus te leeren bedenken, *het gene boven hem is*, alwaar hij in vele spitsvinnigheden zich breedvoerig uitlaat over de befchouwing van God en de Engelen enz., en veel *Mijftikerij* bijbréngt. Dit geheele werk is ondertusfchen daarom te merkwaardiger, dat in deze eeuw een Abt zich zoo veel vrijmoedigheid veroorlooft, terwijl uit het gene hij aanvoert natuurlijk dit gevolg voortvloeit, dat de Pausfen niet Vorsten behoorden te zijn, gelijk zij toenmaals waren, maar enkel Leeraren van den Godsdienst; hoewel BERNHARD juist ten dezen niet geheel met zich zelveft beftaanbaar is.

Deze raadgevingen en voorfchriften van den ten dien tijde algemeen hooggeachten man, mogen met dankbaarheid van den Paus aangenomen en in zijne huisbibliothcek bewaard zijn geworden, het blijkt echter niet, dat zij in de uitoefening veel voordeel aangebragt hebben; het tegendeel blijkt veel meer uit de klagten van BERNHARD, over eenen Pausfelijken Legaat, in het jaar 1152 aan den Kardinaal-Bifchop van *Ostia* (*): „Ulieder Legaat,” zegt

(*) *Ep.* 290.

hij,

V hij, „ is van het ééne Volk en Koningrijk tot het
 BOEK
 IV
 Hoofdst. foeijelijke voetstappen bij ons achtergelaten. Van
 na C. G. den voet der *Alpen* en van het *Duitsche* Rijk af,
 Jaar 1073. heeft deze Apostolische man, terwijl hij bijkans alle
 tot 1517. Kerken van *Frankryk* en *Normandyë* is rondgereisd,
 die niet met het Euangelie maar met Kerkroof ver-
 vuld. Overal zal hij slechte dingen uitgevoerd, buit
 uit de Kerken gehaald, en schoone jongens tot Ker-
 kelijke bedieningen bevorderd hebben, of ten min-
 sten hebben willen bevorderen. Velen hebben zich
 vrijgekocht, opdat hij maar niet bij hen mogt ko-
 men; waar hij zelve niet komen kon, heeft hij door
 zijne Afgevaardigden geld afgeperst. Hij heeft zich
 in Scholen, aan Hoven, op de straten en wegen,
 openlijk ten spot gemaakt. Wereldlijken en Geeste-
 lijken spreken slecht van hem; armen, Monniken en
 Geestelijken beklagen zich over hem. Zelfs lieden
 van zijnen stand betuigen den hoogsten afkeer van
 zijn' naam en zijn leven. Laat onzen Heer dezen
 Brief lezen! Hij mag zelve toezien, wat met zulk
 een mensch te doen is; ik heb mijne ziel bevrijd.
 Doch dit zeg ik met mijne gewone vaardigheid: het
 is goed voor hem, als hij zelve zijn Hof zuivert,
 en op deze wijze zijn geweten ontlast.”

Dood van Ondertusfchen duurde het lang, eer EUGENIUS
 EUGENIUS gerust bezit van *Rome* kon nemen. Hij had wel
 III. in het jaar 1149 de *Romeinen* met hulp van Koning
 ROGIER tot onderwerping genoodzaakt, maar in het
 volgende jaar deze Hoofdstad weder moeten verla-
 ten. Eindelijk sloot hij in het jaar 1152 een verge-
 lijk

lijk met de *Romeinen*, doch overleed den 7den Julij des volgenden jaars. Hij had zich door aalmoezen en andere weldaden gedurende dien tijd het grootste gedeelte der stad geheel onderdanig gemaakt, en zou waarschijnlijk het afschaffen der *Senatoren* uitgewerkt hebben, indien de dood hem niet weggerukt had.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Reeds in Februarij des jaars 1152 was ook de Keizer KOENRAAD III overleden, aan wien EUGENIUS III zoo veel te danken had, en wiens afwezenheid van *Italië* de groote steden van *Lombardye* gediend had, om zich onafhankelijk te maken. In Maart des gemelden jaars werd zijn Broeders Zoon FREDERIK, Hertog van *Zwaben*, een Vorst van veel grooter begaafdheden tot regeren en oorlogen, tot zijnen opvolger verkoren. Deze zal, naauwelijks zeventien dagen na zijne verkiezing, indien men een oud stuk, ten opschrift hebbende, *Cencius Cameralis*, door BARONIUS (*) het eerst in het licht gebragt, geloof mag geven, te *Konstans* een verdrag met den Paus gesloten hebben. Doch, tegen de echtheid van dit stuk, is zeer veel ingebragt; ook openbaarde deze Keizer spoedig zoodanige gezindheden jegens den Paus, welke met den inhoud van dit verdrag niet wel te vereffenen zijn.

Dood van
Keizer
KOEN-
RAAD.
FREDERIK
I wordt
Keizer.

Te *Maagdenburg* had een deel der Domheeren den Proost van hunne Kerk, GERHARD, en een ander deel den Deken tot hunnen Aartsbisshop verkoren. De partijen wendden zich beiden tot den

ANASTASIUS IV
Paus.

Kei-

(*) *Ann. ad a. 1152. n. 5.*

V Keizer, die den Deken en zijne partij bewoog, om
 BOEK WICHMAN, Bisfchop van Zeiz, tot Aartsbisfchop
 IV te verkiezen, aan wien de Keizer terftond de *Rega-*
 Hoofdst. na C. G. *lien* van het Stift fchonk; maar GERHARD vervoeg-
 Jaar 1073. de zich tot den Paus, die in eenen fcherpen Brief
 tot 1517. de Duitfche Aartsbisfchoppen en Bisfchoppen be-
 ftrafte, dat zij in deze zaak niet het beste van
 Gods Kerk in acht genomen, maar den aardfchen
 Vorst hadden zoeken te behagen, hen gebiedende,
 den Keizer te vermanen, om zich niet tegen de
 Kerk van God te verzetten. Ondertusfchen over-
 leed EUGENIUS III in het jaar 1153, en de Kardi-
 naal-Bisfchop van *Sabina*, KOENRAAD, een geboren
Romein, werd tot zijn opvolger benoemd, onder den
 naam van ANASTASIUS IV. Deze zond den Kardi-
 naal GERHARD naar *Duitschland*, om dit verfchil
 bij te leggen; maar deze moest onverrichter zake te-
 rug keeren, waar op de Keizer WICHMANN zelven
 met zijnen Gezant naar *Rome* liet reizen, alwaar de
 Paus zijne verkiezing bevestigde, en hem ook het
Pallium fchonk.

Dood van ANASTASIUS stierf in het jaar 1154. In zijne
 ANASTASIUS IV. plaats werd NICOLAUS van BRAKESPEARE, een *En-*
 ADRIAAN gelschman, thans Kardinaal-Bisfchop van *Albano*,
 IV volgt verkoren, die zich ADRIAAN IV noemde. Deze was
 hem op. van een' Bedelaarsjongen in zijn Vaderland, naderhand
 Monnik geworden in een Klooster dicht bij *Avignon*,
 in hetwelk hij in het jaar 1137 tot Abt opgeklom-
 men was. Maar de Monniken hadden fpoedig be-
 rouw, wgens de geftrengheid zijner zeden, en
 bragten tot tweemalen hunne bezwaren tegen hem

bij den Paus EUGENIUS in; doch deze, zijne onschuld erkennende, hield hem te *Rome*, en verliet hem tot aanzienlijke waardigheden.

Bij de aanvaarding van zijne regering vond hij den voor de Pausen zoo gevaarlijken ARNOLD van *Brescia* nog in de Hoofdstad. Deze, door de *Senatoren* en andere aanzienlijke *Romeinen* beschermd, bleef in deze stad, niettegenstaande de bevelen der Pausen, die hem uit dezelve verdrijven wilden. Zelfs verdigden zijne aanhangers hem met geweld, en wonden onder anderen eenen Kardinaal op straat doodelijk, hetwelk zekere *Vatikaansche* Acten bij BARONIUS (*) aangehaald, aan ARNOLD zelve toeschrijven; waar op de Paus alle Godsdienstoefening in *Rome* verbood; de eerste straf van die natuur voor deze stad; welke niet werd opgeheven, voordat ARNOLD met zijne aanhangers uit de stad verdreven werden; ARNOLD zworf eenigen tijd om, maar viel spoedig eenen Pauselijken Legaat in handen; uit welke hij wel door twee Graven van *Kampanië* verlost werd, maar die door Keizer FREDERIK eerlang genoodzaakt werden, hem over te leveren; hebbende de Keizer mischien den man, die algemeen voor een' Ketter verklaard werd, niet durven onthouden aan de magt der Geestelijkheid, uit hoofde zijner toenmalige omstandigheden, hoe zeer deze anders voor de Keizerlijke regten tegen de aanmatigingen der Pausen geijverd had. Hoe het zij, ARNOLD werd naar *Rome* gevoerd, alwaar de Stadhouder in

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
Uiteinde
van AR-
NOLD van
Brescia.

het

(*) *ad a. 1155. n. 1.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

het midden van het jaar 1155 hem openlijk liet op-
hangen, en zijn ligchaam, opdat het van het volk
niet vereerd mogt worden, verbranden, en de asch
in den *Tiber* werpen (*). — ARNOLD was bij de
Geestelijkheid van zijnen tijd een oproermaker en
ketter, en dewijl zijn ontwerp van eene geheele
staatsverandering in de Kerk, bij gebrek van onder-
steuning der Vorsten, geheel mislukte, durfde nie-
mand zijner tijdgenooten voor de vuist 'smans voor-
stellen en gedrag onderzoeken; wat GUNTHER 'er
van geschreven heeft, hebben wij boven (†) gezien.
Ook verdienen de woorden van GEROH of GERHO,
Proost van *Reichersberg*, die toen leefde, opmer-
king (§): „ARNOLDS booze leer,” schrijft hij,
„is misfchien met goeden ijver, maar te gelijk met
geringe kunde, voorgedragen. Doch even min keu-
re ik zijne onregtmatige terdoodbrenging goed. Ik
wilde, dat hij wegens zijne leerstellingen, of door
verbanning, of door gevangenis, of op eene andere
wijze, maar niet door den dood, gestraft was ge-
worden, ten minsten dat men hem zoo omgebragt
had, dat de *Roomfche Kerk* of het *Roomfche Hof*
niet aansprakelijk ware. Want is hij, zoo als men
zegt, zonder haar vonnis en toestemming, door den
Stadhouder aan zijne wacht ontnomen, en van des-
zelfs knechten om bijzondere redenen gedood, om-
dat dezelve namelijk, door aanleiding der leerstellin-
gen

(*) OTTO *Freifing. de Gest. Fred. I. L. II. C. 20. p. 461.*

(†) *Bladz. 112, 113.*

(§) *De investigatione Antichristi Libr. I.*

gen van ARNOLD, zeer veel van de Romeinen gele- den had, waarom hebben zij zich ten minsten niet ontzien, zijn lijk nog verder te mishandelen, opdat de bloedstraffe van het Priesterlijke Huis verwijderd bleef?" — De Protestanten hebben in het gemeen ARNOLD als een' moedigen voorstander der Christelijke vrijheid en Hervormer der Geestelijkheid beschouwd, en zeker is het, dat hij zich voor regtmatige grondregelen heeft opgeofferd, maar ten aanzien der wijze, waar op hij zulks deed, kan men uit gebrek van onpartijdige bescheiden nauwelijks oordeelen. Dat hij de regten en aanspraken van den Paus op het wereldlijk bezit van *Rome* bestreed, kan of mag op zich zelve geen oproer genoemd worden. Zijne aanhangers, *Arnoldisten* genoemd, hebben naderhand, doch altijd te vergeefs, voortge- lijke ondernemingen beproefd.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

De Keizer zelve toonde, door zijn gedrag, dat hij voltrekt de Wereldlijke Opperheer van *Rome* wilde zijn. Hij was reeds tegen het einde des jaars 1154 met eene talrijke krijgsmagt in *Italië* gerukt, niet alleen om zich plegtig te laten kronen, maar ook om het verloren Keizerlijk gezag bijzonder in de steden van *Lombardyë* te herstellen, gelijk hij dan ook het trotsche *Milanen*, waar men zijne bevelen met voeten getrapt had, gevoelig vernederde. Ver- volgens trok hij in het midden des jaars 1155 zoö fchielijk op *Rome* aan, dat Paus ADRIAAN met ver- haasting in de vesting *Castellana* vlugtte, maar door den Keizer gerust gesteld zijnde, vervoegde hij zich bij denzelfen te *Sutri*, in de nabuurschap van *Ro-*

FREDERIK
I wordt
te Rome
gekroond

V
BOEK
IV
Hoofdst
na C. G.
Jaar 1073
tot 1517.

---

me. Doch, toen de Keizer, wanneer de Paus van het paard steeg, hem niet, zoo als het gewoon was, den stijgbeugel hield, ontfelden de Kardinalen over dit verzuim zoo zeer, dat zij ten spoedigsten weder naar *Castellana* keerden. De Paus zelve zette zich ontfeld op eenen stoel; FREDERIK kustte hem knielend den voet; maar als hij den kus des vredes verwachtte, zeide de Paus tegen hem: „Dewijl gij mij de gewone en schuldige eer onthouden hebt, die uwe voorzaten, de regtzinnige Keizers, uit eerbied voor de Apostelen PETRUS en PAULUS, aan onze voorgangers bewezen hebben, zal ik u ook niet eer tot den kus des vredes toelaten, voordat gij mij voldoening gegeven hebt.” De Keizer beweerde, daar toe niet verbonden te zijn, en men twistte hier den geheelen volgenden dag over. Ten laatsen, nadat men de oude Vorsten, die bij de kroning van LOTHARIUS tegenwoordig waren geweest, geraadpleegd, en de oude gewoonte bij zoodanige gelegenheid onderzocht had, bewilligde het geheele Keizerlijke Hof daar in, dat FREDERIK, als de Paus te paard zou stijgen, den stijgbeugel zou houden, hetwelk dan ook geschiedde (*). — Maar HELMOLD, die niet lang na deze gebeurtenis geleefd heeft, verhaalt dezelve op deze wijze (†): De Keizer was den Paus, bij deszelfs komst, te gemoet gegaan, en had hem, toen hij van het paard steeg,

(*) Zoo verhaalt BARONIUS uit de *Vatikaansche Akten ad a. 1155. n. 4.*

(†) *Chron. Slavor. L. I. C. 8.*

steeg, den stijgbeugel gehouden. Daar op had de Bisfchop van *Bamberg*, in naam des Keizers en der Vorsten, aan den Paus gemeld, dat zij eenen Vorst hadden van de roemrijkste hoedanigheden, en inzonderheid eenen ongemeenen vereerer van de *Roomfche* Kerk, zoo als de eerbied thans door hem bewezen, getuigde. Dus was nog overig, dat de Paus het zijne deed, en het gene nog aan de volle Keizerlijke Hoogheid ontbrak, door Gods genade vervulde. Hier op zou de Paus geantwoord hebben: „ Het zijn bloote woorden, Broeder, die gij spreekt. Gij zegt, dat uw Vorst den Heiligen *PETRUS* de schuldige eerbiedigheid bewijst; maar deze schijnt eer veracht te zijn: want daar hij den regter stijgbeugel had behooren te houden, heeft hij den linker gehouden.” Toen men dit aan *FREDERIK* door eenen Tolk verklaarde, zeide hij heel nederig: „ Meld hem, dat het mij daar bij niet aan godsvrucht maar aan kunde ontbroken heeft; alzoo ik juist nooit veel werk gemaakt heb van den stijgbeugel te houden; hij is de eerste, wien ik zoodanige gehoorzaamheid bewezen heb.” Als eindelijk de Paus hernam: „ Indien hij het ligfste uit onwetendheid verzuimd heeft, hoe gelooft gij wel, dat hij het groote zal waarnemen?” werd *FREDERIK* misnoegd, en vroegde: van waar deze gewoonte ontstaan was? Na hevig twisten werd eindelijk een vergelijk tusfchen den Keizer en den Paus getroffen. Deze kibbeling over het houden van den stijgbeugel tusfchen den Keizer en den Paus is karakteristiek zeker voor dezen tijd en voor de geschiedenis der Pausen.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V Schielijker werden de voorstellen der *Romeinen*
 DOEK door den Keizer van de hand gewezen, tegen wel-
 IV ken de Paus den Keizer waarschuwde, op wiens
 Hoofdst. raad de Keizer de Pieterskerk en dat gedeelte van
 na C. G. *Rome*, hetwelk LEO's stad genoemd werd, met
 Jaar 1073. tot 1517. *krijgsvolk* deed bezetten, waar op hij den eersten
 Junij des jaars 1155 gekroond, maar ook terstond
 door de *Romeinen* aangevallen werd, die hij echter
 met groot verlies terug sloeg. Dus had hij nu de Kei-
 zerlijke kroon ontvangen, maar geenszins de heer-
 schappij van *Rome* verkregen; integendeel, toen hij
 door eene ziekte, onder zijn leger ontstaan, kort
 daar na naar *Duitschland* moest keeren, bleef deze
 stad in den vorigen toestand (*).

Twist van den Paus met den Koning van Sicilië
 Ondertuschen was de Paus in een onaangenaam
 verschil ingewikkeld met WILLEM, Koning van *Sici-
 lië*, Zoon en Opvolger van Koning RÖGIER, met
 wien hij in oorlog raakte, omdat hij denzelfden in
 zijnen Brief in het jaar 1155 niet Koning maar Heer
 van *Sicilië* genoemd had. In dezen oorlog had
 WILLEM, niettegenstaande de Paus hem in den ban
 deed, ver de overhand, en belegerde den Paus in
Benevento; maar als de Paus om vrede verzocht,
 schonk WILLEM hem niet alleen denzelfden, maar
 viel hem zelfs te voet, en deed hem den Leened
 voor het Koningrijk *Sicilië* en zijne andere Landen
 in *Italië*.

Twist met Keizer FREDERIK I, die om des Pausen wil mede deel in dezen
 FREDERIK OOR-

(*) OTTO *Frising. de gest. Imp. Freder. I. L. II. C. 21-23.*

oorlog genomen had; nog meer werd de Keizer getergd door eenen Brief van den Paus aan hem, bij gelegenheid dat de Aartsbischop van *Lunden* in *Schonen*, op zijne terugreis van *Rome* bij *Diedenhoven*, (*Thionville*,) van eenige roofzuchtige Edellieden gevangen was genomen, waar aan FREDERIK zich weinig had laten gelegen zijn, waar over de Paus hem bestrafte, met eenen Brief, aan welken niet alleen de Keizer, maar ook de Rijksvorsten zich zeer ergerden, omdat de Paus daar in zeide, dat hij den Keizer *de volkomenheid der waardigheid en eere door de Keizerlijke kroon had opgedragen*, en hem gaarne nog grooter *weldaden*, (*beneficia*,) zou be- wezen hebben; welk laatste woord *beneficium* toen- maals de beteekenis had van *leen*, *leengoed*, even als of de Paus het *Roomfche Rijk* als een *Pausfelijk leen* had willen beschouwen, eene verklaring, welke niet zoo vreemd was, federt men, na de tij- den van GREGORIUS VII, te *Rome* van de leenroe- righeid van alle Christelijke Rijken van den Paus begonnen had te fpreken. Men voegde hier bij, dat men de leenroerigheid der Keizeren te *Rome* zelfs door fchilderijen op de Nakomelingschap wilde voortplanten, zoo vond men in het Paleis van *La- teranen* eene fchilderij van den Keizer LOTHARIUS, met het ondcrfchrift (*):

Rex venit ante fores, jurans prius urbis honores;
Post homo fit *Papæ*, sumit quo dante coronam.

Toen de Rijksvorsten over het een en ander hun mis-

(*) RADEVIC. *de gest. Fred. I. Imp. L. I. C. 10.*

V
BOEK
IV
Hoofdf.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073
tot 1517.

misnoegen te kennen gaven, verfloutte zich de Kardinaal-Legaat, die den Brief had overgebracht, om te vragen, „van wien heeft dan de Keizer het Rijk, indien hij het niet van den Heer Paus heeft?” Hier door werden de Vorsten zoo verbitterd, dat de Paltsgraaf OTTO VAN WITTELSBACH, die het bloote zwaard voor den Keizer droeg, bijna met hetzelfde den Legaat zou nedergesabeld hebben, indien de Keizer het niet verhinderd had; maar deze beval de Pauselijke Gezanten, den volgenden morgen te vertrekken, en zonder in het gebied der Bisschoppen en Abten rond te reizen, regelregt naar Rome te keeren.

Vervolgens liet de Keizer rondgaande Brieven aangaan aan alle de Wereldlijke en Geestelijke Rijksfrenden, waar in de Keizer klaagde over de verbaazende trotsheid van den Pauselijken Legaat, (*de altitudine superbiae, de fastu arrogantiae, de execrabili cordis elatione,*) vervolgens over den inhoud van den Pauselijken Brief, die het Rijk als een Pauselijk leen schein aan te merken, betuigende, zich eer aan doodsgevaar te zullen blootstellen, dan de eer des Rijks te laten verminderen.

Te Rome maakte het lot der Legaten verschillenden indruk; een deel der Geestelijkheid gaf den Keizer gelijk, geloovende, dat de Legaten zich te onachtzaam of te onvoegelijk gedragen hadden; een ander deel nam de partij van den Paus; maar de Rijksvorsten gaven in het jaar 1158 aan den Paus den raad, om zich bij den Keizer te ontschuldigen, uit vrees voor de verderfelijke gevolgen, welke uit deze zaak mogten voortvloeijen. De

De Paus, vernemende, dat de Keizer voornemens was, met een leger in *Italië* te komen, volgde dezen raad, doch schreef eerst aan de Duitſche Biſchoppen, bij welke hij de handelwijze des Keizers ten ergſten aſſchilderde, maar dezen ſchreven hem een antwoord, in hetwelk zij hem meldden, dat zij den Keizer over deze zaak onderhouden hebbende, van den Vorst het volgende beſcheid hadden gekregen:

„ Ons Rijk moet door twee dingen geregeerd worden; door de heilige wetten der Keizeren, en „ door de goede gewoonten onzer Voorvaderen. „ Wij willen en kunnen deze grenzen niet overſchreden; wij nemen niets aan, wat van dezelve „ afwijkt. Gaarn bewijzen wij aan onzen Vader „ de ſchuldige eerbiedigheid; de vrije kroon van „ ons Rijk ſchrijven wij enkel aan de Goddelijke „ weldaad, (*divino beneficio*,) toe; de eerſte keurſtem kennen wij toe aan den Aartsbiſchop van „ *Maintz*; het overige aandeel aan de verkiezing „ der Vorſten naar derzelve orde; het regt der „ Koninklijke Zalving aan den Aartsbiſchop van „ *Keulen*, en der hoogſte, welke de Keizerlijke is, „ aan den Paus. Wat hier boven is, is overtollig, is van den Boozen. De Kardinalen hebben „ wij, niet tot verachting van onzen geliefdſten en „ eerwaardigſten Vader en inwijder, (*conſecratoris*,) „ genoodzaakt, ons Rijk te verlaten. Ook „ willen wij niet dulden, dat zij verder met geſchriften, die tot ſchimp en ergernis van het Rijk „ ſtrekken, te voorſchijn komen; den in- en uitgang van *Italië* hebben wij niet verboden; en

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

„ wil-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

„ willen denzelven ook voor Pelgrims, of voor de
 „ genen, die in hunne belangen met regt en met
 „ het getuigenis van hunne Bischoppen naar den
 „ Roomschen Stoel reizen, niet fluiten; maar wel
 „ willen wij de misbruiken voorkomen, door welke
 „ al de Kerken van ons Rijk bezwaard en verzwakt
 „ zijn, en bijkans alle Kloostertucht gestorven en
 „ begraven is. God heeft de Kerk in het aange-
 „ zigt der wereld, (*in capite orbis*,) door het Rijk
 „ verhoogd; thans verstoort de Kerk, (maar wij
 „ gelooven niet, door God,) het Rijk in het aan-
 „ gezigt der Wereld. Met de schilderij is het be-
 „ gonnen; bij die schilderij is dit geschrift geko-
 „ men; het geschrift poogt een geldend gezag te
 „ verkrijgen. Wij zullen dit niet dulden of verdra-
 „ gen; wij willen eer de kroon nederleggen, dan
 „ dat wij de kroon des Rijks zoo met ons zouden
 „ laten vernederen. De schilderij moet vernietigd,
 „ het geschrift moet teruggenomen worden, opdat
 „ 'er geene eeuwige gedenkstukken van vijandschap
 „ tusfchen het Rijk en het Priesterschap overblij-
 „ ven." Zij raadden daarom den Paus, om den
 Keizer door een' vriendelijker Brief te verzachten.

Ingevolge van dezen raad zond ADRIAAN twee Kardinalen aan den Keizer, die geheel anders ten Hove wisten te verkeerem dan de voorgaande. Deze gaven zelfs, het geen geheel ongewoon was, aan de Keizerlijke Gevolmagtigden, die in *Italië* gekomen waren, eerst een bezoek, om hun opening van hunnen last te geven. In het *Trentische* werden zij van twee roofzuchtige Graven geplunderd

en gevangen genomen, maar door Hertog HENDRIK van *Beyeren* en *Saksen* met alle voldoening bevrijd. Zij ontmoetten den Keizer in het jaar 1158 in het leger bij *Augsburg*; begroetten hem van wege den Paus en al de Kardinalen als *Heer en Keizer der stad en der wereld*, beklaagden zich, dat de *Roomsche* Kerk tegen hare bedoeling zijn ongenoegen op zich geladen had; en gaven eenen Brief over van den Paus aan den Keizer, welken de Bisfchop OTTO van *Freysingen* voorlas en vertolkte. De Paus beklagde zich in denzelven, dat de Keizer, op aanstoken van anderen, het woord *beneficium* in den zin van een *leen* had genomen, hetwelk hij betuigde verstaan te hebben van *eene goede daad*; zoo was ook het woord *contulimus* door hem alleen gebruikt, om te beteekenen, dat hij hem de Keizerlijke kroon had opgezet; vervolgens geeft hij den Keizer eene zachte bestraffing, dat hij zich niet bij hem beklaagd had, dewijl hij terstond voor zijne eere zou gezorgd hebben; voorts vermaant hij hem, zich volkomen met de Kardinalen te verstaan, die hij onder bemiddeling van den Hertog HENDRIK had afgezonden. Hier door werd de Keizer te vrede gesteld, te meer, dewijl de Kardinalen alles tot zijn genoegen beantwoordden. Of de ontschuldiging van den Paus omtrent het woord *beneficium* opregt ware, kan men niet beslifen, te minder, omdat duideljk in het onderschrift op de bovengemelde schilderij gezegd werd, dat de Keizer een *Vasal* of *Leenman van den Paus* is. Deze schilderij zal toen wel weggenomen en aan eene zijde geschoven zijn, maar

niet

V

BOEK

IV

Hoofdst.

na C. G.

Jaar 1073.

tot 1517.

V niet vernietigd, zoo als de Keizer begeerd had. Want
 BOEK nog in het jaar 1656 heeft de Kanunnik van de Kerk
 IV van *Lateranen*, CÆSAR RASPONI, dezelve als eene
 Hoofdst. afbeelding of schilderij, in een vertrek van het Paleis
 na C. G. tegen deze Kerk stootende, te vinden, in het koper
 Jaar 1073. laten brengen (*). Men ziet daar den Keizer met
 tot 1517. zijn gevolg voor eene poort van *Rome* te paard stil-
 houden, en den Paus, die in de poort staat, hem
 ontvangen. Het onderschrift is, zoo als wij het
 boven hebben aangehaald, alleen met dit onder-
 scheid, dat hier de eerste woorden zijn: *Rex stetit
 ante fores.*

De Keizer Thans was, gelijk het zich liet aanzien, de goede
 trekt naar verstandhouding tusschen den Keizer en den Paus her-
 Rome. steld, maar de zaken veranderden reeds weder in het
 Nieuwe volgende jaar. FREDERIK trok in het jaar 1158 met
 verschil- een ongemeen talrijk leger naar *Italië*, en noodzaak-
 len met te *Milanen* tot onderwerping, ook hield hij eene
 den Paus. groote *Italiaansche* Rijksvergadering in de *Roncali-
 sche* Velden, dat is bij *Roncaglia*, in het gebied
 van *Piacensa*, op welke de vermaardste Leeraars in
 het Romeinsche regt te *Bologna* met Afgevaardigden
 der steden van *Lombardyen* bewezen, hoe vele en
 groote *Regalien* den Keizer in *Italië* toekwamen,
 die hem tot de aanzienlijkste bezittingen, eischen en
 inkomsten regt gaven. Door deze uitgestrekte ver-
 klaring der Keizerlijke regten verloren alle Grooten
 en steden; maar ook was 'er de Paus kwalijk mede
 te

(*) *De Basilica et Patriarchio Lateranensi* L. IV.
 p. 291. *Rom. fol.*

te vrede. Niets kon hem onaangenamer zijn, dan deze vermeerdering van magt des Keizers in *Italië*; een bekommerlijke nijd, zegt een Schrijver van dezen tijd (*), werd in hem gaande, hij zag alles, wat de Keizer genomen had, aan, als of het hem ontgaan was. Daar bij kwam nog, dat de Keizerlijke ambtenaren even zoo wel in de Pauselijke steden en landerijen, als in andere gewesten van *Italië*, de thans ingevoerde belastingen inzamelden. Ook verzekert een ander Schrijver (†), dat ADRIAAN, die zijne laatste vernedering voor den Keizer nog niet vergeten kon, en wien het bijzonder verdroot, dat de Bischoppen en Abten aan dezen Vorst de *Regalien* moesten overlaten, spoedig een voorwensel zocht, om met hem te breken. Hij bezwaarde zich bij den Keizer in eenen Brief, welken een flechte mensch overgaf, die zich terstond wegspoedde, eer hij nog gelezen was; hetwelk den Keizer niet weinig tergde. Bovendien weigerde de Paus de bevestiging van GUIDO, Zoon van den Graaf van *Blandrata*, en Onderdiaken der Roomsche Kerk, die in tegenwoordigheid van den Pauselijken Legaat en de Keizerlijke Afgevaardigden tot Aartsbischop van *Ravenna* verkoren was; ook vond de Keizer zich door den Paus beleedigd, omdat deze hem door eenen Brief als het ware verbood, eenen twist tuschen de steden *Brescia* en *Bergamo* door eene regterlijke uitspraak te beslissen.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Door

(*) GUNTHERI *Ligurinus* L. IX. C. 101.

(†) RADEVIC. *l. c.* L. II. C. 15.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

De twist
tuschen
den Paus
en den
Keizer
wordt
heviger.

Door deze behandeling getergd, gebood de Keizer aan zijne Kanselarij, om in het vervolg in zijne Brieven aan den Paus zijnen naam voor dien van den Paus te zetten. Nu wilde men ook Brieven van den Paus onderschept hebben, in welke hij *Milanen* en andere steden van *Lombardyen* op nieuw tot oproer aanhitste. In eenen Brief aan den Keizer voer de Paus hevig uit tegen de nieuwigheid, (*insolentia*,) om het geene trotsheid, (*arrogantia*,) te noemen, dat de Keizer in zijnen Brief zijnen naam voor des Pausen naam gezet had, met deze bedreiging: „Bekeer u, bekeer u! wij raden het u, omdat wij anders voor u, (*nobilitati tuae*,) bezorgd zijn, dat gij, nadat gij van ons de inwijding en de kroon ontvangen hebt, terwijl gij naar ongeoorloofde dingen streeft, ook het geoorloofde, (of het geschonkene, *concessa*,) verliezen zult. — FREDERIK beantwoordde dezen Brief nadrukkelijk, met eenen Brief, welks hoofd enkel dus luidde: *Adriano, Ecclesiae Pontifici*, met den bijgevoegden wensch, dat hij JESUS in alles, wat deze gedaan en geleerd had, mogt navolgen, die voor zich zelve en PETRUS den schattingpenning betaalde, tevens bragt hij den Paus onder het oog, dat het Pausdom alle *Regalien*, welke het bezat, aan de mildheid der Vorsten te danken had, en steeds verplicht bleef, den Keizer te geven, wat des Keizers is, Gode, wat Godes is. Hij erkent, dat hij aan de *Legaten* van den Paus den ingang in steden en Kerken verboden had, omdat zij zich niet als Predikers, maar als vrijbuiters gedroegen, die onverzadelijk geld za-

men-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

menschraapten. Ten slotte beveelt hij den Paus nederigheid aan; het deed hem weinig eer aan, zulke verschillen, welke den Godsdienst weinig betroffen, aan wereldlijke personen voor te leggen; en het was te beklagen, dat het verfoeijelijk monster van hoogmoed tot den Stoel van PETRUS was opgekropen.

De Paus scheen wel de hand te willen leenen tot een vergelijk, door twee Kardinalen aan den Keizer te zenden, maar derzelve eischen waren zoo aanspootelijk, dat zij den Keizer nog meer verbitterden; die echter aanbood, alle betwiste stukken door zes Kardinalen van 'sPausen zijde, en even zoo vele Bischoppen van zijne zijde, te laten beoordeelen en beslisen. Daar is nog een Brief voorhanden van den Paus ADRIAAN, van Maart 1159, in welken deze met veel hevigheid den Keizer dreigt, hem het *Duitsche* Rijk te zullen ontnemen, en dat aan eenen anderen Vorst te schenken, doch de echtheid van dezen Brief wordt door sommigen in twijfel getrokken, hoewel de grondstelling, in denzelfden vervat, dat de Paus magt had, dat Rijk te geven, aan wien hij wilde, als bekend verondersteld wordt in eenen Brief van dezen Paus aan HENDRIK II, Koning van *Engeland* (*). Deze Vorst had hem zijn voornemen gemeld, om *Ierland* te vermeesteren, maar tevens beloofd, van elk huis op dat eiland vervolgens eenen penning jaarlijks aan den Heil. PETRUS naar *Rome* te zullen zenden; dat is, met andere woorden, de Koning, die geen regt op dit eiland had, zocht

(*) *ap. BARON. ad a. 1159. n. 21.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

zocht hier door een schijn van regt op hetzelfde te bekomen, als hij het leenroerig maakte aan den *Roomfchen* Stoel. ADRIAAN verzuimde ook niet, aan zijne verwachting te voldoen, en schreef hem, dat in der daad alle eilanden, aan welke CHRISTUS geopenbaard was, aan den Heil. PETRUS en de *Roomfche* Kerk behoorden; en gaf op dezen grond den Koning vrijheid, om zich van dit eiland meester te maken, tot uitbreiding van de grenzen der Kerk en tot verbetering van de zeden der inwoneren. *Ierland* was ondertusfchen reeds federt verscheidene eeuwen Christelijk, maar moest thans volkomen Pausfelijk worden.

Dood van
ADRIAAN
IV.

Midden onder zijne twisten met den Keizer, overleed ADRIAAN IV, den 1ften September 1159, nadat hij zich met WILLEM, Koning van *Sicilië*, en de fteden van *Lombardyen*, verbonden, en voor eene aanzienlijke geldfomme beloofd had, den Keizer in den ban te zullen doen. BARONIUS en die prijzen hem, als zoo geheel vrij van het *Nepotismus* of Neeffchap, dat hij veel meer zich geheel aan zijne namaagschap niet liet gelegen zijn, maar het duldde, dat zelfs zijne Moeder in *Engeland* behoefdig en van aalmoezen leefde.

Merkwaardig
gefprek
van JOANNES van

Zij hebben deze bijzonderheid ontleend uit de fchriften van JOANNES van *Salisbury*, maar tevens verzuimd het merkwaardig gefprek medetedeelen, hetwelk deze geleerde man verhaald gehad te hebben met den Paus (*).

Zij

(*) JOANN. *Sarisber. Policratic. five de Nugis Curiall. etc.* L. VI. C. 24.

Zij waren landslieden en bijzondere vrienden; als dus JOANNES zich eens te *Benevent* drie maanden bij den Paus onthield, vraagde deze hem, wat de wereld van hem en van de Kerk van *Rome* oordeelde? „Velen zeggen,” antwoordde JOANNES rondborstig: „dat deze Kerk, in plaats van de Moeder aller Kerken te zijn, veel meer zich als derzelve Stiefmoeder gedraagt. In dezelve zitten Schriftgeleerden en Farizeeën, die den menschen ondragelijke lasten opleggen, welke zij zelve niet met den vinger aanraken. Zij heerschen over de Geestelijkheid; maar zijn geene voorbeelden der kudde, die den regten weg ten besten behoorde te gaan; zij verzamelen kostbare gereedschappen, en bezwaren hunne tafels met goud en zilver, terwijl zij tevens uit gierigheid al te spaarzaam omtrent zich zelve zijn. Zeer zelden laten zij eenen armen tot zich toe: en ook dan voert niet CHRISTUS, maar ijdele roemzucht denzelven bij hen in. Zij doen de Kerken daveren; veroorzaken twisten; hitsen de Geestelijkheid en het Volk tegen malkanderen op; hebben geen medelijden met den arbeid en de ellenden der verdrukten; verblijden zich over den buit uit de Kerken, en houden elk gewin voor godzaligheid. Zij oefenen geene gerechtigheid om der waarheid wille; maar voor zekeren prijs; want zonder dezen kan men volstrekt niets verkrijgen. Zij beschadigen meesttijds; en volgen daar in den Duivel na, dat zij dan schijnen nut aan te brengen, wanneer zij ophouden te beschadigen; eenige weinigen uitgezonderd, die wezenlijke Herders zijn. Maar zelfs

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
—————
Salisbury
met den
Paus.

V de *Roomfche Paus* valt aan allen bezwaarlijk, en
 BOEK
 IV
 Hoofdst. bijkans onverdragelijk. Allen werpen hem tegen,
 na C. G. dat hij, terwijl de Kerken, welke de godsvrucht der
 Jaar 1073. Voorvaderen geflicht heeft, inftorten, en de altaren
 tot 1517. een flecht voorkomen hebben, Paleizen bouwt, en
 niet flechts in purper, maar zelfs verguld, binnen-
 tredt. De Paleizen der Priesteren fchitteren; maar
 de Kerk van CHRISTUS wordt in hunne handen ver-
 ontreinigd. Zij plunderen geheele Provintien, als of
 zij de fchatten van CHRISTUS wilden oopenftapelen;
 maar de allerhoogfte behandelt hen ook regtvaardig;
 terwijl hij hen aan anderen, meermalen aan verach-
 telijke lieden, ten roof overgeeft.” ADRIAAN vraag-
 de hem, welk zijn eigen gevoelen hier omtrent was?
 Hier omtrent, antwoordde JOANNES, bevind ik mij in
 groote verlegenheid. Wanneer ik alleen al het volk
 tegenfpreek, moet ik vreezen, dat men mij van leu-
 gens of vleijerij zal befchuldigen. Maar zeg ik het-
 zelfde, dan beleedige ik de Majesteit, terwijl ik mij-
 nen mond tegen den hemel verhef. Doch nademaal
 de Kardinaal GUIDO CLEMENS het volk gelijk heeft
 gegeven, waag ik het niet, hem te wederspreken,
 alzoohij beweert, dat ’er in de *Roomfche Kerk* een
 zekere wortel van valscheid, (*duplicitatis*,) en een
 voedfel van geldgierigheid plaats heeft, waar uit alle
 kwaad ontftaat; en dit heeft hij op eene Kerkverga-
 dering voor den Paus EUGENIUS gezegd. JOANNES
 van *Salisbury* erkent wel, dat hij nergens waardiger
 Geestelijken heeft aangetroffen, dan in de Kerk te
Rome zelve; maar hij voegt ’er evenwel bij: men
 mag u in alle uwe werken niet navolgen. „ Waar-
 om, ”

om,” vervolgt hij, „onderzoekt gij het leven van anderen, en niet u zelve? Men noemt u den algemeenen Vader en Heer; maar als gij Vader en Heer zijt, waarom verwacht gij dan van uwe Zonen geschenken en belooningen? Zoo gij Heer zijt, waarom verwekt gij dan geene vrees bij uwe *Romeinen*, en noodzaakt hen tot getrouwheid? Gij wilt deze stad door geschenken voor de Kerk bewaren; maar heeft SYLVESTER ze wel door geschenken verkregen? Geef liever om niet, het gene gij om niet ontvangen hebt. De gerechtigheid is de Koningin der deugden; zij schaamt zich, voor eenen prijs verruild te worden.” Op dit geheele verwijt lachte de Paus, was over de vrijpostigheid van zijnen vriend voldaan, beval hem, als hij nadeelige gesprekken van hem zou hooren, hem dit terstond te melden; en eindigde met de bekende Fabel van de zamenzweering der leden des ligchaams tegende maag.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Na den dood van ADRIAAN ontstond 'er eene scheuring in de *Roomsche* Kerk, waarom trent de verhalen der doorgaans partijdige Geschiedschrijvers zeer verschillen. Volgens zeker verhaal bij BARONIUS (*) werd de Kardinaal ROLAND, uit *Siena* in het *Florentijnsche*, Kanselier der *Roomsche* Kerk, door alle de Kardinalen, behalve drie, onder den naam van ALEXANDER III, tot Paus benoemd. Maar één van deze drie, de Kardinaal OCTAVIANUS, een geboren *Romein*, scheurde hem den mantel van het lijf, en wanneer een daar tegenwoordig zijnde *Senator* hem dien

Scheuring in de Roomsche Kerk.
Twee Pausen verkoren.
ALEXANDER III en VICTORIV

(*) *Annal. ad a. 1159. n. 28.*

V dien terftond weder ontnam, eischte hij met een
 BOEK
 IV
 Hoofdst. na C. G. Jaar 1073. tot 1517.
 woest getier eenen anderen van zijnen Kapellaan, welken hij zich met zoo veel overhaasting deed omhangen, dat het bovenste gedeelte van achteren op den grond hing, hetwelk een algemeen gelach veroorzaakte. Als nu de deuren der Kerk geopend werden, drong eene menigte gewapenden, door OCTAVIANUS gehoord, in de Kerk, waarom ALEXANDER met zijne Kardinalen de wijk nam in een' Toren, die tegen de Kerk stond. Hier werden zij negen dagen lang bewaard, en toen, dewijl het volk hunne partij koos, in eene veiliger plaats opgesloten, tot zij eindelijk werden vrijgelaten, omdat de geheele stad op de been kwam. ALEXANDER liet zich vervolgens te *Ninfe*, niet ver van *Rome*, wijden. OCTAVIANUS, die zich VICTOR II noemde, vond nog twee Bischoppen, en een' derden Kardinaal, die hem erkenden. Ook steunde hij, gelijk deze Schrijver zegt, op des Keizers gunst, wiens Gezanten ALEXANDER niet erkennen wilden. Deze schreef wel ootmoedig aan den Keizer, die toen *Crema* in *Lombardyen* belegerde, maar FREDERIK verwaardigde zich niet hem te antwoorden, en zou zelfs zijne Gezanten hebben doen ophangen, als de Hertogen van *Beyeren* en *Saksen* dit niet verhinderd hadden. Het grootste gedeelte dezer berigten bevestigt ALEXANDER zelve in eenen Brief aan den Bischof, Kanunniken en Leeraars aan de beroemde School te *Bologna* (*), met bijvoeging, dat hij den afval-

li.

(*) *ap. RADEVIC. de gest. Freder. I. L. II. C. 51.*

ligen en scheurzieken OCTAVIANUS, die den *Anti-christ* vertoonde, met zijne aanhangers openlijk in den ban gedaan, en met hunnen aanstoker, den Duivel, verdoemd had.

VICTOR daartegen beweerde, dat hij de regtmattige Paus was. In eenen Brief aan de Prelaten en Wereldlijke Vorsten, die zich bij den Keizer bevonden (*), verhaalt hij, dat hij, na lange raadpleging, door de Kardinalen, op verzoek der Geestelijkheid, en met goedkeuring der *Romeinen*, *Kanoniek* verkoren en ook gewijd was; maar dat twaalf dagen daar na de aanhangers van WILLEM van *Sicilië*, door eene zamenzweering tegen de Kerk en het Rijk, den Kanselier ROLAND, op eene ongehoorde wijze, met geweld ingefchoven hadden. Op dezelfde wijze schrijven de voornaamste aanhangers van VICTOR, vijf Kardinalen en een Abt, in eenen Brief aan al de Prelaten van het Rijk (†), en andere Schrijvers gewagen insgelijks van eene zamenzweering der Kardinalen met den Koning van *Sicilië* tegen den Keizer; hoe het zij, dit is duidelijk, dat de *Sicilianen* en de ijverigste Pausgezinde partij ALEXANDER, gelijk de Keizerlijke VICTOR gedragen hebben; evenwel wilde de Keizer zich niet terstond verklaren, maar geloofde, dat de algemeene Kerk tusfchen de beide mededingers, die malkanderen in den ban gedaan hadden, uitspraak behoorde te doen, waarom hij, volgens zijn regt, hetwelk hij oordeel-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

(*) *ap. RADEV. l. c. Cap. 50.*

(†) *ap. RADEV. l. c. Cap. 52.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

de hem als Keizer toe te komen, eene algemeene Kerkvergadering in het begin van het jaar 1160 te *Pavia* bijeen riep, tot welke hij ook de beide mededingers uitnoodigde, ten einde zich aan derzelve oordeel te onderwerpen, hetwelk ALEXANDER, die reeds door Koning WILLEM als Paus erkend was, volstrekt weigerde. De vergadering kwam echter bijeen, en onderzocht de gedane verkiezing zeven dagen lang, waar na zij zich voor VICTOR, die hier tegenwoordig was, verklaarde, en te gelijk ROLAND, die ingedaagd zijnde niet was verschenen, veroordeelde. Als eene ophelderende oorkonde van deze uitspraak brengt RADEWICH (*) bij eenen Brief van de Kanunniken der Pieterskerk te *Rome*, aan den Keizer en aan de Kerkvergadering, in welchen zij met aanhaling van vele omstandigheden aantoonen, dat OCTAVIANUS alleen regtmatig verkoren Paus was, en dat eerst twaalf dagen na zijne verkiezing ROLAND van zijne partij met den Pauselijken mantel omhangen was; waar bij verders nog meer getuigen kwamen, die hetzelfde bevestigden.

De Keizer bekrachtigde terstond deze uitspraak der Kerkvergadering, en bewees aan VICTOR alle de gewone eerbewijzen, ook het houden van den stijgbeugel, tevens zond de vergadering in eenen rondgaanden Brief een berigt van haar besluit aan de Prelaten, met bijvoeging van hare redenen voor hetzelfde, zijnde onderteekend door vele Duitsche en Italiaansche Prelaten, en eenige *Franfsche*; ook meldde

(*) *l. c. Cap. 66.*

de zij, dat de Koningen van *Engeland*, *Hongaryen*, *Bohemen* en *Denemarken*, dit besluit hadden bekrachtigd; maar desniettemin haalde ALEXANDER het grootste gedeelte van *Europa* tot zijne zijde over, welke door de Koningen van *Frankryk* en *Sicilië*, als ook door de *Spaansche* Koningen omhelsd werd, gelijk hij dan ook al in het jaar 1160 niet alleen den Tegenpaus en zijne aanhangers, maar onder dezen bijzonder den Keizer in den ban deed. Dewijl hij zich echter in *Italië* niet veilig rekende, vertrok hij in het jaar 1162 naar *Frankryk*.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

De dood van VICTOR, die in het jaar 1164 te *Lucca* voorviel, maakte echter geen einde aan de scheuring, alzoo de Kardinalen van zijne partij terstond den Bisfchop GUIDO van *Crema* tot zijnen opvolger verkoren, die den naam PASCHALIS III aannam, en van den Keizer bevestigd werd. Ondertusfchen was ALEXANDER door de *Romeinen* uit *Frankryk* terug geroepen, en met veel betoon van eerbied ontvangen.

VICTOR
IV sterft,
PASCHALIS
III in zij-
ne plaats
verkoren.

Maar daartegen beriep de Keizer in het jaar 1166 eenen algemeenen Rijksdag te *Wurtsburg*, en ondernam in het jaar 1167 eenen krijgstogt naar *Italië*, en nadat de Aartsbisfchop van *Keulen*, RAINALD, de *Romeinen* bij *Tuscoli* geflagen had, rukte de Keizer voort naar *Rome*, alwaar hij zich van de *Pieterskerk* en een gedeelte der stad meester maakte, en zich door PASCHALIS liet kronen. Nog handhaafde ALEXANDER zich in de stad met hulp van eenige *Italiaansche* troepen, hem door den jongen Koning van *Sicilië*, WILLEM II, toegezonden.

De Keizer
trekt naar
Rome en
wordt
door PA-
SCHALIS
gekroond

V Maar als de Keizer aan de Kardinalen voorstelde, om de zaak daar heen te brengen, dat de beide Pausen van hunne waardigheid afftand deden, opdat zij eenen wettigen Paus met volkomene vrije keuze konden verkiezen, en dit voorstel door de *Romeinen* algemeen werd toegejuicht, schoon de Kardinalen daar aan weigerden te voldoen, week de Paus verkleed uit *Rome* naar *Benevent*, waar op de Keizer met de *Romeinen* een verdrag sloot, waar bij zij zijn regtsgebied erkenden, terwijl hij hun verscheidene voorregten toefond. Doch in het midden van dezen voorspoed ontftond eene besmettelijke ziekte in 's Keizers leger, welke duizenden wegsleepte, en den Keizer noodzaakte, met het ellendig overfchot van zijn leger naar *Duitschland* te keeren.

Dood van
PASCHA-
LIS III.

Door dit ongeluk des Keizers rees de moed van ALEXANDER III niet weinig. Hij had wel het voorstel van den *Griekfchen* Keizer MANUEL, dat hij zijne Kerk met de *Roomfche* wilde vereenigen, indien de Paus het *Roomfche* Keizerrijk op hem wilde overbrengen, van de hand gewezen, maar echter reeds in het jaar 1167 FREDERIK in eene Kerkvergadering van *Lateraan* afgezet, en zijne onderdanen van den eed van trouwe ontslagen, ook sloten de fteden van *Lombardyë* een verbond, om de burgers van *Milanen*, wier stad op 's Keizers bevel gefloopt was, bij te ftaan, om dezelve te herbouwen, hetwelk ook vervolgens ondernomen en voltooid werd, voorts bouwden zij eene nieuwe stad, welke zij, ter eere van den Paus, en tot spijt des Keizers, *Alexandria* noemden. Eindelijk werd het gezag van

ALEX-

ALEXANDER als het ware ten vollen bevestigd door den dood van PASCHALIS III, in het jaar 1168. Deszelfs aanhangers, onder welken echter geene Kardinalen meer waren, verkozen wel tot zijnen opvolger den Bisfchop van *Tuscoli* en Abt van *Struma*, die zich CALIXTUS III noemde, doch deze, hoewel hij van den Keizer bevestigd werd, kon tot geen groot aanzien geraken.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Onder deze omftandigheden oordeelde Keizer FREDERIK het dienftig, aan ALEXANDER in het jaar 1170 voorflagen van vrede te laten doen; welke onderhandeling echter vruchteloos afliep, doordien de Paus niet wilde handelen zonder de fteden van *Lombardyë* te kennen, met welke de Keizer als met mitelingen in geene onderhandeling komen wilde.

Keizer
FREDERIK
moet zich
voorden
Paus ver-
nederen.

Dus zag de Keizer zich genoodzaakt tot eenen nieuwen veldtogt naar *Italië*, welken hij in het jaar 1174 ondernam, maar die zeer ongelukkig eindigde. Hij belegerde *Alexandrië* te vergeefs, en, doordien Hertog HENDRIK van *Saksen* en *Beyeren* hem met zijn krijgsvolk verliet, verloor hij in het jaar 1176 den veldflag bij *Lignago*, tegen de *Lombardifche* Bondgenooten, waar door hij verplicht was, om bij den Paus om vrede aan te houden; waar toe de onderhandelingen te *Venetië* werden aangevangen, waar heen zich de Paus begaf met den Gezant van *Sicilië* en de Afgevaardigden van *Lombardyë*; doch de Paus dwong tevens den *Doge* en den Raad van *Venetië*, met eede te beloven, dat zij den Keizer zonder voorkennis van den Paus niet in hunne ftad zouden laten, voordat de vrede dadelijk gefloten was, alleen mog-

V mogten 's Keizers Gezanten in de stad komen. Eindelijk werd in Julij 1177 de vrede tot stand gebragt, waar bij de Keizer beloofde, ALEXANDER als den regtmatigen Paus te zullen erkennen; de voogdij der stad *Rome*, en al wat aan de Roomfche Kerk ontnomen was, terug te zullen geven; de goederen van MATHILDIS zou de Keizer nog vijftien jaren behouden, maar dan zou het regt op dezelve en alle nog overige verfchillen, door een geregteijk onderzoek en vonnis, afgedaan worden. De Tegenpaus CALIXTUS zou eene Abdij bekomen; met den Koning van *Sicilië* werd een beftand voor vijftien, en met de *Lombarden* voor zes jaren getroffen (*).

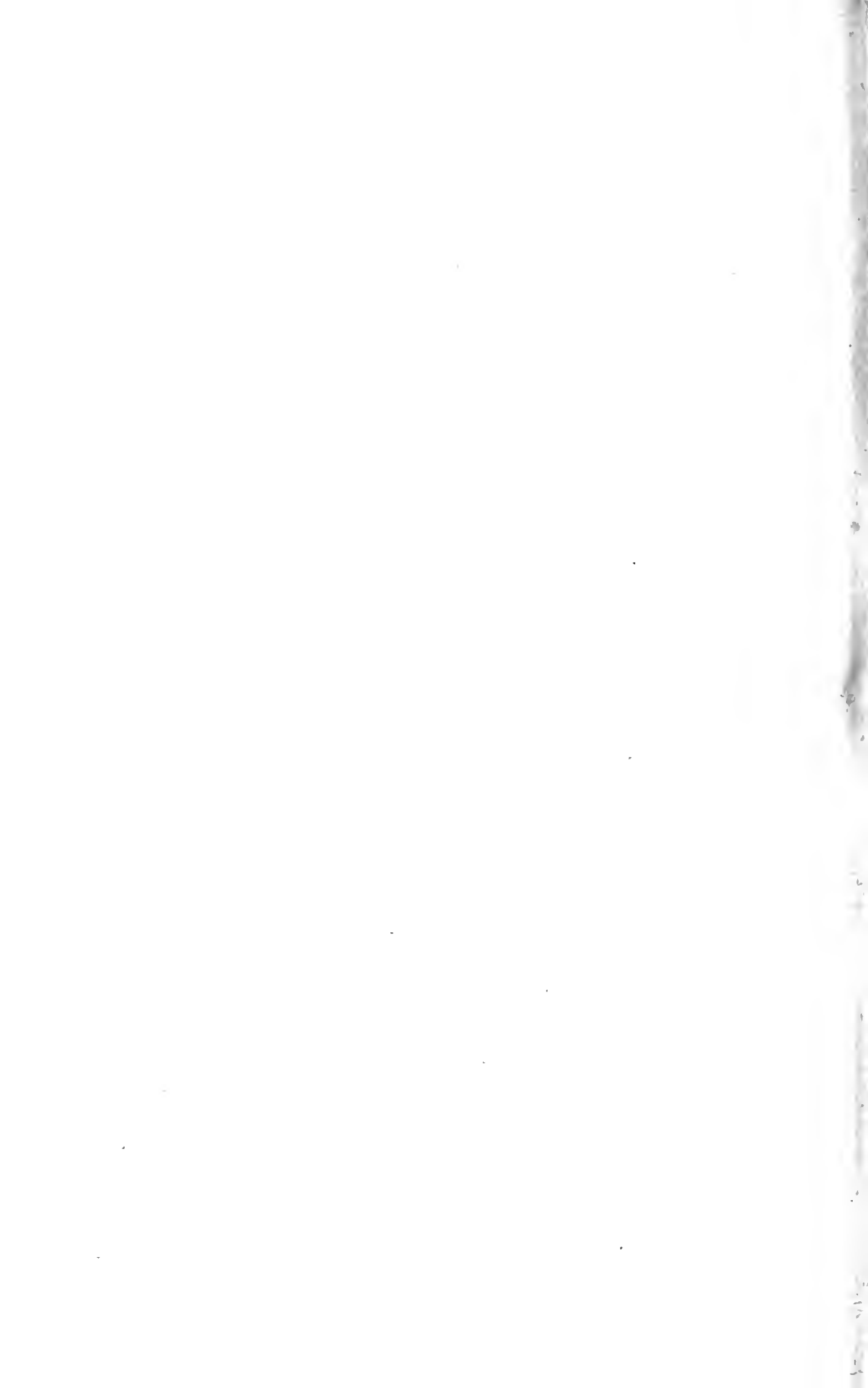
Zoo dra de vrede getroffen was, liet de Paus toe, dat de *Venetianen* den Keizer in hunne stad ontvingen, nadat hij, in een Klooster digt bij de stad, van eenige Kardinalen van den ban ontflogen was. Toen de Keizer in de stad kwam, wachtte de Paus met de Kardinalen hem voor de deuren der Kerk van St. MARCUS, zittende op; de Keizer, den Keizerlijken mantel afgelegd hebbende, knielde voor den Paus neder, en kuste hem den voet. Den volgenden dag las de Paus, op verzoek des Keizers, in de gemelde Kerk de Mis; en na het eindigen van den dienst, knielde de Keizer andermaal voor hem neder, kuste hem de voeten, en offerde hem goud.

Ver-

(*) *Legis Pacis factæ inter Imperatorem et Papam, Statutæ in Anagnia a. 1176. in GOLDASTI Conſitt. Imperiales T. III. p. 360. et Acta Pacis publicæ inter Freder. I. Imp. et Alex. Papam. ibid. p. 353.*

Knielde de Keizer andermaal voor hem neder, kuste hem de voeten, en offerde hem goud.

Vervolgens leidde hij den Paus buiten de Kerk naar deszelfs paard, en hield den stijgbeugel, zelfs zou hij 's Pausen paard bij den teugel geleid hebben, indien de Paus dit niet belet had, om den verren weg. De Geschiedschrijver ROMUALD, Aartsbisfchop van *Salerno*, die als Gezant van den Koning van *Sicilië* bij dit alles tegenwoordig was, verhaalt (*), dat de Keizer, als een Kerkelijke deurwachter, voor den Paus den weg naar het altaar baande, hebbende zijnen mantel afgelegd en een' stok in de hand, om het volk af te weeren. Eindelijk plaatste zich de Paus op het groote plein voor het Paleis van den Patriarch, op zijnen troon, aan zijne regterhand zat de Keizer, aan zijne linker de gemelde Aartsbisfchop ROMUALD, terwijl de Kardinalen, Bisfchoppen, Rijksvorsten en vele andere toekijkers, in het rond stonden. Hier sprak de Paus veel van de blijdschap, welke men over de verbetering 'en bekeering des Keizers, dezen verlorenen Zoon, maar die weder gevonden was, die gestorven en weder levende was geworden, dien God van zijne dwaling terug gebragt had, en die als een verdoold fchaap in den fchaapsstal zijner Moeder, de Kerk, terug gekeerd was, en over het herstel van den Kerkelijken vrede gevoelen moest. Hij verklaarde daarom, dat hij den Keizer, deszelfs Familie en Vorsten weder als Katholijke Vorsten aannam. Hier op zeide de Keizer in het Hoogduitsch, hetwelk zijn Kanselier in het *Italiaansch* vertolkte: dat het hem zeer aangenaam

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

was,

(*) *Chron. pag. 231.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

---

was, dat God, die de zuiverheid van zijn geweten kende, zoo vele verstandige mannen uit verschillende oorden der wereld hier zamen had laten komen, opdat zij zijne dwaling en zijne bekeering uit zijn eigen berigt duidelijk verstaan; maar ook thans zijne verkleefdheid aan de Kerk van God in hun vaderland bekend maken konden; het was waar: de Keizerlijke Majesteit had hem niet van de menschelijke natuur bevrijd; op aanhitsen van booze menschen had hij de Kerke Gods, terwijl hij geloofde, haar te verdedigen, bijkans verstoord, en door ketterijen en scheuringen geschud, tot dat God hem eindelijk tot de waarheid en in den schoot der Kerk terug gebracht had, zoodat hij nu ALEXANDER als Katholijken Paus vereerde. Zoo diep moest zich deze magtige Vorst vernederen voor den Paus ALEXANDER, wien hij als ROLAND veracht en zeventien jaren lang moedig het hoofd geboden had!

Met deze vernederingen nog niet vergenoegd, hebben later *Italiaansche* Schrijvers van de XIV en XVde eeuw nog eene schandelijke bijzonderheid verhaald, welke FREDERIK van ALEXANDER zou ondergaan hebben. De Paus namelijk zal den Keizer voor de Kerk van *St. Marcus* geboden hebben, neder te vallen, en hem om vergeving te bidden; vervolgens zal hij hem den voet op den nek gezet, en daar bij deze woorden uit den XCIIsten *Pfalm* gesproken hebben: *Op den fellen leeuw en den adder zult gij treden. Gij zult den jongen leeuw en den draak vertreden*; de Keizer had hier op gezegd: Niet voor u, maar ter eere van PETRUS,

maar

maar de Paus zal des te trotscher geantwoord hebben: Niet slechts voor PETRUS, maar ook voor mij! Men beriep zich ter bevestiging van dit verhaal op eene Schilderij in het Hertoglijk Paleis te *Venetië*, welke kort na deze gebeurtenis zal geschilderd zijn. Doch bij nader onderzoek heeft men op dezelve wel de bovengemelde vernedering van den Keizer, maar geen bewijs voor dit laatste vertelsel gevonden, ook wordt hetzelfde genoeg wederlegd uit het omstandig verhaal van den ooggetuigen ROMUALD, die daar van volstrekt zwijgt, gelijk ook de andere Geschiedschrijvers uit de XII en XIIIde eeuwen; zelfs zwijgt 'er Paus ALEXANDER zelve van in eenen Brief, in welken hij aan de Engelsche *Prelaten* berigt geeft van de verootmoediging des Keizers (*). Men gist, dat de vertelling haren oorsprong heeft, omdat de Paus, gelijk eene oude *Chronik* van *Avignon* meldt, terwijl de Keizer hem de voeten kuste, deze Bijbelplaats: *super aspidem et basiliscum ambulabis*, door de Geestelijkheid in het Koor hebbe laten zingen. — Hoe het zij, merkwaardig en zekerder is eene andere bijzonderheid, in eene *Chroniek* van *Petersberge* (†). Het was, volgens deze *Chroniek*, WICHMANN, Aartsbisfchop van *Maagdenburg*, die den Keizer beweegde, om zich aan des Pausen voeten neder te werpen, en zijne dwaling openlijk te erkennen. Maar, als de Paus wat lang talmde, om den Keizer op te heffen, riep DIEDERIK, Markgraaf van

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

(*) *apud*. BARON. *ann. ad a.* 1177. *n.* 26.

(†) *Chron. Montis Sereni ad a.* 1177.

V van de *Nederlausnitz*, (*Orientalis Marchio*,) den
 BOEK Keizer gemelijk toe: waarom hij toch zijne waardig-
 IV heid aan zulk eene beschimping blootfelde? De Paus
 Hoofdst. na C. G. vraagde, wat die *Duitsche* Vorst gezegd had, en dit
 Jaar 1073 verstaan hebbende, haastte hij zich, om den Keizer
 tot 1517. op te beuren, en hem den kus des vredes te geven.

Schikkin- In het jaar 1178 wierp de Tegenpaus CALIXTUS
 gen van zich insgelijks aan de voeten van ALEXANDER, en
 ALEXAN- werd door dezen zoo wel ontvangen, dat hij hem
 DER III aan zijn Hof en tafel hield. In het volgende jaar
 omtrent de verkie- hield de Paus eene Kerkvergadering van bijna 300
 zing van Prelaten in de Kerk van *Lateranen*, welke de der-
 eenen de *algemeene* Kerkvergadering van *Lateranen* ge-
 Paus in't noemd wordt; op dezelve verordende hij, ten einde
 vervolg. voor het vervolg alle scheuringen voor te komen,
 dat die geen voor regtmatic verkoren Paus zou er-
 kend worden, die twee derden had van de stemmen
 der Kardinalen; zullende een, die één derde der
 stemmen hebbende, zich den naam van Paus zou
 aanmatigen, terstond aangemerkt worden, als in den
 ban zijnde; deze schikking werd te noodiger ver-
 klaard, omdat, daar alle andere Kerken Oppersten
 erkenden, door welke de ontstane twisten over
 verkiezingen beslist konden worden, de *Roomsche*
 Kerk geen' Overheer had. Te gelijk verklaarde hij
 alle inwijdingen door Tegenpausen, (*heresiarchæ*,)
 gedaan, voor nietig; zoodat allen, die door hen
 Geestelijke ambten bekomen hadden, dezelve moes-
 ten nederleggen (*). Eenige aanhangers van den
 laat-

(*) *Concil. Lateran. ap. HARD. T. VI. P. II. p. 1673.*

laatsten Tegenpaus verkoren nog wel zekeren LAN-
 DUS SITINUS tot zijnen opvolger, die zich INNO-
 CENTIUS III noemde. Maar de kleine vesting, die
 hem in de nabijheid van *Rome* ingeruimd was, aan
 den Paus verkocht zijnde, werd hij door dezen uit
 het land gebannen. Nog maakte deze Paus andere
 schikkingen omtrent de Pansfelijke verkiezingen.
 Niettegenstaande de verordeningen van NICOLAUS II in
 het jaar 1059, dat de verkiezing van een' nieuwen
 Paus zou geschieden door de *Kardinaal-Bischoppen*
 en *Kardinaal-Priesters*, hebbende de overige
Geestelijkheid en het volk van *Rome* het regt om
 hunne bewilliging te geven, gaf deze blijvende invloed
 der Geestelijkheid en des volks gedurig aanleiding tot
 wanorden, om welke in het vervolg voor te komen
 ALEXANDER deze geheel uitsluitende, de verkiezing
 tot de Kardinalen alleen bepaalde; van eenig regt
 der Keizeren werd federt de tijden van GREGORIUS
 VII niet meer gesproken. Evenwel nam ALEXAN-
 DER in het Kollegie der Kardinalen nog eenige der
 voornaamste uit de *Roomsche* Geestelijkheid aan,
 zoo als den *Prior* of Aartspriester der *Lateraansche*
 Kerk, de Aartspriesters van den Heil. PETRUS en
St. Maria Maggiore, als ook de Abten der Heil.
 PAULUS en LAURENTIUS buiten de muren der stad;
 insgelijks de hooge Ambtenaren der *Roomsche* Kerk,
 (*Primicerius*, *Secundicerius*, *Protoscriniarius*, *Sac-*
cellarius, *Arcarius*, *Adminiculator*, *Primicerius*
Defensionum,) wier ambten afgeschafft werden, of
 andere namen kregen; op deze wijze was het ge-
 makkelijk, de lagere Geestelijken en het volk van

V
 BOEK
 IV
 Hoofdst.
 na C. G.
 Jaar 1073.
 tot 1517.

V alle deelneming aan de verkiezing van eenen nieu-
 BOEK wen Paus uit te sluiten. Deze vermeerdering van
 IV Kardinalen leide den grond tot de *derde klasfe* van
 Hoofdst. Kardinalen, welke de *Kardinaal-*
 na C. G. het *Kollegie der Kardinalen*, welke de *Kardinaal-*
 Jaar 1073. *Diakenen* uitmaken, hoewel het onzeker is, wanneer
 tot 1517. hetzelve volkomen voltallig is gemaakt met de Opzie-
 ners der voornaamste Gods- en Gasthuizen te *Rome*.

Twist van Keizer FREDERIK was de eenige Vorst niet, die
 den Paus na dapperen wederstand voor de Pausfelijke trotsheid
 met HEN- moest bukken, maar ook HENDRIK II, sedert het
 DRIK II, jaar 1154 Koning van *Engeland*, een magtig en
 Koning vanEngel- moedig Vorst, moest insgelijks vele vernederingen
 land, over ondergaan, niet alleen van den Paus, maar ook van
 THOMAS eenen heerschzuchtigen Prelaat in zijn eigen Rijk.
 BECKET. Deze Prelaat was THOMAS BECKET, de Zoon van
 een aanzienlijk man te *Londen*. Deze te *Bologna* in
 het geestelijk en burgerlijk regt gestudeerd hebben-
 de, werd vervolgens Aartsdiaken te *Canterbury*; de
 Koning, wien hij een' aanmerkelijken dienst gedaan
 had, trok hem aan het Hof, en schonk hem ver-
 volgens de waardigheid van Kanselier, waar door
 BECKET zoo goed als eerste Staatsdienaar was, ook
 werd hem de opvoeding van 's Konings oudsten
 Zoon toevertrouwd. In dezen staat leefde hij vol-
 maakt als een Hoveling, prachtig en kostbaar, heb-
 bende zijn vermaak in jagen, spelen en tournooijen.
 Van zijne gemeenzaamheid met den Koning verhaalt
 men onder anderen de volgende bijzonderheid: Als
 zij eens te zamen door de straten van *Londen* re-
 den, ontmoette hun een bedelaar, die van koude
 trilde. Zou het niet loffelijk zijn, zeide de Koning,
 als

als wij deze armen man wat gaven? Als BECKET dit toestemde, vatte de Koning BECKET'S mantel, om hem dien af te nemen; deze verweerde zich, en beide trokken zoo sterk, dat zij bijna van het paard vielen. Eindelijk moest BECKET den mantel laten slippen, dien de Koning toen aan den bedelaar gaf.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

HENDRIK zich verbeeldende, dat zulk een man als BECKET hem zou kunnen dienen, om de buitensporige vrijheden, welke de *Engelsche* Geestelijkheid zich had aangematigd, te beperken, deed hem in het jaar 1162 tot Aartsbischop van *Canterbury* verkiezen; maar vond zich weldra in zijne verwachting bedrogen. BECKET zond terstond aan den Koning, die zich in *Normandien* bevond, het groot zegel toe, en deed afstand van de waardigheid van Kanselier, verklarende, dat hij zijn geheele leven voortaan aan zijn geestelijk ambt wilde wijden. Ook ving hij eene strenge levenswijze aan, en droeg een kleed van heel gemeen linnen op het bloote lijf, hetwelk hij niet afleide, voordat het geheel morsig en met ongedierte vervuld was; zijne gewone spijs was water en brood, hetwelk hij nog door zekere kruiden eenen walgelijken smaak gaf; hij geefde zich zelve dikwijls, en wiesch dagelijks aan bedelaars knielende de voeten, waar na hij hen met geschenken gaan liet. Zijne mildheid aan Kloosters en Godsdienstige Gestichten, zijn aanhoudend bidden en lezen van godvruchtige boeken, zijne verkeering en gelaatstrekken zelve, alles vertoonde aan het volk eenen Hoveling, die plotfeling in eenen Heiligen veranderd was, alhoewel schrandere men-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

schenkenners door dit alles heen zijnen hoogmoed en heerschzucht zagen doorstralen; ja 's Konings onge- noegen openbaarde zich spoedig tegen hem bij verschei- dene gelegenheden, alzoo de Vorst in hem den heersch- zuchtigen Prelaat ontdekte, welke niet alleen de *En- gelsche* Kerk maar het Rijk zelve beheerschen wilde.

Schielijk openbaarde BECKET zijne heerschzucht door daden. Hij eischte van eenen der aanzienlijkste Hee- ren des Rijks eene Baronij terug, die voor dezen tot zijn Aartsbisdom zou behoord hebben; tegen de *Engelsche* Staatsregeling aan deed hij eenen Vafal des Konings in den ban, en liet den Koning een trotsch antwoord geven, die hem gebod, den ban op te heffen. Een Geestelijke in het Graaffchap *Worces- ter* had de Dochter van een' Edelman onteerd, en den Vader vermoord, om deszelfs wraak te ontgaan. BECKET liet dezen in de Aartsbischoepelijke gevan- genis brengen, en strafte hem alleen met de ontwijding van zijnen stand, volstrekt weigerende hem ter straf- fe aan den Koning en de Wereldlijke Overheid over te leveren. Op eene schandelijke wijze plunderde de Geestelijkheid de geheele Natie, daar zij de misda- den met geld liet boeten, terwijl zij zelve straffe- loos alle schendaden bedreef, zoodat 'er federt het begin van HENDRIKS regering meer dan honderd moorden gepleegd waren, zonder dat men hen als eigenlijke misdadigers behandelde.

De Koning wilde aan deze wanvoegelijkheden eens vooral een einde maken, en beriep ten dien einde de Prelaten van zijn Rijk bijeen in het jaar 1163, hun de vraag voorleggende: of zij zich aan de ou-
de

de *Engelsche* wetten en gebruiken onderwerpen wilden? Zij namen dit aan, doch met bijvoeging, behoudens de regten van hunnen stand. De Koning verliet daar op de vergadering met ongenoe- gen, en liet den Aartsbischop aanzeggen, om de Kasteelen over te geven, welke hij nog bezat.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

In het volgende jaar 1164 hield HENDRIK eene algemeene vergadering van zijne Geestelijke en We-reldlijke Standen te *Clarendon*, op welke de Bis- schop van *Oxford* de voorzitting had. Hier werden ter voorkoming van alle misverstand in het vervolg tusfchen de Geestelijke en Koninklijke en Adelijke Gerigtshoven, de gewoonten en wetten, welke onder HENDRIKS Voorvaderen in gebruik waren, vernieuwd, en voor een gedeelte in *zestien* voorschrif- ten begrepen (*), deze vaststellingen, hoe zeer ge- schikt, om de Geestelijkheid te kortwieken, werden echter door alle de aanwezende Geestelijken met eede aangenomen. De Aartsbischop BECKET was de eenige, die dit weigerde. Maar als de Groot- Prior der Tempelheeren in *Engeland* hem te voet viel, en smeekte, om zich niet aan 's Konings toorn bloot te stellen, onderteekende hij met de overigen, drukte zijn zegel op de bovengemelde verordenin- gen, en deed 'er den eed op. Maar spoedig toon- de hij berouw over deze inschikkelijkheid, waar voor hij door slechte spijzen en harde kleederen boe- te deed; ja hij onthield zich zelfs van het lezen der Misse, tot dat de Paus ALEXANDER III hem van zij-

Vaststel-
lingen
van Cla-
rendon.

(*) HARD. *Act. Concil. T. VI. P. II. p. 1903.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

zijn eed en van alle schuld ontloeg. Want aan dezen had hij terstond alles gemeld, en ten antwoord gekregen, dat hij alleen dan strafbaar was, wanneer hij geheel vrijwillig, en niet door den nood gedwongen, eenen misflag begaan had.

HENDRIK wendde zich ook tot den Paus, maar deze beschouwde in BECKET een steunpilaar van de regten der Geestelijkheid, hij vergunde dus wel aan den Koning, op deszelfs verzoek, eenen Pauselijken Legaat in zijn Rijk, maar onder voorwaarde, dat hij niets ten nadeele van BECKET zou ondernemen, waarom de Koning deze vergunning ook terstond terug zond. Daartegen zocht de Koning zich op allerhande wijze aan BECKET te wreken, tegen wien verscheidene min of meer zware, ook somtijds opgeraapte beschuldigingen werden ingebracht. Maar BECKET, op den bijstand van den Paus steunende, bood aan dit alles onverschrokken het hoofd, en begaf zich eindelijk, na het houden der Mis, uit de Kerk naar het Koninklijk Paleis, latende het Kruis, als zijn noodweer, voor zich dragen, of als een teeken, dat hij de geestelijke wapenen tegen den Koning gebruiken wilde. Zijne verschijning ten Hove was des te onverwachter, dewijl de Koning hem als eenen meenedigen verrader had laten veroordeelen. Ook bragten de Prelaten, die toen juist ten Hove waren, hem zijn gedrag tegen de bezwoorene vaststellingen van *Clarendon* onder het oog; doch deze verklaarde hij voor nietig, dewijl ook de Paus dezelve, op eenige weinige na, verworpen had, terwijl hij hen op eenen gebiedenden toon ver-

maande, zich tegen de onderdrukking der Kerk te verzetten, zich te gelijk op den Paus beroepende. Over dit beroep was de Koning ten hoogsten verbitterd, maar BECKET ontging 's Vorsten toorn, door vermomd het Rijk te verlaten, en naar de *Nederlanden* over te steken.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaari 1073.
tot 1517.

Behalve den Paus kon BECKET ook staat maken op den Koning van *Frankryk*, LODEWYK VII, die deze onlusten in het Rijk van HENDRIK met genoegen zag, en den Aartsbischof in zijn Rijk noodigde. HENDRIK, over het een en ander verbitterd, verdreef al de nabestaanden van BECKET uit zijn Rijk, en noodzaakte de vrienden der genen, die hem gevolgd waren, door eenen eed, om zich tot hem te begeven, van welken eed de Paus hen echter terstond ontfloeg. Voorts liet de Koning de inkomsten van alle Geestelijken, die de partij van BECKET genomen hadden, en van deszelfs Aartsbisdom intrekken, hij strafte allen, die bevelen van hem of van den Paus in handen hadden, tevens verbood hij alle Appellen naar *Rome*, op zware straffen, onder welke waren voor Wereldlijke Geestelijken het uitsteken der oogen en ontmanning, en voor de Monniken het afhouden der voeten. Ook verbood hij het betalen van den *Pieterspenning* aan den Paus.

Maar tegen dit alles werd BECKET te halfstarriger, naardien de Paus hem in alles gelijk gaf. Toen HENDRIK in het jaar 1166 in *Normandië* kwam, beklom deze Aartsbischof den Kansel, en deed openlijk al de genen in den ban, die de zoogenoem-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517

---

de oude gebruiken der *Engelschen* voorftonden. Aan den Koning zelven fchreef hij, dat hij hem wel als zijnen Koning en Heer raad en eerbied fchuldig was; maar dat hij tevens zijn Geestelijke Vader zijnde, de Koning van hem kastinging en vermaning moest aannemen, ook kondigde hij hem de Goddelijke ftraffe aan, indien hij niet ophield, de vrijheden der Kerk te onderdrukken. Vergeefs fchreven hem de Bifchop van *Londen* en zijne overige *Suffraganen*, hem meldende, dat zij wegens zijne handwijze op den Paus appelleerden, maar deze liet den Aartsbifchop niet varen, hoewel HENDRIK in eenen hevigen Brief aan den Aartsbifchop van *Keulen* en eenen anderen aan den Paus zelven in het jaar 1168 dreigde, alle gehoorzaamheid aan ALEXANDER te zullen opzeggen, omdat hij eenen verrader begunftigde. Ondertusfchen was de Koning in der daad in verlegenheid, en moest het aanzien, dat BECKET den Bifchop van *Londen* en vele andere *Engelfche* Geestelijken in den ban deed, ja eindelijk tot een mondgefprek met BECKET befluiten, hetwelk in de jaren 1168 en 1169, in tegenwoordigheid des Konings van *Frankryk*, bij herhaling, doch vruchteloos gehouden werd. HENDRIK befloot ten laaftten, gedurende eene gevaarlijke ziekte, zich rust te bezorgen; ook kwam men in een nieuw mondgefprek, in het jaar 1170, over alle voorwaarden van bevrediging, overeen, doch toen de Aartsbifchop daar op zeide, dat hij den Koning den kus des vredes wilde geven *ter eere Gods*, weigerde de Koning dien aan te nemen, gelooven-

de,

de, dat 'er in deze uitdrukking iet nadeeligs voor hem verborgen lag. Evenwel bewilligde hij kort daar na in alles.

In der daad zegevierden bij deze bevrediging ALEXANDER en BECKET over den Koning. De hoogmoed des Aartsbischops wies door 's Konings toegevendheid steeds aan, en hij kwam, terwijl de Koning zich nog in *Normandië* onthield, zegevierend, onder de toejuichingen des volks, en voornamelijk der Geestelijkheid, in *Engeland* terug. Terstond na zijne terugkomst zond hij aan den Aartsbischop van *Tork* eenen Brief van den Paus, waar bij aan denzelfen de waarneming van zijn ambt verboden werd, omdat hij bestaan had, den Koninklijke Prins HENDRIK tot Koning te kronen, hetwelk aan den Aartsbischop van *Kanterbury* toekwam. Een andere Brief van den Paus kondigde dezelfde straf aan de Bischoppen van *Londen*, *Salisbury*, *Oxford*, *Chester*, *Rochester* en anderen aan, omdat zij deze kroning hadden bijgewoond. In den Kersnacht des jaars 1170, (met welken toen het jaar 1171 begon,) deed hij van den Kansel te *Kanterbury* twee Edellieden in den ban, den eenen, omdat hij aan de Aartsbischoppelijke Kerk haar landgoed onthield; den anderen, omdat hij een paard van den Aartsbischop den staart had afgehouden.

De bovengemelde Prelaten en meer anderen bragten hunne klagten over de handelwijze van BECKET bij den ouden Koning in *Normandië* in, die daar door in hevigen toorn ontstoken, zich eenige woorden liet ontvallen, welke zijnen wensch te kennen

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
Schijnba-
reverzoe-
ning des
Konings
met BEC-
KET.

Moord
van THO-
MAS BEC-
KET.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G
Jaar 1073.
tot 1517.

---

gaven, dat hij van dezen rustverstoorder eens verlost mogt worden. Vier Edellieden van het Hof, door deze gezegden opgewekt, verbonden zich zamen, en naar *Engeland* overgestoken, overvielen zij den Aartsbisfchop in de Kerk onder den Vesperdienst, en bragten hem, onder het roepen, waar is de verrader des Konings? voor het altaar om het leven op den 29sten December des jaars 1170. Men zegt, dat hij den dood bedaard ondergaan hebbe, noemende zich een' verdediger der Kerk, en bidde, dat men zijne Geestelijken sparen zoude.

Gevolgen
van dezen
moord.

Op de tijding van dezen moord was HENDRIK, de gevolgen van denzelfen voorziende, ten hoogsten ontfeld, en toonde alle blijken van leedwezen; hij sloot zich zelve drie dagen lang, van allen afgezonderd, op, en weigerde zelfs spijs of drank te gebruiken, tot dat zijne vertrouwelingen hem als het ware noodzaakten, noodiger maatregelen te beraamen. 'Er werd dan een Gezantschap, met den Aartsbisfchop van *Tork* aan het hoofd, aan den Paus gezonden, maar deze wilde hetzelfde niet ééns toelaten. Een ander Gezantschap vond nauwelijks gehoor bij eenige Kardinalen, en stuitte met moeite de afkondiging van een *Interdikt* van Godsdienst op den Koning en alle deszelfs landen, hetwelk de Paus voornemens was op Witten Donderdag uit te spreken. De Gezanten beloofden onder eede, dat de Koning de uitspraken van den Paus en de Kardinalen in alles gehoorzamen zouden, waar op de Paus den Banbliksem terug hield; maar daartegen deed hij in den ban de *moordenaars* van BEC-

KET niet alleen, maar allen, *die tot deze daad geraden, geholpen, of ze goedgekeurd hadden*; ook allen, die hen in hunne landen opnemen en begunstigen zouden, hoewel zij in der daad een jaar lang veiligheid genoten op een Koninklijk Kasteel.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Twee Kardinalen begaven zich nu in het jaar 1172 naar *Normandië*, alwaar zij te *Savigny* met HENDRIK een gesprek hadden, maar zoo buitensporig waren hunne eischen, dat HENDRIK hen met bedreigingen verliet, doch echter kort daar na een vergelijk met hen trof; volgens hetwelk de Koning zwoer, dat de bewuste moord zonder zijn weten en wil geschied was. Dewijl hij echter, door onvoorzigtige woorden, tot denzelven aanleiding gegeven had, bad hij ootmoedig om *absolutie* of afsaat, welke hij ook ontving; tevens beloofde hij, tweehonderd Ridders ter verdediging van het Heil. Land een jaar lang te zullen onderhouden; de appellen vrij toe te laten, en die geregtelijke gewoonten, die ten zijnen tijde tegen de vrijheden der Kerk ingevoerd waren, voor nietig te verklaren; aan de Kerk te *Kanterbury* hare goederen te zullen wedergeven enz.

Tot hier toe had HENDRIK zijne waardigheid nog staande gehouden, maar binnen kort werd hij door de omstandigheden genoodzaakt, zich voor de Geestelijkheid te verootmoedigen. Zijne drie Zonen stonden in het jaar 1173 tegen hem op, ook werd hij daar door in eenen oorlog met den Koning van *Frankryk*, die hen beschermde, ingewikkeld; eindelijk viel ook de Koning van *Schotland* met een

HENDRIK
doet
boete.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

---

talrijk leger in zijn land; tegen deze zamenspanning verweerde HENDRIK zich wel dapper en niet ongelukkig, maar geloofde echter, den bijstand der Geestelijkheid noodig te hebben. Hij verzocht dan den Paus ALEXANDER III, dat deze zijne vijanden in den ban zou doen, om daar door bijzonder zijne Zonen tot hunnen pligt terug te brengen; bij deze gelegenheid schreef hij aan den Paus, dat het Koningrijk *Engeland* onder deszelfs regtsgebied stond, en dat hij, ten aanzien van het Leenregt, alleen van hem afhankelijk was; maar alhoewel de Aartsbisfchop van *Kanterbury* in naam van den Paus, al de genen in den ban deed, die den Koning ontrustten, waren de gevolgen daar van niet van veel belang, terwijl de Geestelijkheid niet ophield, den tegenwoordigen Staat van Zaken voor te dragen, als eene Goddelijke straffe voor den moord van BECKET. De Koning besloot daarom, zich door eene openbare daad van boete van de genegenheid van zijn volk en ook van de Geestelijkheid te verzekeren. In het jaar 1174 uit zijne *Franfche* landen te *Southampton* gekeerd, vastte hij op water en brood, en deed eene bedevaart naar *Kanterbury*, en wel zoo dra hij in het gezigt dier stad kwam, met bloote voeten. Hij wierp zich in de Kerk bij het Graf van BECKET op den grond neder, en deed een lang gebed, terwijl hij door den Bisfchop van *Londen* openlijk van den Predikstoel liet verklaren, dat hij aan den moord des Aartsbisfchops niet het minste deel had. Evenwel tot eene boete voor de aanleiding, welke hij door zijne onbedachte woorden

tot

tot denzelven gegeven had , ontblootte hij , nadat hem door de aanwezende Bischoppen aflagt gegeven was , den rug , en liet zich door de Monniken , die in groot getal tegenwoordig waren , met roeden geefelen . Vervolgens deed hij aan de Kerk aanzienlijke geschenken , en wees geld aan , tot het onderhoud van waschkaarsen bij het graf van BECKET ; ook hield hij nog drie dagen in vasten en bidden aan . Hier door , zegt de Geschiedschrijver MATTHEUS PARIS , verwierf hij zich zoo zeer de gunst van dezen Martelaar , dat op dienzelfden tijd zijne Veldheeren eene volkomene overwinning op de *Schotten* behaalden , en hunnen Koning zelven gevangen maakten .

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

De Geestelijkheid , die BECKET aanmerkte , als eenen Martelaar voor haar gezag en aanzien , hetwelk men gemeenlijk *de vrijheid der Kerk* noemde , kondigde spoedig eene menigte wonderen aan , welke bij zijn graf gebeurde , aan lammen , dooven , blinden ; overledenen werden opgewekt , en zelfs doode vogels en andere beesten kregen het leven weder . De Koning van *Frankryk* , wiens Erfprins heel ziek was , deed , door eene openbaring daar toe vermaand zijnde , eene bedevaard naar dit graf , en de Prins herstelde . ALEXANDER III had hem reeds in het jaar 1173 plegtig voor eenen *Heiligen* en *Martelaar* verklaard , en zijne vereering steeg in *Engeland* zoo hoog , dat hij de Maagd MARIA zelve den rang betwistte . Van alle gewesten kwamen vreemdelingen hunne aandacht bij zijn graf verrigten , zoodat men dikwijls in één jaar

THOMAS
BECKET
voor
eenen
Heiligen
verklaard

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

meer dan 50,000 Pelgrims naar hetzelfde telde. Ondertusfchen moeten wij hier niet vergeten, dat zelfs reeds in die eeuwen niet altijd even voordeelig over dezen *Heiligen* THOMAS geoordeeld werd. Zijn tijdgenoot, de *Engelfche* Gefchiedfchrijver WILLEM van *New-bridge*, berispte zijne onftuimigheid, hoewel slechts huiverig; maar de Godgeleerden van *Parys* hebben kort na zijnen dood over zijne heiligheid en zelfs over zijne zaligheid getwift, dewijl één van hen beweerde, dat hij wegens zijne trotsheid den dood, hoewel niet juist zulken dood, verdiend had (*).

ALEXAN-
DER III
fterft.

Op deze wijze zegevierde ALEXANDER III over de magtigfte Vorften van *Europa*, den Keizer FREDERIK en den Koning HENDRIK; geen wonder, dat hij zijne overmagt ook aan andere Vorften deed gevoelen. In het jaar 1180 dreigde hij Koning WILLEM van *Schotland* met den ban en een interdikt, omdat hij zekeren Bifchop niet tot het gerust bezit zijner waardigheid wilde laten komen; en deze bedreigingen werden terftond vervuld. Aan den Koning van *Portugal* bevestigde hij den Koninklijken titel, die hem reeds in het jaar 1142 door INNOCENTIUS II gegeven, maar door de Koningen van *Kastilië* tot hier toe betwift was. — Deze Paus, die de magt van zijnen Stoel zoo zeer gevestigd had, overleed in het jaar 1181.

LUCIUS III Zijn opvolger LUCIUS III, te voren UBALDO, Kardinaal-Bifchop van *Ostia* en *Veletri*, geboortig van *Lucca*, kon uit hoofde van aanhoudend mis-

ver-

(*) BALÆUS *Hist. Univerfit. Paris. T. II. p. 388.*

verftand met de *Romeinen* zijn verblijf in deze ftad niet nemen; maar onthield zich te *Velettri*. De *Romeinen* hielden *Tuscoli* belegerd, en als de Aartsbifchop van *Mentz*, CHRISTIAAN, door den Paus daar toe verzocht, de ftad met eenig Duitsch volk te hulp kwam, wiften zij dien, gelijk men toen verhaalde, met vergift om te brengen. In het volgende jaar 1184 kregen zij eenige Geestelijken van 's Pausen partij gevangen; dezen ftaken zij de oogen uit, behalve een, die hen tot leidsman dienen moest, en dus zonden zij hen met Bifchopsmijters op ezels aan den Paus.

V
BOEK
IV
Hoofdf.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

In dit jaar reisde LUCIUS naar den Keizer te *Verona*. Deze had in het jaar 1183 te *Conftans* den vrede gefloten met de fteden van *Lombardyë*, waar bij aan dezelve vele voorregten werden vergund, maar echter de oppermagt des Keizers bewaard bleef; ook werd de naam van *Alexandrië* in *Cæfareæ* veranderd, hoewel deze ftad in het vervolg den eerften naam weder aangenomen heeft. In het jaar 1186 was ook de Keizer zoo gelukkig, dat hij een der ftelligfte zuilen van de Pauselijke magt aan de andere zijde van *Italië* deed wankelen, door een huwelijk van zijnen oudften Zoon HENDRIK, met KONSTANTIA, Vaderszuster van WILLEM, Koning van *Sicilië*, welke Vorst geene kinderen had, waar door de jonge Prins een goed uitzigt had om in tijd en wijle het Koningrijk van *Sicilië* te bekomen.

De bijeenkomst tufchen den Keizer en den Paus te *Verona* liep ongunftig af; de Paus weigerde 's Keizers voorfpraak toe te laten voor de Bifchoppen,

pen,

V pen, die den Tegenpaus waren toegedaan geweest; ook kon men het niet eens worden over de nalatenschap van de Vorstin MATHILDIS; waar bij nog kwam een hevige twist reeds in het jaar 1183 over de verkiezing van eenen Aartsbisfchop te *Trier*, alwaar van de twee mededingers VOLKMAR door den Paus en RUDOLF door den Keizer befchermd werd; ook weigerde de Paus aan den Keizer de Keizerlijke kroon voor deszelfs Zoon, onder voorwendfel, dat 'er geene twee Keizers te gelijk regeren konden.

BOEK IV
Hoofdf. na C. G. Jaar 1073. tot 1517.

LUCIUS III overleed te *Verona* in het jaar 1185. Terftond bragt UBERTO CRIVELLI, Aartsbisfchop van *Milanen*, de Kardinalen die zich bij hem bevonden, onder veilige bedekking te *Ravenna*, alwaar hij door hen tot Paus benoemd werd, en den naam URBANUS III aannam, maar te gelijk zijn Aartsbisdom behield. Hij zette de verfchillen met den Keizer voort, en bragt die tot den hoogften graad van verbittering. Hij drong aan op de teruggave der nalatenschap van MATHILDIS, en befchuldigde den Keizer, dat deze, bij het afsterven van Bisfchoppen, derzelve losfe nalatenschap, (*exuviae*,) aansloeg, waar door, zeide de Paus, derzelve opvolgers de Kerken, (hij meende wel, hunne Paleizen,) ledig vonden, en genoodzaakt werden; roovers te worden, om ze weder in staat te brengen. Verders befchuldigde hij hem, verfcheidene Nonnenkloosters te hebben verftoord; ook weigerde hij, even als LUCIUS, 's Keizers Zoon te kronen; daartegen wijdde hij VOLKMAR tot Kardinaal-Priester en Aartsbisfchop van *Trier*, waar door de vij-

and-

andfchap openlijk uitberstte. De Roomsche Koning HENDRIK, liet eenen Prelaat uit *Lombardyë*, die ijverig de zijde van den Paus voorstond, na hem herhaalde keeren gevraagd te hebben: Van wien hij de beleening als Bisfchop ontvangen had? waar op deze telkens antwoordde: van den Paus, met vuisten slaan en in den slijk werpen; ook bezette hij het geheele *Roomfche Kampanië*, en plunderde de in de nabijheid gelegene Kloosters, terwijl de Keizer alle toegangen naar den Paus met foldaten floot; waar tegen de Paus hem met den ban dreigde, steunende op verscheidene Duitfche Bisfchoppen, die zijne zijde kozen, hoewel na veelvuldige gevechten en daden van vijandelijkheid RUDOLF in het Aartsbisdome *Trier* de overhand bekwam.

De Keizer, niet bezwijkende voor de anders zoo gevaarlijke zamenfpanning der Bisfchoppen, hield in het jaar 1186 eenen Rijksdag te *Worms*, op welken hij de Bisfchoppen van hunne ftreeken tegen het Rijk beschuldigde. Zij verschoonden zich allen, door eenen eed, behalve de Aartsbisfchop van *Mentz*, terwijl die van *Keulen*, die Plaatsbekleeder van den Paus in *Duitschland* was, zich openlijk voor den Paus verklaarde. Op eenen nieuwen Rijksdag te *Gelnhausen*, in het jaar 1186, stelde de Keizer aan de Rijksftenden de eifchen van den Paus voor, verklarende, dat, als deze voortging hem onbetamelijk te behandelen, hij met raad en daad der Vorsten hem zou weten te antwoorden; waar op hij de Bisfchoppen afvraagde, wat hij van hen te vreezen of te verwachten had. Op voorftel van den Aarts-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V bischop van *Mentz* werd toen besloten, dat men, in naam der Bischoppen, aan den Paus schrijven, en hem vermanen zou, de regtmatige begeerte des Keizers te voldoen. De Paus, schoon ontzet, dat de Bischoppen hem dus verlieten, bleef nogtans bij zijn voornemen, om den Keizer in den ban te doen, wordende daar in echter door de ingezetenen van *Verona*, waar hij aanhoudend bleef wonen, en eindelijk door den dood in October des jaars 1187 verhinderd.

GREGORI-
US VIII en
CLEMENS
III.

Zijn opvolger GREGORIUS VIII schein den Keizer zeer aangenaam te zijn, maar stierf reeds in de maand December van hetzelfde jaar 1187. De ijver, dien hij betoonde, om eenen kruistogt te bevorderen, ten einde het verlies van *Jeruzalem* te herstellen, hetwelk den ongeloovigen in handen was gevallen, werd door den volgenden Paus CLEMENS III voortgezet, met dat gevolg, dat Keizer FREDERIK zelve in het jaar 1189 naar *Azië* trok, alwaar hij in het jaar 1191 zijnen dood vond; ook ondernamen de Koningen van *Frankryk* en *Engeland*, eenen dergelyken togt, gelijk wij het een en ander in de Geschiedenis der Kruistogten gezien hebben. In *Duitschland* maakte CLEMENS een einde van de verschillen over het Aartsbisdom van *Trier*, door de verkiezing van VOLKMAR en RUDOLF te niet te doen, waar na de Domheeren eene nieuwe verkiezing deden. Ook trof hij in het jaar 1189 een vergelijk met de *Romeinen*, die zich, onder voordeelige voorwaarden, aan hem onderwierpen, waar bij aan de regten van den Keizer op deze Hoofdstad geheel niet gedacht werd. Maar

Maar daartegen was de dood van WILLEM II, Koning van *Sicilië*, in het jaar 1189 voor het Keizerlijke Huis, naar het zich liet aanzien, des te voordeeliger. Hij had zijne Vaderszuster KONSTANTIA, die met den Roomsch Koning HENDRIK getrouwd was, tot zijne erfgename verklaard, en haar, met haren Gemaal, op eene algemeene Rijksvergadering laten huldigen. Maar de *Sicilianen* hadden geen zin aan eenen buitenlandschen Vorst, en HENDRIK met zijne Gemalin bevonden zich in *Duitschland*, ook was de Paus misnoegd, dat deze schikkingen gemaakt waren, zonder hem als Leenheer te kennen. Als daarom TANKRED, onechte Zoon van ROGIER, Hertog van *Apulië*, oudsten Zoon van ROGIER, den eersten Koning van *Sicilië*, de wapens opvatte, en zich in het begin van het jaar 1190 tot Koning liet kroonen, schonk CLEMENS hem terstond de beleening van het Rijk, niettegenstaande TANKRED zelve aan KONSTANTIA den eed van trouwe had afgelegd.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
—
De
Room-
sche Ko-
ning HEN-
DRIK
wordt Ko-
ning van
Sicilië.

Op CLEMENS III, die in het jaar 1191 overleden was, volgde INNOCENTIUS III, te voren Kardinaal-Diaken, HYACINTHUS genoemd. HENDRIK VI, die thans, na den dood van zijnen Vader FREDERIK, Keizer was, spoedde in het jaar 1192 naar *Italië*, om zich van dezen Paus te laten kronen, gelijk ook, na eenig verwijl van 's Pausen zijde, geschiedde. Indien men den Geschiedschrijver ROGER van *Hoveden* (*) zou gelooven, zal de Paus bij deze

COELES-
TINUS III.

ge-

(*) *Anna!l. Angl. Part. post. ad a. 1191. p. 689.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517

---

gelegenheid den Keizer op eene verregaande wijze beschimpt hebben. Als hij namelijk den Vorst de kroon had opgezet, zal hij hem die met den voet weder van het hoofd gefchopt hebben, daar de Keizer voor hem bukkende op de knieën lag, ten teeken, dat hij hem het Keizerrijk weder ontnemen kon; doch alhoewel deze Schrijver een tijdgenoot, en zijn verhaal van BARONIUS, PAGI en andere latere zoo Roomschgezinde als Proteftantfche Schrijvers overgenomen is, is deze bijzonderheid in zich zelve zoo ongelooftelijk, daar zij beter op het tooneel dan in de Kerk zou gevoegd hebben, dat men ze met alle regt in twijfel mag trekken, te meer, dewijl andere gelijktijdige Schrijvers 'er niet alleen van zwijgen, maar ook verzekeren, dat HENDRIK met alle eer gekroond is geworden (*). Zekerder is het, dat HENDRIK, volgens een verdrag met de *Romeinen*, zijne bezetting uit de stad *Tuscoli* trok, en daar door die stad, op welke de *Romeinen* sedert langen tijd zeer gebeten waren, aan hunne woede overliet, gelijk zij dan ook dezelve bemagtigden en ten gronde floopten, na de inwoners gedeeltelijk omgebracht, gedeeltelijk op het wreedst mishandeld te hebben.

De Keizer haastte zich, om naar *Apulië* voort te rukken, en het Rijk van *Sicilië* aan TANKRED te ontweldigen. Dit mislukte hem echter in den eerften veldtogt, veel eer geraakte zijne Gemalin KONSTAN-

(*) Verg. CH. GOTTLIEB SCHWARZ *Disf. de Henrici IV Romana, eaque ignominiosa coronatione Altorf.* 1737.

STANTIA in TANKREDS handen , hoewel zij , ook door 's Pausen medewerking , spoedig in vrijheid gesteld werd. Maar toen TANKRED in het jaar 1193 overleden was , drong HENDRIK zegevierend het Koninkrijk in , en liet zich tot Koning van *Sicilië* kroonen , zonder naar de toestemming van den Paus te vragen.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Deze was intusschen nog in eenen anderen twist met den Keizer geraakt. RICHARD , Koning van *Engeland* , was in het jaar 1192 , als hij uit *Syrië* over land door *Duitschland* , als een bijzonder persoon vermomd , naar huis keerde , in het gebied van den Hertog LEOPOLD van *Oostenryk* herkend en gevangen genomen , tot wraak van eenen hoon , welchen de Hertog voorwendde , in *Palestina* van den Koning geleden te hebben. HENDRIK VI noodzaakte den Hertog , den Koning aan hem over te leveren , onder voorwendfel van bezwaren tegen denzelfden te hebben , maar in der daad , om hem een groot losgeld af te persen. Daar de kruisvaarders onder de bijzondere bescherming van den Paus stonden , wendde zich RICHARDS Moeder , ELEONORA , Koningin weduwe van *Engeland* , herhaalde keeren schriftelijk met ernstigen nadruk tot den Paus , maar deze kende den Keizer te wel , dan dat hij zich openlijk durfde te laten zien ; RICHARD werd eindelijk in het jaar 1194 ontslagen tegen het betalen van 150,000 Mark zilver Keulsch gewigt ; deze Vorst zond in het volgende jaar 1195 een gezantschap naar *Rome* , om den Paus onder scherpe verwijtingen te bewegen , om den Hertog van *Oostenryk* te

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G
Jaar 1073.
tot 1517.

---

noodzaken, de *Engelsche* Gijzelaars, die hij in handen had, te ontslaan, het reeds ontvangen geld aan den Koning terug, en hem voorts behoorlijke voldoening te geven. De Paus zich nu niet langer kunnende onttrekken, deed den Hertog en allen, die deel hadden gehad aan het gevangennemen van Koning RICHARD, in den ban, en stelde deszelfs land onder *Interdict*. Doch nog in het jaar 1198 moest de Paus INNOCENTIUS III des Hertogs Zoon, op straffe van den ban bevelen, den Koning het afgeperste geld te herstellen.

Dood van
Keizer
HENDRIK
VI en
Paus COE-
LESTINUS
III.

Keizer HENDRIK VI stierf in het jaar 1197 te *Mesfina* in *Sicilië*; gelijk een en andere Schrijver verzekert, onder den Pauselijken ban, doch waar van de overige Schrijvers niets melden; hij was integendeel, voornamelijk dewijl hij ook het Rijk van *Sicilië* bezat, voor de Pausen geduchter, dan zijn Vader ooit geweest was; in het volgende jaar 1198 overleed ook de Paus COELESTINUS.

INNOCEN-
TIUS III.

Op dezen grijsaard van negentig jaren volgde een man van niet meer dan zeven en dertig jaren, niet zonder tegenspraak van verscheidene Kardinalen. Hij was de Kardinaal-Diaken LOTHARIUS, uit *Anagni*, een stadje bij *Rome*, geboortig, Zoon van den Graaf van *Segni*, en nam den naam van INNOCENTIUS III aan. Hij had te *Rome*, *Parys* en *Bologna* zich in de Wijsbegeerte geoefend, bezat de tot zijne waardigheid noodige begaafdheden, en kwam in zeer gunstige tijden voor de Pauselijke hoogheid aan de regering. HENDRIK VI liet slechts eenen Zoon, een kind van pas vier jaren, na, FREDERIK, die wel

wel reeds in het jaar 1197 als Koning, en zijne Moeder KONSTANTIA als Regentesse des Rijks erkend was, gelijk zijn Vader hem ook reeds in het jaar 1196 van de Duitfche Rijksftenden als zijn' opvolger had laten benoemen, doch de heerschzucht der Pausen en de verdeeldheid der *Duitfche Vorsten* veroorzaakten, dat de Broeder van HENDRIK, FILIPS, Hertog van *Zwabem* en *Thuscia*, (*Toskanen*.) bezitter der Erfgoederen van MATHILDIS, zich buiten staat bevond, om de regten van zijnen Neef te handhaven.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Van deze voor hem gunstige omftandigheden verzuimde INNOCENTIUS niet gebruik te maken. Daags na zijne inwijding reeds noodzaakte hij den Stadhouder van *Rome* aan hem den eed van trouwe af te leggen, waar door zelfs de laatste schaduw der Keizerlijke Oppermagt over deze stad een einde nam. Vervolgens eischte INNOCENTIUS den eed van hulde van MARKWARD of MARCUALDUS, Rijksfenefchal Hertog van *Ravenna* en *Romandiola*, die door den vorigen Keizer ook met de *Mark Ancona* beleend was geweest. Deze bood wel den Paus alle voordeelen en eene jaarlijkfche fchatting aan, indien hij hem de *Mark* wilde laten behouden, maar kon echter niet beletten, dat de inwoners, uit afkeer tegen de *Duitfchers*, die de *Italianen* te zeer gedrukt hadden, zich aan den Paus onderwierpen, zoodat *Ancona*, *Fermo*, *Osimo* en andere fteden zich onder deszelfs gehoorzaamheid begaven. KOENRAAD van *Zwabem*, Hertog van *Spoletto*, en Graaf van *Asfisfo*, werd insgelijks genoodzaakt, zijne landen en fteden

INNOCENTIUS
wordt
meester
van Rome; van
de Mark
van Ancona en vestigt den
Kerkelijken staat
in Italië.

V
BOEK
IV
Hoofdst
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

aan den Paus af te staan, en zich naar *Duitschland* te begeven. Bij dit alles gebruikte de Paus het voorwendfel, dat hij aan de *Roomfche* Kerk slechts herftelde, het gene haar van ouds had toebehoord, en maakte zijn gebruik van den eerwaardigen naam van den Apostel PETRUS, maar in der daad bediende hij zich, gelijk MATTHEUS PARIS (*) uitdrukkelijk fchrijft, van den tegenwoordigen ftaat des Rijks, hetwelk zonder Keizer was, om hetzelfde vele kasteelen en fteden te ontnemen. Dus was INNOCENTIUS eigenlijk de ftichter van het Pauselijk Wereldlijk gebied in *Rome* en *Midden-Italië*, hetwelk tot onzen tijd toe den naam van den *Kerkelijken Staat* gedragen heeft (†).

Gaarn had de Paus ook het voormalige *Exarchaat van Ravenna*, de Erftanden van MATHILDIS enz. onder zijne magt gebragt, maar hier zag hij zich genoodzaakt eene gunftiger gelegenheid af te wachten. In *Toskanen* gingen de voornaamfte fteden, als *Florence*, *Lucca*, *Pifa*, en *Siena* een verbond met elkanderen aan, hetwelk door den Paus ondersteund werd, die niet naliet aan allen in te prenten, dat 'er twee groote lichten aan den Kerkhemel waren, welke hunnen Zetel in *Italië* hadden, en van welken het kleinste, de Keizerlijke magt, zijn licht had van het grootfte, de Pauselijke magt, even als de maan haar licht van de zon ontleent.

De

(*) *Hist. Major. ad. a 1210.*

(†) *Gesta Innocentii III Rom. Pontif. premiffa ejusd. Epist. ex edit. BALUZII Par. 1682. fol. Tom. I.*

De tegenwoordige gesteldheid van het Koningrijk *Sicilië* bood insgelijks aan den Paus eene voordeelige gelegenheid aan, om zijn gezag in dat Rijk te vestigen. De Keizerin Moeder KONSTANTIA was in het jaar 1198 overleden; de Grooten des Rijks waren onrustig, de Natie haatte de Duitschers, en de Geestelijkheid was geheel op de zijde van den Paus. De uiterste wil van Keizer HENDRIK VI gevonden onder de papieren van den Hertog MARKWARD in het jaar 1200, was insgelijks zeer gunstig voor den Paus, waarschijnlijk omdat deze geene betere veiligheid voor zijn onmondig kind wist uit te vinden, dan indien hij de gunst van den Paus voor hetzelfde winnen kon. KONSTANTIA had reeds voor haar overlijden den Paus laten verzoeken, dat hij haren Zoon de gewone beleening van het Koningrijk *Sicilië*, het Hertogdom *Apulië*, het Vorstendom *Kapua* enz. wilde schenken; aan welk verzoek de Paus voldeed, onder voorwaarde, dat de Koningen van *Sicilië* zich verplichten zouden om de Kerkelijke Bischopsverkiezingen te erkennen, eenen Paufelijken *Legaat* te ontvangen, aan de Geestelijken vrij *Appel* op den Stoel van *Rome* te vergunnen enz. — De bovengemelde Hertog MARKWARD verhinderde echter een' geruimen tijd den Paus, in het volvoeren van zijne oogmerken. Terstond na het overlijden van KONSTANTIA kwam hij in *Sicilië* over, onder voorwendfel, dat de overleden Keizer hem tot Voogd over zijnen nagelatenen Zoon had aangesteld; waar tegen de Keizerin KONSTANTIA deze Voogdijſchap aan den Paus had opgedragen, die

V
BOEK
IV
Hoofdst.
1a C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
—
De Paus
bestuurt
Sicilië als
Voogd
van den
jongen
FREDERIK

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

ook terstond eenen Kardinaal, als zijnen *Legaat*, naar *Sicilië* zond, om daar met de Grooten, aan welken de opvoeding van den jongen FREDERIK was aanbevolen, de regering op zich te nemen. — Ten zelfden tijde wendde zich nog een ander mededinger naar een gedeelte van het Rijk, WALTHER, (of GAUTIER,) Graaf van *Brienne*, tot den Paus; deze *Fransche* Heer was onlangs getrouwd met de oudste dochter van den Koning TANCRED, en eischte voor zich het Graaffchap *Lecce* in *Terra d'Otranto*, en het Vorstendom *Tarento*. De Paus, zich hier door in verlegenheid bevindende, oordeelde raadzaam, hem zijnen eisch te bewilligen, maar deed hem tevens in een *open Konfistorie*, (eene vergadering van Kardinalen, gehouden in tegenwoordigheid van vele andere Toehoorders,) bij eede beloven, dat hij niets ten nadeele van FREDERIK ondernemen, maar dien hulde zweeren en tegen zijne vijanden verdedigen zou. Maar de Grooten des Rijks, inzonderheid de Bischoep van *Troja*, Kanselier van *Sicilië*, WALTER, (of GUALTERO,) DE LA PAGLIANA, een vijand van het Huis van TANCRED, namen dezen stap des Pausen zoo euvel op, dat de laatstgemelde de inwoners van *Mesfina* opriep, en voor hen aan den Paus de booste oogmerken toeschreef; hier op reisde BRIENNE naar *Frankryk*, om krijgsbenden te verzamelen, en zijne eischen met de wapenen aan te dringen.

Ondertusfchen had MARKWARD zulke voortgangen gemaakt, dat hij in het jaar 1200 *Palermo* belegeren kon. De Paus zond een leger tegen hem onder zijnen

nen Neef en Veldheer JAKOB, hetwelk op MARKWARD in eenen veldslag eene volkomene overwinning behaalde, hoewel deze kort daar na weder de overhand in *Sicilië* kreeg, doordien de bovengemelde Bifchop van *Troja*, PAGLIANA, zich met hem verbond. Deze had zich, na den dood des Aartsbifchops van *Palermo*, tot deszelfs opvolger laten verkiezen, (of *postuleren*,) en zonder den Paus te kennen of het *Pallium* ontvangen te hebben, de befturing van het Aartsbisdom aanvaard; de Paus wilde hem daartegen wel vergunnen het Bisdom *Troja* te behouden, maar alleen toefaan, om zich Voogd of Dienaar der Kerk van *Palermo* te noemen. De trotsche Prelaat verwierp deze fchikking, als te vernederend, en fprak zoo wel van den Paus als van BRIENNE met verachting, terwijl hij zich alle magt in *Sicilië* aanmatigde, en eindelijk met MARKWARD verbond, alhoewel deze door den Paus in den ban gedaan was. Hier op deed de Paus hem in het jaar 1201 insgelijks in den ban, waar door hij, van ieder verlaten wordende, genoodzaakt was, zich voor den Paus te verootmoedigen, maar als deze hem gebod, dat hij zich niet verder tegen den Graaf van *Brienne* zou verzetten, gaf hij ten antwoord, dit niet te kunnen doen, al zou de Apostel PETRUS zelve van CHRISTUS gezonden worden, om hem zulks te bevelen, en al zou hij 'er om in de Hel komen. Ook vereenigde hij zich met eenen anderen *Duitschen* Veldheer, DIEPOLD, die al federt eenige jaren in *Apuië* voortgangen gemaakt had;

V
BOEK
IV
Hoofdf.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V had; maar zij werden door BRIENNE in het jaar
 BOEK
 IV
 Hoofdst. Inmiddels had MARKWARD *Palermo* bemagtigd,
 na C. G. en zich meester gemaakt van den jongen Koning
 Jaar 1073. FREDERIK, maar werd in zijne verdere oogmerken
 tot 1517. in het jaar 1202 door den dood gestuit.

Nu deed zich weder een ander *Duitsch* Veldheer op, welken de *Italianen* WILLEM CAPPARONE noemen, die in *Palermo* drong, zich van FREDERIK meester maakte, en zich Opperopziener des Konings en Stadhouders van *Sicilië* noemde. Thans verzocht de Kanselier PAGLIANA, van deze onrusten gebruik makende, den Paus andermaal om *absolutie*, welke hij ook, onder belofte van volkomene gehoorzaamheid, verkreeg. — Onderwijl bleven DIEPOLD en BRIENNE malkanderen beoorlogen, tot de laatstgemelde in het jaar 1205 het leven verloor, waar na de Paus DIEPOLD in het jaar 1206 van den ban onthief, en naar *Sicilië* zond, alwaar CAPPARONE en PAGLIANA om het Regentschap twistten, tot de Paus eindelijk zelve in het jaar 1208 in *Sicilië* kwam, en door zijn gezag en schikkingen op eenen Rijksdag te *San Germano* de rust en orde eenigermate herstelde.

De Paus doet uitspraak over de verkiezing van eenen Keizer.

Terwijl INNOCENTIUS zich beijverde, om zijn weeskind FREDERIK te handhaven, hoewel nog meer, om zijne eigene belangen te bevorderen, was hij tevens werkzaam, om denzelven uit te sluiten van het Keizerrijk, hoewel de jonge Vorst, gelijk wij gezegd hebben, reeds in het jaar 1196 door de verkiezing der *Duitsche* Vorsten een regt op hetzelfde

ve verkregen had. De meeste Vorsten waren ongenegen, om een kind, hetwelk ver buiten *Duitschland* leefde, tegen den zin des Pausen, te erkennen, en boden daarom aan FREDERIKS Oom, FILIPS, Hertog van *Zwaben* en *Toskanen*, die tot hier toe alle moeite voor zijnen Neef gedaan had, zelve de kroon aan, welke deze in het jaar 1198 besloot aan te nemen, wordende door de *Saksische*, *Zwabische*, *Beyersche* en andere Grooten erkend, terwijl de meeste Geestelijken en de Vorsten aan den *Rhyn* tegen hem den Hertog OTTO verkozen, Zoon van HENDRIK den *Leeuw*, weleer Hertog van *Saksen* en *Beyeren*, onder den naam van OTTO IV. Deze beide Mededingers deden terstond hun best, om den Paus tot hun belang over te halen. FILIPS, die uit een Huis afftamde, hetwelk bij de Pausen hatelijk was, en wien de Paus zelfs in den ban gedaan had, omdat hij als Hertog van *Toskane* in het Pauselijk gebied eenen inval gedaan had; alhoewel hem deze ban niet plegtig was aangekondigd, en daarom van FILIPS ontkend werd; verzocht evenwel van den Paus *absolutie*, die dit aan zijnen Legaat overliet, indien FILIPS alle Pauselijke voorschriften zou nakomen. De Legaat schijnt zich daar mede overhaast te hebben, alzoo de Paus zijne vrijspreekning niet bevestigde. — OTTO daartegen, behoorde tot eene partij, welke den Pausen steeds toegedaan geweest was. De Geestelijke en Wereldlijke Vorsten, die hem verkoren hadden, schreven ook eerbiedig aan den Paus, met verzoek, om hunne keuze te bevestigen, onder belofte, dat OTTO al de reg-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

---

ten

V ten der Kerk voortaan, en haar alle gehoorzaamheid
 BOEK bewijzen zoude. Doch de aanhangers van FILIPS
 IV schreven op een' geheel anderen toon, zij verzoch-
 Hoofdst. ten wel, dat de Paus aan den door hen verkorenen
 na C. G. Vorst zijne genegenheid wilde bewijzen, tevens be-
 Jaar 1073. rigtende, dat zij met denzelfven spoedig te *Rome*
 tot 15 7. zouden komen, ten einde hem de Keizerlijke kroon
 door den Paus te laten opzetten, maar geen woord
 van eenig verzoek om de bevestiging der verkiezing
 door den Paus, integendeel verzochten zij heel ern-
 stig, dat deze de regten van het Rijk niet benadee-
 len, en den meermalen genoemden Hertog MARK-
 WARD als Gevolmagtigden van hunnen Keizer er-
 kennen zou.

Op deze stoute taal antwoordde INNOCENTIUS aan deze Duitfche Vorsten, dat hij wel wist, wie der beide Vorsten de genegenheid van den Apostolifchen Stoel verdiende; dat 'er nog steeds fchadelijke lieden waren, die geene eendragt wenschten tusfchen de Kerk en het Rijk, dat het leugen was, als of hij tot vermindering van het Rijk werkzaam was; hij zou de Keizerlijke kroon aan den genen geven, die regtmatig verkoren was; MARKWARD was een meinedig verrader, die reeds genoegzaam te onder gebracht was.

Bovendien zond hij naar *Duitschland* een wijdloopig gefchrift over, in hetwelk hij zijne gedachten over den toestand des Rijks, en de drie verkorene Mededingers, den jongen FREDERIK, FILIPS en OTTO ontvouwde, hetzelfde besluitende met de Rijksvorsten te vermanen, dat zij zich over een bekwaam per-

perfoon vereenigen, of hem het oordeel daar over laten zouden; zoo zij geen van beiden deden, zoude hij, om hunne oneenigheid niet te voeden, en met PETRUS tot verloochening der waarheid gebragt te worden, den Hertog OTTO, die der Kerke zoo genegen was, tot Koning en Keizer verklaren.

V
BOEK
IV
Hoofdft.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Doch geene der beide partijen fchikte zich naar dit aanfchrijven van den Paus, maar zij beftreden mal-kander federt het jaar 1198 allerhevigst, in *Duitschland* in de eerfte jaren met gelijk voordeel, maar in *Italië* was alles voor OTTO geftemd, en de Paus zelve zal verklaard hebben, dat hij FILIPS de kroon ontnemen zoude, of dat deze zulks aan hem zou doen (*). Eindelijk liet INNOCENTIUS in het jaar 1201 door eenen Kardinaal-Legaat in *Duitschland* bekend maken, dat OTTO Koning was, en dat hij FILIPS met zijne aanhangers op nieuw in den ban zou doen. Maar deze ftap van den Paus werd door de aanhangers van FILIPS zeer euvel opgenomen, en ver-fcheidene Aartsbifchoppen en Bifchoppen toonden hem in eenen nadrukkelijken Brief hunne verontwaardiging over denzelfen. De Paus beantwoordde dezen Brief in eenen anderen, gefchreven aan BERTHOLD, Hertog van *Zaringen*, die inſgelijks van eenige Rijksvorſten verkoren, maar vervolgens op de zijde van FILIPS overgegaan was. In denzelfen verklaarde hij, dat hij het regt der *Duitſche* Vorſten, om eenen Koning te verkiezen, volkomen erkende, maar dat het regt, om den door hen ver-

De Paus doet FI-LIPS in den ban.

ko-

(*) *Chron. Urſperg. p. 233, 234.*

V korenen perfoon te onderzoeken, aan den Paus
 BOEK ftond, van wien dezelve gezalfd, gewijd en ge-
 IV kroond moest worden. Of zou de Paus, indien de
 Hoofdst. kroond moest worden. Of zou de Paus, indien de
 na C. G. Vorsten eens eenparig eenen Kerkroover, eenen ge-
 Jaar 1073. excommunicerden, eenen dwingeland of krankzin-
 tot 1517. nigen, eenen Ketter of Heiden tot Koning verkoren,
 ————— dien zalven en kronen? Zijn Legaat had niet, ge-
 gelijk de Vorsten hem hadden tegengeworpen, gehan-
 deld als Verkiezer of als Rigter, maar slechts als
Aankondiger, (*Denunciator*,) bekend gemaakt:
 dat FILIPS onwaardig, maar OTTO tot het Rijk be-
 voegd was.

FILIPS
 wordt
 vermoord

Maar ook deze Pauselijke Brief deed geene uit-
 werking bij de partij van FILIPS; hoewel deze Vorst
 zelve in het jaar 1293 voordeelige aanbiedingen aan
 den Paus ter verzoening liet doen, welke thans wel
 niet aangenomen werden, maar als de magt van FI-
 LIPS toenam, en hij zelfs door den Aartsbischop
 van *Keulen* andermaal te *Aken* gekroond was, kwam
 men in onderhandeling, waar in FILIPS beloofde,
 zoo hij den Paus of de *Roomfche* Kerk mogt beleed-
 digd hebben, het oordeel daar over aan de Kardi-
 nalen en aan zijne Vorsten te willen onderwerpen;
 maar zoo de Paus hem of het Rijk beleedigd had,
 zulks wilde hij, ter eere van CHRISTUS, wiens stad-
 houder de Paus was, en uit eerbied voor den Apostel
 PETRUS; en tot zijne eigene zaligheid, aan het
 geweten van den Paus overlaten; verders beloofde
 hij zijne Dochter ten huwelijk te zullen geven aan
 des Pausen Neef, waar bij men hopen mogt, dat
 de Erfitaten van MATHILDIS tot eene bruidfchat

zouden gefchonken worden. Sommigen verzekeren, dat INNOCENTIUS op deze toezeggingen bewilligd zal hebben, dat FILIPS Keizer zou zijn; zoo veel is zeker, dat hij eischte, dat OTTO eenen stilstand van wapenen met FILIPS zou aangaan, welke ook in het jaar 1207 gesloten werd, ook liet hij FILIPS van den ban ontslaan, en zou zich misfchien geheel met hem verzoend hebben, indien FILIPS niet in het jaar 1208 door den Paltsgraaf OTTO van *Wittelsbach* was vermoord geworden.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Nu liet zich OTTO nogmaal in *Duitschland* eenparig verkiezen, en INNOCENTIUS zelve was geheel voor hem werkzaam. OTTO erkende, dat hij het Keizerrijk aan den Paus als eene weldaad verschuldigd was, en noemde zich in eenen Brief aan den Paus duidelijk genoeg: *door Gods en des Pausen genade Roomsche Koning, (Innocentio Dei Gratia S. Rom. sedis Summo Pontifici Otto eadem Gratia et sua Romanorum Rex.)* (*) Ondertusfchen verwekten de pogingen, welke de Koning van *Sicilië*, FREDERIK, Neef van FILIPS, aanwendde, om het Keizerrijk voor zich te verkrijgen, aan OTTO bekommeringen, waarom hij zich haastte, om naar *Italië* te trekken, ten einde de kroon van *Italië*, en te *Rome* de Keizerlijke kroon te ontvangen. — Deze togt, die in het jaar 1209 ondernomen werd, slaagde in het eerst naar wensch. OTTO, als een afstammeling uit het *Welfifche* Huis, werd in de steden van *Lombardye* met blijdfchap ontvangen, en te *Monza* als Koning

OTTO Kei-
zer, worde
van den
Paus ge-
kroond.

van

(*) *In Registro Innoc. III. Epist. 160. p. 754.*

V van *Italië* gekroond. Maar de Keizerlijke kroon ont-
 BOEK ving hij uit handen van den Paus te *Rome* in den
 IV herfst van gemelde jaar, doch niet eer, voor dat hij
 Hoofdit. eenen plegtigen eed in handen des Pausen had afge-
 na C. G. Jaar 1073. legd, waar bij hij genoegzaam in alle de eifchen van
 tot 1517. den Roomschen Stoel bewilligde.

Maar ver- Met deze plegtigheid nam echter de goede ver-
 volgens standhouding tusfchen den Paus en den Keizer spoed-
 in den ban dig een einde. Vooreerst geraakten de *Romeinen*,
 gedaan. gelijk zoo menigmaal gebeurd was, met een aantal
 foldaten van het Keizerlijk leger, hetwelk voor *Rome*
 gelegerd lag, in twist, waar bij de Duitschers niet
 weinige dooden en gewonden kregen; maar ook
 kreeg OTTO spoedig met den Paus zelve verschil;
 het was reeds voor hem beleedigend, dat de Paus
 van hem eifchte, dat hij den dag na zijne kroning
 met zijn leger het Roomfche gebied zou verlaten,
 gelijk een Schrijver van deze tijden dit verhaalt; ook
 gebeurde zulks niet eer, voordat de Keizer gebrek
 aan levensmiddelen begon te krijgen, welke de *Ro-
 meinen* niet langer leveren wilden; waar bij spoedig
 nog andere bezwaren kwamen. Volgens MATTHEUS
 PARIS, herinnerde de Keizer zich, dat hij bij eede
 beloofd had, ook de waardigheid des Rijks te zul-
 len handhaven, en deszelfs regten herstellen, waar
 over noodwendig verschil ontftaan moest, dewijl de
 Paus, gedurende het openftaan van den Keizerlijken
 troon, vele Kasteelen en andere bezittingen des Rijks
 ingenomen had, gelijk ook de Koning van *Sicilië*
 zich van verfcheidene Rijksvestingen had meester
 gemaakt. Anderen verhalen, dat de twist ontftond

over de erfgoederen van MATHILDIS. — Hoe het zij, OTTO bezette verscheidene steden, welke de Paus voor eenige jaren aan zich onderworpen had, ook beoorloogde hij in het jaar 1210 den Koning van Sicilië, wien hij bijna geheel *Apulië* ontnam. De Paus liet hem herhaalde keeren vermanen, om de *Roomsche* Kerk en den Koning van *Sicilië* niet te vervolgen, maar OTTO beriep zich op zijne verpligting als Keizer, tot handhaving van de regten des Rijks; waar op de Paus nog in hetzelfde jaar den Keizer en deszelfs aanhangers in den ban deed, en alle Stenden van het *Duitsche* en *Roomsche* Rijk van den eed, aan hem gedaan, ontfloeg. OTTO stelde aan den Paus eene bijeenkomst te *Rome* voor, al zou hij zich ook met gevaar van zijn leven derwaarts begeven, maar de Paus schreef hem, dat dezelve om vele redenen onmogelijk was. Den ban achtte OTTO in het eerst zoo weinig, dat hij in het jaar 1211 zijnen veldtogt tegen Koning FREDERIK vervolgde, die bijna het geheele vaste land van zijn Rijk verloor; maar daartegen werkte de Paus in *Duitschland* des te sterker tegen hem, alwaar zijn Legaat, de Aartsbischop van *Mentz*, SIGFRIED, het zelfs daar toe bragt, dat Koning FREDERIK op eene vergadering te *Bamberg* tot Keizer verkoren werd; en de Pauselijke partij versterkte zich onder de *Duitsche* Vorsten zoo aanmerkelijk, dat OTTO in het jaar 1212 genoodzaakt was naar *Duitschland* te keeren.

Dus werd INNOCENTIUS onverziens bewogen, om FREDERIK, die thans achttien jaren oud was, wien

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

verkie-
zing van
FREDERIK
II tot
Keizer.

hij van zijne kindsheid af met allen ijver van de Keizerlijke waardigheid had zoeken uit te sluiten, thans daar toe te bevorderen. Dewijl vele Vorsten verlangden, dat hij in *Duitschland* zou komen, liet de Paus hem in het jaar 1212 naar *Genua* brengen, van waar hij, niet zonder moeite en gevaar, in *Zwaben* aankwam, maar zoo veel ondersteuning vond, en zich daar van zoo werkzaam bediende, dat hij nog in hetzelfde jaar te *Mentz* de hulde van vele Rijksvorsten ontvangen, en van den Aartsbischof aldaar gezalfd kon worden. OTTO zelve maakte hem het beklimmen van den troon gemakkelijk, door zich in eenen oorlog met den Koning van *Frankryk* FILIPS AUGUSTUS in te wikkelen, tegen wien hij in het jaar 1214 eenen grooten veldslag verloor, die hem zoo van alle magt ontzette, dat hij sedert, in zijne *Brunswijfsche* Erflanden opgesloten, alleen den naam van Keizer behouden kon. In den gemelden veldslag merkten de *Franschen* zich alleen als Christenen aan, omdat OTTO met zijn leger in des Pausen ban was.

FREDERIK
II toont
zich zeer
eerbiedig
jegens
den Paus.

Dus hadden de *Duitschers* in FREDERIK II weder eenen Keizer uit handen van den Paus ontvangen, jegens wien FREDERIK zich ten uitersten dankbaar betoonde, noemende in eene Gouden Bulle in het jaar 1213 te *Eger* uitgegeven, INNOCENTIUS zijnen liefsten Heer en vereeringswaardigsten Vader, Beschermmer en Weldoener, en doende tevens alle die beloften, welke OTTO IV in het begin zijner regering aan den Paus gedaan had. Bij zijne kroning te *Aken*, in het jaar 1215, nam hij, om den Paus

te believeu , met den Aartsbisfchop van *Mentz* , het kruis aan , om *Palestina* te hulp te trekken. Evenwel moest hij nog een foort van geregteijk onderzoek ondergaan voor het hoogfte Geestelijk gerigt , hetwelk de Paus in het jaar 1215 hield in de algemeene Kerkvergadering in het *Lateraan* , eer de Paus zijne Keizerlijke waardigheid bevestigde. Op deze vergadering bevond zich als Gezant van FREDERIK de Aartsbisfchop van *Palermo* , en als afgevaardigde van Keizer OTTO zekere *Milanees* ; die uit naam van zijnen Meester alle gehoorzaamheid aan de Kerk aanbod , indien zij zijne Keizerlijke waardigheid wilde erkennen , maar de Markgraaf van *Montferrat* , een aanhanger van FREDERIK , bragt hier tegen verfehiedene befchuldigingen tegen OTTO in , dat hij den eed verbroken had , welken hij aan de Kerk had gedaan , eenen geëkcommuniqueerden Bisfchop in befcherming genomen , eenen anderen , die Paufelijk *Legaat* was , in de gevangenis gezet , en tot fchimp der Roomsche Kerk FREDERIK eenen *Papenkoning* , (*regem presbijterorum* ,) genoemd had. Daar en boven beweerde de Markgraaf , dat de *Milanees* niet moest gehoord worden , dewijl alle *Milanezen* als vrienden van OTTO met hem in den ban waren. Hier over kwam men tot wederzijdsch fchelden , zoodat de Paus de vergadering moest doen fcheiden , hoewel hij kort daar na de verkiezing van FREDERIK goedkeurde , die ook reeds te voren in Junij des jaars 1215 een' der gewigtigfte wenfchen van den Paus voldaan had. Hij had naamelijk in eene Gouden Bul te *Straatsburg* opgefteld ,

V
BOEK
IV
Hoofdfst.
na C. G.
Jaar 1073
tot 1517.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

bepaald, dat zijn Zoon HENDRIK, die op zijn bevel tot Koning van *Sicilië* gekroond was, van zijne Vaderlijke magt ontheven zijn, en het Koninkrijk *Sicilië* geheel alleen als een Pauselijk Leenrijk bezitten zou; hij wilde zelfs den titel van Koning van *Sicilië* niet voeren, maar dit Rijk, tot de meerderjarigheid van zijnen Zoon, door een' bekwaam man laten regeren, die van alles aan de *Roomfche* Kerk rekschap zou geven; en dit, ten einde het Rijk van *Sicilië*, tot nadeel van den Paus en de erfgenamen van FREDERIK, niet zou mogen schijnen, met het Keizerrijk vereenigd te wezen.

INNOCENT-
TIUS zet
Koning
JAN van
Engeland
af.

Op deze wijze waren *Duitschland* en *Italië*, gedurende de achttienjarige regering van Paus INNOCENTIUS III, van hem genoegzaam afhankelijk; maar *Engeland* werd dit op nog schandelijker wijze. In dit Rijk was in het jaar 1199 Koning JAN zijnen Broeder RICHARD opgevolgd. Hij was een Vorst van een laag, wreed, onstandvastig en laf karakter, die zijnen Neef ARTHUR met onmenschelijke wreedheid vermoordde, en zonder tegenweer zijne landen in *Frankryk* door FILIPS AUGUSTUS liet bemagtigen; door al hetwelk hij zich de verachting en haat zijner onderdanen op den hals haalde. Hij toonde zijnen lagen geest ook daar door, dat hij den Paus om deszelfs hulp verzocht tegen den Koning van *Frankryk*, maar daar voor moest hij in zijn eigen Rijk de overmagt van den Paus voelen.

Na het overlijden van HUBERT, Aartsbisshop van *Kanterbury*, in het jaar 1205, verkoren de jonge Monniken uit het Klooster van den Heiligen

AUGUSTINUS, den Apostel der *Angelsakfen*, of de Kanunniken der Christuskerk te *Kanterbury*, des nachts in de Kerk hunnen Onderprior REGINALD tot deszelfs opvolger. Nog dien zelfden nacht ging deze met eenige Monniken op reis naar *Rome*, om de bevestiging van den Paus te verzoeken, hebbende met een eed beloofd, niets van zijne verkiezing voor af te zullen openbaren, dewijl men eerst des Pausen goedkeuring wilde weten, eer men den Koning van de verkiezing kennis gaf. Maar REGINALD verbreidde, zoo dra hij in *Vlaanderen* gekomen was, overal uit, dat hij tot Aartsbisshop verkoren was. Zijne medebroeders in *Engeland* voor des Konings toorn vreezende, werden hier door zoo misnoegd, dat zij den Koning om verlof vraagden, ten einde eene nieuwe keuze te doen; hetwelk hun de Koning verleende, en daar bij JOAN VAN GRAY, Bisshop van *Norwich*, aanprees, die onder al de Prelaten van zijn Rijk zijn grootste vertrouwen bezat. Op 'sKonings bevel werd JOAN dadelijk verkoren, en plegtig door de Monniken ingevoerd (*).

REGINALD kwam intuschen te *Rome* aan, maar de Paus weigerde hem, zonder nadere kundschap, te bevestigen, terwijl de *Suffraganen* of Bisshoppen, die onder het Aartsbisdom *Kanterbury* behoorden, zich bezwaarden, dat men hun geen deel gegeven had in de verkiezing; ook bleef de Koning niet in gebreke, twaalf Monniken naar *Rome* te zenden, om de nieuwe verkiezing te verdedigen.

Ein-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

(*) MATTH. *Paris. Hist. Major. p. 193, 212.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G
Jaar 1073
tot 1517.

Eindelijk deed de Paus in het jaar 1207 uitspraak, waar bij hij de beide verkiezingen te niet deed, en aan de veertien Monniken, die zich te *Rome* bevonden, op hunne belofte van gehoorzaamheid en strafte van den ban, gebood den Kardinaal STEVEN LANGTON, eenen den Paus geheel toegedanen *Engelschman*, die zich toen aan zijn Hof te *Viterbo* bevond, tot Aartsbisshop te verkiezen, het geen zij ongaarn en al morrend, een uitgezonderd, deden, waar na de Paus hem terstond wijdde.

Om echter den Koning wegens deze eigendunkelijke aanmatiging eenige voldoening te geven, schreef de Paus hem eenen Brief, verzeld met een geschenk van vier gouden met juweelen bezette ringen, van welke in den Brief eene zeldzame *allegorische* verklaring gegeven werd, welke beuzelarijen den Koning niet kwalijk behaagden; maar toen de tweede Brief hier op volgde, met een verzoek van den Paus, dat hij den *Kanoniek* verkorenen LANGTON, die als een zeer geleerd man door den Paus werd aangeprezen, gunstig zou onthalen, ontstak de Koning in woedenden toorn tegen de gemelde Monniken, die hij van verraad beschuldigde, en door gewapende magt uit hun Klooster verdreef, terwijl zij naar *Vlaanderen* vlugttten, waar na hij het Klooster met andere Monniken bezette, hoewel de landerijen van hetzelfde, zoo wel als die van het Aartsbisdom, sedert onbebouwd bleven leggen. Vervolgens schreef de Koning eenen scherpen Brief aan den Paus, met klagten over het schenden van zijne regten, welke hij, als het noodig was, tot den dood toe wilde hand-

handhaven, dreigende tevens, dat, indien de Paus de verkiezing van den Bisfchop van *Norwich* niet wilde goedkeuren, hij alle zijne onderdanen beletten zou, zich naar *Rome* te wenden, opdat zijn land niet van geld uitgeput, en hij daar door buiten staat gesteld mogt worden, om deszelfs vijanden terug te drijven. In het antwoord van den Paus op dezen Brief, zag men, onder een zachte wijze van voorstel, echter duidelijke blijken, dat alle tegenstand van den Koning vergeefs zou wezen, en dat de Paus volstrekt niet wilde toegeven. Evenwel was dezelve niet voldoende, om 's Konings gezindheden te veranderen. Waarom de Paus in het jaar 1208, met raad van zijne Kardinalen, aan de Bisfchoppen van *Londen*, *Ely* en *Worcester* last gaf, om den Koning te vermanen, dat hij zich, in deze zaak, van God zou laten overwinnen, en daar door deszelfs genade verwerven, en zoo de Koning bleef wederstreeven, in 's Pausen naam over geheel *Engeland* een *Interdict* of verbod van Godsdienstoefening te brengen. De drie Bisfchoppen baden den Koning met tranen, dat hij zich toch niet hier voor wilde blootstellen, maar deze werd bijna woedend, en berstte in grove scheldwoorden uit tegen den Paus en de Kardinalen, en zwoer, zoo als hij gewoon was, *bij Gods tanden*, indien zij, of wie het ware, zich durfden vermeten het *Interdict* tegen zijn Rijk uit te spreken, zou hij alle Prelaten en Geestelijken naar *Rome* zenden, en hunne goederen verbeurd verklaren; ja alle *Romeinen*, die zich in zijn land bevinden mogten, de oogen laten uitsteken, en den

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073
tot 1517.

---

neus affnijden, en hen dus weggagen, opdat zij voor alle volken kenbaar zouden wezen. Evenwel kondigden deze Bisfchoppen kort daar na het algemeen *Interdict* voor *Engeland* af, zoodat alle openbare Godsdienst aldaar ophield en stillfond. Van de Sacramenten werden alleen de Biecht en het Avondmaal aan zieltoogenden, als ook de Doop aan de kinderen toegelaten. De lijken der overledenen werden, zonder van een' Priester verzeld te zijn, weggedragen, en gelijk PARIS zegt, als honden, op de wegen en in de gragten begraven. Behalve de gemelde drie Bisfchoppen, vlugten nog twee anderen het land uit, om 's Konings toorn te ontgaan.

Dezelve berstte ook in der daad allerhevigst uit tegen de Geestelijkheid en Prelaten, welke hij het land uitbande, terwijl hij de Kerkelijke goederen in beslag nam, ook liet hij zich van alle zijne onderdanen den eed van hulde en trouw vernieuwen. Doch ondertusfchen stond de Godsdienst stil, en LANGTON vergunde slechts aan sommige Kerken, om eens in de week Godsdienst te houden. — In het jaar 1209 deed de Paus den Koning in den ban, waar op onder anderen de Aartsdiaken van *Norwich*, een van de Opzieners der Koninklijke Schatkamer, (*Exchequer*, bij MATTHEUS PARIS *Scaccarium*,) zijn ambt nederleide, verklarende, dat het voor iemand, die eene Geestelijke waardigheid bekleedde, gevaarlijk was, in dienst van een' Koning te blijven, die in den ban was, waar voor de Koning hem in boeijen liet kluisteren, en eenen looden Priestermantel omhangen, onder welks gewigt hij en voorts

voorts van honger en gebrek binnen kort stierf.

Volgens MATTHEUS PARIS werd de Koning in zijn opzet gestijfd door zekeren, zoo als hij hem noemt, valschen Godgeleerden, ALEXANDER, bijgenaamd *Cementarius* of *den Metzelaar*, die met waarschijnlijke gronden bewees, dat de Paus geene Koninklijke of wereldsche bezittingen behoorde te hebben, dewijl de Heere aan den Apostel PETRUS alleen magt over de Kerk en Kerkelijke zaken gegeven had; de Koning begunstigde dezen Godgeleerden en schonk hem vele aan de Geestelijkheid onttrokene Prebenden; maar naderhand, door het gezag van den Paus gevallen zijnde, had hij, zegt de Geschiedschrijver, zijn brood moeten bedelen.

Tot hier toe betoonde Koning JAN grooter moed, tegen de overmagt van den Paus, dan men anders in dezen tijd van de Vorsten gewoon was. Ook oorloogde hij ten dezen tijde voorspoedig tegen de *Schotten*, in *Ierland*, en in *Walles*. Bovendien stond hij in verbond met Keizer OTTO IV, die insgelijks bij den Paus in den ban was. Doch toen deze zijne magt begon te verliezen, begon ook de moed van Koning JAN te verslaauwen, en men begon over een vergelijk te handelen, ten welken einde twee Pauselijke Legaten in *Engeland* overeenkwamen; ook hield de Koning te *Dover* een mondgesprek met LANGTON, hetwelk vruchteloos afliep, omdat LANGTON een volkomene schavergoeding voor de Geestelijkheid eischte.

Eindelijk kwam de Paus tot het uiterste. De ban werd op nieuw herhaald, elk verboden, met den

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

De Paus
zet den
Koning af
Ko.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
—
en biedt
zijn Rijk
aan den
Koning
van
Frankryk
aan.

Koning aan tafel of anders eenige verkeerung te onderhouden, en alle zijne onderdanen van den eed van trouwe aan hem ontslagen. Hier op volgde in het jaar 1212 eene plegtige afzetting, waar bij de Paus den Koning van de regering vervallen verklaarde, de uitvoering van welk vonnis hij aan den Koning van *Frankryk*, FILIPS AUGUSTUS, opdroeg, en hem daar voor het erfelijk bezit van het Rijk van *Engeland* afstond, en vergeving van al zijne zonden beloofde. Om den Koning van *Frankryk* daar toe te bewegen, zond de Paus zijnen Onderdiaken PANDOLF aan denzelven, echter, met heimelijken last, om, indien de Koning van *Engeland* voldoening wilde geven, en zich onderwerpen, denzelven weder in genade aan te nemen.

FILIPS AUGUSTUS, die reeds voor lang op gelegenheid geloerd had, tegen zijnen ouden vijand, verzamelde terstond eene aanzienlijke krijgsmagt te *Rouen*, en bragt eene talrijke vloot in zee, waar tegen JOAN echter van zijne zijde 60,000 man en eene nog talrijker vloot gereed had, zoodat, indien alle Bevelhebbers en Soldaten hem getrouw geweest waren, hij niet veel van de *Franschen* zou te vreezen gehad hebben.

Doch de Staatkunde van den Paus bedoelde, de beide Koningen te vernederen, maar geenszins om de magt van FILIPS geduchter te maken, dan hij reeds was; onverwachts kwamen in het jaar 1213 twee Tempelheeren uit *Frankryk* bij den Koning van *Engeland*, die hem, uit naam van PANDOLF, een mondgefprek met denzelven voorfloegen, waar

in de Koning bewilligde, en hetwelk eerlang te *Dover* plaats had. De Pauselijke Legaat stelde den Koning in hetzelfde zijn dreigend gevaar voor oogen, en vermaande hem, nog in tijds aan de uitspraak der Kerk gehoor te geven, in welk geval hij zijn Rijk terug ontvangen, en uit zijne verlegenheid gered zou kunnen worden.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Thans ontzong den Koning den moed; het *interdict* en de ban, welke nu reeds vijf jaren hadden geduurd, maakten hem twijfelmoedig omtrent de zaligheid van zijne ziel; de geweldige toerusting des Konings van *Frankryk* maakten hem bevreesd, te meer, omdat hij zijne Grooten en zijn Volk niet kon vertrouwen, bij al hetwelk kwam, volgens onzen Geschiedschrijver, de voorzegging van zekeren Kluizenaar uit het Graafschap *York*, die door geheel *Engeland* verspreid was, dat hij den volgenden Hemelvaartsdag niet meer Koning zou zijn. Door dit een en ander moedeloos gemaakt, zwoer de Koning in *PANDOLFS* tegenwoordigheid, dat hij de uitspraak der Kerk gehoorzamen zou, en zestien van zijne voornaamste Graven en Baronnen zwoeren in zijne ziele, dat zij hem, indien hij zijnen eed niet hield, met al hun vermogen tot voldoening aan denzelven verplichten zouden.

Koning
JAN on-
derwerpt
zich aan
den Paus.

Ingevolge van deze belofte kwamen weinige dagen voor Hemelvaartsdag des jaars 1213 de Koning, *PANDOLF*, verscheidene Grooten enz. te *Dover* bijeen, alwaar de Koning eene schriftelijke verzekering opstelde, welke vier Baronnen in zijn' naam bezwoeren, dat hij aan de Prelaten (en Geestelijkheid vrijheid

ver-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

vergunde, om in het Rijk terug te keeren, en hun schadeloosstelling bezorgen zou; willende anders zijn Patronaatregt aan den Paus verliezen, en het den Bischoppen vrijlaten, de Kerk tegen hem te dienen.

Door deze belofte verwierf de Koning het opheffen van den ban en het interdict, maar om van zijne afzetting vrijgesproken te worden, moest Koning JAN nog schandelijker vernedering ondergaan. Twee dagen na de bovengemelde bijeenkomst verscheen hij andermaal met zijne Bischoppen en Grooten voor PANDOLF, en gaf in handen van denzelfden, als vertegenwoordiger van den Paus, zijne kroon, met de Koningrijken *Engeland* en *Ierland* over; zijne schande met eenen openen Brief aan alle Christenen zelve bekend makende; en daar in verklarende, de gemelde Rijken voortaan van den Paus en de *Roomsche* Kerk te leen te zullen houden, voor zich en zijne nakomelingen, en als Leenman, in plaats van alle diensten, welke hij als zoodanig schuldig was, jaarlijks aan de *Roomsche* Kerk te zullen betalen 1000 *mark* zilver, 700 voor *Engeland* en 300 voor *Ierland*, boven de betaling van den *Pieterspenning*, en onverminderd de Koninklijke Regten en Regalien.

Vervolgens deed Koning JAN den eed aan PANDOLF, dat hij God, den Heiligen PETRUS, de *Roomsche* Kerk en zijnen Heer den Paus INNOCENTIUS, en deszelfs regtzinnige opvolgers getrouw zijn zoude. Tevens liet hij terstond aan den Legaat het eerste jaar van het beloofde Leengeld betalen, die onbeschaamd genoeg was, om hetzelfde met voeten te treden; waar over alleen de Aartsbischop van

Dublin, die tegenwoordig was, openlijk zijn mis-
noegen betuigde. Zelfs verhaalt men, dat de Le-
gaat de kroon en sceptor, welke hem de Koning
ten teeken van zijne leenroerigheid aan den Paus
overgaf, vijf dagen lang onder zich heeft gehouden,
eer hij dezelve, als eene genadegift, aan den Ko-
ning terug gaf.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

PANDOLF reisde met 's Konings handschrift en het
ontvangen geld naar *Frankryk*, alwaar hij de En-
gelsche Prelaten en Monniken last gaf, om naar *En-
geland* over te steken, tevens den Koning van *Frank-
ryk* vermanende, om geeue vijandelijkheden tegen
Engeland aan te vangen. Deze, woedend van spijt,
deed den Legaat hevige verwijtingen, en zou wer-
kelijk met den oorlog zijn voortgegaan, indien niet
de Graaf van *Vlaanderen*, één zijner magtigste Va-
fallen, geweigerd had, hem in denzelven bij te staan,
ook werd de *Fransche* Vloot door de *Engelschen*
volkomen vernield.

Toen de *Engelsche* Geestelijken in Julij 1313 in
het Rijk terug keerden, ging de Koning hun te ge-
moet, en zich voor de Prelaten nederwerpende,
verzocht hij hen met tranen, dat zij zich over hem
en zijn Rijk wilden ontfermen. Zij beurden hem,
insgelijks weenende, op, leidden hem in het Kapit-
telhuis te *Winchester*, en ontsloegen hem van den
ban, terwijl hij zwoer, de Kerk en Geestelijkheid
te zullen beschermen, en de hun aangedane schade
binnen zekeren bepaalden tijd te zullen vergoeden.

Thans geloofde Koning JAN, dat hem niets kon
verhinderen, om zich aan *Frankryk* te wreeken,
maar

Oorlog
der Ba-
ronnen.

V
 BOEK
 IV
 Hoofdst.
 na C. G.
 Jaar 1073.
 tot 1517.

---

maar zijne Grooten weigerden hem hunnen dienst, waar op hij hen met geweld wilde noodzaken, doch de Aartsbisfchop LANGTON noodzaakte hem, door gebeden en bedreigingen, dit voornemen te laten varen. Ook verzachtte deze het verbod van Godsdienst thans in zoo verre, dat hij toeliet, dat de *Kanonieke* uren met eene zachte ftem gezongen werden; doch te gelijk ontwierp hij met eenige Grooten eene voor den Koning gevaarlijke verbindtenis. Hun eene geheel vergetene oorkonde van Koning HENDRIK II, waar bij aan zijne onderdanen vele vrijheden waren toegeftaan, vertoond hebbende, zwoeren zij, in zijne tegenwoordigheid, dat zij ter wederkrijging van deze regten, ten bekwamen tijde, zoo het noodig ware, zich dood vechten zouden.

De Koning, waarfchijnlijk onderrigt van deze verbindtenis, wendde zich thans tot den Paus, wiens magt hij ondervonden had, en riep hem als zijnen Leenheer te hulp tegen zijne Grooten en Baronnen. De Paus zond daar op eenen nieuwen Legaat, den Kardinaal-Bisfchop van *Tuscoli*, in het jaar 1213, naar *Engeland*, om de fchadeloosftelling der Geestelijkheid te bevorderen, en des Konings afzetting van het Rijk op te heffen. Ook toonde de Paus zich daar in infchikkelijk jegens den Koning, en terwijl de Geestelijkheid onmetelijke eifchen deed, berustte de Legaat in het aanbod des Konings, om in eens 100,000 mark ter fchavergoeding te betalen; waar tegen de Koning op nieuw zijne onderwerping aan den Paus betuigde, en ten teeken daar van, in eene groote vergadering in de Pauluskerk te *Londen*,

andermaal zijne Kroon en Rijken overgaf. De Paus gaf ook aan zijnen Legaat volmagt, om de ledigstaande Bisddommen en Abdijen door eene Kanonieke verkiezing of *Postulatie*, doch naar zijnen raad en met Koninklijke bewilliging te doen vervullen, en geene tegenspraak of *Appellen* daaromtrent toe te laten. De Legaat ging hier in zoo willekeurig, geweldig, en partijdig te werk, dat 'er een algemeen misnoegen ontstond, en de Aartsbisfchop LANGTON zelve in het jaar 1214 hem dit gedrag verbood, tevens zich op den Paus beroepende; maar deze was thans over den Koning zoo voldaan, dat de *Prelaten* niets konden uitrigten.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073
tot 1517.

Eindelijk schreef de Paus aan zijnen Legaat, in het jaar 1214, dat hij het *Interdict* volkomen uit vaderlijke genegenheid had opgegeven, mits de Koning 40,000 mark aan de Geestelijkheid betaalde, welk geld echter de Prelaten alleen ontvingen, terwijl de lagere Geestelijkheid en de Monniken, hoewel zij zich tot den Legaat gewend hadden, niets ter schadeloosstelling verkregen.

Nu scheen de Paus wel *Engeland* in rust gebragt en deszelfs Koning vernederd te hebben, maar de Grooten en Baronnen des Rijks, bij welken de Koning JAN reeds lang verachtelijk en gehaat was, eischten in het jaar 1315 van hem de herstelling der wetten van den Heiligen EDUARD, en andere in de bovengemelde oorkonde van HENDRIK I, aan hunne Voorvaderen toegestaan. De Koning nam tijd van beraad, liet zich in zijn Rijk op nieuw huldigen, en nam zelfs het kruis aan, om zich tegen de Ba-

Het groot
Charter
door den
Koning
getekend.

Vronnen te verzekeren; maar toen zij eene krijgsmagt op de been bragten, *Londen* zich aan hun overgaf, en de Koning hun niet langer kon tegenstaan, onderteekende hij eindelijk in Julij des jaars 1215 den zoogenoemden *grooten Vrijheidsbrief*, (*the great Charter*,) welke de grondslag van de vrijheid der *Engelsche* Natie geworden is. Dezelve werd wederzijds door vele eeden bekrachtigd, ook zou men de Pauselijke bevestiging daar op verzoeken.

De Paus doet de Baronnen in den ban

Maar JAN was alleen op wraak tegen zijne Grootten bedacht. Terwijl hij een groot leger vreemde soldaten tegen hen verzamelde, beklagde hij zich bij den Paus, dat zijne Baronnen hem onbehoorlijke vrijheden hadden afgeperst. De Paus, een uittreksel uit den *Vrijheidsbrief* gelezen hebbende, riep vol ongenoegen uit: „Willen dan de *Engelsche* Baronnen eenen met het kruis geteekenden en onder de bescherming van den Apostolischen Stoel staande Koning van den troon stooten, en de heerschappij der *Roomsche* Kerk aan een' ander overdragen? Bij den Heiligen PETRUS, deze belediging kunnen wij niet ongestraft laten!” Hij verklaarde vervolgens bij eene Bulle den *Vrijheidsbrief* voor nietig, en veroordeelde hem, ook schreef hij aan de Baronnen niet zonder bedreigingen, dat zij zich aan den Koning zouden onderwerpen.

Maar deze gehoorzaamden aan deze aanschrijving te minder, omdat de Koning de vijandelijkheden reeds tegen hen begonnen had; en zeiden openlijk, dat de Paus zich eene kwade zaak aantrok; waar op de Paus in het jaar 1215 den ban tegen hen uitsprak,

sprak, hunne landen onder verbod van den Gods-
 dienst bragt, en van alle Vafallen des Konings eische,
 te, dat zij, tot vergeving van hunne zonden, hem
 tegen deze vijanden zouden bijstaan. Doch zelfs de
 voornaamste Prelaat van *Engeland*, de Kardinaal en
 Aartsbisfchop LANGTON, weigerde den Paus gehoor-
 zaamheid. Het Domkapittel van *Tork* had zijnen
 Broeder SIMON LANGTON tegen 's Konings wil tot
 Aartsbisfchop verkoren, waar tegen de Koning zich
 aan den Paus vervoegde, die de verkiezing te niet
 deed, en het Domkapittel gebood, Afgevaardigden
 naar *Rome* te zenden, om daar met raad van den
 Paus een' ander bekwaam man te verkiezen. Geen
 wonder, dat LANGTON het vonnis tegen de Baro-
 nen niet wilde laten afkondigen, voorwendende,
 dat het met list van den Paus verkregen was, en
 dat hij, die naar *Rome* ging op de algemeene Kerk-
 vergadering, welke de Paus bijeengeroepen had, den
 Paus zelven zou spreken. Maar PANDOLF en de
 Bisfchop van *Winchester* lieten, als daar toe van
 den Paus gevolmagtigd, den ban openlijk afkondi-
 gen, aan welken de Grooten zich echter niet kreun-
 den, omdat 'er niemand bij name in genoemd was;
 maar de Gevolmagtigden van den Paus verboden
 ook aan den Kardinaal-Aartsbisfchop LANGTON de
 waarneming van zijn ambt, en toen hij te *Rome*
 kwam, bevestigde de Paus hunne uitspraak. De
 Kanunniken van *Tork*, die daar ook aangekomen
 waren, moesten nu den genen tot hunnen Aartsbis-
 fchop verkiezen, dien de Paus hun voorschreef, van
 wien echter de Paus 10.000 pond sterlings voor de-

V
 BOEK
 IV
 Hoofdst.
 na C. G.
 Jaar 1073.
 tot 1517.

V
BOEK
IV.
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

ze verkiezing afperste. Ook moesten al de Prefaaten der nu afgeloopene Kerkvergadering hem groote geldfommen betalen, en die van de woekeraars te Rome opnemen.

Ten einde ook de *Engelsche* Baronnen tot onderwerping te noodzaken, deed de Paus een aantal derzelve bij name in den ban, en zelfs de Burgers van *Londen*, wier stad ook onder *verbod* van Godsdienst, (*Interdict*,) gelegd werd. Maar deze beletten de afkondiging van den ban, en deden den Godsdienst in hunne stad bij aanhoudendheid vieren. Zij zeiden eenparig, dat alle deze bevelen met list verkregen en nietig waren, dewijl wereldlijke zaken den Paus volstrekt niet aangingen, nademaal de Heer aan PETRUS en zijne opvolgers alleen Kerkelijke zaken overgelaten had. „Waarom,” riepen zij, „strekt zich de onverzadelijke hebzucht der *Romeinen* tot ons uit? Wat raakt onze twist de Apostolische Bischoppen? Dat zijn dus opvolgers van KONSTANTYN, en niet van PETRUS! Nademaal zij dezen in verdienste en werken niet navolgen, kunnen zij ook dezelfde magt met hem niet hebben. O schande! deze magere schoften, (*marci-di ribaldi*,) die niets van wapenen of wellevendheid weten, willen thans door hunnen ban over de geheele wereld heerschen; zij, die slechts verachtelijke woekeraars en Simoniaci zijn!” Hoe gegrond ook deze aanmerkingen in den grond waren, dat de Paus en de Geestelijkheid in Staatszaken niets te zeggen hebben, zij werden gemaakt van lieden, die hunnen Koning zonder tegenspraak van den Paus hadden laten afzetten!

Mid-

Middelerwijl liet JAN door zijne vreemde foldaten de landen en goederen der Baronnen met zulke wreedheid verwoesten, dat zij tot eenen wanhopigen stap kwamen, en in het jaar 1215 de kroon van *Engeland* aan den Prins *LODEWYK*, Zoon van den *Franschen* Koning *FILIPS AUGUSTUS*, aanboden. Deze, niettegenstaande de pogingen van den Paus, om den Koning van *Frankryk* af te schrikken, landde in het jaar 1216 met eene groote Vloot in *Engeland*, alwaar hij in *Londen* en het zuidelijk gedeelte des Rijks ontvangen en erkend werd. Tevens zond hij Gezanten aan den Paus, van wien hij in den ban gedaan was, om zich te verdedigen, en deze bevond zich in geene geringe verlegenheid, toen de dood van Koning *JAN* in het jaar 1216 een einde van den twist maakte. Met zijn dood veranderde het misnoegen der *Engelschen* tegen hem in medelijden met zijnen minderjarigen Zoon *HENDRIK III*, die in zijne plaats den troon beklom. *LODEWYK* verloor spoedig alle genegenheid, door zijne partijdigheid ten voordeele van de *Franschen*; hij werd te land en ter zee gellagen, en moest blijde zijn, dat hij in het jaar 1217 met een dragelijk vergelijk naar *Frankryk* kon keeren.

Engeland was dus geheel aan den Paus onderworpen, maar hij beproefde zijne magt ook aan andere Vorsten. *FILIPS AUGUSTUS*, Koning van *Frankryk*, was minder dan andere Vorsten geneigd, om hem iet toe te geven; immers, als des Pausen Legaat hem in het jaar 1188 met een *Interdict* dreigde, indien hij met den toenmaligen Koning van

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

De Bar-
onnen
bieden
LODEWYK
Zoon van
den Ko-
ning van
Frankryk
de kroon
aan.

Twistmet
den Ko-
ning van
Frankryk.

V *Engeland*, HENDRIK II, niet tot een verdrag wilde
 BOEK
 V
 Hoofdst. *sche* Kerk niet toekwam, eenen Koning, allerminst
 na C. G. der *Franschen*, te oordeelen; evenwel moest ook
 Jaar 1073. deze Vorst voor den Paus onderdoen. Hij was in
 tot 1517. het jaar 1193 gehuwd met de *Deensche* Prinfes IN-
 GEBURGIS, maar had terstond na de voltrekking van
 zijn huwelijk tegenzin in haar gekregen hebbende,
 zich, onder voorwendfel van te nabloedverwant-
 schap, door zijne Bisshoppen van haar laten schei-
 den, en was in het jaar 1196 met MARIA, Dochter
 van den Hertog van *Meranië*, getrouwd. Zoo dra
 INNOCENTIUS den Pauselijken troon beklommen had,
 trok hij zich deze zaak aan. Zijn Kardinaal-Le-
 gaat dreigde in het jaar 1199 in eene algemeene
 Kerkvergadering der *Fransche* Geestelijkheid te *Dijon*
 geheel *Frankryk* met een verbod van Godsdienst,
 indien de Koning zijne wettige Gemalin niet weder
 aannam. Kort daar na werd, niettegenstaande de
 Koning aan den Paus appelleerde, deze bedreiging
 ook voltrokken. FILIPS hier over verbitterd, dat
 zijne eigene Bisshoppen daar in bewilligd hadden,
 dreef hen allen uit hunne posten; en joeg hunne
Kanunniken weg, na hen te hebben laten plunde-
 ren, ook mishandelde hij de Priesters op gelijke wij-
 ze. Maar in het jaar 1201 kwamen twee andere
 Legaten in *Frankryk*, die ter beslissing dezer zaak
 eene Kerkvergadering beleiden te *Soissons*. Hier was
 de Koning zelve met zijne Grooten tegenwoordig,
 en 'er werd vijftien dagen lang over zijn huwelijk
 gehandeld. Uit vrees voor den Koning durfde nie-
 mand

mand zich de verftotene Koningin aantrekken, tot dat een arme Geestelijke, tot algemeene bewondering, voor haar fprak. Onverziens verliet FILIPS de vergadering; nam INGEBURGIS weder tot zich, en kondigde dit den Legaten en Bifchoppen aan. Hij ontging daar door de handen der *Romeinen*, zegt RIGORD, die reeds tot zijne echtfcheiding gereed waren (*).

V
BOEK
IV
Hoofdf.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Op dezelfde wijze noodzaakte INNOCENTIUS in het jaar 1198 ALFONSUS X, Koning van *Gallicië*, en *Leon*, die met zijne Nicht, de Dochter des Konings van *Kastilië*, getrouwd was, om zich van dezelve te laten fcheiden. — De Koningen van *Arragon* mogten, volgens een oud herkomen, de waar- digheid en eerbewijzen van Koning niet genieten, voor dat zij of Ridder geflagen of getrouwd waren, maar als PIETER van *Arragon* in het jaar 1204 te *Rome* gekomen, zich van den Paus liet kronen, en tevens zijn Rijk leenroerig aan denzelven maakte, fchonk de Paus hem en zijne opvolgers het regt, dat hun de kroon, als zij dit van den Paus verzochten, terftond door den Aartsbifchop van *Taragona* mogt worden opgezet. — Hij noodzaakte SANCTIUS of SANCHEZ, Koning van *Portugal*, om de jaarlijkfche cijns te betalen, waar toe zijn Vader zich verbonden had. — De Koning der *Bulgaren*, KALOJOANNES, over welk volk hevig getwift was tufchen de *Patriarchen* van *Oud* en *Nieuw Rome*,

OR-

(*) RIGORD *de Gest. Philippi Aug. p. 36. fq. bij DUCHESNE SS. Hist. Franc. T V.*

V
 BOKK
 IV
 Hoofdft.
 na C. G.
 Jaar 1073.
 tot 1517.

onderwierp zich in het jaar 1197 aan den Paus, en ontving van denzelfden eenen *Patriarch* der *Bulgaren*, hij zelve werd van den Paus gekroond, en beschonken met eene tand, waar op een kruis en twee sleutels, als het Pauselijk wapen, waren afgebeeld, en verkreeg ook van hem vrijheid, om geld met zijn Beeldtenis te laten munten. — Tenzelfden tijde onderwierp zich ook de Koning van *Armenië* met zijnen *Patriarch* aan den Paus.

INNOCENTIIUS sterft

Wanneer wij alles, wat wij van dezen Paus INNOCENTIIUS III verhaald hebben, overwegen, en daar bij voegen, hoe veel deel hij gehad heeft in het veroveren van *Konstantinopolen* door de *Franken* in het jaar 1204, en hoe onder zijne regering de *Inquisitie*, de *Transsubstantiatie* en de *Oorbiecht* zijn ingevoerd, en de kruistogt tegen de *Albigenzen* gepredikt is, gelijk wij in het vervolg zien zullen, moet men erkennen: dat INNOCENTIIUS het Pauselijk Rijk, door GREGORIUS VII gegrond, tot volkomenheid gebragt heeft, terwijl de Bedelmonniken, die om dezen tijd insgelijks opkwamen, gestrekt hebben als een krachtig middel, om hetzelve te schragen.

In dit hoog aanzien overleed INNOCENTIIUS III in Julij des jaars 1216. Men begrijpt ligtelijk, dat zijne voorbeeldelooze heerschzucht en geweldige handelwijze hem bij velen van zijne tijdgenooten zeer gehaat hebben gemaakt, waar van waarschijnlijk het gevolg geweest is, dat men zijn zedelijk karakter na zijn dood zeer nadeelig heeft voorgesteld, waar toe onder anderen behoort een zonderling verhaal van eenen

eenen beroemden Monnik en Bisfchop uit het midden der XIIIde eeuw, uit den mond van eene Heilige (*). Kort na zijn' dood, fchrijft hij, verfcheen deze Paus, met een groote vlam omgeven, aan de Heil. LUTGARDIS. Hij maakte zich aan haar bekend, en als zij hem zuchtend vraagde, waarom toch de algemeene Vader der Christenen zoo vreesfelijk gemarteld werd? gaf hij haar ten antwoord: „ Om drie redenen; ik zou zelfs wegens dezelve „ met alle regt tot de eeuwige pijn verdoemd zijn „ geworden, indien ik 'er, door de voorbede der „ zaligfte Moeder Gods, tot wier eere ik een Kloos- „ ter geficht heb, in mijn laafte uur geen berouw „ over gehad had. Maar hoewel ik den eeuwigen „ dood ontgaan ben; zal ik toch tot den dag des „ oordeels met de wreedfte pijnen gepijnigd worden. „ Dat ik thans bij u mogt komen, daar toe heeft „ mij de Moeder der Barmhartigheid het verlof van „ haren Zoon bezorgd.” Met deze woorden verdween INNOCENTIUS. „ LUTGARDIS, ” zoo vervolgt de Schrijver, „ ontdekte zijnen noodlottigen toefland aan hare Zusters, opdat zij hem te hulp zouden komen; maar zelve, vol medelijden jegens hem, leide zij zich tot zijn best eene wonderbare marteling op. Zij heeft mij die drie redenen geopenbaard; maar die ik, uit eerbied voor zoo grooten Paus, niet bekend wil maken.” Een ander gezigt, of liever wellevende hekeling op dezen Paus,

V
BOEK
IV
Hoofdf.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

ver-

(*) THOMAS *Cantimpratens. in vita B. LUTGARDIS Virginis* L. II. C. 7. ap. RAINALD *ad a. 1216. n. 11. p. 228.*

V
 BOEK
 IV
 Hoofdst.
 na C. G.
 Jaar 1073.
 tot 1517.

---

verhaalt een ongenoemde *Duitsche* Monnik, op het einde der XVde eeuw (*). Een slapende Abt, zegt hij, zag God op zijnen troon, en een mensch met eene Pausfelijke kroon schielijk naar hem toeloo- pende en hem om barmhartigheid smeekende; maar hoe deze van eenen grooten Draak vervolgd werd, die God om gerechtigheid tegen hem aanriep. Kort daar na vernam de Abt, dat INNOCENTIUS gestorven was. Aan den anderen kant prijst een ander Schrijver (†) dezen Paus, omdat hij ver af was van alle pracht, hij roemt zijne matigheid over ta- fel, en zijne milddadigheid.

INNOCENTIUS is Schrijver geweest van verschei- dene werken, welke echter over het geheel het mid- delmatige niet te boven gaan. Zijne Brieven zijn belangrijk voor de geschiedenis van dezen tijd, en voor de kennis der gronden van de Pausfelijke magt. Zij zijn voor een groot gedeelte uitgegeven door BALUZIUS te *Parys* 1682 in II Deelen in *Folio*. Andere, die sedert uitgegeven zijn, worden genoemd bij FABRICIUS (§). Nog een Brief van dezen Paus, door GEBAUER uitgegeven (**), in welken hij Kei- zer OTTO IV vermaant, het *Roomfche* gebied te ontzien, onder bedreiging van den ban, is te merk- waardiger wegens het korte en nadrukkelijke ant- woord

(*) *Compilatio Chronolog. ap. PISTOR. Rer. German. Tom. I. pag. 1098.*

(†) *ap. RAINALD l. c. n. 15.*

(§) *Biblioth. Lat. Med. et inf. atat. T. III. p. 35.*

(**) *Leven van Keizer RICHARD Bladz. 611-613.*

woord van den Keizer (*), waar in hij aan den Paus verklaart, dat dit geene Geestelijke zaak was, die voor hen behoorde; en dat hem de magt over wereldlijke zaken toekwam. (*In temporalibus vero plenam, ut scitis, habeo potestatem, de quibus vobis non convenit judicare.*) Voorts zijn verscheidene werken van dezen Paus gedrukt, anderen liggen nog in Handschriften. Onder allen heeft men veel werks gemaakt van zijn Boek *over de menschelijke ellende; de contemtu mundi, seu miseria hominis Libri tres*, ook genoemd *de miseria humanæ conditionis*.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Reeds op den derden dag na den dood van INNOCENTIUS werd te *Perugia* van de aanwezende Kardinalen de Kardinaal-Priester CENCIUS SAVELLI, een geboren Romein, tot zijnen opvolger verkoren, die den naam van HONORIUS III aannam. Het eerste werk van dezen was, de kruistogt, reeds onder zijnen voorzaat besloten, door te zetten. JOAN, Koning van *Engeland*, had voor zijnen dood, zijnen jongen Zoon HENDRIK III aan den Paus aanbevolen, en deze bezorgde ook, dat dezelve te *Glocester* gekroond, en op den troon bevestigd werd. Het eiland *Man*, hetwelk toen nog zijn eigen Koning of Vorst had, REGINALD genoemd, werd door denzelfen in het jaar 1219 insgelijks als een leengoed aan den Paus onderworpen, ten einde beveiligd te zijn tegen alle ondernemingen der *Engelschen*; over het algemeen trad de nieuwe Paus in de voetstappen van zijnen voorzaat.

Al.

(*) Aldaar *Bladz.* 314.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G
Jaar 1073
tot 1517.

Alleen de Keizer FREDERIK II, die in gaven van geest boven andere Vorsten van zijnen tijd uitmuntte, toonde zich minder inschikkelijk jegens den Paus. Niettegenstaande zijne belofte aan Paus INNOCENTIUS III, wegens de scheiding van *Sicilië* en het *Duitsche* Rijk, werd zijn Zoon, HENDRIK, die reeds Koning van *Sicilië* was, in het jaar 1220, schoon slechts zeven jaren oud, door de *Duitsche* Rijksvorsten tot Roomsche Koning verkoren, niet zonder den invloed des Keizers, gelijk men vermoeden mag, en hij zelve in eenen Brief aan den Paus bekende, schoon hij tevens aan denzelfden verzekerde, dat *Sicilië* van het *Duitsche* Rijk gescheiden zou blijven.

FREDERIK
II door
den Paus
gekroond

HONORIUS, deze verzekeringen niet vertrouwend, gaf aan zijne *Legaten* in *Duitschland* last, om naar 's Keizers oogmerken naauwkeurig onderzoek te doen, te meer, omdat FREDERIK den kruistogt, welken hij op zich genomen had, van tijd tot tijd uitstelde. Ondertuschen ontving echter FREDERIK in het jaar 1220 de Keizerlijke kroon van den Paus, om welke plegtigheid te bevorderen FREDERIK, door den Abt van *Fulda*, als zijnen Gezant, den Paus van zijne genegenheid liet verzekeren, en tevens de *Romeinen* vermanen, om zich zoo jegens de Kerk en den Paus te gedragen, dat de Keizer bij zijne komst over hen voldaan kon zijn; hetwelk zag op de onrusten in die stad, door welke de Paus in het jaar 1218 tweemalen genoodzaakt was geweest, die stad te verlaten. De kroning werd met alle plegtigheid voltrokken, en in het jaar 1221 gaf FREDERIK bevel,

vel, om aan den Paus alles terug te geven, wat hem van de Landen der Markgravin MATHILDIS ontnomen was geworden.

Maar zoo dra FREDERIK begon, in zijn Eif-koningrijk *Sicilië*, hetwelk gedurende zijne minderjarigheid aan alle verwarringen overhevig was, zijn Koninklijk gezag en de goede orde te herstellen, namen vele misnoegden, voornamelijk Geestelijken, hunnen toevlugt tot den Paus, die hunne zaak aantrok, en ten hunnen behoefte aan den Keizer schreef, niet zonder ingewikkelde bedreigingen, waar op deze vrij ernstig antwoordde; zelfs riep hij uit: „Hoe lang zal ik het verdragen, dat de Paus mijn geduld misbruikt? wanneer zal hij palen zetten aan zijne heerschzucht? — Thans begint hij het Keizerlijk gezag te verachten, hetwelk hij zelve heeft bevestigd. Gaat, en zegt HONORIUS, dat ik mij eer deze kroon zal laten ontnemen, dan zijne beleedigingen verdragen zal. De Paus zond wel bevel aan alle Koninklijke ambtenaren in het Rijk van *Sicilië*, om van de Geestelijken geene schattingen af te vorderen, maar hetzelfde werd niet gehoorzaamd; evenwel werd het ingezamelde geld bestemd tot den kruistogt naar *Egypte*.

De belangen van den kruistogt vereenigde de beide Vorsten ook weder met malkanderen, die in het jaar 1222 eene bijeenkomst hielden te *Veroli*, in het Pauselijk gebied; ook trouwde de Keizer in het jaar 1225, met genoegen van den Paus, de dochter van den gewezenen Koning van *Jeruzalem*, JOANNES VAN BRIENNE; maar deze goede verstandhouding werd

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
Verschillen tus-
schen den
Keizer en
den Paus.

V
 BOEK
 IV
 Hoofdst.
 na C. G.
 Jaar 1073.
 tot 1517.

werd telkens afgebroken. In het jaar 1223 stelde FREDERIK aan den Paus eenige Geestelijken voor tot de Bisdommen van *Kapua* en *Aversa*, en als de Paus zijne uitspraak verschoof tot de aankomst van eenige Kardinalen, liet de Keizer hem verklaren, dat hij, indien de Paus hen niet goedkeurde, geene anderen aannemen zou, waar tegen de Paus weder in eenen Brief hevig uitvoer, zonder dat ons de uitslag dezer zaak bekend is. In het jaar 1225 vervulde de Paus vier Bisdommen en eene Abdij in het *Napolitaansche*, zonder voorweten des Keizers, evenwel dien verzoekende, deze eerwaardige mannen aan te nemen, maar deze beklaagde zich over dit schenden van zijne regten als Koning, en liet geenen der benoemde Prelaten tot het bezit van hun ambt komen; evenwel schijnt hij in het volgende jaar hier in te hebben toegegeven, wanneer eene gewigtiger zaak hem bezig hield.

Ten einde zijn gezag in *Lombarbyë* te herstellen, beleide hij eenen rijksdag in het jaar 1226 te *Cremona*, waar toe hij met een leger uit zijn Rijk op trok, terwijl zijn Zoon HENDRIK met een leger uit *Duitschland* in *Lombardyë* zou dringen. Maar de stad *Milanen* en eenige andere, als ook vele Grootten, sloten een verbond tegen den Keizer, en belletten deszelfs Zoon met geweld, om zich met zijnen Vader te vereenigen, wiens Vafallen in het Hertogdom *Spoleto* insgelijks weigerden, hem in dezen togt te volgen, en zich deswegens tot den Paus vervoegden; zoodat FREDERIK in zijn oogmerken tegen de *Lombarden* te leurgesteld werd, en nu
 zelfs

zelfs de bemiddeling van den Paus verzoeken moest tot een vergelijk met de *Lombarden*, hetwelk deze ook tot stand bragt, doch zoo, dat de verbondene steden het voor zich zelve niet voordeeliger hadden kunnen opstellen. In een ander misverstand toonde FREDERIK zich echter niet zoo buigzaam, daar hij aan zijnen Behuwdvader JAN VAN BRIENNE dat deel van zijn *Jeruzalemsche* Rijk weigerde in te ruimen, hetwelk de *Arabieren* den Christenen nog overig gelaten hadden, waarom de Paus aan denzelven in het jaar 1227 een gedeelte van zijn gebied tot zijn onderhoud gaf.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Op den 18den Maart van het laatstgemelde jaar overleed Paus HONORIUS III. Behalven het gene wij hier van hem vermeld hebben, zullen wij in het vervolg nog gelegenheid vinden, om van andere zijner verrigtingen te gewagen, van het bevestigen van nieuwe Geestelijke Ordens en Genootschappen, en het invoeren van Kerkelijke plegtigheden enz. Nog Kardinaal zijnde, schreef hij een groot Boek, waar in al de tollën en andere inkomsten der Roomsche Kerk, met de stukken daar toe behoorende, zijn opgeteekend: *Liber Censualis*, of *Liber Censuum Ecclesie Romanæ*, waar van de Jesuïet PAPENBROCH en MURATORI stukken in het licht gegeven hebben; bij hetzelfde heeft hij een dienstboek der *Roomsche* Kerk gevoegd, waar in bijzonder de diensten, door den Paus op Feestdagen te verrigten, en de plegtigheden bij deszelfs verkiezing, en bij de krooning van eenen Keizer beschreven worden. Dit dienstboek is

Dood van
HONORIUS
III.

V onder den titel: *Ordo Romanus XII, Auctore Cencio*,
 BOEK uitgegeven door MABILLON (*), van zijne andere
 IV min belangrijke schriften heeft FABRICIUS (†) eene
 Hoofdft. lijst gegeven.
 na C. G. ———
 Jaar 1073. Zoo dra de opvolger van HONORIUS, GREGORIUS
 tot 1517. IX, bezit had genomen van den Pauselijken troon,
 GREGORI- drong hij bij den Keizer FREDERIK II aan, dat de-
 US IX ze zijnen kruistogt naar *Palestina*, waar van hij
 doet Kei- zelve, toen nog Kardinaal-Bisfchop van *Ostia*, den
 zer FRE- Keizer de gelofte had afgenomen, thans eindelijk na
 DERIK II veel uitftellens zou voltrekken; de Keizer maakte
 in den ban werkelijk toerustingten tot den togt, maar werd door
 eene ziekte aangetast, juist toen hij fcheep meende
 te gaan. Zoo zeer was de Paus hier over mis-
 noegd, dat hij verklaarde, dat de Keizer thans wer-
 kelijk in den ban vervallen was, die hem reeds
 voor twee jaren bedreigd was, en dat hij dezelfs
 ziekte enkel voor een gezocht voorwendfel en uit-
 vlugt hield. FREDERIK ontfchuldigde zich vergeefs
 door zijne Gezanten, met den verzwakten staat zij-
 ner gezondheid, de Paus antwoordde, dat hij slechts
 het oordeel had uitgefproken, waar aan de Keizer
 zelve zich onderworpen had, hem vermanende, in
 den fchoot der Kerk terug te fpoeden, en aan God
 de fchuldige genoegdoening te geven, tevens hem
 befchuldigende van vele andere onregtvaardigheden,
 inzonderheid tegen de Geestelijken, in een Rijk,
 hetwelk aan zijne Kerk toebehoorde, en welke hij
 dus niet langer dulden kon. De

(*) *In Mus. Ital. T. II. p. 165-220.*

(†) *Biblioth. Lat. Med. et inf. aetat. T. III. p. 267.*

De verootmoediging, welke hij van den Keizer verlangde, volgde niet, waarom de Paus in het jaar 1228, op Witten Donderdag, het Feest der plegtige Excommunicatien, op eene Sijnode van vele *Italiaansche* Bisfchoppen, den ban met al de gewone plegtigheden openlijk tegen den Keizer uitsprak. In eenen Brief aan de Bisfchoppen van *Apulië* gaf hij hun daar van kennis, met vele beschuldigingen tegen den Keizer, en met bevel, om tegen denzelven, alhoewel hunnen Koning, het banvonnis elken Zon- en Feestdag openlijk aan te kondigen.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Doch, terwijl de Paus aan alle Vorsten en Prelaten in *Europa* van dezen ban en deszelfs redenen kennis gaf, fchreef ook FREDERIK aan vele Christen Vorsten, zich over dit onregtvaardig vonnis beklagende, en God tot getuige nemende, dat in der daad eene zware ziekte hem in den kruistogt belet had, en belovende denzelven, zoo dra mogelijk, te zullen volbrengen. Onder anderen droeg hij den Koning van *Engeland* in eenen Brief voor: *hoe brandend de geldzucht ware van de Roomsche Kerk*; hij herinnerde denzelven het voorbeeld van deszelfs Vader, dat van den Graaf van *Touloufe* en andere Grooten. Van de menigvuldige foorten van *Simonie*, de ongehoorde geldafpersingen, openbaren en tot hier toe onbekenden woeker, met welken de Pausen de geheele wereld befmetten, wilde hij niet gewagen. Deze onverzadelijke bloedzuigers bedienden zich van honigzoete woorden, dat het Roomsche Hof de Kerk, onzer aller Moeder en Zoogevrouw is, maar dit Hof was de wortel en oorsprong

V van alle kwaad, wiens stiefmoederlijke gezindheden
 BOEK uit alle deszelfs vruchten duidelijk bleken. — De
 IV eerste Kerk was op armoede en eenvoud gegrond,
 Hoofdst. en was toen ook vruchtbaar in Heilige mannen,
 na C. G. maar thans overladen met rijkdommen, was het te
 Jaar 1073 maar thans overladen met rijkdommen, was het te
 tot 1517. vreezen, dat met de bouwlieden ook het gebouw
 der Kerk zou instorten. Ten besluite waarschuwt
 hij alle Vorsten tegen de geldgierigheid en onregt-
 vaardigheid van den Paus, met de plaats uit VIR-
 GILIUS:

Tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet.

De Paus FREDERIK liet het niet enkel bij woorden, maar
 door een behalve dat hij aan de Kardinalen en aan de Romei-
 oproer nen schreef, aan de eersten om den Paus van zulke
 uit Rome onregtvaardige ondernemingen terug te houden, wel-
 verdreven ke hij anders nadrukkelijk zou moeten straffen, en
 aan de laatsten, om, volgens hunnen pligt, de reg-
 ten des Keizers van Rome, hunnen weldoener te
 verdedigen, bragt hij, behalve andere Grooten te
 Rome, de FRANGIPANI op zijne zijde, die met den
 Paus reeds over *Viterbo* in twist waren. Dezen
 verklaarde hij voor hunne goederen tot Vafallen van
 het Rijk, waar van het gevolg was, dat de Romei-
 nen kort na Paschen des jaars 1228 eenen opstand
 tegen den Paus verwekten, nadat zij hem reeds te
 voren, terwijl hij de Mis las, met schelden en
 schreeuwen hadden ingevallen. Zij noodzaakten
 hem, de stad te verlaten, en vervolgden hem tot
Viterbo, ja dwongen hem zelfs, naar *Perugia* te
 vlugten; waar voor hij hen in den ban deed.

In dezen verwarden toestand zocht GREGORIUS zijn aanzien tegen den Keizer te handhaven, door twee *Franciskanen* aan hem af te zenden met eenen eigenhandigen Brief, in eenen gezwollen stijl geschreven, over de onderdrukking der Geestelijken, welke hij den Keizer vermaande te staken, alzoo de Paus anders nog andere schikkingen tegen hem zou moeten maken. Doch deze poging van den Paus werkte niets uit, de Keizer had waarschijnlijk eenige Geestelijken gestraft, die hem als eenen in den ban gedanen Vorst behandeld hadden, tegen zijn Plakkaat, waar bij hij al die Geestelijken, die zich verftouten zonden, het Pauselijk bevel te volgen, terftond van alle hunne wereldlijke inkomsten ontzette.

In de Geschiedenis der Kruistogten, hebben wij gezien, dat Keizer FREDERIK II, in het jaar 1228, den kruistogt ondernomen hebbe, met dat gevolg, dat hij een verdrag voor tien jaren met den *Sultan* van *Egypte* floot, gedurende welke *Feruzalem* den Christenen in handen zou gesteld worden. De Keizer volbragt dus zijne gelofte, maar op eene wijze, welke den Paus ten hoogsten verbitteren moest, omdat hij, een uit de Kerk uitgebannene, nu, zonder den Paus te kennen, en in spijt van denzelven, den Heiligen Oorlog ondernam. Geen wonder, dat de Paus hem bij denzelven allerhande verhinderingen in den weg leide, terwijl 'er tevens, gedurende 's Keizers afwezendheid, een vinnige oorlog ontstond tusfchen den Paus en den Hertog van *Spoletto*, 's Keizers Stadhouder in *Sicilië*. In *Sicilië* waren verscheidene Grooten tegen den Keizer opgestaan, die

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
De Keizer
onder-
neemden
kruistogt.

Kruistogt
van FRE-
DERIK II.
Oorlog
met den
Paus.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G
Jaar 1073.
tot 1517.

vervolgens de wijk genomen hadden in de *Mark Ancona*, alwaar de Hertog hen vervolgde, geloovende, of vermoedende, en niet zonder waarfchijnlijkheid, dat zij door den Paus waren opgestoot, alhoewel de Keizer naderhand zijnen Stadhouder bestrafte, dat hij zonder zijn bevel in het land van den Paus gevallen was. De Paus deed den Hertog hier op in den ban, en zond ook een leger tegen hem te veld, onder des Keizers Schoonvader JAN VAN BRIENNE, en den Kardinaal COLONNA, hetwelk in 1229 in *Apulië* drong, en verscheidene plaatsen bemagtigde.

Op de tijding van dezen oorlog spoedde FREDERIK in datzelfde jaar met zijn leger weder naar *Europa*, te meer, omdat de Geestelijkheid in *Palestina*, op aanstoken van den Paus, alle Kerkelijke gemeenschap met hem, omdat hij in den ban was, afgebroken had. Schielijk dreef hij de Pauselijke soldaten, die men *Sleuteldragers*, (*clave signati*,) noemde, omdat zij 's Pausen wapen, de Sleutelen des Hemelrijks, in hunne vaandels voerden, uit zijne landen; maar moeilijker was het, zich met den Paus te verzoenen. Deze beschuldigde hem overal, dat hij zich, onder den ban zijnde, verftout had, eenen kruistogt, en dus eenen onregtvaardigen oorlog, te ondernemen. Dit niet alleen, de Paus verweet hem bovendien den stilstand met den *Muhammedaanschen* Vorst gesloten, als ook dat hij het zwaard van den altaar van *St. Pieter* genomen of daar gewijd aan denzelven overgegeven had; dat hij CHRISTUS uit zijnen Tempel te *Jeruzalem* verdreven,

ven, en de wacht van het Heilige Graf aan de *Saracenen* toevertrouwd, en het verbond met de Oosterfche Christenen geheel verloochend had. Dit en nog meer had de Patriarch van *Jeruzalem*, die geheel op zijde van den Paus was, overgeschreven, onder anderen ook nog, dat de Keizer de *Dominikanen* en *Franciskanen*, die in deze stad hadden willen prediken, van den Kansel had laten sleepen, op den grond werpen en openlijk afkloppen. Alleen vergat hij 'er bij te voegen, of ook deze Monniken, hetwelk zeer geloofelijk is, tegen den Keizer hebben willen prediken, den ban afkondigen, en hem even zoo beledigen, als de Patriarch en eene menigte andere Dienaars van den Paus deden. FREDERIK daartegen beroemde zich, dat hij met eene kleine magt meer gedaan had, dan de talrijke legers der Christenen te voren hadden kunnen uitvoeren.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Ondertusfchen was FREDERIK echter bedacht, om den vrede met den Paus te herstellen, waar toe hij denzelfven voordeelige voorwaarden liet doen; maar GREGORIUS deed aan alle kanten zijn best, om een leger tegen den Keizer op de been te brengen; ook was hij reeds bedacht, om Hertog ORTO, een' Kleinzoon van HENDRIK *den Leeuw*, tot *Duitsch* Koning te doen verkiezen. FREDERIK, voelende, hoe veel hem aan den vrede der zoogenoemde Kerk gelegen was, om in rust te regeren, deed uit *Duitschland* den Hertog van *Oostenryk* en eenige Bifchoppen, als bemiddelaars van den vrede overkomen, waar op in het jaar 1230 een vergelijk met den Paus volgde, op voorwaarden, welken, gelijk

Vrede
tusfchen
den Kei-
zer en
den Paus.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

gewoonlijk , voor den Keizer niet gunstig waren. De Keizer zwoer eerst en voor alles aan den Pauselijken Legaat , dat hij , omtrent alles , waarom hij in den ban gedaan was , aan de bevelen der Kerk gehoorzamen zou , ook moest hij plegtig beloven , aan de Geestelijkheid alles te zullen herstellen , wat haar ontnomen was , behalven meer andere inwilligingen. Hier op hief eerst een *Dominikaner* het *Interdict* van Godsdienst op in die Kerken , over welke de Kardinaal PELAGIUS hetzelfde uitgesproken had , en ten laaftten werd de Keizer door de Legaten van den ban ontslagen.

Dubbelzinnig gedrag van den Paus.

Nu liepen 'er eenige jaren in rust voorbij , en de beide Vorsten deden zelfs elkanderen wederkeeringe diensten ; evenwel bleef de Paus in den grond het Opperhoofd van het *Lombardisch* verbond , hetwelk in het jaar 1229 , in tegenwoordigheid van eenen Pauselijken Gezant , vernieuwd werd ; toen nogtans de Keizer in 1231 eenen Rijksdag te *Ravenna* uitschreef , belastte de Paus den Bischoppen in *Lombardye* , den met den Keizer gesloten vrede ook daar bekend te maken , en te doen waarnemen. Hij deed den Keizer om dezen tijd wel een verwijt , dat hij wetten gegeven had , die hem bijkans als een vervolger der Kerk aankondigden , maar als de Keizer zich daar door beleedigd toonde , schreef hij hem , dat zijne vermaning enkel uit den geest van liefde was voortgevloeid. GREGORIUS was zelfs in het jaar 1232 genoodzaakt , de hulp van den Keizer in te roepen. De *Romeinen* hadden hem , in het jaar 1230 ontsteld zijnde door eene zware overstroming van den

den *Tiber*, met eere weder in hunne stad ontvangen; maar in het jaar 1232 trokken zij, den Paus van partijdigheid voor *Viterbo* beschuldigende, met een leger in het *Romeinsche Kampanië*; en de Paus moest hun eene aanzienelijke som betalen, om het van verwoesting te bevrijden. De Keizer kon aan den Paus den verzochten bijstand niet verleenen, omdat hij tegen de muitelingen in *Sicilië* de handen volhad; zij behandelden echter over 'en weder elkander vriendelijk. De Keizer liet den Paus verzekeren, dat hij altijd bereid was, het zwaard tegen alle vijanden van het Geloof en de Kerk op te vatten; en de Paus verklaarde hem in eenen gezwollenen Brief, dat tusfchen de Moeder, de Kerk, en haren zoo beminden Zoon, niets anders dan volkomene eensgezindheid heerschen kon.

Maar op hoe losfen voet deze eensgezindheid stond, bleek, toen vele steden van *Lombardyë* zich vijandelijk tegen den Keizer gedroegen, en de Keizer beklaagde zich in het jaar 1233 in eenen Brief aan eenen Kardinaal, dat de Paus bij deze gelegenheid op zijne eer en die des Duitschen Rijks geen acht geslagen had. Evenwel verhinderde dit den Keizer niet, den Paus in het jaar 1234 zijne hulp aan te bieden, toen de *Romeinen* hem op nieuw uit hunne stad verdreven hadden, willende niet alleen geene Kerkelijke straffen meer van hem dulden, maar zelfs van hem eene jaarlijkse somme gelds voor de verdediging der Kerk eischende; ook leiden zij in vele steden en kasteelen in hunne nabuurschap bezettingen, en hechten hunne wapens in dezelve

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
jaar 1073.
tot 1517.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G
Jaar 1073.
tot 1517

---

op, met het *Romeinsche* opschrift: S. P. Q. R.; zij oefenden het regt der munt, verwoestten fommi-ge Pauselijke gebouwen te *Rome*, en betrokken de Geestelijkheid voor hunne regtbank. De Paus deed hen in den ban, en deze keer deden de Keizerlijke soldaten hem grooten dienst, die den *Romeinen* eene groote nederlaag toebagten, waar op zij zich weder aan den Paus onderwierpen. Een oude Levensbeschrijver van dezen Paus spreekt echter van 's Keizers trouweloosheid, waar tegen FREDERIK zelve in eenen rondgaanden Brief (*) naderhand verhaalt, dat de Paus heimelijk uitstrooide, dat de Keizer de *Romeinen* zonder zijn weten en begeerte uit haat tegen hen beoorloogd had. Zoo veel is zeker, dat de Paus aan de *Lombarden* de verzekering gaf, dat zijre verbindtenis met den Keizer tegen de *Romeinen* geheel niet tot hun nadeel zou strekken.

Dus schijnt het gedrag van den Paus tegen den Keizer dubbelzinnig genoeg geweest te zijn. In het jaar 1234 gedroeg hij zich als middelaar tusfchen den Keizer en den *Lombardische* fteden, doch met zeer weinig gevolg. Toen in datzelfde jaar de Roomsche Koning HENDRIK tegen zijnen Vader begon op te ftaan, deed de Paus den ontaarden Zoon op 's Vaders verzoek in den ban, door den Aartsbifchop van *Salzburg*. Ondertusfchen zijn 'er Schrijvers, die te kennen geven, dat de Paus reeds, toen de Keizer zich in *Palestina* bevond, op allerhande wijze gepoogd heeft, denzelven van den troon te

(*) In PETRI de *Vincis* L. II. Ep. 21. p. 148.

te bonzen, en zijnen Zoon HENDRIK op denzelfen te plaatfen, en latere Schrijvers nemen het zelfs als bekend aan, dat de Paus den Roomsch Koning tot een verbond met de *Lombarden* verleid, en zich met hem tegen zijnen Vader verbonden zal hebben, hoewel men erkennen moet, dat het één en ander niet voldoende bewezen is.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Zekerder is het, dat FREDERIK, die thans een ontwerp gesmeed had, om de fteden van *Lombardyë* tot onderwerping te dwingen, daar in door den Paus zoo veel mogelijk gedwarsboomd werd. In het jaar 1235 nam de Keizer wel de bemiddeling van den Paus aan, maar deze bleef zonder uitwerking, veel meer vermaande de Paus hem, om de gefchillen met de *Lombarden* geheel aan zijne beffiffing over te laten, en zelve op nieuw den kruistogt naar *Palestina* te ondernemen. Maar FREDERIK fchreef aan den Paus op eenen rustigen toon, dat hij het voor onbezonnen hield, het Heilige Land te hulp te trekken, en valsche Christenen achter zijnen rug te laten, die veel erger waren, dan alle *Saracenen*: „*Italië*, fchreef hij, is mijn erfdeel; dat weet de geheele wereld. Naar vreemde landen dingen, en zijne eigene in den pekelf laten, zou buitensporige eerzucht wezen, inzonderheid daar de *Italianen*, en vooral de *Milanezen*, mij grof beledigd en allen eerbied jegens mij verzaakt hebben.”

GREGORIUS moest het dus aanzien, dat de Keizer in het jaar 1236 met een krijgshcer uit *Duitschland* in *Lombardyë* trok; alwaar hij in dit en het volgende jaar groote voortgangen maakte. Om de

V *Romeinen* voor zich te winnen, zond de Keizer hun in het jaar 1237 de overblijfselen van het *Carroccio* of Hoofdvaandel der *Milanezen*, die van hem geflagen waren, met het daar toe behoorende wapen; welke op eenige pilaren in het *Campidoglio*, (het oude *Capitolium*,) werden opgehangen; de *Romeinen* namelijk hadden kort te voren weder eenen opstand gemaakt, eenen *Senator* verkoren, die geheel voor den Keizer was, en den Paus genoodzaakt, om de stad te verlaten. Maar de Keizer zelve stemde den voortgang zijner eigene wapenen, door zijne al te groote gestrengheid tegen de vier nog overig zijnde steden van het *Lombardisch* verbond, die zich reeds wilden overgeven, en die hij naderhand niet bedwingen kon. Ook bekuipte de Paus, wien de *Romeinen* weder met groote eerbewijzen ingehaald hadden, terwijl zijne Gezanten in het jaar 1238 bij **FREDERIK** als middelaars handelden, een nieuw verbond tegen hem, waar bij hij de *Venetianen* en *Genueezen* tevens in zijne bescherming nam.

De Paus
ver-
nieuwt
den ban
tegen
FREDERIK

Onder deze voor den Keizer min gunstige omstandigheden, waagde de Paus het op Palmzondag van het jaar 1239 den ban op nieuw plegtig tegen hem uit te spreken, op gronden van schuldig te zijn aan onderdrukking der Kerk en der Geestelijken, doch, gelijk **PARIS** aanmerkt, de naaste oorzaak was wel, dat **FREDERIK** in het jaar 1238 zijne regten op *Sardinië* nadrukkelijk handhaafde, en zijnen natuurlijke Zoon **HENDRIK**, dien de *Italianen* **ENZIO** noemden, tot Koning van hetzelfde maakte, niettegenstaande de Pausen aanspraken op dit eiland had-

hadden. Eer nog de Paus dit vonnis afkondigde had de Keizer den Brief aan de Kardinalen geschreven, welken anderen vroeger plaatsen, gelijk wij boven (*) gezien hebben, als ook aan de *Romeinen*. Maar zoo weinig stoorde zich de Paus aan dit schrijven, dat hij op Witten Donderdag daaraanvolgende den openlijken ban herhaalde, en aan alle Bischoppen in *Europa* gebod, denzelven plegtig bekend te maken, welken hij ook uitstreckte tot allen, die den Keizer, *wien hij aan den Satan tot verderf des vleeschs had overgegeven*, opdat zijn geest in den dag des Heeren mogt behouden worden, met raad of daad zouden bijstaan.

Het antwoord op de bezwaren en beschuldigingen van den Paus, hetwelk FREDERIK door de Bischoppen van *Wurtsburg, Worms, Vercelli* en *Parma* had laten opstellen, was ongemeen zacht, en wederleide dezelve met alle bescheidenheid. Maar toen de afkondiging van den ban in vele landen echter voortgang had, verschoonde de Keizer den Paus veel minder. In eenen Brief aan den Graaf van *Cornwallis*, zijnen Zwager, en aan deszelfs Broeder den Koning van *Engeland*, en andere Vorsten (†), verdedigde hij zich niet alleen tegen des Pausen beschuldigingen, maar bragt zelve veel zwaardere tegen den Paus in, met alle hevigheid: „Slaat uwe oogen in het rond!” zoo spreekt hij de Vorsten
aan,

(*) *Bladz. 226.*

(†) *ap. MATH. Paris. pag. 500. et in Petr. de Vicensis Libr. I. Epist. 21.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073
tot 1517.

---

aan, „merkt gij menschen kinderen, op de erger-
nis der wereld, op de tweedragt der volken! be-
klaagt de algemeene verbanning der gerechtigheid!
De boosheid van *Babylon* begint van de oudsten
des volks, die het schenen te regeren; maar die het
gerigte in bitterheid, en de gerechtigheid in alsem
verkeeren!” Na deze en dergelijke voorbereidingen
verhaalt hij aan de Vorsten: hoe die nieuwe voor-
vechter, die ongelukkig Paus geworden is, voor
dezen zijn bijzondere vriend, alle weldaden, door
het Duitfche Rijk aan de Kerk bewezen, vergeten
hebbende, hetzelfde onregtvaardig, snood en trou-
weloos behandeld had; hij had den *Sultan* van
Egypte gefchreven, dat hij hem *Palestina* niet
moest overleveren; zijn Rijk, gedurende zijne afwe-
zendheid, beoorloogd; hem dan opgehitst, om de
Romeinen te beoorlogen, dan weder zich met hen
tegen hem verbonden; maar bijzonder de oproerige
Lombarden tegen hem geftadig onderfteund, en alle
zijne regten en voordeelen tegengewerkt. Wat den
ban betrof, welken de Paus, zonder naar zijne re-
denen te hooren, overhaast, op raad der *Lombar-
difche* Kardinalen, tegen hem had uitgesproken, de-
ze kon hem niet benadeelen, alzo de Paus niet
zijn regter, maar zijn snoodfte vijand was. De Kei-
zer verachtte de Pauselijke waardigheid niet, maar
deze Paus was zijnen post geheel onwaardig; hij
was bereid, om op eene algemeene Kerkvergadering
alles, waar mede hij den Paus befchuldigd had, en
nog meer, te bewijzen. Hij kon voorts, zijn ge-
weten doorzoekende, niets anders vinden, hetwelk
den

den Paus zoo tegen hen verbitterd had, dan dat hij zijne toestemming geweigerd had tot een voorgeslagen huwelijk van zijnen natuurlijken Zoon HENDRIK met eene Nicht van den Paus. De Vorsten mogten de Kerk beklagen, die een zoo krank hoofd had; het was een brullende leeuw, een razend Profeet, een Priester, die het Heiligdom ontheiligde. Het was hunne zaak toe te zien, dewijl de beurt van vernedering ook aan hen komen zou, wanneer eerst de magt des Roomfchen Keizers door den Paus vertreden was. Want de ware oorzaak, welke den Paus het hart geraakt had, was, dat de Keizer hem de zaken van *Lombardyë* niet had willen overlaten. Dezen grond bijzonder vonden vele Geestelijke en Wereldlijke Rijksftenden in *Duitschland* zeer waarschijnlijk. Alhoewel zij, gelijk zij aan den Paus schreven, het uit eerbied voor den Apostolischen Stoel niet gaarn wilden gelooven; evenwel was dit het algemeen gevoelen, dat hij den Keizer ten gevalle van de *Milanezen* en derzelve aanhangers in den ban gedaan had.

Van nu af aan steeg de wederzijdsche verbittering ten hoogsten toppunt. GREGORIUS beantwoordde des Keizers Brief door eenen anderen, welken hij aan alle Vorsten en Prelaten van *Europa* zond (*). Hevig vaart hij in denzelven tegen FREDERIK uit: „*Hij is het beest, (bestia,) dat uit de zee is opgekomen, (uit de openbaring van JOANNES,) vol namen van Godslastering; met de pooten van eenen*

Beer,

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

(*) MATTH. *Paris. ad ann. 1239.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Beer, en met de kaken van eenen Leeuw woedende, maar voor het overige als een Luipaard, opent het zijnen mond tot lasteringen van den Goddelijken naam, en tast zijnen tabernakel aan, en de Heiligen die in den hemel wonen. " Vervolgens wederlegt hij de beschuldigingen van den Keizer tegen hem, en herhaalt zijne beschuldigingen tegen den Keizer, van wien hij zegt, dat hij Gode gelogen en de Kerk bedrogen heeft, dat hij een vat is vol van de onreinste ondeugden, eene kronkelende slang, die in zijn perfoon SIMON den Toveraar weder opgewekt heeft. Hij beweert, dat de Keizer zelve het voorstel tot het bovengewaagde huwelijk gedaan hebbe, en dewijl de Paus daar in niet bewilligd had, handelde de Keizer als de *Egyptische* Hoer met JOZEF; dewijl de Keizer beweerde, dat hij van hem den Paus niet in den ban gedaan kon worden, beschuldigt hij hem, dat hij aan de Kerk de magt ontzegt, om te binden en te ontbinden, en dus een Ketter zij. „Maar „dewijl mischien velen niet ligt zullen gelooven,“ zegt de Paus ten laafsten, „dat hij zich zelve „in de woorden zijnes monds verstrikt heeft, zoo „zijn de bewijzen tot overwinning des geloofs gereed, dewijl *deze Koning der Pestilentie* openlijk „beweert, dat *de geheele wereld door drie bedrivers*, (*Baratatores*, een *Italiaansch* woord,) „CHRISTUS JEZUS, MOZES en MUHAMMED, *bedrogen is geworden*, van welken 'er twee in eere „gestorven zijn, maar JEZUS aan een hout is opgehangen. Bovendien heeft hij onderstaan, duidelijk te verzekeren, of liever te liegen, dat allen „dwa-

„ dwazen zijn, die gelooven, dat God, die de Na-
 „ tuur gefchapen heeft, en alles vermag, van eene
 „ Maagd geboren zal zijn. Deze Ketterij bevestig-
 „ de hij door de dwaling, dat niemand heeft kun-
 „ nen geboren worden, voor wiens ontvangenis de
 „ vereeniging van man en vrouw niet voorafgegaan
 „ is; en dat een mensch niets anders gelooven moet,
 „ dan het gene hij door krachten en gronden der
 „ Natuur bewijzen kan.”

V
 BOEK
 IV
 Hoofdst.
 na C. G.
 Jaar 1073.
 tot 1517.

Merkwaardig zijn hier de bedenkingen van MAT-
 THEUS PARIS, den eerlijken Benedictijner Monnik,
 die ten dezen tijde aan het Hof van HENDRIK III,
 Koning van *Engeland*, leefde, en die vrijmoedig-
 heid genoeg bezat, om zelfs de Pausen te beoordee-
 len: „ Toen deze Brief des Pausen in de wereld
 „ rondgezonden was, werd de Brief des Keizers,
 „ hoe veel waarschijnlijkheids die ook bevatten mogt,
 „ daar door verdacht: *En had niet de Roomsche*
 „ *geldgierigheid de vereering der volken van den*
 „ *Heer Paus meer, dan nuttig was, afgetrokken,*
 „ zoo zou de geheele wereld door dezen Brief ver-
 „ bitterd, tegen den Keizer, als tegen eenen open-
 „ baren tegenstander der Kerk, en eenen vijand van
 „ CHRISTUS, hevig en eenparig opgestaan zijn.
 „ Maar helaas! vele Zonen werden van hunnen
 „ Vader, den Paus, losgescheurd, en beweerden,
 „ als aanhangers van den Keizer, dat de onverzoe-
 „ nelijke, tusfchen hen reeds verharde haat, de
 „ voorgemelde scheldwoorden en uitgedachte be-
 „ schuldigungen had voortgebracht. De Heer Paus,
 „ zeiden zij, beroept zich ten onregte daar op,
 „ dat

V „ dat hij FREDERIK bemind, en het eerst tot het
 BOEK „ Keizerdom bevorderd heeft. Want dit geschiedde
 IV „ enkel uit haat tegen OTTO, wien de Kerk met
 Hoofdst „ na C. G. FREDERIKS hulp tot zijnen dood toe vervolgd
 Jaar 1073. „ heeft, omdat hij begonnen had, de verstrooide
 tot 1517. „ bezittingen van het Rijk, overeenkomstig zijnen
 „ eed, mannelijk te verzamelen; zoo als ook de
 „ tegenwoordige Keizer voorgenomen heeft te doen.
 „ FREDERIK heeft dus daar door aan de Kerk dienst
 „ gedaan; en de *Roomfche* Kerk is meer aan hem
 „ verschuldigd, dan hij aan haar redelijker wijze
 „ verbonden is. De Westersche Kerk, voornamelijk
 „ van de zijde der Monniken, en boven allen
 „ de aan God meest gehoorzame *Engelsche* Kerk,
 „ voelt de dagelijksche verdrukkingen der *Romei-*
 „ *nen*; maar Keizerlijke verdrukkingen heeft zij nooit
 „ ondervonden. Het volk voegde 'er nog bij; wat
 „ zou dit beduiden? Voor dezen heeft de Paus
 „ den Keizer verweten, dat hij aan MUHAMMED en
 „ de *Saraceensche* wet meer genegenheid bewees,
 „ dan aan CHRISTUS en de *Christelijke* wet; maar
 „ thans beschuldigt hij denzelven in zijnen hevigen
 „ Brief, dat hij zoo wel MUHAMMED, als JEZUS
 „ en MOZES, hetwelk verfoeijelijk is om te zeggen,
 „ eenen bedrieger, (*Baratazes*,) noemt. De Kei-
 „ zer schrijft in zijne Brieven nederig en Katholijk
 „ van God; alleen in dezen laatsten stelt hij den
 „ Paus, maar niet deszelfs ambt, ten toon; hij
 „ leert ook niets Kettersch openlijk, of beweert het
 „ stout, zoo veel wij weten; hij heeft ons geene
 „ woekeraars, noch roovers van onze inkomsten
 „ „ toe-

toegezonden. En dus is 'er eene geduchte scheuring onder de Volken ontstaan."

FREDERIK, die zich tot hier toe van de kundigheden en pen van zijnen Kanselier PETRUS DE VINEIS bediend had, liet dezen Brief van den Paus door denzelfven beantwoorden (*). In de inleiding van dit antwoord wordt gezegd: dat, gelijk 'er aan den hemel twee groote lichten zijn, de Zon en de Maan, de Voorzienigheid dus ook op aarde twee regeringen gesteld heeft, het Priesterschap en Keizerdom, het eerste tot vermaning, (*ad cautelam*,) het andere tot bescherming, beide tot behoud des vredes op de wereld. Maar, vervolgt de Keizer, hij die op den Stoel der verkeerde leere zit, die *met den olie der schelmerij boven zijne medegenooten gezalfde Farizeër, de tegenwoordige Paus*, zoekt krachteloos te maken, het gene uit eene navolging der hemelsche orde ontstaan is, hij wil den glans onzer Majesteit verdonkeren door ons geloof met een leugenachtig schrijven te beschuldigen. Hij, die enkel in naam Paus is, heeft ons het beest genoemd, dat uit de zee opkomt, en dat vol namen van Godslastering is. Maar wij beweerden, dat *hij het monster, (bellua,)* is, daar men van leest: *Een ander rood paard kwam uit de zee op, en die op hetzelfde zat, nam den vrede van de aarde weg, opdat de genen, die op dezelve wonen, malkanderen dooden zouden.* Want, van den tijd zijner verheffing af, heeft deze Vader, niet der barmhertigheden,

maar

(*) PETR. DE VINEIS *L. I. Ep. 31. p. 102-206.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073
tot 1517.

maar der oneenigheden, deze zorgvuldige bevoor-
raar der verwoesting, niet der vertroosting, de ge-
heele wereld tot ergernis verwekt. En, om zijne
woorden in den regten zin uit te leggen, hij is *de*
grootte Draak, die de geheele wereld verleid heeft;
de *Antichrist*, van wien hij ons den voorlooper ge-
noemd heeft; een *andere BILEAM*, door geld ge-
huurd, om ons te vervloeken; een Vorst door de
Vorsten der Duisternis, die de voorzeggingen mis-
bruikt hebben. De beschuldiging, dat hij die erger-
lijke woorden van *drie Bedriegers* zou gesproken heb-
ben, ontkent de Keizer niet alleen ronduit, maar legt
ook eene regtzinnige Geloofsbelijdenis af van CHRIS-
TUS; omtrent MUHAMMED verklaart hij zich, ge-
leerd te hebben, dat deszelfs ligchaam, van Duive-
len bezeten, in de lucht hangt; maar van MOZES
voegt hij 'er bij, dat hij een vriend en gunsteling
van God, en een wonderwerker geweest is. — Bij
flot verzekert hij, dat het geluk des Keizers altijd
door den Pauselijken nijd bestreden is geworden;
en dreigt, zoo men zijnen brullenden wederpartijder
niet beteugelt, met het zwaard geduchte straf te
zullen oefenen.

Aanmer-
kingen
over de
beschul-
diging
aangaan-
de drie
Bedrie-
gers.

Men zal het in den eersten opslag zeker ongeloo-
felijk vinden, dat de Keizer, in die eeuwen, zou
hebben durven onderstaan, zoodanige gezegden zich
te laten ontvallen, omtrent den Godsdienst, toen
zelfs eene vrije verklaring omtrent de Kerkelijken en
omtrent de Kerkelijke gebruiken niet straffeloos ge-
duld werd; de openbare volksmeening, gelijk wij
uit PARIS gezien hebben, wilde dit ook van den
Kei-

Keizer niet gelooven, en toen de Paus den Graaf **V**
 ROBERT, Broeder van LODEWYK *den Heiligen*, Ko- **BOEK**
 ning van *Frankryk*, in plaats van FREDERIK op **IV**
 den Keizerlijken troon wilde zetten, wezen de *Fran-* **Hoofdst.**
sche Stenden dit voorstel met verontwaardiging van **na C. G.**
 de hand, en verklaarden, dat 's Keizers hoofdvijand **Jaar 1073.**
 niet tegen hem getuigen kon. Veel meer lieten zij, **tot 1517.**
 door Gezanten, den Keizer naar zijn geloof vragen,
 aan welken deze zoo nadrukkelijk betuigde, dat hij
 een ijverig Christen was, dat men in *Frankryk* daar
 volkomen over voldaan was (*). In der daad, dat
 deze beschuldiging door den Paus in de uitberfing
 van den hevigsten haat tegen den Keizer bekend ge-
 maakt is, maakt dezelve hoogst verdacht; en de
 getuige, op welken de Paus zich beriep, zet ook
 niet veel kracht aan derzelve geloofwaardigheid bij.
 HENDRIK, Landgraaf van *Thuringen*, zal dit den
 Keizer op eene Rijksvergadering te *Frankfort aan*
den Mein in het jaar 1242 openlijk hebben hooren
 zeggen, en geoordeeld hebben, dit als een waar lid
 der Kerk aan den Paus te moeten melden (†). Maar
 deze Landgraaf heeft zich naderhand als eenen der
 ijverigste aanhangers van den Paus en partijen des
 Keizers geopenbaard.

Evenwel kan men aan den anderen kant niet den-
 ken, dat eene zoo stellig voortgebragte beschuldiging
 zonder eenige aanleiding geheel zou verdicht
 zijn

(*) MATTH. *Paris. pag. 517, 518.*

(†) *Hist. de Landgrav. Thuringiæ in PISTORI SS. rer. German. Tom. I. pag. 327.*

V zijn geworden door den Paus; en in der daad vindt men verscheidene blijken van vrije of zelfs ergerlijke gevoelens van Keizer FREDERIK, omtrent den Godsdienst en Godsdienstplegtigheden. Van het Heilige Avondmaal zal hij eenige booze en ongeloofelijk buitensporige lasteringen gesproken hebben, zegt PARIS (*). Dit verhaalt een ander van zijne Tijdgenooten duidelijker (†). Volgens dezen zag de Keizer ééns eenen Priester de gewijde *hostie* naar eenen zieken dragen, en zeide tegen eenen zijner Geestelijken: „O wee! hoe lang zal dit bedrog, (hij noemde het in het Italiaansch *truffa*,) duren!” — Ter opheldering van dit berigt kunnen nog andere overleveringen of vertellingen dienen, die men van dezen Keizer uitgestrooid, en welke JOAN VAN WINTERTHUR, een *Zwitsersche* Franciskaan, in de XIVde eeuw verzameld heeft (§). Eens woonde FREDERIK met zijn Hof in *Palestina* de Mis bij. Een *Muhammedaansch* Vorst vraagde hem, wat toch dat gene was, hetwelk de Priester om hoog hief, en hetwelk van hem en alle Christenen zoo diep vereerd werd? Hier op gaf FREDERIK ten antwoord: „Onze Priesters vertellen, dat, het gene zij zoo hoog verheffen, onze God is;” waar op deze Vorst hernam: „Deze God moet dan van uwe Pries-

(*) *Pag.* 484.

(†) ALBERIC. *Chron.* pag. 568. in LEIBNIT. *Accessf. Hist.* Tom. II.

(§) *Chron.* pag. 1739. in ECCARD. *Corp. Hist. Med. ævi T. I. et ap.* LEIBNIT. *l. c. T. I. p.* 11. sq.

Priesters, die hem dagelijks in de Mis eten, al lang verteerd zijn, al was hij zoo groot als de grootste berg!" Eene andere keer, met zijn leger voorbij een korenveld trekkende, zal hij uitgeroepen hebben: „ O hoe vele Goden zullen 'er uit dit graan op zijn' tijd vervaardigd worden!" Waarschijnlijk heeft dus FREDERIK met de *Transsubstantiatie* gespot, en bovendien zich vele losheden omtrent den Godsdienst veroorloofd, daar hij, een schrander en geleerd Vorst, de Geestelijkheid niet als plaatsvervangers der Godheid beschouwde, gelijk men in zijn' tijd gewoon was, en ook met Grieksche en Arabische Wijlgeeren en *Muhammedaansche* Vorsten gemeenzaam verkeerde en verbindtenissen had; en in der daad hoe vele aanleiding had deze Vorst niet, tot zoodanige losheid, wanneer hij het hoofd der Leeraren onder de Christenen beschouwde, in het Westen, die zich de heerschappij over alles aanmatigde, Vorsten aan zich onderwierp, Vorsten afzette, Rijken uitdeelde, onderdanen van den eed van trouwe aan hunne Landsheeren ontfloeg, en zelfs over het verstand, geweten en leven der Christenen befliste, terwijl duizenden zoogenoemde Leeraars en Dienaars van den Godsdienst in der daad zijne dienaars waren, met de heetste geestdrift bezielde, om zijnen wil in alles te volbrengen; met één woord, het was voor eenen Vorst als FREDERIK zeer wel in te schikken, dat hij de toenmalige gefeldheid van den Godsdienst en de Kerk als een zamenweeffel van Priesterlijke heerschezucht en staatkunde beschouwde, maar daar uit volgt nog niet,

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

---

dat hij zoodanigen toestand van den Godsdienst op rekening van deszelfs eerbiedwaardigen Stichter zou gesteld hebben, schoon ieder een gemakkelijk begripen kan, dat de Pausen en de Geestelijkheid zijn oordeel over hunne bedriegelijke en heerschzuchtige handelwijze hebben kunnen uitgeven voor een verachten van den Godsdienst in het gemeen, en voor loutere godslastering. Merkwaardig is het, dat naar het verhaal van een' Schrijver van deze tijden (*), de vermaarde *Parysche* Wijsgeer, SIMON van *Tournay*, of *Doornik*, juist zoo, als FREDERIK, van de drie stichters van Godsdiensten zal gesproken hebben; maar dat daar op zijne spraak veranderd zij in een brullen, en dat hij, zijn overige leven lang, als een beest zal doorgebracht hebben. Of de Keizer mischien het gezegde van dezen Wijsgeer herhaald hebbe, zonder duidelijke afkeuring, dan of men hem dit gevoelen hebbe toegedicht, uit hoofde van zijne genegenheid voor de Wijsgeeren, zijn vragen, welke moeilijkelijk zijn te beantwoorden.

Boekover
de drie
Hoofdbed-
driegers,
de tribus
impostoribus.

Ondertuschen zocht FREDERIK vergeefs zich tegen deze beschuldigingen te verdedigen. De meeste menschen in zijnen tijd, en ook nog in het vervolg, gaven zijnen vijand den Paus meer geloof dan hem; zelfs heeft 'er zich een gerucht verbreid, dat hij, of op zijn bevel zijn Kanselier PETRUS DE VINEIS, een Boek *van de drie Hoofdbedriegers*, (*de tribus impostoribus*,) zou geschreven hebben, om zijne gezeg-

(*) THOMAS *Cantimprat. in BULÆI Hist. Univerfit. Paris. T. III. p. 9.*

zegden te staven. Van dit gerucht, hetwelk geenen grond heeft, bediende zich in later tijd een winzuchtig mensch, zoo niet meer dan één, om werkelijk een Boek onder dezen Tittel op te stellen, en als het werk van FREDERIK uit te geven. Men zegt, dat van hetzelfde reeds in de XVde eeuw een druk in *Italië* voorhanden geweest zij; anderen melden, dat het eerst in het jaar 1704 verdicht zal zijn.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Deze hevigheden tusschen den Keizer en den Paus bleven echter niet lang bij enkele woorden en geschriften. Als men eenen ouden Pausfelijken Schrijver geloof mag geven (*), zal FREDERIK den Paus gedreigd hebben, dat hij hem tot zulke armoede zou brengen, dat hij in plaats van eene kroon asche op zijn hoofd strooijen, in plaats van brood aren plukken, en voor zijn uitmuntend wit paard naar een ezel zou moeten omzien. Ook kwam het dra tot eenen hevigen oorlog, zijnde de bemiddeling tot vrede door den Koning van *Frankryk* aangeboden, door den Paus van de hand gewezen. De Paus namelijk verliet zich op de steden van *Lombardyë*, onder welke *Milanen* zelfs de Priesters en Monniken gewapend had; ook sloot hij in 1239 een verbond met de *Venetianen*, gelijk ook de magtige Markgraaf van *Este* de Pausfelijke partij koos. Voorts verzamelde hij uit alle landen verbazende geldsommen van de Geestelijkheid; hier tegen bande FREDERIK alle *Dominikanen* en *Franciskanen*, die geboren *Lombardijers* waren, uit *Sicilië*, en leide zij-

Hevige
oorlog
tusschen
den Kei-
zer en den
Paus.

ne

(*) *ap. RAINALD. ad a. 1239.*

V ne Geestelijkheid eene algemeene oorlogsbelasting
 BOEK op; gebiedende tevens allen op te hangen, die be-
 1V velen van den Paus in zijne landen zouden invoe-
 Hoofdst. ren. Ook kon hij zich, bij den aanvang des oor-
 na C. G. logs, gelukkiger dan zijne voorzaten, op zijne Duit-
 Jaar 1073. sche Rijksstenden verlaten; zelfs de Bisfchoppen
 tot 1517 weigerde de afkondiging van den ban te doen, en
 sommige Rijksstenden schreven aan den Paus: *dat hem volstrekt geen regt toekwam, om hun eenen Keizer op te dringen; maar enkel den genen te kronen, dien zij verkoren hadden.*

In het jaar 1239 rukte 's Keizers Zoon, Koning HENDRIK, met een leger in de Mark *Ancona*. De Paus deed ook dezen terstond in den ban, maar HENDRIK liet desniettemin te *Pisa* den Godsdienst, in zijne tegenwoordigheid, statelijk vieren. De Paus dreigde de Duitfche Ridders, die den Keizer getrouw bleven, vergeefs met het verlies van hunne voorregten; terwijl FREDERIK eenen *Franciskan*, die waarfchijnlijk onrust flichtte, ten behoeve van den Paus, liet verbranden. Zelfs nam een Opperhoofd van deze Orde, een vermaard Prediker, Broeder ELIAS genoemd, de partij des Keizers, en verweet den Paus openlijk vele buitensporigheden, ook ontfloeg hij die genen van den ban, die wegens hunne gehechtheid aan den Keizer daar in vervallen waren.

In het jaar 1239 was de kans des oorlogs wifelvallig, maar in het volgende jaar drong FREDERIK zelve met een leger in het Hertogdom *Spoletto*, en naderde, na het bemagtigen van vele fteden, *Rome* zelve. In dezen nood droeg GREGORIUS, verzeld

van Kardinalen en Prelaten, de gewaande hoofden van PETRUS en PAULUS, en het gewaande kruis van CHRISTUS, in eenen plegtigen omgang, rond. Ook vermaande hij het volk tot eenen kruistogt tegen den Keizer, welken velen uit het gemeen op zich namen; doch, zoo men eenen Pausfelijken Levensbeschrijver mag gelooven, liet FREDERIK alle deze kruisfoldaten, als zij hem in handen vielen, met een gloeiend ijzer een kruis op het voorhoofd branden, of het hoofd in vier deelen klieven, of aan houten kruisen genageld, in het vuur werpen; en in het jaar 1240 joeg hij alle *Franciskanen* en *Dominikanen* het land uit, enkel twee landskinderen in elk Klooster uitgezonderd, om hetzelve te bewaren.

GREGORIUS IX, hoewel reeds XC jaren bereikt hebbende, toonde nog steeds goeden moed te houden. Om den Keizer den laatsten slag toe te brengen, wilde hij in 1241 eene algemeene Kerkvergadering beleggen, onder het schijnbaar voorwendfel, dat FREDERIK zelve zich meermalen op het oordeel van zoodanige vergadering beroepen had, maar deze Keizer wel wetende, dat in deze eeuwen op de Kerkvergaderingen de invloed van den Paus meer gold, dan alle redenen en vertoogen, weigerde in dezelve te bewilligen, en wees zelfs eenen stilstand van wapenen af, omdat die van *Lombardyen* daar in mede begrepen zouden wezen, die hij voor oproerige onderdanen hield. De Paus echter bij zijn voornemen blijvende, vermaande alle Bischoppen en Prelaten, om zich naar *Rome* te vervoegen, ook werd 'er te *Genua* eene vloot galeijen uitgerust, om

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

GREGORI-
us wil
eene
Kerkver-
gadering
houden,
om den
Keizer af
te zetten.

V de Pauselijke Legaten, en de Gezanten der steden
 van *Lombardyen* en vele Prelaten en Bischoppen
 ter zee naar *Rome* over te voeren, maar deze vloot
 werd in het jaar 1241 door de *Siciliaansche*, over
 welke 's Keizers Zoon HENDRIK het bevel had, ge-
 slaagen, en de Pauselijke Legaten, de Lombardische
 Gezanten en vele Prelaten gevangen genomen, en
 naar het *Napelsche* gevoerd, terwijl de Keizer te
 land *Rome* met zijn leger meer en meer naderde.
 Op dezen tijd was RICHARD, Graaf van *Cornwal*,
 Broeder des Keizers, van eene bedevaart uit *Pa-*
lestina terug gekomen, dezen zond de Keizer met
 eene volmagt naar *Rome*, om over vrede te hande-
 len; maar hij werd van de *Romeinen* openlijk be-
 schimpt, en de Paus wilde van genen vrede hooren,
 ten zij de Keizer zich volstrekt aan zijnen wil en
 aan de bevelen der Kerk onderwierp. Dit gaf den
 Keizer gelegenheid, om tegen zijnen Behuwdbroeder
 te zeggen: dat het hem regt aangenaam was, dat
 deze nu ook bij ondervinding geleerd had, het gene
 hij hem te vooren had voorspeld.

Dood van Midden onder deze benarde omstandigheden stierf
 GREGORIUS IX. Volgens MATTHEUS PARIS smartte
 het hem voor zijn' dood nog, dat de Keizer een
 vast Kasteel, hetwelk de Paus in het Romeinsch
Kampanië aangelegd had, tot bescherming zijner na-
 bestaanden, innam, en allen, die hij daar in vond,
 liet ophangen. De ondernemende geest van GREGO-
 RIUS openbaarde zich niet alleen in zijne handel-
 ingen met FREDERIK II, maar ook met andere Vors-
 ten, en zelfs met de Geestelijkheid, welke hij in
 af-

afhankelijkheid wist te houden, in zijne pogingen, om de kruistogten te bevorderen, de *Grieken* met zijne Kerk te vereenigen, groote geldfommen te vergaderen, nieuwe wetten te maken, heiligen te verklaren, in het gebruiken van den ban, het vaststellen van plegtigheden, het doen verzamelen van vijf *Boeken van Decretalia*, of besluiten en wetten van zijne voorzaten enz. Zijne schriften zijn door GERH. VOSSIUS in het jaar 1586 te *Rome* in 4to uitgegeven, en van geene bijzondere waarde.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

De Keizer gaf terstond na 's Pausen dood aan de Kardinalen, ook aan die, welke hij gevangen had, verlof, tot het verkiezen van eenen nieuwen Paus, en de keuze viel op den Kardinaal - Bisfchop van *Ostia*, GALFRIED of GOFFRIED, een' *Milanees*, die den naam van COELESTINUS IV aannam, een oud zwak man, die reeds op den achttienden dag na het aanvaarden van zijne regering overleed.

COELES-
TINUS IV.

Na zijnen dood verliepen 'er bijkans twee jaren, eer de Kardinalen tot eene nieuwe verkiezing zich bepaalden, waar van sommigen vergeefs den Keizer de schuld hebben willen geven, daar het integendeel uit zijne Brieven blijkt, dat hij zijn misnoegen over dit dralen op het nadrukkelijkst aan de Kardinalen deed blijken, hoewel intusfchen de oorlog tusfchen hem en de Pausfelijke partij, waar toe de *Genuezen*, die van *Milanen* en anderen behoorden, met kracht werd voortgezet.

INNOCEN-
TIUS IV.

Eindelijk werd, in Junij des jaars 1243, te *Anagni*, de Kardinaal-Priester SINIBALD, uit het Grafelijk Huis *Fieschi* te *Genua*, tot Paus verkoren,

V onder den naam van INNOCENTIUS IV. Deze keuze was zelfs aan den Keizer niet onaangenaam, wiens vriend de thans verkoren Paus tot hier toe geweest na C. G. was, zoo dat hij voor deze verkiezing God open-
 BOEK IV
 Hoofdst. na C. G.
 Jaar 1073.
 tot 1517.
 ————

lijk liet danken; doch te gelijk zal de doorzigtige Vorst zijne bekommering aan zijne Hofgrooten al spoedig te kennen hebben gegeven: „dat hij door deze keuze eenen vriend had verloren, die weldra zijn hevigste vijand zou worden.” FREDERIK liet den Paus door eenen Brief en een Gezantschap geluk wenschen, en tevens zijnen wensch te kennen geven, dat de behandeling der Kerk jegens hem, die stiefmoederlijk geweest was, in eene vaderlijke mogt veranderen. De Paus betuigde insgelijks door een Gezantschap zijne zucht tot vrede, maar begeerde tevens, dat de Keizer alle gevangene Bischoppen in vrijheid stellen, en zich verklaren zou, welke genoegdoening hij wilde geven op de redenen, welke hem den ban veroorzaakt hadden, eindelijk vorderde hij zijne bewilliging tot eene algemeene Kerkvergadering.

De twisten tus-
 s-
 schen den
 Paus en
 den Kei-
 zer ver-
 nieuwd.

Te midden van deze onderhandelingen, overvie-
 len de Pauselijke troepen de stad *Viterbo* onver-
 ziens, waar over de Keizer zich ten hoogsten ver-
 toornde, te meer, omdat men de oude beschuldi-
 gingen tegen hem te gelijk weder opzocht en ver-
 nieuwd; vergeefs kwamen aanzienlijke lieden tus-
 schen beiden, om eene verzoening te bewerken; al-
 zoo de Keizer volstrekt weigerde, gelijk de eisch
 van den Paus was, om zich voor de Kerkelijke
 straffen te verootmoedigen, en aan de Kerk alles te-

rug geven; gelijk aan den anderen kant de Paus ongezind was, 's Keizers eisch, dat hij zijne Legaten uit *Lombardyen* terug zou ontbieden, in te willigen, en dus zijne getrouwe bondgenooten op te offeren.

Evenwel kwam het in het jaar 1244 zoo ver, dat **FREDERIK** door Gezanten onder eede liet belooven, voor alles voldoening te zullen geven, wat hem den ban veroorzaakt had, en 'er werden voorafgaande vredespunten ontworpen, zulke zelfs, welke een Vafal omtrent zijnen Leenheer zich niet zou hebben laten gevallen, toen onverwachts de heimelijke vlugt van den Paus naar *Lyons* eensklaps alle hoop van verzoening deed verdwijnen. Terwijl de Keizer te *Terni* en de Paus te *Sutri* gekomen waren, waar op men een mondgefprek tusschen hen verwachtte, besloot de Paus tot eene heimelijke vlugt, voorwendende, dat men hem berigt had, dat de Keizer eenen aanflag voorhad, om hem gevangen te nemen, doch, gelijk uit alle omstandigheden blijkt, met voorbedacht overleg, omdat hij in *Italië* te veel bezet was, en te *Rome* zich zelve niet veilig vond, alwaar de *Frangipani* zich voor den Keizer verklaard hadden, terwijl hij te *Lyons*, onder de bescherming van den Koning van *Frankryk*, in staat zou zijn, om in plaats van met den Keizer te onderhandelen, bevelen te kunnen geven. Hoe het zij, in het hollste van den nacht ontvlugtte hij uit *Sutri*, en begaf zich naar *Civita Vecchia*, alwaar, hetwelk de boven opgegevene gedachte versterkt, eene *Genueefche* welbemande vloot van 23 galeijen gereed lag, met wel-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

De Paus
vlugt naar
Lyons.

wel-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

welke hij naar *Genua* zeilde, en zich van daar naar *Lyons* begaf. De *Fransche* Grooten raadden hunnen Koning, om, gelijk reeds de Koning van *Aragon* gedaan had, en ook in *Engeland* geschied was, den Paus het verblijf in zijn Rijk te weigeren, maar de *Cistercienser* Monniken haalden den bijgevoelig Godvruchtigen Koning **LODEWYK** over, om den Paus tegen den Keizer in zijne bescherming te nemen, hetwelk hij hun in hunne vergadering knielende beloofde, waar voor zij hem aandeel in hunne goede werken toezeiden.

FREDERIK zond wel terstond, op de tijding van des Pausen vlugt, hem den Graaf van *Toulouse* achter na, om hem zijne bevreemding over dezen stap, en zijne bereidwilligheid tot vrede te betuigen, maar de Paus zich nu in staat ziende, om met den Keizer als Regter te handelen, beriep in het jaar 1245 eene algemeene Kerkvergadering te *Lyons*, alwaar hij vooraf den ban tegen den Keizer op nieuw herhaalde, en denzelven indaagde, om in perfoon of door zijne Gezanten op de bezwaren tegen hem te antwoorden, en voor alles voldoening te geven (*). Ook zond de Keizer, hoe weinig hij zich ook van deze vergadering beloven kon, evenwel den Aartsbischop van *Palermo*, benevens **THADDEUS DE SUESSA**, met anderen naar *Lyons*, alwaar 145 Prelaten, meestendeels *Fransche*, *Spaansche* en *Italiaansche*, de vergadering uitmaakten, aan welke echter de naam van

(*) *Concil. Lugdunens. I. ap. HARDUIN. Tom. VII. pag. 375. sqq.*

algemeene Kerkvergadering gegeven werd, en welke in het jaar 1245 eenen aanvang nam.

Daar waren vijf treurige onderwerpen, welke de Paus, heel fierlijk, zegt PARIS, met de vijf wonderen van CHRISTUS vergeleek, om welke hij de vergadering beleid had: de verwoestende invallen der *Mogollen* en *Tartaren* in *Europa*; de nieuwe ketterijen, bijzonder in *Lombardyen*; het verlies van het Heilige Land; en de vervolgingen, welke de Kerk van den Keizer lijden moest. Hij las tegen den Keizer verscheidene beschuldigingen voor, ook van ketterij, meined en Kerkroof. Meer dan één Bisfchop voer hevig tegen den Keizer uit, als den hevigsten vijand der Kerk, en bijzonder wekten de Spaansche Bisfchoppen den Paus op, om denzelven daar voor te straffen.

THADDEUS van *Suesfa* bood, in FREDERIKS naam, aan den Paus alle verlangde voldoening aan, ook hulp tegen de *Mogollen* en *Saracenen*, enz. Maar de Paus antwoordde, dat men op 's Keizers woorden geen staat kon maken; ook weigerde hij de Koningen van *Frankryk* en *Engeland* als Borgen toe te laten, gelijk des Keizers Gezant dit voorstel gedaan had; deze verdedigde ondertusfchen zijnen Heer mannelijk tegen alle beschuldigingen; onder anderen zeide hij tegen de leden der vergadering, ten aanzien der beschuldiging van Ketterij: „Mijne Heeren, omtrent dit gewigtig punt kan men eerst volkomene zekerheid hebben, wanneer mijn Heer zelve tegenwoordig was, en over het binnenste van zijn hart eene belijdenis afleide. Evenwel, dat hij
geen

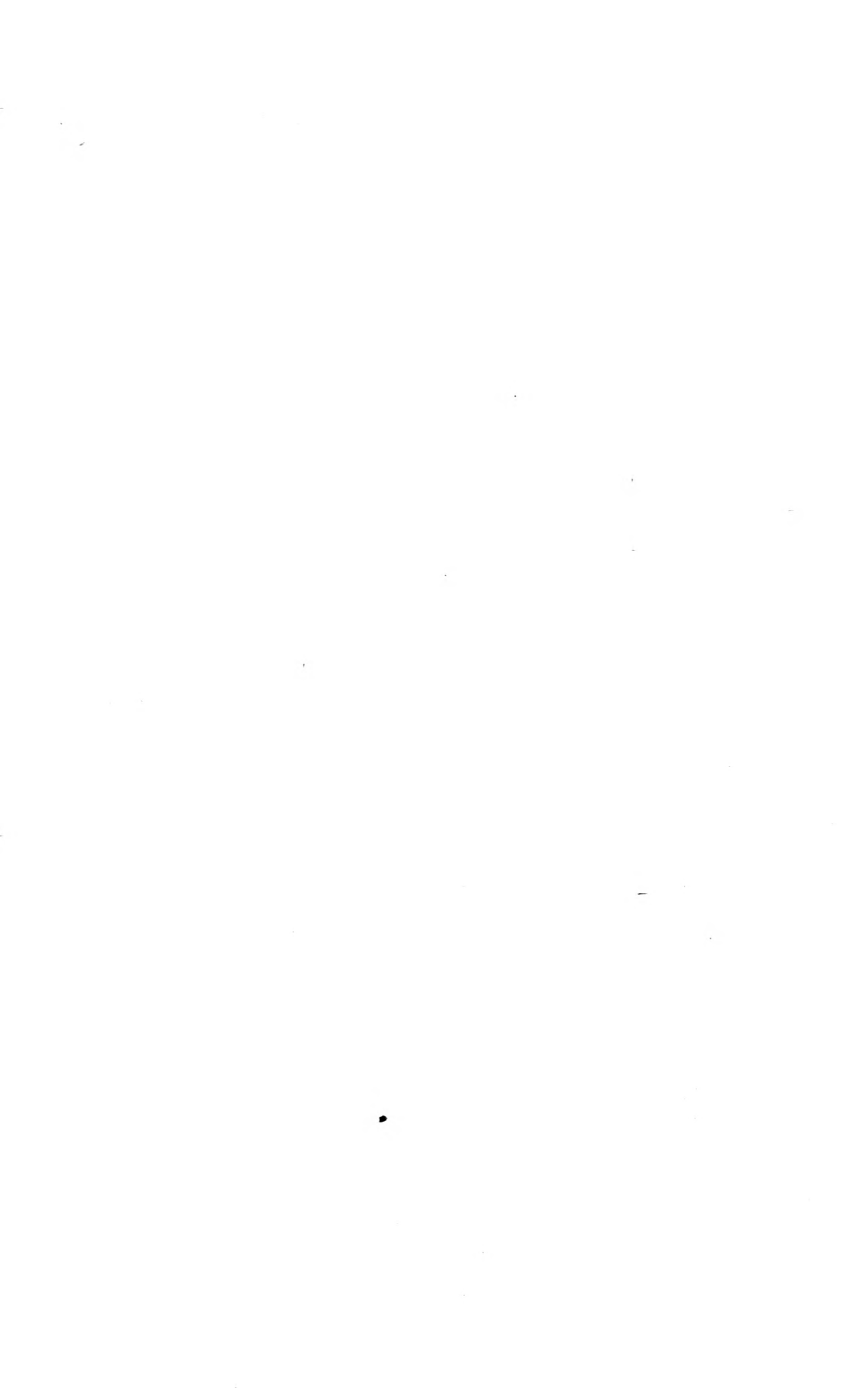
V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
De Paus
zet den
Keizer af

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

geen Ketter is, wordt daar door waarschijnlijk, omdat hij geene woekeraars in zijn Rijk duldt.” Eene schampere toespeling, zegt PARIS, op de menigte van zulk volkje in het Pauselijk gebied. Niet echter, dan met vele moeite, verkreeg hij een uitsfel ten dien einde van veertien dagen.

FREDERIK, die reeds te *Turin* gekomen was, met oogmerk, naar het schein, om naar *Lyons* voort te reizen, hoorende, wat 'er was voorgevallen, verklaarde, dat hij wel zag, dat de Paus enkel uit wraakzucht eene Sijnode tegen hem hield; en dat het onvoegzaam was, zich voor zoodanige vergadering te stellen. Deze verklaring des Keizers voldeed aan velen niet, en THADDEUS zijn afgezant vond voor zijne vertoogen geen' ingang; waarom hij eindelijk zich op eene andere Kerkvergadering beriep, die talrijker en vollediger zou zijn. De Paus antwoordde hier op: dat deze vergadering talrijk genoeg was; had de Keizer de Bischoppen van zijne Koningrijken belet, om op dezelve te verschijnen, die snoodheid kon en moest hem niet te stade komen.

Nu kwam de Paus tot het uiterste. Niet zonder verbazing en ontsteltenis der geheele vergadering, zegt MATTHEUS PARIS, sprak hij den 16den Julij 1246 het door hem besloten vonnis over den Keizer uit: Na eene breedvoerige optelling van des Keizers misdaden, meenedigheid, vredebreuk, kerkroof en ketterij, waar bij de Paus echter, hetwelk opmerkelijk is, niets gewaagde, van het voorheen den Keizer te last gelegde gevoelen omtrent *drie Hoofdbedrie-*

The Coronation of King George the Fourth

THE CORONATION OF KING GEORGE THE FOURTH
BY THE ARCHBISHOP OF CANTERBURY
AT WESTMINSTER ABBEY

driegers in den Godsdienst, mischien, omdat hij de waarheid dier beschuldiging niet zag te bewijzen; verders van verachting der Kerkelijke magt, vriendschap met de *Saracenen*, houden van *Saraceensche* bijwijken, die door gesnedenen werden opgepast, enz., verklaarde hij den Keizer het Rijk onwaardig en van God verworpen te zijn, ontfloeg alle zijne onderdanen van den eed van trouw, verbood elk en een ieder, hem als Keizer of Koning te gehoorzamen, op straffe van den ban, en beval de Vorsten, die het regt van verkiezing hadden, eenen nieuwen Keizer te verkiezen, terwijl hij zelve schikkingen zou maken omtrent het Rijk van *Sicilië*.

THADDEUS zelve was door dezen onverwachten slag ontsteld, en verliet met zijne medegezanten, onder de aandoenlijkste weeklagen, terstond de vergadering; maar de geest van FREDERIK was door dit geval niet ter neder geslagen. Zoo dra men hem meldde, dat de Paus hem afgezet had, ontstak hij in den hevigesten toorn, en al de omstanders met een grimmig gelaat aanzierende, brak hij met eene donderende stem in deze woorden los: „Dus heeft mij deze Paus op zijne Kerkvergadering verworpen, en van mijne kroon beroofd? Waar heeft hij toch die stoutheid en roekeloosheid vandaan? Waar zijn mijne koffers met kleinodien?” Deze hem gebragt zijnde, sloot hij die open. „Wij willen eens zien,” zeide hij, „of mijne kronen verloren zijn!” Vervolgens zette hij eene van dezelve op, en zeide met dreigende oogen en ontzagbarende stem: „Nog heb ik mijne kroon niet verloren, en zal ze ook,

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V zonder bloedigen kamp, noch door den Pausfelijken
 BOEK
 IV
 Hoofdst. Zou deze lage gait zich zoo hoog verheffen, dat
 na C. G. hij mij, den grootsten van alle Vorsten, van de
 Jaar 1073. Keizerlijke hoogheid zou afstooten? Neen, mijne
 tot 1517. omstandigheden zijn veel meer hier door verbeterd.
 Tot hier toe was ik verplicht, hem in het een of
 ander te gehoorzamen, ten minsten hem te veree-
 ren; maar thans ben ik volstrekt niet meer verbon-
 den, hem lief te hebben, of te vereeren; ja zelfs
 niet, om in goede verstandhouding met hem te
 staan." Ook behandelde hij in der daad de goede-
 ren, nabestaanden en vrienden van den Paus sedert
 met veel meer strengheid.

Vervolgens liet hij Brieven afgaan aan de Konin-
 gen van *Frankryk* en *Engeland*, welke zoo vele
 harde waarheden voor den Paus en de Geestelijkheid
 in het algémeen bevatten, dat de goede Monnik PA-
 RIS zelve, die anders veel van deze natuur verdra-
 gen kon, zich daar over beklagt. Deze Brief floot
 met eene verklaring, dat de Keizer de Geestelijken,
 en vooral de grootsten onder hen, zoo ver zou
 brengen, dat zij bij slot blijven zouden, zoo als zij
 in de eerste Kerk waren. „Die Geestelijken,” zegt
 hij, „plagten Engelen te zien, door wonderwer-
 „ ken te schitteren, zieken te genezen, en Konin-
 „ gen en Vorsten, door heiligheid, maar niet door
 „ wapenen, aan zich te onderwerpen. Maar de
 „ tegenwoordigen, die aan de wereld overgegeven en
 „ door weelde bedwelmd zijn, achten den Heere ge-
 „ ring; alle Godsdienst wordt door hunne verba-
 „ zen-

„ zende rijkdommen verftikt. Het is dus een lief-
 „ dewerk, aan zulke lieden de fchandelijke rijkdom-
 „ men te onttrekken, met welke zij tot hunne ver-
 „ doemenis bezwaard zijn. Daar voor moet gijlie-
 „ den, en alle Vorsten, daar voor moeten wij zorg
 „ dragen, opdat zij het overvloedige afleggen, en,
 „ met weinig te vrede, God dienen mogen.”

V
 BOEK
 IV
 Hoofdst.
 na C. G.
 Jaar 1073.
 tot 1517.

De beide Koningen zagen wel, op het ontvangen van dezen Brief, dat FREDERIK de magt der Kerk met alle vermogen zocht te vernietigen, doch zij zwegen, hoewel de zaken van den Paus federt verbeterden; alleen waren de Vorsten beducht, dat, indien de Paus den Keizer kon afzetten, de Roomfche Kerk zoo trotsch zou worden, dat zij zich zou vermeten, met andere Vorsten naar willekeur te handelen.

LODEWYK IX van *Frankryk*, die eenen kruistogt in den zin en daar toe den vrijen doortogt door 's Keizers landen noodig had, wendde alle pogingen bij den Paus aan, om hem met den Keizer te verzoenen, maar de Paus wilde nergens naar luisteren, waarom de Koning hem misnoegd verliet, omdat hij, zegt PARIS, bij den knecht der knechten Gods geene nederigheid gevonden had.

Terwijl FREDERIK de aanhangers van den Paus uit alle fteden verdreef, in welke hij meester was, en zelfs fommigen van dezelve liet ophangen, ge- lukte het den Paus in het jaar 1246, de meeste Geestelijke Vorsten van *Duitschland* te winnen, aan welken hij HENDRIK, Landgraaf van *Thuringen*, aanbeval, als die gereed was, ter eere van God en

HENDRIK,
 Landgraaf
 van Thu-
 ringen,
 tot Keizer
 verkoren.
 Sterft.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

befcherming der Kerk de hoogste waardigheid aan te nemen, en leide hun, tot vergeving van hunne zonden, en in vertrouwen op de genade van den Heiligen Geest op, om denzelve tot Keizer te verkiezen (*). Dewijl HENDRIK meestendeels van Bisschoppen op den troon geplaatst werd, noemde men hem den *Papenkoning*, (*Rex Clericorum*,) evenwel moet men hier bij aanmerken, dat de naam *Paap*, uit *Papa* ontstaan, in die tijden niets verachtelijks bevatte, maar aan alle Geestelijken als een eernaam gegeven werd. De Paus zond aan HENDRIK 25,000 mark zilvers en liet het kruis tegen FREDERIK in *Duitschland* prediken, waar door HENDRIK in staat gesteld werd, om 's Keizers Zoon, den Roomsche Koning KOENRAAD bij *Frankfort aan den Main* uit het veld te slaan, hebbende de *Zwabische* soldaten, door den Paus omgekocht, gelijk men verhaalde, de vlugt genomen, en hunnen Vorst verlaten. Ook gaf de Paus zijnen Legaat in *Duitschland* volmagt, om uit te roeijen en neder te werpen, te verstooren, en te vernietigen, te bouwen, en te planten, zoo als het hem naast God goed zou dunken. Maar HENDRIK stierf reeds in het jaar 1247, na van den Roomsche Koning eene zware nederlaag geleden te hebben, en gaf, zegt PARIS, zijn verwijfden geest, zonder van iemand beklaagd te worden.

De Paus
verwekt
onrusten

Terwijl FREDERIK nog in het jaar 1246 aan de Geestelijke en Wereldlijke Grooten in *Engeland* eenen

(*) INNOCENT. *Epist. ap.* RAYNALD. *ad a.* 1246.

eenen Brief schreef ter zijner verdediging tegen den Paus , deed deze zijn best , om des Keizers onderdanen in *Sicilië* tot oproer aan te hitfen , door Brieven , in welken hij hen bad , om Gods barmhertigheids wille , en het hun beval , tot vergeving hunner zonden , zich aan de heerschappij van eenen verdoemden mensch , dien hij een' tweeden NERO noemde , te onttrekken , en tot den schoot van hunne Moeder , de Kerk , weder te keeren . Ook maakten eenige voorname *Siciliaansche* Grooten eene zamenzweering tegen 's Keizers leven , maar werden ontdekt en grootendeels ter dood gebragt . De Keizer schreef dit aan den Koning van *Engeland* , met bijvoeging , dat deze verraders van eenige *Franciskaner* Monniken met het kruis geteekend waren , en vrijwillig tot hunnen dood toe beleden hadden , dat de Paus de flichter van dezen moorddadigen aanflag was , betuigende de Keizer , nooit aan eenige voorstellen tegen het leven van zijnen vijand gehoor te hebben willen geven , hoe onregtvaardig deze hem ook behandeld had . Het is waar , dat PARIS tevens verhaalt , dat men te *Rome* twee booswichten gevat en gestraft hebbe , gezonden van FREDERIK , om den Paus te vermoorden , doch hij voegt 'er bij , dat sommigen gezegd hadden , dat men dit alleen verzonnen had , om FREDERIK , die zich over den Paus beklaagd had , met dezelfde misdaad te bezwaren . Zoo gewaagt deze Schrijver ook van eenen voormaligen krijgsbediende des Keizers , en van meer dan veertig foldaten , die zich bij eede onderling verbonden hadden , dat zij , al ware het ook , dat

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
—
in het
Rijk van
Sicilië.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

de Keizer stierf, den Paus in stukken zouden houwen, meenende God en menschen daar mede dienst te zullen doen, dat zij zulken verstoorder der openbare rust uit den weg ruimden; evenwel vindt men geen bewijs, dat FREDERIK de aanstoker van deze voornemens zou geweest zijn. Alleen zijn merkwaardig de aanmerkingen van den bovengemelden Schrijver, als hij van den angst des Pausen spreekt, die zich van vijftig soldaten in zijn vertrek liet bewaken, waar bij hij de oude spreuk aanvoert: Wien velen vreezen, moet ook voor velen vreezen; en 'er bijvoegt: De verstoorder van velen wordt ook veelvuldig verstoord. Ook spreekt hij bij deze gelegenheid van eenen vrij algemeenen haat en vervloekingen tegen den Paus, van wien men overal kwaad sprak enz.

De Keizer
legt eene
Geloofs-
belijdenis
af.

Dewijl onder de beschuldigingen tegen den Keizer eene der voornaamste die van Ketterij was, liet de Keizer zich door den Aartsbischop van *Palermo*, den Bischop van *Pavia*, en eenige Abten en Dominikaner Monniken in den Godsdienst onderzoeken, en leide voor hun op nieuw zijne Geloofsbelijdenis af. Maar hun getuigenis van 's Keizers regtzinnigheid werd door den Paus gewraakt, onder voorwendfel, dat dezelve eene kunstgreep was, van 's Keizers onderdanen, evenwel wilde hij zelve den Keizer niet in persoon hooren, ten zij die ongewapend, en slechts met een klein gevolg bij hen kwam.

WILLEM
Graaf van
Holland
tot

Door deze handelwijze van den Paus nam de verbittering des Keizers meer en meer toe; hoorende, dat de Paus *Legaten* gezonden had, om hem aller-

wege nieuwe vijanden te verwekken, gebood hij zijnen Zoon HENDRIK, Koning van *Sardinië*, de Pausfelijke nabestaanden en vrienden van *Genua*, die hij in zijne magt zou krijgen, ter dood te laten brengen. Zelve liet hij in het jaar 1247 den geliefdsten bloedverwant van den Paus, dien hij in een gevecht gevangen genomen had, ophangen. Waar op de Paus hem op nieuw op eene zoo vreesfelijke wijze bande, dat, gelijk PARIS zegt, alle aanwezenden daar over ontftelden. Maar FREDERIK, toen hij dit hoorde, zeide alleenlijk: dat de Joden dus ook den gestorvenen Heiland nog na zijnen dood doorftoken hadden. Doch van den anderen kant bragt de Paus, die reeds aan verfcheidene Vorsten de Keizerlijke kroon vergeefs had aangeboden, te weeg, dat WILLEM, Graaf van *Holland*, door een aantal Geestelijke en Wereldlijke Stenden tot *Roomsch Koning* verkoren werd, ook zond hij eenen Kardinaal met eenig krijgsvolk, en 14,000 Mark zilver voor derzelve betaling, naar *Lombardyë*, maar deze werd door den Graaf van *Savoye* zoo lang opgehouden, tot het geld verteerd was, waar op deze foldaten verliepen.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
—
Roomsch
Koning
verkoren.

FREDERIK stond nu in het jaar 1247 op het punt om met een groot leger den Paus in *Lions* te overvallen, toen de opftand der stad *Parma* hem naar *Lombardyë* riep, welke stad hij niet kon bemagtigen, maar in het jaar 1248 met groot verlies verlaten moest, terwijl de *Bolognezen* ook in het volgende jaar zijn' Zoon ENZIO of HENDRIK, Koning van *Sardinië*, gevangen kregen. — FREDERIK deed

Dood van
FREDERIK
II.

V thans nogmaals eene vruchteloze poging, om zich, door bemiddeling des *Franschen* Konings, met den Paus te verzoenen; ook zeiden 's Keizers vrienden, dat de Paus den kundigen Staatsdienaar des Keizers **PETRUS DE VINEIS**, die zijnen Meester zoo voortreffelijk met zijne pen gediend had, had weten over te halen, om voor zijnen meester door eenen Geneesheer een' vergiftigen drank te laten bereiden; de Keizer, dit ontdekt hebbende, zal den Paus openlijk van een' aanslag tegen zijn leven beschuldigd hebben. Hier door, zegt **PARIS**, geraakte de Paus in een' kwaden naam; maar God alleen weet de waarheid!

BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Eindelijk schein 's Keizers dood in het jaar 1250 van dezen langdurigen strijd een einde te zullen maken. Hij overleed, als men **PARIS** mag gelooven, met berouw over zijn gedrag, en in de kap van een' *Cistercienser* Monnik, hebbende de Aartsbischop van *Palermo* hem, doch zonder den Paus, van den ban ontheven. In de hoofdzaak komen ook andere Schrijvers hier mede overeen, en een Levensbeschrijver van **INNOCENTIUS IV**, wiens partijdigheid tegen den Keizer overal doorschijnt, verdient geen geloof, als hij den Vorst wanhopig den geest laat geven.

Terstond na 's Keizers dood keerde de Paus naar *Rome* terug in het jaar 1251, na vooraf uit *Lions* aan de Stenden van *Sicilië* geschreven te hebben, dat hemel en aarde zich moesten verblijden, dat die geen niet meer was, die hen en de Kerk zoo lang vervolgd had; zij konden nu in den schoot hun-

hunner Moeder terug keeren, waar zij dezelfde rust en vrijheid zouden genieten, als andere Zonen der Kerk.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
KOEN-
RAAD IV,
Roomsch
Koning,
hand-
haaft zijn
regt tegen
den Paus.

Doch, behalve dat vele Bisschoppen in dat Rijk, inzonderheid de Aartsbisschop van *Palermo*, niet van zins waren, om zich aan den Paus te onderwerpen, leefde ook de geest van FREDERIK nog in zijnen Zoon KOENRAAD IV, die thans Keizer was, en MANFRED, wien FREDERIK buiten den echt geteeld had. Tegen Keizer KOENRAAD had INNOCENTIUS reeds sedert het jaar 1248, even als tegen zijn' Vader, het kruis laten prediken, thans bevestigde hij in 1251 WILLEM als Koning van *Duitschland*, terwijl hij KOENRAAD in den ban deed; ook zocht hij allerwegen de Stenden tegen hem op te stoken, waar aan echter de Keurvorst van *Mentz* geoordeeld weigerde, zeggende: dat aan eenen Priester alleen het zwaard des geestes toekwam; maar hier voor bezorgde de Paus ook, dat hij afgezet werd.

KOENRAAD, befloten hebbende, zijne regten te handhaven, spoedde zich in het jaar 1251 naar *Apu-lië*, alwaar hij de afgevallene steden schielijk tot onderwerping dwong. Intusschen had de Paus een ontwerp gesmeed, om een zijner Nichten met KOENRAADS Stiefbroeder, den Prins HENDRIK, te doen trouwen, en aan dezen het Rijk van *Sicilië* te schenken, maar de Grooten van dit Rijk keurden dit huwelijk als onwelveogelijk af.

Daar op bood de Paus dit Rijk in het jaar 1252 aan RICHARD, Graaf van *Cornwal*, den Broeder van HENDRIK III, Koning van *Engeland*, aan.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G
Jaar 1073.
tot 1517.

Maar RICHARD eischte borgtogt voor de trouw en goede gezindheid der *Sicilianen*; anders, zeide hij tegen den Pausfelijken Gezant, is het even zoo veel, of iemand tegen mij zeide: Ik verkoop of schenk u de maan, ga heen, en haal die!

Gemakkelijker haalde hij den Koning van *Engeland* zelven over, om zijnen jongeren Zoon EDMUND van *Lankaster* daar toe te leenen, in het jaar 1254. De Koning nam 'sPausen voorstel met blijdschap aan, en zond hem, volgens PARIS, niet alleen al het geld, hetwelk hij bijeen kon krijgen, ten einde een leger op de been te brengen, maar zond hem ook opene verzegelde aanwijzingen, op welke hij van de *Italiaansche* Kooplieden geld kon opnemen, zoo veel hij noodig had, en goed zou vinden. Eenigen tijd te voren had de Paus vergeefs hetzelfde aanbod gedaan aan KAREL van *Anjou* en *Provence*, Broeder des Konings van *Frankryk*, wien echter zijne nabestaanden het aannemen van hetzelfde ontrieden.

KOENRAAD had zich ondertuschen dadelijk in het Rijk van *Sicilië* gevestigd. Ook was hij in geheel *Italië* gezien en bemind, toen hem in het jaar 1252 vergift werd ingegeven, zoodat zijne Gencesheeren hem naauwelijks het leven redden. Mogt dit maar niet geschied zijn, zegt PARIS, door schuld van het Roomsche Hof! KOENRAAD ten minsten heeft naderhand den Paus zelven beschuldigd, dat hij hem, zoo als te voren zijnen Vader, had willen vergeven. De vijandelijkheden tuschen de beide partijen werden intuschen langs hoe heviger.

RAADS aanhangers bezetten alle wegen naar *Rome*, en verwoestten alle naburige gewesten om die stad. De Paus daartegen zond een sterk leger onder zijnen Neef, den Kardinaal WILLEM, om *Sicilië* te veroveren, hetwelk echter in 1254 door KOENRAAD geflagen werd, waar bij de Kardinaal zelve het leven verloor. Dus PARIS, ten zij deze een later gevecht in deze hoofdnederlaag veranderd hebbe.

Kort hier na overleed KOENRAAD in Mei van hetzelfde jaar; over welk sterfgeval INNOCENTIUS zoo verblijd was, dat hij uitriep, dat thans twee van zijne grootfte vijanden, een Wereldlijke en een Geestelijke, (hij bedoelde den *Engelschen* Bisfchop ROBERT van *Lincoln*, van wien ftraks nader,) uit den weg geruimd waren. Ook maakte hij terftond fchikkingen, om zich van het Koningrijk *Sicilië* meester te maken, en het Zoontje van KOENRAAD, een wees van twee jaren, ook KOENRAAD genoemd, en onder zijnen *Italiaanfchen* naam CONRADINO, (of de *kleine* KOENRAAD,) naderhand tot zijn ongeluk bekend, daar van te ontzetten. Hij begaf zich zelve met eene krijgsmagt verzeld in perfoon naar dit Koningrijk, alwaar allen, ook de Markgraaf BERTHOLD VAN HOCHBERG, Stadhouder des Rijks, en Voogd van den jongen KOENRAAD, als ook MANFRED, Vorst van *Tarento*, onechte Broeder van Keizer KOENRAAD, zich aan hem onderwierpen, hoewel de laatstgenoemde hem de hulde weigerde, en kort daar na de wapenen tegen den Paus opvatte, wiens foldaten hij in het begin van December 1254 op de vlugt floeg, kort voor den dood

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

dood van PAUS INNOCENTIUS, die te *Napels* krank lag.

Uit de bovenstaande Geschiedenis van dezen Paus, blijkt overduidelijk, dat hij de Pauselijke magt niet alleen heeft weten te handhaven, maar zelfs uit te breiden. Na den moed van FREDERIK II, en het aanzien van het Zwabisch-Keizerlijk Huis gefnuikt te hebben, was geen ander Vorst of Groote koen genoeg, om hem het hoofd te bieden. Hij zeide ook zelve, volgens MATTHEUS PARIS, dat hij eerst dien *grooten draak* moest vellen, dan zouden de Koningen van *Frankryk*, *Engeland*, en andere in de Christenheid, die hij *koninkjes* en *slangetjes* noemde, gemakkelijk vertreden, en even als hunne Prelaten, van hun goed en geld kunnen beroofd worden. De Koning van *Frankryk* was tot bijgeloof toe godvruchtig, en die van *Engeland*, HENDRIK III, geheel onbekwaam om te regeren. In *Portugal* droeg hij, op voorstel der Stenden van dat Rijk, de regering op aan den Broeder van den Koning SANCTIUS of SANCHEZ, dien hij alleen den titel van Koning liet behouden. Op de Kerkvergadering te *Lions* schonk hij aan de Kardinalen den rooden hoed, dien zij sedert gedragen hebben, ten kenmerk, dat zij steeds gereed zouden zijn, om hun bloed voor het Christelijk Geloof te storten.

In *Engeland* dreef hij zijne heerschezucht en geldafpersingen ten hoogsten top, waar van wij bij MATTHEUS PARIS een wijdloopig verhaal lezen; welk verhaal deze eerlijke Monnik met deze woorden besluit: Het *Roomfche* Hof was als de afgrond,

grond, (*barathrum*,) welke de inkomsten van alle Standen, maar bijzonder bijna al de bezittingen der Bischoppen en Abten verflond.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Deze aanmatigingen en knevelarijen van den Paus vonden wel van dezen en genen tegenstand, doch alleen schroomvallig, uitgezonderd van ROBERT GROS-HEAD, (in het Latijn CAPITO, of *Groothoofd*,) Bischof van *Lincoln* in *Engeland*, die in een Dorp in het Graaffchap *Suffolk* geboren, in het jaar 1235 tot Bischof van *Lincoln* verkoren was, en voor éénen der geleerdste en fcherpzinnigste mannen van zijnen tijd gehouden werd. MATTHEUS PARIS noemt hem: „ eenen openlijken berisper van den Heer „ Paus, een' bestraffer der Prelaten, een' hervor- „ mer der Monniken, een' leidsman der Priesteren, „ een' leermeester der Kerkelijken, een' onderhou- „ der der ftuderenden, een' vervolger der onmati- „ gen, een' vlijtig naarspoorder in menigerlei fchrif- „ ten, een' hamer en verachter der Romeinen.” Aan zijne tafel, voegt de Monnik 'er bij, waar hij zich ligchaamsverkwikking bezorgde, heerschte overvloed, wellevendheid, vrolijkheid en bevalligheid; maar aan zijne geestelijke tafel was hij aandachtig, rijk in tranen en vol berouw; eindelijk, in zijn Bischoffelijk ambt vlijtig, eerwaardig en onvermoeid. Hij heeft verscheidene fchriften nagelaten, van welken OUDIN de lijst heeft opgegeven (*). Hij schijnt een heethoofdig man geweest te zijn, die in vele twisten gewikkeld was. Hij deed in het jaar 1243

ROBERT
GROS-
THEAD
verzet
zich in
Engeland
tegen den
Paus.

den

(*) *In Comm. de SS. Eccl. Antiq. T. III. p. 136-153.*

V den Abt van *Bardenay* in den ban en zette hem af, waar op omtrent 50 Monniken van dat Klooster, die tevens Priesters waren, den Bisfchop zelve in den ban deden, maar hij trapte hun aanfchrijven deswegens met voeten, liet den Priester, die het overgebracht had, met fchande ten huize uitjagen, en zeide openlijk, dat de Monniken voor zijne ziel in eeuwigheid niet bidden zouden. Deze twist kwam te *Rome*, alwaar de Bisfchop de overhand behield. Andere twisten had hij met zijn Domkapittel, met den Abt van *Westmunfter*, en met den Koning zelve. In het jaar 1250 moest hij in perfoon naar *Rome* reizen, omdat vele Geestelijken, Tempelheeren en Hospitaal-Ridders tegen zijne bevelen zich op den Paus beroepen hadden. Hier verfpilde hij veel geld, maar het geld van zijne partijen had de overhand, waar over hij zich bij den Paus beklaagde, dat deze zijn woord niet gehouden, maar hen vrijgefproken teruggezonden had. Hier op antwoordde hem de Paus: „ Broeder! wat gaat „ dat u aan? gij hebt uwe ziel gered, en wij hebben hun genade verleend; is daarom uw oog „ boos, omdat ik goed ben?” Maar, als de Bisfchop zuchtend en zacht, evenwel voor den Paus verftaanbaar, zeide: „ O geld! geld! hoe veel „ vermoogt gij? bijzonder aan het *Roomfche* Hof!” verweet hem de Paus fcherp genoeg zijne heerschezucht, gelijk aan de *Engelfchen* in het gemeen hunne twistzucht, door welke zij malkanderen arm maakten.

Maar eindelijk geraakte Bisfchop ROBERT in eenen ern-

ernstigen twist met den Paus, die hem aanschreef, dat hij een jongen, maar die een neef van den Paus was, een openvallend kanonikaat met eene Prebende in de Kerk te *Lincoln* zou bezorgen; waar op hij aan den Paus terug schreef, dat hij aan zulke personen geen zielenzorg konde of wilde betrouwen, die niet in staat waren, om zich zelve te regeren. De Bisfchop had ook vruchteloze voorstellen aan den Paus gedaan, tegen het overdoen van alle voordeelige Geestelijke bedieningen in *Engeland* aan *Italianen* voor aanzienlijke geldfommen, waar op hij ten laaftten aan den Paus eenen allernadrukkelijkften Brief schreef (*). In denzelven schreef hij hem, dat hij de Apostolifche bevelen met kinderlijken eerbied gehoorzaamde, overeenkomftig den wille Gods, dewijl Apostolifche bevelen niet anders konden zijn dan de leere der Apostelen en van CHRISTUS zelve. Doch nu ftemde de inhoud van den laaftten Pausfelijken Brief niet overeen met de Apostolifche Heiligheid; vooreerst, dewijl uit het in denzelven zoo menigvuldig voorkomende *Non obftante*, hetwelk ook naar de natuurlijke wet niet verbindend kon zijn, een zondvloed van onbestendigheid, roekeloosheid en ftoutheid, onbefchaamde leugens, bedrog en wantrouwen, en ontelbare andere daar uit ontftaande ondeugden voortvloeijen, welke de zuiverheid van het Christendom en de rust der menfchelijke zamenleving vernielen. Bovendien kan 'er na de zonde van LUCIFER, welke ook de

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

An-

(*) *ap. M. Paris. p. 870.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Antichrist op het einde der wereld begaan zal, geene zijn, zoo strijdig met de Apostolische en Euan- gelische leer, en bij CHRISTUS zelven zoo gehaat, dan wanneer de zielen, doordien men ze van de Priesterlijke bediening berooft, gedood en in het verderf gestort worden. Ja, die genen, die zulke verderfelijke menschen voor de schapen in de Kerk van CHRISTUS invoeren, zijn erger dan LUCIFER en de *Antichrist*. — Dus kan de Heilige Apostolische Stoel onmogelijk iets bevelen, hetwelk zulke zonde voortbrengt; en geen Geloovige kan foortgelijke bevelen gehoorzamen. Uit alles besluit de Bisshop, dat hij den inhoud van des Pausen Brief moest tegen spreken.

De Paus, dezen Brief van ROBERT gelezen hebbende, was van toorn bijkans buiten zich zelven. „Wie is dan deze krankzinnige oude, riep hij uit, die zich vermeet, over onze handelingen te oordeelen? Bij PIETER en PAULUS! als onze aangeborene edele denkwijze ons niet terughield, wij zouden hem in zulke schande storten, dat hij voor de geheele wereld tot een sprookje, tot verbazing, tot een voorbeeld en wonderteeken strekken zou. Is de Koning van *Engeland* onze Vasal niet, en, om nog meer te zeggen, is hij onze Lijfeigene niet, die hem op onzen wenk in hechtenis nemen, en tot schande veroordeelen kan?” Maar de Kardinalen, in wier tegenwoordigheid de Paus dus onbezuïsd uitvoer, hielden hem voor, dat het geheel niet raadzaam was, een hard besluit tegen den Bisshop te nemen: „Wij moeten bekennen, zeiden zij, dat het gene hij

hij zegt, waar is; wij kunnen hem niet veroordeelen. Hij is regtzinnig; ja een zeer heilig man, godvruchtiger en heiliger dan wij, veel voortreffelijker van leven, dan wij; zoodat men geloofst, dat 'er onder al de Prelaten niemand grooter is dan hij, ja niemand, die hem gelijk is. De geheele Geestelijkheid van *Frankryk* en *Engeland* weet dit, en onze tegenspraak zou daar niets tegen uitregten. De waarheden van zynen misfchien reeds aan velen bekenden Brief kunnen velen tegen ons in het harnas jagen. Want men houdt hem voor een' groot Wijsgeer, voor een' in het Latijn en Grieksch volmaakt geoefend man, voor een' ijveraar voor de gerechtigheid, een' geleerd Leeraar der Godgeleerdheid, een' volksprediker, een' vriend van kuischheid, en een' vervolger der schuldigen aan *Simonie*." Zij raadden dus den Paus voor dit alles de oogen te sluiten, opdat 'er geene onrusten door ontstaan mogten; voornamelijk dewijl men wist, dat het gevolg daar van eene scheuring zijn kon.

Niet lang daar na, in het jaar 1253, werd Bischof ROBERT ziek. Op zyn ziekbed liet hij den Dominikaner Monnik JOANNES *de Sancto Ægidio*, (in het Engelsch *van St. Gilles*;) een' bekwaam Geneesheer en Leeraar der Godgeleerdheid, bij zich komen; in een gesprek met denzelfden, beschuldigde hij hem en de Monniken van zijne en der Francischanen Orde van Ketterij, omdat zij de zonden der Grooten niet vrijmoedig bestrafden; maar bijzonder bewees hij hun, dat de *Roomfche Prelaten* en de *Paus zelve Kettters* waren; wanneer zij de zorg der

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073
tot 1517.

V
BOER
IV
Hoofdt.
na C. G.
Jaar 1073
tot 1517

---

zielen aan jongens toebetrouwden. Tegen sommigen van zijne Geestelijken, die hem door hunne gesprekken de lange nachten moesten korten, beklaagde hij zich *over de geldgierigheid van den Paus*, welke het verlies van vele zielen veroorzaakte, en hem dus als den *Antichrist* kenbaar maakte. Hij verfoeide, zegt PARIS, nog andere uitsporigheden; alle foorten van hebzucht, woeker, Simonie en roof; alle foorten van dartelheid, wellusten, zwelgerijen en pracht, welke aan het *Roomfche Hof* heerschten, zoo als juist van hem geoordeeld werd in de twee volgende regelen:

Ejus avaritiæ totus non sufficit orbis,

Ejus luxuriæ meretrix non sufficit omnis.

(„Voor deszelfs gierigheid is de geheele wereld niet genoegzaam, en alle hoeren zijn niet genoeg voor deszelfs dartelheid.”) Hij wilde nog meer zeggen, en sprak, dat men binnen drie jaren nog erger dingen te wachten had, wanneer hem eensflags de spraak begaf, en hij stierf, in het jaar 1253. INNOCENTIUS zal willens geweest zijn, om de beenderen van dezen zijnen verklaarden vijand uit de Kerk te *Lincoln* te laten werpen, maar toen hij daar over aan den Koning wilde schrijven, zal hem de Bisshop bij nacht verschenen zijn, en hem onder de hardste verwijtingen zoo gevoelig met de punt van zijn' staf in de zijde gestoken hebben, dat hij van zijn voornemen werd afgeschrikt.

Hoe groot de zedeloosheid van het *Roomfche Hof* ten dezen tijde geweest zij, wijst PARIS nog in een

voor-

voorbeeld aan, in de belijdenis, welke de Kardinaal HUGO openlijk afleide, toen hij in het jaar 1251 met den Paus van *Lions* naar *Rome* keerde. In deszelfs naam eene afscheidspraak houdende aan de inwoners dier stad, zeide hij onder anderen: „Mijne vrienden! sedert wij in deze stad gekomen zijn, hebben wij veel nuts en aalmoezen aangebragt. Toen wij kwamen, vonden wij twee of drie hoerhuizen; thans, bij ons vertrek, laten wij 'er maar één enkel na; doch dit strekt zich uit van de Oost- tot de Westervoort.” Indien men dezen zelfden Schrijver geloofst, hadden de ontzagchelijke verschijning van Bischoep ROBERT, en het verdriet over de nederlaag van zijne soldaten, aan INNOCENTIUS de ziekte veroorzaakt, aan welke hij den 7den December 1254 overleed. Als zijne nabestaanden in zijne laatste oogenblikken bij hem stonden te huilen, en zich de haren uittrokken, hief hij zijne reeds halfgebroke ne oogen nog eens op, en zeide tot hen deze veelbetekenende woorden: „Wat klaagt gij ellendigen toch? Laat ik u niet allen rijk na? Wat wilt gij dan meer?” Nog verhaalt men van een nachtgezicht, hetwelk een Kardinaal, eenige dagen na 's Pausen dood, gehad zal hebben. De Kerk, in de gedaante van eene eerwaardige Matrone, beschuldigde hem voor den troon van God, dat hij haar, die met zoo vele vrijheden gesticht was geweest, tot de laagste dienstmaagd vernederd had; dat hij, in plaats van in haar volgens hare bestemming het heil der zondaren te bezorgen, haar in eene wisselaars bank had veranderd; eindelijk, dat hij ge-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V loof, gerechtigheid en waarheid, hare hoofdpilaren, had doen wankelen. Zij verzocht daarom om een regtvaardig oordeel; en de Paus werd heengeleid, om zijn' verdienden loon te ontvangen. Waarschijnlijk weder één van die schimpgedichten, met welke men zich ten minsten aan de nagedachtenis van eenen Paus zocht te wreken, omdat men hem bij zijn leven had moeten dulden.

BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073
tot 1517.

INNOCENTIUS IV was verder bijzonder in de Regten zoo ervaren, dat men hem deswegens den eer-naam gaf van *Pater et organum veritatis*. Zijne Uitleggingen over de vijf Boeken met Decreten van GREGORIUS IX zijn meermalen gedrukt. Nog heeft hij 190 Brieven nagelaten, en *Decreten of verordeningen*, die grootendeels het zesde Boek der *Dekretalen* van BONIFACIUS VIII bestaan, behalve eenige andere schriften, maar die niet gedrukt zijn geworden.

ALEXAN-
DER IV.

Nog in December des jaars 1254 werd ALEXANDER IV door de Kardinalen, die te *Napels* tegenwoordig waren, verkoren; een goed vroom man, maar wiens eenvoudigheid spoedig door de Kardinalen van zijn Hof verleid werd, zegt MATTHEUS *Parisiensis*. Deze Paus vond het *Duitsche*, *Italiaansche* en *Siciliaansche* Rijk in groote verwarring. WILLEM, Graaf van *Holland*, had zich niet kunnen laten kronen door den Paus, omdat hij in *Italië* geen gezag had, en zelfs in *Duitschland* zijne zaken den kreeftengang gingen. In *Opper-Italië* was ECCELINO DE ROMANO, die langen tijd de lieveling van FREDERIK II en het hoofd der *Gibellinsche* partij geweest was, door zijne magt en wreedheid steeds

voor

voor den Paus en de *Lombardiers* geducht; nog ge-
 vaarlijker was voor den Paus in *Sicilië* MANFRED,
 Vorst van *Tarento*, Vaders Broeder van den jongen
 Koning KOENRAAD, gemeenlijk KONRADYN genoemd;
 hoewel MANFRED meer voor zich zelve, dan voor
 dezen regmatigen erfgenaam des Rijks, de wapenen
 voerde.

V
 BOEK
 IV
 Hoofdst.
 de C. G.
 Jaar 1073.
 tot 1517.

Vergeefs eischte de nieuwe Paus, dat MANFRED
 hem door Gezanten zijne onderdanigheid zou betoo-
 nen, noch minder verscheen hij in het jaar 1255,
 op des Pausen indaging, in persoon, en schoon 'er
 in *Duitschland*, op naam van KONRADYN, een wa-
 penstilstand met den Paus getroffen werd, verbrak
 de Kardinaal-Legaat OCTAVIANUS denzelven spoe-
 dig, door met zijn leger MANFRED van de stad *No-
 cera* af te snijden, welke door Keizer FREDERIK II
 met *Arabieren* bezet, en daarom bij den Paus ge-
 haat was, maar het gelukte MANFRED, het Pauselijk
 leger uit te hongeren, en den Kardinaal-Legaat tot
 een verdrag te noodzaken, en als de Paus dit wei-
 gerde te bekrachtigen, dwong hij den Paus zelve
 het Rijk geheel te verlaten, en liet zich in het jaar
 1258, een valsch gerucht van KONRADYNS dood
 hebbende, laten uitstrooijen, in spijt van den Paus
 te *Palermo* tot Koning van *Sicilië* kronen.

MANFRED
 wordt Ko-
 ning van
 Sicilië.

Nu handelde de Paus weder met den Koning van
Engeland, ten behoeve van wiens Zoon EDMUND
 hij het Rijk van *Sicilië* had aangeboden, en zond
 RUSTAND als zijnen Legaat in het jaar 1255 in
Engeland, die wel door allerlei afpersingen groote
 sommen gelds vergaderde, maar met weinig gevolg

V eenen kruistogt tegen MANFRED predikte, ook von-
 den zijne geldafpersfingen bij velen tegenftand, de
 Bisfchop van *Londen* verklaarde, dat hij zich liever
 den kop zou laten afhouden, dan iet daar toe be-
 talen, en ik, zeide de Bisfchop van *Worcester*,
 wilde mij liever laten ophangen, hoewel zij, ziende
 dat de Paus zich met den Koning naauwer verbond-
 den had, spoedig het hoofd in den fchoot leiden.

Handel-
 wijze
 over de
 verkie-
 zing van
 een Kei-
 zer.

In het jaar 1256 verloor de Roomsche Koning
 WILLEM in eenen oorlog tegen de *Friezen* het leven;
 dus ftond de Keizerlijke troon geheel ledig, zonder
 dat eenig Vorst aanspraak op denzelfden maakte, uit
 hoofde van den invloed, welchen de Pausen zich op
 de voorgaande Keizers hadden aangematigd, waar
 uit zoo vele wanordens en bloedige oorlogen ont-
 staan waren, terwijl ALEXANDER IV thans de Aarts-
 bisfchoppen van *Mentz*, *Trier* en *Keulen* bijzonder
 waarfchuwde, dat zij toch niet zouden toelaten,
 dat de jonge KONRADYN tot Roomsche Koning mogt
 verkoren worden.

Twee
 Roomsche
 Koningen
 verkoren.
 RICHARD
 en ALFON-
 SUS.

Eindelijk verkoren de Vorsten van *Duitschland*,
 die in twee partijen verdeeld waren, in het jaar
 1257 de ééne partij, aan wier hoofd zich de Keur-
 vorst van *Mentz* bevond, RICHARD, Graaf van
Cornwall, Broeder van HENDRIK III, Koning van
Engeland, en de andere onder aanvoering van den
 Keurvorst van *Trier*, ALFONSUS, Koning van *Kas-
 tilië*, den *Wijzen* bijgenaamd. De Paus, geen'
 van beiden misnoegen willende geven, verklaarde
 zich voor geen' van beiden, willende eerst afwach-
 ten, wie zich het eerst op den troon zou plaatsen,

en van denzelfven bezit nemen, dit was RICHARD, wien nu ALEXANDER eindelijk in het jaar 1259 als Roomsche Koning erkende.

Maar in *Sicilië* gingen de zaken niet naar 's Pausen zin. Hij deed wel MANFRED in het jaar 1259 in den ban, maar rigtte daar mede weinig uit; dewijl deze Vorst zich in het Rijk bemind had weten te maken, en het in eenen staat van rust gebragt, dien men in 60 jaren niet gekend had, zoodat niemand in *Sicilië* zich aan 's Pausen ban kreunde.

Ook waren de wereldlijke wapenen van den Paus in *Lombardye* niet gelukkig, alwaar zijn leger in het jaar 1258 door ECCELINO, het hoofd der *Gibelinen*, geslagen, en 's Pausen Legaat zelve gevangen werd. ECCELINO stierf in het volgende jaar, doch desniettemin kon de Pauselijke partij de overhand niet bekomen. Zelfs werden door MANFREDS vrienden te *Rome* onrusten gesticht. De *Romeinen*, de onderdrukking van hunnen Adel moede, haalden hunnen voormaligen *Senator* BRANCALEONE uit de gevangenis, en herstelden hem in zijne waardigheid; ook noodzaakten zij den Paus met de Kardinalen naar *Viterbo* te vlugten, alwaar hij tot zijnen dood toe blijven moest, die in het jaar 1261 volgde. Hij was niet min werkzaam dan zijne voorzaten, om de Pauselijke magt te handhaven, en zijne Kerkelijke heerschappij onder de ongelooovigen uit te breiden; der Geestelijkheid, inzonderheid den Bedelmonniken te begunstigen; den hemel met Heiligen te bevolken, en de zoogenoemde Kettters te vervolgen. —

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
De Paus
moet Si-
cilië aan
MANFRED
overlaten

De Paus
uit Rome
verdre-
ven.
Dood van
ALEXAN-
DER IV.

V Drie maanden verlieden, eer de Kardinalen, die
 BOER slechts ten getale van acht voorhanden waren, den
 IV Patriarch JAKOB van *Jeruzalem*, die juist ten de-
 Hoofdst. na C. G. zen tijde te *Viterbo* om' zaken zijner Kerk tegen-
 Jaar 1073 woordig was, tot zijnen opvolger verkoren; onder
 tot 1517. den naam van URBANUS IV. Hij was de Zoon van
 URBANUS een' schoenlapper te *Troyes* in *Frankryk*. Terstond
 IV wordt besloot hij zich als Rigter te gedragen tusfchen de
 Paus. beide mededingers naar de Keizerlijke kroon, RI-
 CHARD en ALFONSUS, en terwijl zijn voorzaat ALEX-
 ANDER den eerstgemelden als verkoren Roomsch Ko-
 ning erkend had, verklaarde hij in eenen Brief aan
 de Kardinalen, dat hij dezen titel ook aan ALFON-
 SUS wilde fchenken; wanneer RICHARD zich deswe-
 gens beleedigd hield, poogde hij hem in eenen Brief
 te verzachten, door hem te verklaren, dat hij hier
 mede niets beflist wilde hebben ten aanzien van zij-
 ne aanspraak op het Keizerrijk. Vervolgens daagde
 hij de beide Vorsten tegen den tweeden Mei des
 jaars 1264 voor zich, ten einde over hunne eifchen
 uitspraak te doen, doch RICHARD verfcheen noch
 in eigen' perfoon, noch door gevolmagtigden, en
 ontfchuldigde zich met de verwarringen in *Enge-
 land*, die hem daar op hielden, dewijl hij in de-
 zelve deel genomen had. URBANUS bepaalde daarom
 de beide Koningen nader tegen het jaar 1265, het-
 welk hij echter zelve niet beleefde.

Zijne on- Ook mislukten hem zijne pogingen, om MAN-
 derne- FRED van het Koningrijk *Sicilië* te berooven. De-
 mingen ze Vorst had zijne Dochter KONSTANTIA uitgehu-
 tegen welijkt aan den oudften Zoon van JAKOB, Koning
 MANFRED van

van *Arragon*, die vervolgens zijne bevrediging met den Paus zocht te bemiddelen, maar te vergeefs, ook verbrak LODEWYK IX, Koning van *Frankryk*, eene huwelijksonderhandeling van zijnen Zoon met eene *Arragonifche* Prinſes, alleen omdat haar Vader zich vermaagdfchapt had met eenen vijand der Kerk. De Paus daagde vervolgens op Witten Donderdag des jaars 1263 MANFRED openlijk in, om zich voor den eerſten Augustus van dat jaar in perſoon of door afgevaardigden te komen verantwoorden, en 's Pauſen vonnis te ontvangen. MANFRED zond ook in der daad Gezanten, om zich te onſchuldigen, maar de Paus verſchoof het onderzoek eenige maanden; waar op de Koning aan den Paus te kennen gaf, dat hij zelve wilde komen, hetwelk de Paus, ten einde, gelijk hij zelve ſchrijft, in eene zaak, die het geloof betrof, zoo te handelen, dat niemand hem zou kunnen berispen, bewilligde, doch onder voorwaarde, dat MANFRED van niet meer dan 100 gewapenden verzeld zijn, en zich in het Kerkelyk gebied niet langer dan acht dagen ophouden zou.

Aan deze voorwaarden weigerde MANFRED zich te onderwerpen, en nog veel minder aan eenig oordeel van den Paus, die ook niet opregt met hem handelde; immers, dewijl de Koning van *Engeland*, wien de Pauſen *Sicilië* reeds voor lang hadden aangeboden, van alle ondernemingen op hetzelfde ſcheen af te zien, bood de Paus dit Rijk op nieuw in het jaar 1262 aan KAREL van *Anjou*, Graaf van *Provence*, Broeder van den *Franschen* Koning LODEWYK IX, aan. Middelerwijl liet MANFRED zijne

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

—
Koning
van Sici-
lië.

De Paus
biedt het
Rijk van
Sicilië aan
KAREL van
Anjou aan

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

troepen in het *Roomfche Kampanië* en de *Mark van Ancona* rukken, en de openbare oorlog tusfchen de *Gibellinen*, van welken MANFRED het hoofd was, en de *Guelfen* of Pausfelijken, nam na het jaar 1263 in het grootfte gedeelte van *Italië* eenen aanvang, zoodat de Paus fpoedig op zijne eigene veiligheid bedacht moest zijn.

Ondertusfchen had KAREL van *Anjou*, met toestemming van den Koning, zijnen Broeder, het aanbod van het Rijk van *Sicilië* aangenomen. En nu kregen de *Romeinen* op eens in het hoofd, om eenen Vorst tot *Senator* te verkiezen, waar toe sommigen MANFRED, anderen den Prins PIETER van *Arragon*, anderen KAREL van *Anjou* bestemden. De Paus, wien deze geheele zaak mishaagde, maar wiens regering in zijne eigene hoofdstad zwak was, zoo dat hij zich buiten staat bevond, den wil der *Romeinen* te wederstaan, verklaarde zich voor KAREL, omdat hij van dien de meeste onderwerping verwachtte, doch fchreef hem de volgende voorwaarden voor, dat hij deze waardigheid na vijf jaren weder zou nederleggen, of eer, indien hij binnen dien tijd meester werd van *Sicilië*, of wanneer de Paus uitspraak zou doen, dat hij dezelve niet langer zonder nadeel der Kerk behouden kon, ook zou hij niets tegen de regten en het welzijn der Kerk ondernemen. KAREL, deze voorwaarden toegestemd en plegtig bezworen hebbende, zond eenen Stadhouder met een' hoop soldaten, om in zijnen naam bezit van zijne waardigheid als *Senator* te nemen.

Meer moeite vond de Paus, om dezen Vorst te doen bewilligen in de voorwaarden, op welke hij hem het Koningrijk *Sicilië* wilde laten bezitten, welke aan KAREL mishaagden, en waaromtrent de Paus genoodzaakt was, zich inschikkelyk te toonen uit vrees voor MANFRED, wiens soldaten *Ostia* bemagtigd hadden, en zelfs *Rome* dreigden; de Paus, het kruis tegen MANFRED hebbende laten prediken, behaalde vervolgens wel eenige voordeelen op het krijgsvolk van MANFRED, maar zelfs te *Orvieto*, waar hij zich onthield, werden de inwoners tegen hem oproerig, zoodat hij naar *Perugia* moest wijken, alwaar hij den 2den October 1264 overleed.

Van URBANUS IV meldt men nog deze bijzonderheid, dat hij de strengheid van het *Interdict* of verbod van Godsdienst, hetwelk zijne voorgangers en hij zelve zoo vaak gebruikt hadden, om Vorsten en Volken zich te doen onderwerpen, hebbe gematigd, zoodat het altijd geoorloofd bleef, in de Kerken met geslotene deuren den Godsdienst te vieren, alſchoon ook een land onder zulk een *Interdict* gebragt was.

Eerst op den 9den Februarij 1265 werd KLEMENS IV tot opvolger van URBANUS IV verkoren. Te voren heette hij GUIDO of GUY, en was geboren te *St. Gilles* in *Languedok*, hij had een' tijd lang als een voorname Raad en Regtsgeleerde aan het Hof van zynen Koning geleefd, en was getrouwd geweest, hebbende twee Dochters in dit huwelyk verwekt; vervolgens in den Geestelyken Staat getreden zijnde, was hij bevorderd tot Aartsbisſchop van *Narbonne*, bij zijne verkiezing was hij Kardinaal-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

URBANUS
IV wordt
opge-
volgd
door
KLEMENS
IV.

Bis-

V Bischof van *Sabina*. Als een geboren onderdaan van KAREL van *Anjou*, was hij bedacht, om het ontwerp ten uitvoer te brengen, om denzelven het Koninkrijk van *Sicilië* te bezorgen. Ook kwam KAREL in Mei 1265 te *Rome* aan, alwaar de voorwaarden werden vastgesteld, onder welken hij het Koninkrijk *Sicilië* bekomen zou, waar van de voornaamste waren, dat hij nooit Roomsche Koning of Keizer zou zijn, noch *Lombardyen* of *Toskanen* met zijn Rijk zou vereenigen; hij zou den leened aan den Paus en de Kerk afleggen, jaarlijks 8,000 oncen goud aan den Paus betalen, en om de drie jaren een fraai wit paard of *Telle* aan den Paus schenken, tot dankbaarheid voor het ontvangen Rijk. Bij gebrek van erfgenamen zou het Rijk weder aan de *Roomfche* Kerk vervallen enz.

KAREL
van Anjou
wordt
Koning
van Sici-
lië.

Ondertusfchen moest het Rijk met de wapenen veroverd worden, en het ontbrak KAREL zoo wel als den Paus aan geld. Evenwel drong KAREL in het Rijk, terwijl de Paus het kruis tegen MANFRED liet prediken. Ook werden eenige *Siciliaanfche* Grooten hunnen Koning ontrouw; die den 26ften Februarij 1266 eenen veldflag tegen KAREL en in denzelven het leven verloor. Dewijl hij in den ban gestorven was, werd zijn lijk in een kuil bij de brug van *Benevent* geworpen, welke stad door de *Franschen* deerlijk geplunderd werd. Dus werd KAREL meester van het geheele Rijk.

Ongeluk-
kige togt
van KON-
RADYN.

Hij bezat echter hetzelfde niet lang in rust. Dewijl hij zijne nieuwe onderdanen door zware belastingen drukte, en de *Franschen* in het gemeen alle

bui-

buitensporigheden pleegden, ontstonden overal opschuddingen, en de misnoegden verbonden zich met de *Gibellinen*, die in *Lombardyen* en *Toskanen* talrijk waren. Deze allen wierpen het oog op den eenigen overgeblevenen echten tak van het *Hohenstaufische* Huis, KONRADYN, Zoon van Keizer KOENRAAD IV, die toen slechts XV jaren oud was, maar wiens moed zijne jaren ver te boven ging. Deze, door zoo vele *Italiaansche* Vorsten en steden, en door de misnoegde *Sicilianen* uitgenoodigd, besloot tot eenen togt, ter herwinning van het Rijk zijner Voorvaderen, hetwelk hem door MANFRED en nu door KAREL onthouden was. In September 1267 kwam hij, met eene talrijke ruitery, in *Italië*, waar hij zoo veel ondersteuning kreeg, dat hij in het jaar 1268 tot *Rome* toe voort kon dringen.

KLEMENS IV, die zich te *Viterbo* onthield, beproefde alles, om des Prinzen voortgangen te stuiten, en sprak tegen hem een vonnis, en herhaalde keeren den ban uit, ook benoemde hij KAREL van *Anjou* tot *Vredehouder*, (*Paciarius seu Pacis conservator*,) van *Toskanen*, om de *Gibellinen* aldaar te beteugelen. Doch inmiddels verwekte een voor naam *Romein*, ANGELO CAPOCCIA, een oproer te *Rome*, alwaar HENDRIK, Broeder van den Koning van *Kastilië*, tot *Senator* verkoren werd, die volkomen de partij van KONRADYN omhelsde, welke Vorst, zijnen togt voortzettende, eindelijk in den zomer des jaars 1268 met eene soort van zegepraal zijne intrede in *Rome* deed. Hier werd zijn leger dermate versterkt, dat zijne magt die van KAREL

over-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V
BOER
IV
Hoofdst.
na C. G
Jaar 1073.
tot 1517.

---

overtrof, zoodat hij in deszelfs Rijk indrong. KAREL trok hem te gemoet, en de beide legers kwamen tot eenen beslissenden veldslag, in welken de soldaten van KONRADYN reeds de overwinning bevochten hadden, toen zij te voorbarig aan het plunderen gevallen, door eenen Bevelhebber van KAREL overrompeld, en in verwarring gebragt werden, in welke KONRADYN zelve gevangen werd genomen, en den 29sten October des jaars 1268 op KARELS bevel openlijk te *Napels* onthoofd werd.

Verscheidene Schrijvers hebben verhaald, dat KAREL over zijnen gevangenen den Paus hebbe geraadpleegd, die hier op deze woorden zou geantwoord hebben: *Vita Conradini, mors Caroli! mors Conradini, vita Caroli*, te kennen gevende, dat het leven of de dood van KAREL afhing van het leven of den dood van KONRADYN, waar van dan het ter dood brengen van den laatsten het gevolg geweest zou zijn. Dit is, in later tijden, tegengesproken, doch, hoe het zij, dit is zeker, dat de Pausen en ten laatsten KLEMENS IV, met eenen onverzoenlijken haat, den ondergang van het *Zwabisch-Keizerlijk Huis*, en gevolgelyk ook van KONRADYN, bevorderd hebben.

Dood van
KLEMENS
IV.

Minder gelukten dezen Paus zijne oogmerken in *Duitschland*; alwaar eene vreeselijke verwarring heerschte. De Keizer RICHARD was, in de burgeroorlogen van *Engeland*, in het jaar 1264 door de Baronnen gevangen genomen, die hem veertien maanden lang gevangen hielden, eer hij zijne vrijheid wederkreeg. ALFONSUS, zijn mededinger, bleef steeds

steeds in *Spanje*, hoewel hij bij den Paus bleef aanhouden, dat deze zijn regt erkennen zou. Toen RICHARD zijne vrijheid weder bekomen had, bepaalde de Paus tegen het begin des jaars 1266 eenen dag, dat de beide Vorsten voor hem verschijnen, en zijne uitspraak ontvangen zouden. De gevolmagtigden der beide Vorsten verschenen, maar dewijl de *Spaansche* geene bewijzen voor het regt zijns meesters aanvoerde, werd op nieuw een uitstel verleend tot den zomer des jaars 1268, wanneer de gevolmagtigden weder verschenen, doch wanneer de *Spaanschen* weder reden gaven, waarom zij niet gereed waren, om hunne zaak te bepleiten, werd een nieuwe dag bepaald op den 1sten Junij 1269, maar de Paus beleefde denzelven niet, alzoo hij den 29sten November des jaars 1268 overleed. Men roemt hem, als een voortreffelijk Prediker, ook wordt hij geprezen, omdat hij zijne bloedverwandten, zelfs zijne dochter, niet heeft willen verrijken of verheffen. Maar zeer was hij gezet op de uitbreiding van zijn Pausfelijk gezag en magt. Meer dan 700 van zijne Brieven zijn gedrukt geworden, van welken FABRICIUS (*) verslag doet.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Daar verlieden bijkans drie jaren, eer de Kardina-
len, die zich te *Viterbo* bevonden, het eens waren,
om hem eenen opvolger te verkiezen, zoodat zeker
Bischof al schertzende zeide: men moest het dak
van het Paleis afbreken, om den Heil. Geest eenen
rui-

GREGO-
RIUS X
wordt
Paus.

(*) *Biblioth. Med. et inf. Latin. Tom. I. v. Clem. IV. pag. 394.*

V
BOEK
IV
Hoofdst
na C. G.
Jaar 1073
tot 1517.

ruimere toegang te verschaffen, ten einde hij de Kardinalen tot eenparigheid mogt brengen. Eindelijk gaven zij aan zes uit hun midden volmagt, om eenen nieuwen Paus te benoemen, die den 1sten September 1271 hunne stemmen gaven aan THEALDO, (of THEOBALDO,) VISCONTI, uit *Piacenza*, Aartsdiaken te *Luik*, die zich thans, bij gelegenheid van eenen kruistogt, te *Ptolemais* bevond, en in het jaar 1272 in *Italië* kwam; en onder den naam van GREGORIUS X het Pauschap aanvaardde.

Keizer
RICHARD
sterft.

Om dezen tijd overleed Keizer RICHARD, waar op ALFONSUS, Koning van *Kastilië*, den Paus verzocht, hem nu als regtmatigen Keizer te erkennen, hetwelk de Paus weigerde, onder voorwendfel, van de regten der Rijksvorsten niet te willen benadeelen. Het misnoegen tusfchen ALFONSUS en den Paus vermeerderde nog, toen deze Koning krijgsvolk naar *Italië* overzond, om de *Gibellinen* bij te staan, en de Keizerlijke regten te handhaven, waar tegen de Paus zijnen Legaat in *Italië* beval, deze stoutheid door Kerkelijke straffen te beteugelen.

RUDOLF
van Habs-
burg tot
Keizer
verkoren.

Ondertusfchen fchreef hij, gelijk een en ander oude Schrijver verhaalt, aan de Geestelijke Keurvorsten, op straffe van afzetting, en aan de We-reldlijke op straffe van den ban, dat zij aan de Kerk eenen befchermer, (*advocatus*,) zouden bezorgen, door de verkiezing van een' nieuwen Keizer, of dat hij met zijne Kardinalen zelve daar voor zorgen zou. Hoe het zij, de Vorsten verkoren den 30sten October 1273 RUDOLF van *Habsburg* tot hunnen Koning, waar op de Paus door verscheidene aanbiedin-

dingen ALFONSUS van *Kastilien* zocht te bewegen, om van zijne aanspraken op het Keizerrijk afstand te doen, die echter niet dan na verloop van tijd zich door bedreiging van den ban liet bewegen, om van den titel en het wapen van Keizer af te staan (*). Integendeel werden RUDOLFS Gezanten te vriendelijker van den Paus in het jaar 1274 ontvangen, dewijl zij in naam van hunnen meester alles inwilligden, wat de Paus verlangde. OTTOKAR, Koning van *Bohemen*, een der magtigste Vorsten van *Duitschland*, had bij den Paus ook aangehouden, om hem het Keizerrijk te bezorgen, maar zijne voorstellen vonden geen' ingang. Alhoewel het nog eenige maanden duurde, eer de Paus zijne goedkeuring op de verkiezing van RUDOLF gaf, waarschijnlijk, ten einde dezen te doen gevoelen, dat hij aan hem zijne Keizerlijke waardigheid verschuldigd was, beloofde hij hem echter zijnen bijstand tegen OTTOKAR, waar over deze zoo vertoornd was, dat hij van zijne Bisshoppen en Geestelijken eischte, dat zij geen bevelen van den Paus, die tegen hem gericht waren, erkennen zouden, en de genen, die dit weigerden, in hunne personen en goederen met hardheid vervolgde.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Eene der hoofdwerkzaamheden van GREGORIUS X, was de Kerkvergadering te *Lions* in 1274, die voor de *tweede algemeene Kerkvergadering* aldaar, of als de *XIVde algemeene Kerkvergadering*, door de *Roomfche Kerk* erkend wordt, alhoewel niets zeker-

Kerkver-
gadering
van Lions

ker-

(*) MARIANA *de Reb. Hisp. L. XIII. C. 22.*

VI kerder is, dan dat, ten dezen tijde, zoodanige
 BOEK Kerkvergaderingen geheel van den wil en invloed
 IV van den *Roomfchen* Paus afhankelijk waren. Op
 Hoofdst. na C. G. deze vergadering verfchenen, behalve de *Latijnsche*
 Jaar 1073 Patriarchen van *Konftantinopolen* en *Antiochië*, 500
 tot 1517. Bifchoppen, 70 Abten, en omtrent 1,000 mindere
 Opzienders van Kerken en Kloosters; de Koningen
 van *Duitschland*, *Frankryk* en *Sicilië* hadden hun-
 ne Gezanten op dezelve. JAKOB, Koning van *Ar-*
ragon, was in perfoon tegenwoordig, maar begaf
 zich na de tweede zitting weder op reis, dewijl
 de Paus hem niet wilde kronen, voor dat hij be-
 loofd zou hebben, aan hem de fchatting te betalen,
 waar toe zijn Vader zich in het jaar 1204 aan IN-
 NOCENTIUS III verbonden had.

De voorname werkzaamheden dezer vergadering
 bepaalden zich tot het beramen van eenen kruistogt
 naar het Heilige Land, waar op deze Paus zeer ge-
 zet was; vervolgens op eene vereeniging met de
Griekfche Kerk, dewijl het Latijnsche Keizerrijk te
Konftantinopolen weder te niet was gegaan; het in-
 voeren van eene verbetering der zeden onder de
 Christenen, bijzonder onder de Geestelijkheid; eene
 onderhandeling met de Gezanten van den Keizer der
Mogollen; van al hetwelk wij op zijne plaats ge-
 fproken hebben, of verder fpreken zullen; allerbij-
 zonderst was de Paus bedacht, om door deze ver-
 gadering eene fchikking te doen vaststellen om-
 trent de wijze der verkiezing van eenen Paus voor
 het toekomstige, opdat die geene vertraging zou
 kunnen ontmoeten, waar toe de inrigting van
 het

het *Conclave* ontworpen en vastgesteld werd. —

Op zijne terugreize naar *Italië* had de Paus een mondgefprek in het jaar 1275 te *Lausanne* met den Keizer RUDOLF, die nu bij eede alles zelve bevestigde, wat zijne Gezanten te voren den Paus hadden ingewilligd. Een gelijktijdig Schrijver verhaalt wel, dat de Keizer vervolgens door den Paus in den ban zij gedaan, omdat hij zich, gelijk afgesproken was, niet te *Milaan* op den bepaalden tijd had laten vinden, om van den Paus de Keizerlijke kroon te ontvangen, maar in de voorgaande eeuw is in een opzettelijk geschrift bewezen, dat dit verhaal geen grond van geloofwaardigheid bezit.

Met andere Vorsten gebruikte GREGORIUS X meer strengheid. Den Koning van *Portugal*, SANTIUS of SANCHEZ, noodzaakte hij, onder eede te beloven, dat hij de vrijheden der Kerk niet zou te na komen. Koning JAKOB van *Arragon*, gebod hij, zijne bijzit binnen acht dagen van zijn Hof te verwijderen, op straffe van den ban en een *Interdict*. *Milanen* en *Florence* bragt hij dadelijk onder zoodanig *Interdict*, hetwelk hij in het jaar 1276 in de laatste stad alleen voor eene poos ophief, toen hij door dezelve reisde. Doch weinige dagen daarna stierf hij te *Arezzo*, den 12den Januarij 1276. De inwoners en Geestelijken dezer stad, waar hij ook begraven werd, wisten veel te vertellen van de wonderwerken, die bij zijn graf zouden gebeurd zijn. Ook hebben zij van tijd tot tijd aangedrongen, dat de Pausen hem voor eenen *Heiligen* zouden verklaren, doch het niet verder kunnen bren-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Dood van
GREGO-
RIUS X.

V gen, dan dat de Auditeuren der *Rota* te *Rome* in de XVIIde eeuw eindelijk verklaard hebben, dat GREGORIUS X de *Canonisatie* waardig was.

BOEK IV
Hoofdst. na C. G. Jaar 1073 tot 1517.
INNOCENTIUS V.

Elf dagen na zijn overlijden werd door de Kardinalen, die in het *Conclave* te *Arezzo* opgesloten werden, volgens het voorschrift van GREGORIUS, tot deszelfs opvolger verkoren PETRUS van *Tarantaise*, een *Savoijaard*, die zich INNOCENTIUS V noemde. Doch deze overleed reeds den 22sten Junij 1276. Aanmerkelijk is het, dat 'er honderd stellingen in zijne schriften tegenspraak ondergaan hebben (*).

ADRIAAN V.

In zijn plaats werd OTTOBONI van *Fiesko*, een *Genoes*, op den Pauselijken troon verheven, onder den naam van ADRIAAN V, een oud en ziekelijk man, die reeds, eer hij gekroond en ingewijd was, den 18den Augustus van datzelfde jaar 1276 overleed. Hij had echter terstond na zijne verkiezing het voorschrift van GREGORIUS X omtrent de Pauselijke verkiezing, hetwelk aan de Kardinalen geweldig mishaaide, afgeschafft. De Kardinalen lieten dit door den Aartsbischop van *Corinthe* te *Viterbo* bekend maken; maar het volk, hier aan geloof weigerende, mishandelde den Aartsbischop, en sloot de Kardinalen nog naauwer op, dan te voren.

JOANNES XXI.

Dus kreeg de *Roomfche* Kerk nog in datzelfde jaar 1276 eenen vierden Paus JOANNES XXI, hetwelk eigenlijk de XXste moest zijn, waaromtrent men verscheidene gisfingen te berde gebragt heeft. Deze is onder den naam van PETRUS HISPANUS beroem-

(*) TRITHEM. *de SS. Eccles. C.* 472.

roemder als Geleerde en Schrijver, dan als Paus onder den naam van JOANNES XXI. Hij was eigenlijk in 1226 te *Lisfabon* geboren, en heette naar zijnen Vader, die een Geneesheer was, PETRUS JULIANI. Hij had zich met zoo veel lof op de wetenschappen toegelegd, dat hij den eernaam van *Magister* ontvangen had. Hij had kennis in de *Griekfche* en *Arabifche* talen; en was geoefend in de Wijsbegeerte, Geneeskunde, en ook in de Starrenwighelarij. Zijne *Summæ Logicales*, waar naar hij *Summulator* heette, bleven langen tijd het Handboek bij het onderwijzen der *Logica*, zoo als zijn *Thefaurus Pauperum*, of *Summa Experimentorum* een hoofdboek in een ander vak is. Men verkoos hem inzonderheid, omdat men van hem, als een Geneesheer, een langer leven hoopte, daar reeds drie Pausen binnen zes maanden tijds overleden waren. Hij was geen vriend der Monniken, waarom ook deze zijn karakter met zwarte kleuren geteekend hebben. *Hij hield niet van de Monniken*, zegt een gelijktijdig Schrijver, die zelve een Monnik was, *en dit strekte, gelijk men geloofde, tot zijn ongeluk, terwijl hij juist tegen hen zou losgedonderd hebben, toen hij het leven verloor.* Terftond na het aanvaarden zijner regering bevestigde hij de affchaffing van het voorfchrift van GREGORIUS X omtrent de Pausfelijke verkiezing, welke zijn voorzaat befloten had. Ook ontving hij van KAREL den leeneed voor het Koningrijk *Sicilië*, maar werd door den dood verhinderd, meer te ondernemen. In Mei des jaars 1277 werd hij door het inftorten van de zoldering

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
jaar 1073.
tot 1517.

V van zijn vertrek te *Viterbo* zoo kwalijk toegesfeld; dat hij zes dagen daar na den geest gaf; alhoewel hij zich, gelijk men verhaalt, volgens zijne Starrenkunde, een lang leven beloofd had.

BOEK IV
Hoofdst. na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Thans ondervond men weder de noodzakelijkheid van eene wet, zoo als GREGORIUS X gegeven had. Er waren toen maar acht Kardinalen, maar die zoo weinig overeenkwamen, dat de inwoners van *Viterbo* hen eindelijk in het Raadhuis moesten opsluiten; waar door zij gedwongen den 25sten November 1277 den Kardinaal-Diaken JOANNES CAJETANUS tot Paus verkoren, die den naam van NICOLAUS III aannam. Hij was uit het vermaarde Huis *Corsini* te Rome oorspronkelijk; zijn Vader, die tot de derde Orde van den Heiligen FRANCISCUS behoorde, had hem als een kind reeds aan dezen Heiligen overgegeven, en hij was steeds een ijverig beschermmer der Bedelmonniken, voornamelijk der *Franciskanen*, waarom ook de Monniken hem hoogelijk geprezen hebben. Inzonderheid verheffen zij zijne wellevendheid en beschaafde levenswijze, waarom men hem den *wellevenden*, (*el Composto*,) noemde.

RUDOLF van Habsburg staat veel aan den Paus af.

Terwijl de Pauselijke Stoel nog ledig stond, scheen het, dat RUDOLF van *Habsburg* met een leger naar *Italië* zou komen, om de Keizerlijke kroon te ontvangen. Doch, men mag twijfelen, of het den Keizer ernst geweest zij, die gewoon was, aangaande zoodanigen togt naar *Italië*, de woorden van den Vos in de Fabel te gebruiken, dat de voetstapen zijner voorzaten hem afschrikten, die wel gelukkig derwaarts gereisd, maar zeer ongesteld terug

gekeerd waren; zelfs vervulde hij liever in het jaar 1278 al de wenschen van den Paus, door van de steden en landen afstand te doen, op welke deze in Italië aanspraak maakte, waar tegen deze den Koning van Sicilië noodzaakte, om de waardigheid van Rijkszaakwaarnemer in *Toskanen* neder te leggen; evenwel, gelijk sommigen willen, niet zoo zeer uit genegenheid voor den Keizer, als wel, omdat KAREL gespot had met eenen voorslag, om zijne Nicht aan eenen Neef van den Paus uit te huwelijken. Ook moest KAREL zich ontslaan van de waardigheid van *Senator te Rome*, omdat de tien jaren verlopen waren, welke KLEMENS IV bepaald had.

Voorts hielp de Paus in het jaar 1280 eenen ouden twist ten einde te brengen tusschen RUDOLF en KAREL, over de Graaffchappen *Provence* en *Forcalquier*. Aan den Keizer zelven deed hij nog een zonderling voorstel. Deszelfs geheele gebied zou in vier deelen gedeeld worden; van deze deelen zou *Duitschland* erfelijk blijven aan 's Keizers nakomelingen; het Koningrijk *Vienne* of het *Burgondische* Rijk zou tot een huwelijksgoed strekken voor 's Keizers dochter, die met den Zoon van KAREL getrouwd was; en in *Italië* zouden *Lombardyë* en *Toskanen* twee nieuwe Koningrijken uitmaken, welke de Paus, zoo als men geloofde, voor zijn' Neef bestemd had.

NICOLAUS III wist zich dus een magtig aanzien te bezorgen. Zijn tijdgenoot NANGIS (*) verhaalt, dat

(*) *Gest. Philipp. III. Francor. reg. ap. DUCHESN. T. V. p 536.*

V dat hij aan KAREL de waardigheid van *Senator* te
 BOEK Rome ontnomen had, om die voor zich, zijn leven
 IV lang, te behouden. Als hij, zegt deze Monnik,
 Hoofdst. dien Koning in alles zoo geduldig en onderworpen
 na C. G. vond, zou hij gezegd hebben: Anderen kunnen wij
 Jaar 1073. tot 1517. wel overwinnen, maar dezen niet. Van de beschul-
 diging, dat hij steeds werkzaam was, om zijne na-
 bestaanden te verrijken, heeft men hem niet kunnen
 vrijspreken.

MARTYN
 IV.

Na de dood van dezen Paus in Augustus 1280, ontstonden 'er te *Rome* en te *Viterbo*, waar thans het Pausfelijke Hof was, groote onlusten tusfchen de familie der *Annibaldini*, wier opperhoofd RICHARD den Koning van *Sicilië* was toegedaan, en der *Orfini*, bloedverwanten van den overledenen Paus. Twee Kardinalen van de eerstgemelde familie werden te *Viterbo* door de inwoners gevangen genomen, terwijl de *Orfini* uit *Rome* verdreven werden. Eindelijk verkoren de overige Kardinalen den 22sten Februarij 1281 den Kardinaal-Priester der H. CÆCILIA, SIMON VAN BRIE, een' Franschman, tot Paus, die den naam van MARTINUS IV aannam, hoewel 'er slechts ééne MARTIN onder de Pausen, doch twee MARINUSSEN geweest waren, welken naam men met dien van MARTINUS verwisfelde. Dewijl *Viterbo* onder *Interdict* lag, en te *Rome* niets dan verwarring heerschte, liet MARTINUS IV zich te *Orvieto* kronen.

Dewijl MARTYN door de partij van KAREL op den Pausfelijken Stoel verheven was, begunstigde hij de belangen van dezen Vorst ten sterksten. Van de

Ro-

Romeinen verkregen hebbende, dat zij hem de waardigheid van *Senator* opdroegen, benoemde hij in het jaar 1281 KAREL in zijne plaats, en op deszelfs aansporen deed hij den *Griekſchen* Keizer MICHAEL, met wien KAREL in oorlog was, in den ban, omdat hij zijne belofte van vereeniging met de *Roomſche* Kerk niet vervuld had, welke vereeniging, ſchoon vastgeſteld op de vergadering te *Lions*, geheel te niet liep. Evenwel zond de Keizer nog Gezanten aan den Paus, doch die koel ontvingen, met de tijding van den Pausfelijken ban terugkerden, waar op MICHAEL 'sPauſen naam uit het openbaar gebed liet wegdoen.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

'sPauſen partijdigheid voor den Koning van *Sicilië* kwam denzelven echter weinig te ſtade. De Bevelhebbers van KAREL en de *Franſchen* over het algemeen gedroegen zich zoo baldadig en buitensporig in *Sicilië*, dat 'er op dit Eiland eene algemeene verbittering tegen de regering ontſtond. JOAN VAN PROCIDA, een *Siciliaanſch* Edelman, gaf zich inzonderheid veel moeite, om eene zamenzweering tegen KAREL te berokkenen; hij haalde niet alleen Koning PETRUS van *Arragon*, die door zijn huwelijk met KONSTANTIA, Dochter van MANFRED, recht op *Sicilië* had, over, om deze zamenzweering te ondersteunen, maar ook den *Griekſchen* Keizer MICHAEL, en, wat nog meer is, de Paus NICOLAUS IV nam aan dezelve deel; zelfs zeggen ſommige Schrijvers, dat deze Paus PETRUS van *Arragon* met *Sicilië* beleend hebbe. Alſchoon nu Paus MARTIN IV een ander ſtelfel volgde, dan zijn voor-

Siciliaanſche Vesper.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

zaat, en Koning KAREL genegen was, had echter de zamenzweering voortgang, en berstte met het Paaschfeest 1282 uit, wanneer op het luiden van de klok tot de *Vesper* een algemeene moord der *Franschen* in *Sicilië* een begin nam, die verscheidene weken aanhield, en waar door vele duizenden *Franschen* omkwamen.

In het eerst scheen deze omwenteling, welke met den naam van de *Siciliaansche Vesper* bekend is, niet ten nadeele van den Paus te strekken, alzoo de ingezetenen van *Palermo*, waar dezelve eenen aanvang genomen had, verklaarden, zich aan de Roomsche Kerk te onderwerpen, en den Paus voor hun Opperhoofd te willen aannemen. Maar de Paus, die waarschijnlijk deze gebeurtenis als eene voorbijgaande woede aanzag, en zich niet kon verbeelden, dat eenig Vorst stout genoeg zou zijn, om een Rijk aan te tasten, hetwelk van den Paus leenroerig was, deed die van *Palermo* in den ban, en beval hun, zich terstond weder aan hunnen Koning te onderwerpen. Die van *Palermo* gaven hier op tot bescheid: dat zij de dienaren der ondeugd volgens den wil des Hemels gestraft hebbende, de bannier van den Heiligen PETRUS hadden opgericht; maar dewijl de Paus hen zijner en des Apostels genade onwaardig had verklaard, had God, in plaats van dezen hun eenen anderen PETRUS te hulp gezonden; en werkelijk landde PETRUS van *Arragon* in Augustus 1282 in *Sicilië* aan, welk Eiland hij weldra geheel bemagtigde. Vergeefs zond de Paus eenen Legaat derwaarts, die den Koning en de *Sicilianen* in den ban

ban deed, en het Eiland onder een *Interdict* leide, ook dreigde hij PETRUS van zijne Erfkoningrijken te zullen ontzetten, en liet in 1283 bekend maken, dat allen, die onder de vaandelen van KAREL zouden sneuvelen, zoo volkomen aflagt zouden genieten, als zulken, die hun leven ter verdediging van het Land van Belofte hadden opgeofferd. De beide Koningen spraken intusschen af, hun verschil door een tweegevecht in het Engelsch gebied nabij *Bordeaux* te zullen beslissen, waar tegen de Paus KAREL waarschuwde, dat de Koning van *Arragon* daar mede alleen ten oogmerk had, KAREL uit *Italië* te lokken. Ook kwam 'er niets van dit tweegevecht. In het jaar 1283 schonk de Paus het Koninkrijk *Arragon* en het Vorstendom *Katalonië* aan KAREL van *Valois*, tweeden Zoon van den Koning van *Frankryk*, en het Koninkrijk *Valentia* aan eenen anderen Zoon van dien Vorst. Maar de uitkomst beantwoordde niet aan zijne oogmerken. PETRUS bleef overwinnaar, dewijl zijne *Spaansche* onderdanen hem getrouw bleven, en de Kerkelijke straffen waren zonder uitwerking.

Ook deze Paus was, terwijl hij, gelijk zijne voorgangers, Rijken uitdeelde en Vorsten afzette, in zijn eigen gebied niet veilig tegen oproeren; in het jaar 1284 was hij genoodzaakt *Orvieto* te verlaten, en naar *Perugia* te vlugten, alwaar hij den 29sten Maart 1285 overleed, en evenwel zouden 'er na zijn dood bij zijn graf wonderen gebeurd zijn. Men heeft dezen Paus ten laste gelegd, dat hij de *Duitschers* meer dan enig volk haatte, en meermalen ge-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Dood van
MARTI-
NUS IV.

wenscht

V wenscht zou hebben, dat geheel *Duitschland* een
 BOEK vijver, de *Duitschers* kikkvorschen, en hij zelve een
 IV snoek ware, om hen allen op te slokken: of dat zij
 Hoofdst. kikkvorschen en hij een ooijevaar zijn mogt, om hen
 na C. G. te verflinden.
 Jaar 1073.
 tot 1517.

HONORIUS IV, die den 2den April 1285 verkoren
 werd, stamde af uit het aanzienlijk Romeensch ge-
 slacht *Savelli*, maar was van de jicht zoo mishan-
 deld, dat hij gaan noch staan, noch de handen be-
 wegen kon, zoo dat hij de Mis niet anders, dan
 met zekere werktuigen zittende bedienen kon. Maar
 des te vlugger was zijn geest. Reeds in Januarij
 1285 was KAREL, Koning van *Sicilië*, overleden,
 en had het overschot van zijn gebied in te grooter
 verwarring nagelaten, dewijl zijn oudste Zoon en
 opvolger, Prins KAREL van *Salerno*, bij den Ko-
 ning van *Arragon* gevangen was. Paus MARTINUS
 IV had terstond zijnen *Legaat*, den Kardinaal-Bis-
 schop van *Sabina*, en den Graaf ROBERT van *Ar-
 tois*, Zoon van den Koning van *Frankryk*, tot
 Rijksbestuurders aangesteld, gedurende de minderja-
 righeid van KAREL MARTEL, oudsten Zoon van den
 tegenwoordigen gevangenen Koning; ook had hij
 den Keizer RUDOLF aangezocht, om bijstand tegen
 den Koning van *Arragon*, doch alles te vergeefs,
 dewijl deze zich dapper en gelukkig tegen de *Fran-
 schen* bleef verweeren.

HONORIUS IV poogde zich, op eene andere wij-
 ze, bij het *Napelsche* gedeelte van het Rijk van
Sicilië verdientelijk te maken, door de wetten,
 welke hij in het jaar 1285 aan hetzelfde gaf, die
 zeer

zeer ten voordeele der Pausen waren, en de magt der Koningen beperkten, doch alle kracht verloren, zoo dra Prins KAREL uit zijne gevangenis ontslagen en terug gekeerd was. Dit ontslag had HONORIUS op allerlei wijze pogen te bevorderen, door reeds in 1286 JAKOB, jongsten Zoon van Koning PETRUS van *Arragon*, die zich tot Koning van *Sicilië* had laten kronen, met deszelfs Moeder KONSTANTIA, en de Bisfchoppen, die hem tot Koning gezalfd hadden, in den ban te doen, en het Eiland onder een *Interdict* te brengen; de oudste Broeder, ALFONSUS, die over *Arragon* regeerde, wist den ban te ontgaan, door van tijd tot tijd te beloven, dat hij Gezanten aan den Paus zou zenden. Eindelijk kwam het in het jaar 1287 zoo ver, door bemiddeling van den Koning van *Engeland*, dat 'er een vergelijk getroffen werd, volgens hetwelk JAKOB, met goedkeuring van den Paus, *Sicilië* behouden, en ALFONSUS in zijn regt op *Arragon* hersteld, en vervolgens KAREL in vrijheid zou ontslagen worden. De Paus weigerde echter dit verdrag te bekrachtigen, maar eischte, dat de beide Koninklijke Broeders zich met hunne Moeder aan hem onderwerpen en nederig om genade zouden aanhouden, doch de dood nam hem den 3den April 1287 weg, zonder dat de *Arragonfche* Vorsten hem te wille waren.

De volgende Paus NICOLAUS IV, die eerst den 22sten Februarij 1288 op den Stoel geplaatst werd, was even min in staat, om *Sicilië* weder aan het Huis van *Anjou* te brengen. Zonder zijn voorweten werd 'er een verdrag getroffen, weder onder

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073
tot 1517.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

---

bemiddeling van den Koning van *Engeland*, tus-
schen ALFONSUS en KAREL, volgens hetwelk de
laatste, onder vrij harde voorwaarden, zijne vrijheid
wederkreeg. Het eenige, waar in men bij dit ver-
drag den Paus verschoonde, was, dat ALFONSUS
op zich nam, zijnen Broeder in *Sicilië* niet te zul-
len bijstaan. De Paus echter wilde van dit verdrag
niet weten, maar kroonde in 1289 den ontslagenen
KAREL II als Koning van *Sicilië*, ontving van hem
den leen-eed, en ontsloeg hem, als ook den Ko-
ning van *Engeland*, van den eed, aan ALFONSUS
ter bevestiging van het verdrag gedaan. Doch al-
zoo KAREL dit laatste weigerde aan te nemen, maar
zich vrijwillig weder als gevangene aan den Koning
van *Arragon* aanbod, en de beide Broeders AL-
FONSUS en JAKOB Gezanten aan den Paus zon-
den, liet hij eindelijk in het jaar 1291 door zijnen
Legaat den vrede met ALFONSUS sluiten, op voor-
waarde, dat deze vergeving bij den Paus zou vra-
gen, en zweeren, der Kerke gehoorzaam te zullen
zijn, ook moest hij de gelofte van een' kruistogt
afleggen, en zijnen Broeder JAKOB of den *Sicilianen*
geenen bijstand bieden. Maar reeds in den zomer
van dat jaar 1291 overleed ALFONSUS, en JAKOB
nam terstond bezit van zijn Broeders Rijk, zonder
zich aan den Paus te stooren; hij werd daarom op
nieuw van den Paus in den ban gedaan, maar bleef
met dit alles Koning van *Arragon*.

Dood van
NICOLAUS
IV.

Met meer geluk noodzaakte hij den Koning van
Portugal, DIONYSIUS, over wien zich de Geeste-
lijkheid van zijn Rijk beklaagd had, in het jaar 1289

met

met dezelve zich tot haar voordeel te verzoenen. In zijn' tijd verloren de Christenen hunne laatste bezittingen in het Heilige Land. Kort daar na overleed deze Paus in April 1292. Zijne Commentarïen over den Bijbel en over LOMBARDUS, als ook zijne Predikatiën, kent men alleen in den naam.

Hij zal het voorschrift van GREGORIUS X omtrent de verkiezing der Pausen herroepen hebben, hoewel anderen dit ontkennen. Zoo veel is zeker, dat men thans weder ondervond, dat hetzelfde niet werd waargenomen, alzoo het twee jaren en drie maanden duurde, eer men hem eenen opvolger gegeven had, door de verdeeldheid der Kardinalen. Eindelijk prees hun de Kardinaal-Bischoep van *Ostia*, LATINUS, eenen Kluizenaar aan, PETRUS van *Murrone*, dus naar den berg genoemd, op welchen hij in het *Napelsche* niet verre van *Pulmone* leefde, wien zij ook den 5den Julij 1294 tot Paus verkooren. Hunne Afgevaardigden aan hem vonden een' haveloos en uitgemergeld oud man in hem, die hun te voet viel, zoo als zij zich voor hem nederwierpen, en die zijne verkiezing niet zou aangenomen hebben, zoo Koning KAREL van *Sicilië* en de Koning van *Hongaryë* hem niet door hun bidden en verzoeken daar toe hadden overgehaald en bewogen. De Kardinalen hadden hem naar *Perugia* genoodigd, maar op verzoek van KAREL, die hem gaarn in zijn Rijk in het *Napelsche* wilde houden, begeerde hij, dat zij bij hem te *Aquila* zouden komen. Hier deed hij zijne intrede, met alle blijken van nederigheid, zittende op een ezel, welks toom door de

bei-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

COELESTI-
NUS IV.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

beide bovengemelde Koningen gehouden werd. Spoedig vertelde men ook wonderen, die bij deze gelegenheid zouden gebeurd zijn, onder anderen bragt zeker man zijnen lammen jongen, dien hij, toen de Paus van zijnen ezel afgestegen was, op dien ezel zette, en die ook op staande voet genezen was. Deze Paus nam den naam aan van COELESTINUS V.

Spoedig mishaaide deze Paus aan de Kardinalen. Zonder hunne voorkennis vermeerderde hij hun gezelschap op raad van Koning KAREL met twaalf nieuwe leden; ook vernieuwde hij de wet van GREGORIUS X, omtrent het opsluiten der Kardinalen, tot de verkiezing van eenen Paus. Hier kwam bij, dat hij zich niet naar *Rome* begaf, maar te *Napels* bleef.

Ten aanzien van de zaken van *Sicilië* eischte hij vergeefs van Koning JAKOB van *Arragon*, dat hij de *Sicilianen*, over welke zijn Broeder FREDERIK de regering aanvaard had, ten behoeve van Koning KAREL zou beoorlogen; terwijl hij aan den laatstgemelden de Geestelijke Tienden van *Frankryk* voor vier jaren en de Tienden van *Engeland* voor één jaar schonk. Ook bevestigde hij de door hem gestichte en naar hem genoemde *Coelestiner-Orde*, hetwelk Paus GREGORIUS X reeds te voren op zijn verzoek gedaan had.

COELESTINUS legt zijne waardigheid neder.

Inmiddels nam het misnoegen der Kardinalen hand over hand toe. COELESTINUS, die in de wereld vreemd was, was in der daad onbekwaam om te regeren, en moest in alles den raad van anderen volgen; terwijl zijne Hovelingen hem bedrogen, zoo

dat

dat hij meermalen één en hetzelfde ambt aan verscheidene personen begaf. Zelve ging hij voort als een Kluizenaar te leven, maar hij wilde ook de weelde der Kardinalen beteugelen. De slimste en der dezen, de Kardinaal BENEDICTUS CAJETANUS, was daarom, met eenige anderen, 'er op bedacht, om hem tot het nederleggen van zijne waardigheid te bewegen, naar welke hij zelve stond. Maar daar tegen zocht Koning KAREL de uitvoering daar van op allerlei wijze te verhinderen. Te *Napels* begaven zich eene menigte Bischoppen, Monniken, en de geheele Geestelijkheid in eene statelijke Procesfie naar het Slot, hetwelk de Paus bewoonde, en één der Bischoppen verzocht den Paus, toen hij zich aan het venster vertoonde, in naam des Konings, der Geestelijkheid, en der Natie, dat hij, die de eer van het Rijk was, zich toch niet mogt laten verleiden, om zijne waardigheid neder te leggen. De goedhartige Paus bewilligde in dit verzoek; maar werd kort daar na van de Kardinalen weder omgezet. Hier verhalen eenige latere Schrijvers, en ook PLATINA (*), dat de Kardinaal CAJETANUS, om den Paus volkomen over te halen, denzelven in zijt slaapvertrek eene stem, welke deze voor eene hemelsche stem hield, deed hooren, welke hem aankondigde, dat hij het Pauschap moest nederleggen, indien hij wilde zalig worden. Men heeft tegen dit verhaal wel eene en andere bedenking gemaakt, maar welke niet genoegzaam schijnen, om het ge-

V
BOEK
IV
Hoofdt.
na C. G.
Jaar 1073
tot 1517

heel

(*) *De Vitt. Pontif. in Bonifac. VIII. p. 188.*

V heel te verwerpen, vooral wanneer men het karakter van CAJETANUS in aanmerking neemt, hetwelk ons vervolgens nader kenbaar zal worden.

BOEK IV
Hoofdst. na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Op raad der Kardinalen stelde dan COELESTINUS bij een *decreet* vast, dat een Paus, als hij wilde, allezins zijne waardigheid kon nederleggen, en den volgenden dag, kort voor Kersmis des jaars 1294, las hij in eene vergadering der Kardinalen de redenen voor, waarom hij het Pauschap vrijwillig nederleide, en hun veroorloofde, eenen anderen Paus te kiezen. Na het voorlezen van dit geschrift, ontdeed COELESTINUS zich van de Pauselijke kleeding en ging aan de voeten der Kardinalen zitten.

BONIFACIUS VIII.

In het *Conclave*, hetwelk thans weder hersteld was, verkozen toen de Kardinalen den 24sten December des jaars 1294 denzelfden Kardinaal CAJETANUS tot Paus, die zich den weg tot den Pauselijken troon reeds zoo ver gebaad had. Hij was uit de stad *Anagni* oorspronkelijk, uit het aanzienlijk geslacht *Gaëtani*, en nam den naam BONIFACIUS VIII aan, hoewel BONIFACIUS VII eigenlijk een Tegenpaus geweest was. Hij was bekend als een zeer ervaren man; de geoefendste in openbare zaken aan het Pauselijke Hof, en een ijverig verdediger der Kerkelijke Regten; maar tevens komen de aanzienlijkste Geschiedschrijvers van deze en de naastvolgende tijden daar in overeen, dat hij in gelijke mate trotsch en listig geweest is. Dewijl hij van de partij van Koning KAREL onder de Kardinalen tegenstand vreesde tegen zijne verkiezing, vervoegde hij zich heimelijk 'snachts bij denzelven, en bood

bood hem den geheelen bijstand der Kerk tot verovering van *Sicilië* aan, indien hij hem, door zijne vrienden onder de Kardinalen, de Pausfelijke waardigheid wilde bezorgen. De Koning bewilligde in zijn voorstel, en nu ontmoette zijne verkiezing geene zwarigheid meer.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
jaar 1073.
tot 1517.

De goede COELESTINUS V, of nu weder PIETER VAN MURRONE, had bij zijnen afstand gehoopt, tot zijne Kluizenaarscel te zullen keeren, maar als hij daar toe den nieuwen Paus om verlof verzocht, werd hij van denzelven met strenge woorden afgewezen, dewijl deze vreesde, dat deze bij het volk als een Heilige erkende man eens weder als Paus mogt aangenomen worden. PIETER ontvlugtte daar op in het begin des jaars 1295 van *Napels*, maar werd achterhaald, en op het Slot *Fumone*, niet ver van *Anagni*, in eene enge kamer opgesloten, en scherp bewaakt, tot hij in het jaar 1296 aldaar overleed. Dit verhaalt zijn Levensbeschrijver PETRUS DE ALLIACO, of PIETER D'AILLY, waar tegen wel de Kardinaal JAKOB breed opgeeft van de zachte behandeling hem door BONIFACIUS aangedaan, maar deze Kardinaal is bekend als een Lofredenaar van BONIFACIUS; hier in echter stemmen deze Schrijvers overeen, dat PIETER na zijn ontslag van het Pauschap nog meer wonderen verrigt heeft, gelijk hij dan ook in het jaar 1313 door Paus KLEMENS V onder de Heiligen geplaatst is; zijne schriften van Zedelijken, Godsdienstigen en Liturgischen inhoud, met eenige Predikationen en Brieven, alles zoo als men van zulken Kluizenaar mag verwachten, zijn

COELES-
TINUS V
opgeslo-
ten tot
aan zijn
dood.

V met zijne eigene Levensbeschrijving in het jaar 1640
BOEK te *Napels* in *folio* uitgegeven.

IV

Hoofdst. De eerste onderneming van BONIFACIUS VIII, om
na C. G. *Sicilië* tot onderwerping te brengen, mislukte hem.
Jaar 1073. De Gezanten van KAREL II, Koning van *Sicilië*,
tot 1517. (of eigenlijk slechts van *Napels*,) en der Koningen
FREDERIK van *Frankryk* en *Arragon*, sloten wel in het jaar
handhaaft zich in 1295 aan het Hof van den Paus te *Anagni* eenen
het Rijk van *Sicilië* vrede, onder voorwaarde, dat *Sicilië* onder de magt
der *Roofsche* Kerk terug zou keeren, of dat anders
de Koning van *Arragon* krachtdadig daar toe zou
medewerken, maar de *Sicilianen*, die liever alles
wilden wagen, dan weder onder de heerschappij der
Franschen te komen, riepen PIUS FREDERIK, Broe-
der van JAKOB, Koning van *Arragon*, nog in dat-
zelfde jaar tot hunnen Koning uit.

BONIFACIUS zocht wel in het jaar 1296 door vlei-
jende Brieven FREDERIK en de *Sicilianen* tot andere
gedachten te brengen, waar toe hij ook Legaten
naar *Sicilië* zond, maar als men éénen derzelve te
Mesfina den dood dreigde, zoo hij zich niet ter-
stond wegbegaf, liep dit vruchteloos af. Even min
bekreunde men het zich, toen hij FREDERIK indaag-
de, om zich te onderwerpen. Hij ontbood hier op
Koning JAKOB te *Rome*, wien hij in het jaar 1297
de waardigheid van Vaandragter, (*Gonfaloniere*,)
der H. Kerk en van Opperbevelhebber van hare Vloo-
ten opdroeg; en ook *Sardinië* en *Korsika* schonk,
als Leenen van den Heiligen Stoel, doch welke Ei-
landen de Koning eerst aan die van *Pisa* en *Genua*
zou moeten onnemen. Tevens bekeende de Paus
den

den grooten zeeheld ROGERIUS DE LORIA, die ten dezen tijde de zijde van FREDERIK verliet, en die van KAREL omhelsde, met twee Eilanden in de nabijheid van *Tunis*, te weten, *Gerbe* en *Carchim*, welke deze Vlootvoogd bemagtigd had.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Eindelijk werd de oorlog met *Sicilië* in het jaar 1299 met alle hevigheid vernieuwd, maar Koning FREDERIK bood aan de overmagt zijner vijanden zoo moedig het hoofd, dat hij in het jaar 1302 eenen voor hem niet oneerlijken vrede sloot. Hij zou in het bezit van *Sicilië* blijven, onder den titel van Koning van *Trinakrië*, doch na zijnen dood zou hetzelfde weder aan KAREL of deszelfs nakomelingen komen. BONIFACIUS wist echter bij deze gelegenheid zijn aanzien vrij wel te bewaren. Zonder hem Koning te noemen, of dezen vrede te bevestigen, verklaarde hij zich te zullen verheugen, indien FREDERIK aan de Kerk voldoening geven, en hij hem als een verloren schaaap weder vinden zou, ook hief hij bij voorraad den Ban en het Interdict op, hetwelk over dezen Koning en over *Sicilië* was uitgesproken. In het volgende jaar voegde BONIFACIUS bij de vredesvoorwaarden, dat FREDERIK zich als een Leenman der Kerk voor *Sicilië* zou erkennen, en daar voor jaarlijks 3,000 oncen gouds betalen.

De reden, welke BONIFACIUS tot deze inschikkelijkheid bragt, was inzonderheid gelegen in de verschillen, in welke hij was ingewikkeld, voor eerst met het magtige *Romeinsche* Huis COLONNA, twee Kardinalen uit welk geslacht, JAKOB en PIETER wel tot zijne verkiezing, maar niet tot zijne kroning als

Twist van
BONIFACIUS met de
Kardinalen
COLONNA.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G
Jaar 1073.
tot 1517.

Paus hunne toestemming hadden gegeven; ook verhaalt men, dat een nabestaande van deze Kardinalen, SCIARRA of STEVEN DE COLONNA, het huisraad en den schat van den Paus, welke in 80 ladingen aan goud, zilver en koper bestond, op den openbaren weg geroofd had; anderen meenen, dat zij bij BONIFACIUS in den haat waren, omdat zij hadden zoeken te verhinderen, dat COELESTINUS het Pauschap nederleide; ook waren zij *Gibellinen*, en daarom gehaat bij den Paus. BONIFACIUS zelve legt hun in de Bulle in het jaar 1297 tegen hem uitgegeven, te last, dat zij de Koningen JAKOB en FREDERIK ondersteund, en eenen hunner bloedverwanten belet hadden, in de hun toebehoorende plaatsen *Palestrina*, *Colonna* en *Zagaruolo*, Pauselijke bezetting te leggen. De Paus deed dan deze twee Kardinalen in den ban; ontzette hen van hunne waardigheid; ontnam hun hunne goederen; liet onder het aanbieden van afsaat het kruis tegen hen prediken; verwoestte hunne huizen te *Rome*, en ontnam hun vele steden en kasteelen, welke insgelijks ten gronde gefloopt werden.

Twist of een Paus zijne waardigheid mag nederleggen. Deze dus met de hevigste verbittering van 's Pausen zijde voortgezette twist was merkwaardig, doordien dezelve aanleiding gaf tot de vraag: of het eenen Paus geoorloofd was, zijne waardigheid neder te leggen? De beide Kardinalen beweerden in het jaar 1297 in een geschrift, dat zulks ongeoorloofd, en dat BONIFACIUS dus geen opvolger was van COELESTINUS, maar nog steeds de Kardinaal CAJETANUS, wien zij van heerschzucht, geweld en bedrog bij

bij alle Vorsten en Volken beschuldigden, zich tevens op eene algemeene Kerkvergadering beroepende. De Kanonisten en Godgeleerden hebben vervolgens over deze vraag getwist. PIERRE LA PALU, of PETRUS PALUDANUS, een *Dominikaner* uit *Burgundië*, en Leeraar der Godgeleerdheid, die toen leefde, beweerde, dat de Paus nooit gerechtigd was, zonder bewilliging der Kardinalen, afstand van zijn Pauschap te doen; maar JOANNES ANDREAS, een vermaard Regtsgeleerde te *Bologna*, wederleide de gronden der *Colonnen*, en zocht in een bijzonder geschrift, (*de Renuntiatione Pape*,) te bewijzen, dat eenen Paus dit regt allezins toekwam; welk gevoelen ook naderhand het heerschende geworden is.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Allengs werden de COLONNA's door den Paus overweldigd. *Preneste*, of gelijk het thans heette, *Palestrina*, de eenige vesting, die hun nog overig was, weerde zich zoo dapper, dat de Paus de hoop opgaf, om ze te vermeesteren. Hier over toornig, bood hij aan den Graaf GUIDO van *Montefelbre*, een' ervaren krijgsman, maar die een *Franciskaner* Monnik geworden was, het beleid der belegering aan; toen deze zich met zijnen nieuwen stand ontschuldigde, verzocht de Paus hem, hij zou ten minsten een middel aan de hand geven, om de stad te dwingen. De Graaf antwoordde, dat hij daar toe wel een middel wist, maar vreesde zich te zullen bezondigen, als hij het bekend maakte. O! antwoordde de Paus, is het anders niet, dan neme ik die zonde op mij. GUIDO gaf dan het middel op, daar in bestaande, dat de Paus veel beloven, maar

Bedriege-
lijke han-
del van
BONIFACI-
US VIII.

V
 R. K.
 IV
 Hoofdst.
 21 C. G
 Jaar 1073.
 1517.

---

weinig houden moest. Dit, het is zoo, is een be-
 rigt van den vermaarden Dichter DANTE, die in zijn
 beroemd Dichtstuk, *La divina Commedia*, aan dezen
 Paus BONIFACIUS, even als aan NICOLAUS III, eene
 plaats in de Hel heeft aangewezen; maar DANTE
 was een tijdgenoot van dezen Paus, en heeft vele
 geschiedkundige waarheden in zijn gedicht gebragt;
 en hoe het zij, de Geschiedschrijver VILLANI (*)
 verzekert, dat BONIFACIUS een ruim geweten had,
 als 'er iets voor hem te winnen was, en de handel-
 wijze van den Paus in dit geval kwam volkomen
 overeen, met het opgegeven middel. Hij liet aan de
 Kardinalen genade en herstelling van hunne goederen
 aanbieden, als zij hem om vergeving bidden en
Palestrina aan hem overleveren zouden. Zij onder-
 wierpen zich in het jaar 1299 aan deze voorwaar-
 den, maar de Paus herstelde hen niet in het bezit
 hunner goederen, en liet *Palestrina* geheel verwoes-
 ten, doch, opdat het getal der zes Kardinaal-Bis-
 choppen in de *Roomfche* Kerk blijven zoude, be-
 sloot hij eene nieuwe stad, onder den naam van *de*
Pausfelijke, (*Civitas Papalis*,) te stichten, wier
 Kathedrale Kerk de voormalige Kathedrale Kerk van
Preneste of *Palestrina* zou zijn. Verders liet BO-
 NIFACIUS eenen bloedverwant der COLONNA's, JO-
 ANNES VAN CECCANO in de gevangenis werpen; en
 hem al zijne goederen ontnemen. Door deze behan-
 deling verschrikt, keerden de COLONNA's terug tot
 hunne voorgaande gezindheden, en weken om hun-
 ne

(*) *Hist. Fiorentina* L. VIII. C. 6.

ne veiligheid naar *Sicilië* en *Frankryk*, in welk laatste Rijk één van hen, STEVEN, door Koning FILIPS zeer wel ontvangen werd. Deszelfs Broeder had het ongeluk, in handen van zeeroovers te vallen, die hem als een' galeiflaaf gebruikten, maar herkend en door den *Franschen* Koning vrijgekocht zijnde, wist hij zich door denzelven des te nadrukkelijker op den Paus te wreken.

Om dezen tijd gaf BONIFACIUS, misfchien om niet bij alle Kardinalen in haat te raken, een Decreet uit, tegen allen, die zich aan eenen Kardinaal misgripen zouden. Maar zijn gedrag jegens deze Kardinalen, en in het gemeen jegens alle Prelaten, die niet volkomen tot zijne partij behoorden, was trotsch en geweldig. De vervolgde Kardinalen hadden zich naar *Genua* begeven, alwaar de Aartsbisfchop hun niet ongunstig was. Als daarom deze Aartsbisfchop eens op Aschwoensdag voor den Paus nederknielde, om den zegen te ontvangen, wierp de Paus hem de asch, welke anders op het hoofd en aan het voorhoofd gestrooid wordt, in de oogen, en daar anders de Priester deze woorden gebruikt: „Gedenk, ô mensch! dat gij asch zijt, en weder tot asch worden zult!” zeide de Paus: „Gedenk, ô mensch! dat gij een *Gibellin* zijt, en met de *Gibellinen* weder tot asch worden zult (*).”

Op dezelfde heerschzuchtige wijze, als BONIFACIUS de COLONNA's behandelde, gedroeg hij zich ook tegen de magtigste Vorsten, waar van men de

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Twist van
BONIFACIUS met
Keizer
VOOR-ALBERT.

(*) Pagi *Brev. Pontiff. Rom. T. II. p. 301.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

---

voorbeelden in *Hongaryen*, *Bohemen*, *Denemarken* en *Schotland* zag. De *Duitsche* Keizer of Roomsche Koning, ADOLF van *Nasfau*, liet hem door Gezanten van zijnen eerbied verzekeren, maar de Paus gaf hem eene ernstige vermaning, om den Koning van *Frankryk* niet te beoorlogen, en bestrafte hem, dat hij, als een gemeen soldaat, soldij van *Engeland* trok, ja hij dreigde hem, zoo hij niet gehoorzaamde, dat hij nooit de Keizerlijke waardigheid bekomen zou. Verscheidene Rijksvorsten spraken van ADOLF af te zetten, en verkoren ALBERT van *Oostenryk* tot *Roomsche Koning*. ADOLF verloor in het jaar 1298 in eenen veldslag tegen ALBERT het leven; hier op riep BONIFACIUS dezen tot verantwoording, en terwijl de Vorst te gelijk door de Geestelijke Keurvorsten des Rijks bedreigd werd, zocht hij, op allerlei wijze, de gunst van den Paus te winnen, hetwelk hem echter bezwaarlijk zou gelukt zijn, indien de Paus niet in hevige twisten ware geraakt met FILIPS, den Koning van *Frankryk*. Nu besloot hij, zich van ALBERT tegen denzelfden te bedienen, en bood denzelfden in het jaar 1303 alles vrijwillig aan, wat hij op den Paus te voren vergeefs verzocht had.

Zelfs ging BONIFACIUS nog verder. Ten einde zich aan den Koning van *Frankryk* te wreken, op wien hij ten hoogsten verbitterd was, verhief hij den Keizer zoo veel mogelijk boven denzelfden. In eene Redevoering, welke hij in het jaar 1303 in een openlijk *Consistorie* ter bevestiging van ALBERT in de waardigheid van *Roomsche*-Koning hield, merkte hij

hij aan, dat men gemeenelijk de beide groote lichten, die God geschapen had, goed en wel verklaarde van de Kerkelijke en Wereldlijke Magt; maar dat hij thans door de zon den Keizer verstond, als den Monarch van alle Koningen en Vorsten. „Hier mag,” zeide hij, „de *Franfche* trotschheid, die niemand boven zich erkent, zich niet verheffen. Zij liegen, want zij zijn van regtswege, en moeten onder den Roomsch-Koning en Keizer zijn. Wij weten ook niet, van waar zij dit hebben; of waar zij het gevonden hebben, nademaal het bekend is, dat de Christenen aan den Vorst der Kerk onderworpen geweest zijn en zijn moeten. Zij hebben het noch uit de oude noch nieuwe wet, van geen' Profeet, Evangelist of Apostel. Daarom zeggen wij, het gene de Apostel zegt: *Indien iemand een ander Euan-gelie predikt, dan wij, die is vervloekt!* En dat willen wij ook. Deze, die tot Roomsch-Koning verkoren is, bevond zich wel te voren in den damp van hoogmoed en onwetendheid: want hij was ons en onze Kerk niet gehoorzaam, zoo als het behoorde. Maar thans is hij dit, en ook gereed, om alles te doen, wat wij, onze Broeders en de Kerk willen. Daarom is thans ook de tijd gekomen, om genade te bewijzen; gelijk de Apostel zegt: *Wanneer de volheid des tijds gekomen is.*” Voorts sprak de Paus veel van zijne regten en van zijne genade; van de bescherming, welke hij aan den nieuwerken-den Koning bewijzen wilde, maar ook van de straffen, die deze te vrezen had, als hij flecht regeerde. Al zouden ook, zeide hij, alle Wereldlijke Vorsten

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Twist van
BONIFA-
CIUS met
FILIPS den
Schoonen
Koning
van Frank-
ryk.

tegen ons verbonden zijn, wij zouden hen nogtans, als wij de waarheid op onze zijde hadden, niet meer dan een stroohalm tellen. Ook gaf hij aan de *Duitschers* te kennen, dat de Stadhouder van CHRISTUS, die het Keizerrijk van anderen op hen had overgedragen, hetzelfde, wanneer hij wilde, weder aan anderen overdragen kon. — De Brief, welken de Keizer daartegen in het jaar 1303 aan den Paus schreef, was des te ootmoediger en nederiger.

Maar zoo veel te ongelukkiger voor Paus BONIFACIUS eindigden zijne verschillen met FILIPS den *Schoonen*, Koning van *Frankryk*. Deze Vorst ondervond reeds de heerschzucht van Paus BONIFACIUS in het jaar 1295, toen deze twee Kardinalen met volkomene volmagt naar *Frankryk* zond, om den vrede tusfchen FILIPS en EDUARD, Koning van *Engeland*, tot stand te brengen, zelfs door het bedreigen en uitvoeren van Kerkelijke straffen tegen den onwilligen. De beide Vorsten verwierpen deze geweldige bemiddeling, en verklaarden aan den Paus, dat hij hun in eene zaak, welke den Godsdienst niet betrof, niets te bevelen had. Evenwel schreef hij hun bij herhaling, onder straffe van den ban, in het jaar 1296 eenen wapenstilstand voor, en wist hen zoo te belezen, dat zij hem, niet als Paus, maar in zijn perfoon als BENEDICTUS CAJETANUS tot fcheidsmen verkoren, waar op hij als zoodanig in het jaar 1298 uitspraak deed, dat de beide Koningen vrede sluiten, en dien door huwelijksverbanden tusfchen hunne familien zouden bevestigen; dat zij elkanderen het veroverde terug zouden geven,

ven, hetwelk inmiddels in handen van den Paus gesteld zou worden; ook zou de Koning van *Frankryk* aan den Graaf van *Vlaanderen*, die zich, hoewel zijn Leenman zijnde, met Koning EDUARD verbonden had, omdat FILIPS hem zijne Dochter ont- hield, welke hij aan den Zoon van EDUARD had willen uithuwelijken, alle veroverde plaatsen benevens zijne Dochter terug geven. Deze uitspraak mishagde den Koning, en nog veel meer, dat BONIFACIUS, het gene hij als bijzonder persoon hier verrigt had, in eene Pausfelijke Bulle bragt, welke hij door den *Engelschen* Gezant aan FILIPS ter hand liet stellen. Toen derhalve deze Bulle in den Koninklijken Staatsraad werd voorgelezen, rukte de Graaf van *Artois* dezelve den Prelaat, die ze las, uit de handen, en ze met zijne handen verscheurd hebbende, wierp hij ze op het vuur, zweerende, niet te zullen dulden, dat de Paus den Koning en het Rijk zoo mishandelde, ook verklaarde FILIPS, dat hij de uitspraak, in zoo verre zij den Graaf van *Vlaanderen* betref, niet kon aannemen (*).

Bij deze eerste onlusten kwamen spoedig andere verschillen van meer aanbelang. De Koning had eene belasting gelegd op de Geestelijkheid van zijn Rijk, die zich daar over bij den Paus bezwaarden, denzelven in het jaar 1296 eene beruchte Bulle, naar de eerste woorden *Clericis Laicos* genoemd,

(*) *Historie des Démêlez du Pape Boniface VIII, avec Philippe le Bel, Roi de France, par ADRIEN BAILLET à Paris 1718. 12mo.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

noemd (*), deed uitvaardigen, in welke aan alle Koningen, Vorsten, Heeren en Leeken verboden wordt, belastingen van de Geestelijken te nemen, en aan de Geestelijken, om ze aan hun te betalen, alles op straffe van den ban.

FILIPS, schoon deze Bulle niet uitdrukkelijk tegen hem alleen gerigt was, was echter over dezelve gevoelig, en gaf nog in hetzelfde jaar 1296 twee Plakaten uit; het eene verbood, dat geen vreemdeling in zijn Rijk zou komen, om daar handel te doen; het ander verbood den uitvoer van geld, juweelen, paarden, levensmiddelen, wapenen en krijgsbehoeften, zonder zijn uitdrukkelijk verlof. BONIFACIUS, die in gevoeligheid den Koning niets toegaf, ontdekte dezelve terstond in eenen langen en scherpen Brief aan den Koning, in welken hij onder anderen zeide, met betrekking tot deze verboden: „Indien gij daar bij mischien het oogmerk mogt gehad hebben, om ons, onze Broeders, de Prelaten en Geestelijken, benevens de Kerken en derzelve goederen, in uwe Rijken overal mede onder dit verbod te begripen: zoo zou dit niet alleen onvoorzigtig, maar ook zinneloos wezen, dat gij de roekelooze handen aan iets zoudt leggen, waar over gij of Wereldlijke Vorsten volstrekt geene magt hebt; en gij zoudt daar door veel meer in den ban geraken.”

Op dit schrijven antwoordde FILIPS met even zoo veel koenheid, dat de Koningen van *Frankryk* weten ten beste van hun Rijk gegeven hadden, eer

(*) *Sext. Decret. L. III. tit 23. C. 3. p. 989.*

er nog Geestelijken in waren — dat de Kerk zoo wel uit Leeken als uit Geestelijken bestond, en dat de Leeken door CHRISTUS deel hadden aan dezelfde vrijheid als de Geestelijken; dat deze nog wel bijzondere vrijheden genoten, hun door de Pausen, met bewilliging der Vorsten, geschonken, maar dat dezelve den Koning het regt niet konden benemen, om ter verdediging hunner landen middelen ter hand te vatten, tot welke alle onderdanen het hunne moesten bijdragen. Bij slot noemde hij het schandelijk voor den Stedehouder van CHRISTUS, dat hij aan de Geestelijken verbood, wat CHRISTUS en de Apostelen zelve gedaan hadden, namelijk, aan den Keizer schatting te geven.

Kort daar na zonden de Bisdommen en Abten van het Kerspel van *Rheims*, opgewekt door hunnen Aartsbisshop PIETER BARBET, een verzoekschrift aan den Paus, waar in zij hem wel bedankten voor zijne zorgvuldigheid omtrent de vrijheden der Kerk, maar hem tevens meldden, dat zijn gebod door den Koning, maar ook door alle zijne onderdanen als zeer nadeelig voor het Rijk werd aangemerkt, ja dat men op het punt stond, om alle *Franschen*, en gevolgelijk ook de Prelaten, als Koninklijke Leenmannen op te roepen tot verdediging van het vaderland; zij verzochten daarom den Paus op hunne verpligting acht te geven, opdat de *Fransche* Kerk in eensgezindheid met den Koning en de Stenden rust mogt genieten.

De Koning schortte de voltrekking van zijne plakaten nog eene poos, maar toen de Paus bij zijn ge-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

gevoelen bleef, gaf hij aan dezelve hare volle kracht; de Paus, die aan de Geestelijken bij eenen Brief verlof gaf, om den Koning in dringende behoeften vrijwillig met geld te ondersteunen, waarschuwde echter den Koning andermaal, om zich geene Kerkelijke straffen op den hals te halen, en schreef aan zijne Legaten in *Frankryk*, dat zij den Koning, indien hij of zijne ambtenaren hen zouden willen verhinderen, de gelden, die voor het Heilige Land verzameld waren, naar *Italië* te zenden, zonder bedenken in den ban zouden doen.

Te gelijker tijd echter verzachtte BONIFACIUS in eenen Brief in Februarij 1297 aan den Koning zijn bovengemeld *Decreet*, verklarende dat hij der Geestelijkheid niet verboden had, vrijwillig en in geval van nood den Koning met geld te ondersteunen. Deze verzachting deed echter bij den Koning weinig af, omdat de Paus tevens bij hem aanhield, dat hij de gelden, die voor hem in zijn Rijk bijeengebragt waren, vrij zou laten uitgaan. Hoe het zij, in Julij van dat jaar gaf de Paus nog eene nadere verklaring uit, waar bij hij het aan 's Konings geweten overliet, om te bepalen, of eene heffing op de Geestelijkheid noodzakelijk ware.

LODEWYK IX tot Heiligen verklaard

Om den Koning te meer te believen, bewilligde hij hem de Tienden van zijne Geestelijkheid voor drie jaren; ook plaatste hij 's Konings Grootvader LODEWYK IX in het jaar 1297 onder de *Heiligen*, welke eer de Koningen van *Frankryk* reeds sedert 50 jaren van de Pausen verzocht hadden, en tot welk einde onder MARTYN IV reeds 63 wonderwerken

ken

ken van **LODEWYK**, zoo men geloofde bewezen en meer dan 300 getuigen omtrent dezelve onder eede gehoord waren. Thans voltooide **BONIFACIUS** het Proces van Canonifatie door twee Redevoeringen, in de eerste van welke hij zeide, dat **LODEWYKS** Heiligheid zoo veel en zoo menigmaal onderzocht was, dat geen ezel alles zou kunnen dragen, wat daar over gefchreven was (*). Behalve deze hemelfche waardigheid, beloofde **BONIFACIUS** ook de aardfche aan het Koninklijke Huis, door zijne hulp toe te zeggen, dat **KAREL**, Graaf van *Valois*, 's Konings Broeder, tot Roomsch Koning mogt verkoren worden.

De Koning van zijne zijde belette nu niet langer den uitvoer der gelden, die voor den Paus in *Frankryk* verzameld waren. Maar kort daar na geloofde hij door den Paus in meer dan één opzigt misleid te zijn. Deszelfs uitspraak tusfchen hem en den Koning van *Engeland* kwam hem partijdig voor, en van de verkiezing van **KAREL** van *Valois* kwam niets. Om zich te wreken, nam de Koning de Kardinalen **COLONNA** in zijne befcherming, ook oorloogde hij den Graaf van *Vlaanderen* op nieuw, dien hij gevangen kreeg. Alzoo de Paus aan twee *Fransche* Bifchoppen de waarneming van hun ambt verboden had, wilde **FILIPS** zich van het Koninklijk

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073
tot 1517

regt

(*) *Bonifacii VIII. Sermones duo de Canonizatione Regis Ludovici Sanctissimi*; in **DUCHESNE** *Hist. Fr.* SS: T. V. p. 481. *Ejusd. Bullæ Canoniz. B. Ludovici Regis Franc. ibid.* p. 486.

V regt bedienen, (*la Regale*,) hetwelk gesteld werd in het ontvangen en besturen der inkomsten van ledigstaande Bisdommen, maar de Paus onderrigte hem, in het jaar 1299, dat een Bisdom daar door niet openviel. Ook floot de Koning, in het jaar 1299, tot verdriet van den Paus, een naauw verbond met Keizer ALBERT; evenwel zond hij in 1300 een Gezantschap aan den Paus, in hetwelk WILLEM VAN NOGARET, een geoefend Staatsman, eene voorname plaats bekleedde.

Stout ge- Ondertusfchen deed de Pausfelijke Legaat, BERN-
 drag van HARD VAN SAISSET, Bisfchop van *Pamiers*, die in
 den Bis- het jaar 1301 in *Frankryk* kwam, het smeulend
 fchop van Pamiers. vuur van ongenoegen ligterlaïje ontvlammen. BONI-
 FACIUS had dit Bisdom in het jaar 1296 eerst op-
 gerigt, en hem, zonder bewilliging des Konings,
 tot eerften Bisfchop van hetzelfde benoemd. Deze
 Bisfchop fprak op eenen gebiedenden toon, en
 wendde voor, dat, fchoon zijn Bisdom binnen de
 grenzen van *Frankryk* lag, hij echter enkel aan den
 Paus in het Wereldlijke en Geestelijke onderworpen
 en geen onderdaan des Konings van *Frankryk* was.
 Ook dreigde hij het Rijk onder verbod van Gods-
 dienst te brengen, en den Koning zelve in den ban
 te zullen doen. FILIPS vergenoegde zich echter,
 met hem van zijn Hof te verwijderen en naar *Rome*
 terug te zenden; maar de Paus zond hem terftond
 weder naar zijn Kerspel terug, alwaar hij zich op-
 zettelijk toeleide, om den Koning zwart te maken,
 ja zelfs trok hij de echte geboorte des Konings in
 twijfel, en poogde gevaarlijke onlusten te flichten,
 met

met hulp van buitenlandsche Vorsten; eindelijk was de Koning genoodzaakt, hem voor den Koninklijken Staatsraad in het jaar 1301 ter verantwoording te roepen, alwaar hij van den Zegelbewaarder PIETER FLOTTE beschuldigd, en de Aartsbischop van *Narbonne* als *Metropolitaan* verzocht werd, hem in bewaring te laten brengen. Toen deze zulks weigerde, liet de Koning zelve hem bewaken, tot dat de Aartsbischop hem een verblijf aanwees, hetwelk wel geene gevangenis was, maar van waar hij zich nogtans, zonder 's Konings bewilliging, niet weg kon begeven. Nu besloot de Vorst zijn gedrag jegens dezen Bischop door een Gezantschap bij den Paus te regtvaardigen, te meer, omdat 'er nog meer beschuldigingen tegen den Bischop waren ingekomen, dat hij het Sacrament der boete voor eene menschelijke uitvinding had uitgegeven, hoererijs had hij voor de Geestelijken niet ongeoorloofd genoemd, en den Paus voor eenen gevleeschden Duivel geschilderd, die tegen God en het regt den Heiligen *LODEWYK*, die in de Hel was, gecanonizeerd had. Dus eischte de Koning van den Paus de afzetting en straffe van dezen Bischop. FLOTTE zal volgens sommigen den Paus bij deze gelegenheid hartige waarheden gezegd, en hem onder anderen, als de Paus beweerde, dat de Wereldlijke zoo wel als de Geestelijke magt hem toekwam, geantwoord hebben, dat de eerste bij hem alleen in woorden, maar bij zijnen Koning in der daad bestond. Anderen echter meenen, dat dit Gezantschap niet dadelijk plaats hebbe gehad.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Ook zou het toch geheel vruchteloos geweest zijn, nademaal de Paus ééns vooral befloten had, het vangennemen van zijnen Legaat ten strengsten te straffen, gelijk hij dan ook den Koning den 4den December 1301 aankondigde, dat hij daar door in de Kerkelijke straffen vervallen was, en hem gebood, den Bisfchop op staande voet te ontslaan. Tevens ontnam hij den Koning alle voorregten, welke hij voor zich en zijne nakomelingen van den Paus ontvangen mogt hebben, en verbood aan de Prelaten, om den Koning verder met de Tienden of andere hulpmiddelen te ondersteunen. Eindelijk ontbood hij alle Prelaten, Domkapittels, Doctoren in de Theologie, en in het Kerkelijk en Burgerlijk regt tegen den 1ften November 1302 te *Rome*, om met hem te raadplegen over de verbetering der gebreken in het Rijk, en het handhaven der Kerkelijke vrijheid. Openlijk met oogmerk, om zich met hen tegen den Koning te verbinden.

Schamperre Brief van den Paus, en dergelijk antwoord des Konings.

Maar in het begin des jaars 1302 bragt een nieuwe Pauselijke Legaat eenen allerongestuurmigsten en beledigendsten Brief van den Paus aan den Koning mede, dus luidende: „BONIFACIUS, Bisfchop, knecht der knechten Gods, aan FILIPS, Koning van *Frankryk!* Vrees God, en houd zijne geboden!
„ Mits dezen zult gij weten, dat gij aan ons in
„ het Geestelijke en Wereldlijke onderworpen zijt.
„ De begeving van Geestelijke Ambten en Prebenden komt u volstrekt niet toe; en als gij eenige,
„ die ledig staan, in beslag neemt, moet gij derzelve inkomsten voor den volgenden bezitter be-

„ wa-

„ waren. Hebt gij eenige van dezelve begeben ;
 „ dan verklaren wij zoodanige begeving voor nie-
 „ tig en herroepen alles wat daar bij dadelijk is
 „ voorgevallen. Die anders denken, houden wij
 „ voor Ketters.”

V
 BOEK
 IV
 Hoofdst.
 na C. G.
 Jaar 1073.
 tot 1517.

Versehide ne later Schrijvers, die genegen zijn, om den Paus te verschoonen, hebben de echtheid van dezen Brief zoeken in twijfel te trekken, en willen beweerē, dat PIETER FLOTTE denzelven opgesteld, ten minsten op eene hatelijke wijze hebbe verkort, om den Koning tegen den Paus te meer te verbitteren, bijzonder omdat de Paus in een *Confessie* van het jaar 1302 zulks ook heeft voorgewend. Maar daartegen is deze Brief 300 jaren lang voor echt erkend, en staat in de oude oirkonden omtrent de vrijheden der Franche Kerk, ja zelfs stond hij in de *Glosse* der *Decretalen* van BONIFACIUS, welke 40 jaren na hem door den Regtsgeleerden JOANNES ANDREAS te *Bologna* is opgesteld geworden.

FILIPS ten minsten twijfelde zoo weinig aan deszelfs echtheid, dat hij dezen Brief op denzelfden of nog beledigender toon beantwoordde, op deze wijze: „ FILIPS, van Gods genade, Koning van
 „ *Frankryk*, aan BONIFACIUS, die zich voor Paus
 „ uitgeeft, weinig of geheel geene groetenis! Mits
 „ dezen moogt gij, grootste zot, weten: (*sciat tua*
 „ *maxima fatuitas*,) dat wij in wereldlijke zaken
 „ aan niemand onderworpen zijn; dat de begeving
 „ van ledigstaande Kerken en Prebenden ons naar
 „ Koninklijk regt toekomt; dat derzelver inkomsten
 „ ons insgelijks toebehooren; dat alle onze gedane

V „ en nog te doen zijnde begevingen van kracht
 BOEK „ zijn, en blijven zullen; en dat wij derzelve be-
 IV „ zitters mannelijk zullen beschermen. Die anders
 Hoofdst. „ denken, houden wij voor zotten en krankzinni-
 na C. G. „ gen.” Ook deze Brief heeft men pogen verdacht
 Jaar 1073. „ te maken, maar vruchteloos.
 tot 1517

Hoe het zij, aan een wijdloopiger schrijven van den Paus aan den Koning van den 4den December 1301, bekend onder den naam: *Ausculda fili!* heeft men nooit getwijfeld. In hetzelfde eischt de Paus gehoorzaamheid aan de bevelen van eenen Vader, en aan de voorschriften van eenen Leeraar, die de plaats van den hoogsten Leeraar bekleedt; misbruikende daar toe *Jer. I. 10.* Verders verwijt hij den Koning vele wanordens in zijn Rijk, onderdrukking zijner onderdanen, en mishandeling der Geestelijkheid; hij had den Koning reeds dikwerf vermaand, maar dewijl deze zijne ooren, als een adder, voor die heilzame lesfen gestopt had, maakte hij hem bekend, dat hij zijne Geestelijken naar *Rome* ontboden had, om over de verbetering van den Staat te raadplegen, terwijl de Koning in persoon of door gemagtigden daar bij tegenwoordig zou kunnen zijn, om Gods oordeel van den Paus aan te hooren.

FILIPS hier tegen maakte de krachtdadigste schikkingen, om den Paus te straffen, en aan deszelfs besluiten alle kracht te benemen. Hij verbood bij herhaling den uitvoer van geld uit zijn Rijk, en zond des Pausen *Nuncius* met schande uit zijn Rijk. Ook liet hij dezen grooteren Brief van den Paus in

Februarij des jaars 1302 te *Parys* in het bijzijn van vele Grooten verbranden, en zulks des namiddags onder Trompettengeschal door de geheele stad bekend maken. Tevens hield hij in dat jaar eene vergadering van de Grooten en Prelaten van zijn Rijk, tot welke ook voor het eerst Afgevaardigden der steden, van Wereldlijke en Geestelijke Genootschappen geroepen werden, en aan welke men den naam van *Parlament* gaf; aan deze vergadering deed de Koning de hoofdvraag voorstellen: *of zijn Rijk der Paus of hem tot Heer had?* De Adel en de Burgerstand, (*le Tiers Etat*.) antwoordden volkomen naar 's Konings genoegen, maar de Geestelijkheid, hoewel in de hoofdzaak met den Koning instemmende, verzocht echter verlof, om, volgens 's Pausen oproeping, naar *Rome* te reizen, hetwelk de Koning weigerde. Eindelijk werd besloten, dat de Koning en de Geestelijkheid aan den Paus zelve en de Adel en Burgerstand aan de Kardinalen voorstellen zouden doen, over de regten van den Koning, en de onafhankelijkheid van zijn Rijk.

De Paus beantwoordde den Brief van de Geestelijkheid met bittere klagten over het gene in deze vergadering der Stenden tegen hem besloten was, en verklaarde de stelling, dat het *Wereldlijke niet aan het Geestelijke onderworpen was, voor eene even groote Ketterij, als wanneer men twee grondbeginsels van alle dingen aannam.*

In het antwoord der Kardinalen aan den Adel en den Burgerstand, ontkennen dezen integendeel, dat de Paus ooit aan den Koning of aan iemand anders

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

---

geschreven had, dat de Vorst in het Wereldlijke aan hem onderworpen was; ook ontkende zijn teruggekeerde Nuncius, ooit iets dergelijks gezegd of schriftelijk overgeleverd te hebben. Men heeft dit met regt vreemd gevonden, dat de Kardinalen dit konden ontkennen, ten ware dat zij, even als de Paus zelve, als zij zagen, dat zij met deze stelling niet te regt konden komen, die dan niet meer voor de hunne erkenden, maar ze even onbeschaamd weder beweerden, als 'er geene tegenspraak te vreezen was.

In het *Konfistorie*, hetwelk de Paus met zijne Kardinalen in ditzelfde jaar 1302 hield, zag men dit duidelijk, in hetwelk de Kardinaal-Bischoep van *Porto* opredende, om den Paus te verdedigen, beweerde, dat hij zich geenszins de wereldlijke hoogheid boven den Koning had aangematigd, maar terstond daar op, zich zelve als het ware vergetende, zeide deze Kardinaal: *dat de magt van den Paus algemeen en onbeperkt was; dat hij Heer is van alle dingen, zoo wel Wereldlijke als Geestelijke*; en wie daar aan twijfelde, behoorde onder de Ketterers; alhoewel *de Vorsten het Wereldlijk regtsgebied hebben, behoort dit eigenlijk van regtswege aan den Paus, als Stadhouder van CHRISTUS en PETRUS; en hij kan over alle wereldlijke zaken, met betrekking tot de zonden, oordeelen, die daar in begaan worden; maar de uitoefening van het vonnis laat hij aan de Vorsten over, omdat zij het zwaard dragen.* Na den Kardinaal sprak de Paus, zeggende, dat, *zoo groote dwaasheid, namelijk, om te zeggen, dat de Koning zijn Rijk van hem had, hem nooit in de*

de

de gedachte was gekomen; maar dit kon nogtans de Koning niet ontkennen, *dat hij met betrekking tot de zonden aan den Paus onderworpen was.* Hij beklagde zich, dat zijn Brief door FLOTTE vervalscht was. — Als de Koning zich niet bekeerde, zou hij denzelfden, zoo als zijne Voorvaders drie *Fransche* Koningen gedaan hadden, *afzetten als een' kleinen jongen, (sicut unum garcionem.)*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Vergeefs poogde de Hertog van *Burgondië*, door eenen Brief aan eenige Kardinalen, zachtheid en gematigdheid aan te raden; hun antwoord was, dat de Paus naauwelijks meer van deze zaak wilde hooren spreken, ten ware de Koning hem openlijk voldoening gaf. Ook steeg 's Konings verbittering hooger, toen hij vernam, dat de Paus de oproerige *Vlamingen* met geld ondersteunde; hij verbood dus op nieuw aan zijne Geestelijken, naar *Rome* te reizen, waar tegen de Paus al de genen in den ban deed, die hen in deze reize zouden verhinderen.

Ook begaven zich werkelijk vier *Fransche* Aartsbischoppen, dertig Bischoppen, en zes Abten naar des Pausen Sijnode, in het jaar 1302, zoo weinig kon de Koning op de gehoorzaamheid en trouw van deze menschen rekenen, wier belangen zoo naauw met die des Pausen verknocht waren. Evenwel schijnt 'er niets beslissend op deze Sijnode voorgevallen te zijn; maar als een gevolg van dezelve ziet men de vermaarde Bulle *Unam Sanctam* aan, welke de Paus nog in November van dat jaar in het licht gaf, in welke hij de oppermagt van den Paus beweert, en onder anderen uitdrukkelijk zegt: „Ver-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G
Jaar 1073.
tot 1517.

ders verklaren, zeggen en beslifen wij, dat *alle menschelijke Creature aan den Roomschen Paus onderworpen is, en dat men niet zalig kan worden, zonder dit te gelooven, (omnino esse de necessitate salutis.*”)

Het gevolg hier van was, dat men nu voorts aan het Fransche Hof den Paus geheel niet meer verschoonde. Op den 12den Maart 1303, (of in *Frankryk* 1302, omdat men daar toen het jaar met Paschen begon,) hield WILLEM VAN NOGARET, thans Zegelbewaarder in plaats van PIETER FLOTTE, die overleden was, in tegenwoordigheid van vele Grooten en Prelaten, voor den Koning eene Redevoering, in welke hij beweerde, dat BONIFACIUS geen regtmatige Paus was, als hebbende den Pausfelijken Stoel door list en bedrog bemagtigd. Hij beschuldigde hem van verscheidene misdaden, van berooving van Kerken, van schandelijken handel met de geloovigen, van geldzucht; hij verklaarde hem voor een' openbaren Ketter, openbaar schuldig aan *Simonie*, die gezegd had, dat hij geene *Simonie* begaan kon, met één woord, voor een' vervalscher van den Godsdienst, een' vijand van God en de Kerk, dien de Koning verpligt was te straffen. Waarom hij den Koning verzocht, ernstig bedacht te zijn op het beroepen eener algemeene Kerkvergadering, op welke de Paus geoordeeld en afgezet kon worden.

Onder deze omstandigheden kwam de Kardinaal LE MOINE, als Pausfelijke Legaat, in het jaar 1303 in *Frankryk*, die een *Franschman*, en bij den Koning

ning zeer bemind was, en die in datzelfde jaar te *Parys* een' Kollegie liet bouwen voor Leeraren en Studenten, hetwelk nog tot in de jongste tijden toe zijnen naam gevoerd heeft. Hij kwam met den schijn, om over een vergelijk te handelen, maar in der daad met oogmerk om die *Fransche* Geestelijken, die den Koning getrouw gebleven waren, tot 's Pausen zijde over te halen. Deze Pauselijke Legaat drong bij den Koning aan, om den Paus genoeg te geven, alzoo hij anders te wachten had, dat de Paus Geestelijke en Wereldlijke wapenen tegen hem zou gebruiken.

Op deze voorstellen gaf de Koning een veel bescheidener antwoord, dan men had mogen verwachten; maar vruchteloos. De Paus verwachtte geene verklaringen, maar gehoorzaamheid, en sprak daarom in April des jaars 1303 den ban tegen den Koning uit, omdat hij de Geestelijken verhinderd had, volgens 's Pausen bevel naar *Rome* te reizen, ook bood hij het Koninkrijk van *Frankryk* aan Keizer ALBERT aan, die hem antwoordde, dat het, na de verdeeling van het Frankische Rijk, onder de nakomelingen van KAREL den Grooten, eene afgedane zaak was, dat de *Oostfrankische* Koningen nooit naar het *Westfrankische* Rijk, noch de Koningen van dit laatste naar het eerste Rijk staan zouden.

In eene nieuwe vergadering der Rijksstenden in het jaar 1303 te *Parys*, traden LODEWYK, 's Konings Broeder, twee andere Grooten, en WILLEM VAN PLASIAN, (DU PLESSIS,) Heer van *Vezenobre*, als beschuldigers tegen den Paus op, om te bewijzen, dat hij

▼
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
jaar 1073.
tot 1517.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

---

een Ketter en aan vele euvel daden schuldig was. De Adel en Burgerstand waren het terstond met den Koning eens, om eene algemeene Kerkvergadering te bevorderen, en te zorgen, dat de Kerk eenen regtmatigen Paus mogt bekomen. Alleen de Geestelijkheid verzocht uitstel tot den volgenden dag. Op denzelven verscheen PLASIAN, en las eene beschuldiging tegen den Paus voor, welke uit niet minder dan 29 punten bestond; onder welke de volgende de voornaamste waren: BONIFACIUS loochent de *onsterfelijkheid der ziel* en het *eeuwig leven*; en heeft daarom zich niet geschaamd, openlijk te zeggen: dat hij liever een hond of ezel wilde zijn, dan een *Franschman*; hetwelk hij niet gezegd zou hebben, als hij geloofde, dat een Franschman eene ziel had, vatbaar voor de eeuwige zaligheid. — Hij gelooft niet, dat de Priester in het *Avondmaal* door de woorden der inzetting het ware ligchaam van CHRISTUS voortbrengt, waarom hij hetzelfde ook niet den minsten eerbied bewijst. — Hij zal gezegd hebben: *Hoererij* en dergelijke onkuischheid was geene zonde — hij heeft meermalen gezegd, dat hij, om den Koning en de Franschen te vernederen, *zich zelve, de geheele wereld en de Kerk in het verderf wilde storten* — een Kettersch, door hem zelve en door de Godgeleerden te *Parys* veroordeeld en verbrand Boek heeft hij naderhand weder goedgekeurd — hij heeft *zijn zilveren beeld in de Kerken laten plaatsen*, en daar door de menschen tot afgoderij verleid — hij heeft eenen *Huisduivel*, (*dæmon privatus*,) wiens raad hij in alles volgt;

volgt; waarom hij met regt zeggen kon , wanneer alle menschen tegen hem waren , zouden zij hem toch niet kunnen bedriegen — hij is een *tooveraar* , die ook waarzeggers raadpleegt — hij heeft de Ketterfche stelling beweerd : *dat een Paus volstrekt geene Simonie begaan kan* — hij sticht niets dan *oneenigheid* en *oorlogen* onder de Christenen , en heeft gezegd , dat hij tot geen vergelijk zou verstaan , al ware het ook , dat de Zoon van God en PETRUS zelve op de wereld kwamen; om het te bevelen — hij geeft den *Franschen* den ketternaam van *Patarinen* — hij zal , volgens het algemeen gerucht , aan de *zonde van Sodom* overgegeven zijn — verscheidene *Kerkelijken* heeft hij zoo laten slaan , dat zij 'er van gestorven zijn — sommige *Priesters* heeft hij genoodzaakt , om hem *de geheime biecht te openbaren* , welke hij bekend gemaakt heeft — hij viert geheel *geene vasten* , en laat die ook van zijne Hofbedienden overtreden. — De *Bedelmunniken* heeft hij voor *huichelaars* verklaard , door welchen de wereld in den grond geholpen wordt. — Hij heeft ALBERT daarom als Keizer erkend , om , zoo als hij zeide , *den hoogmoed der Franschen te beteugelen* , die aan niemand ter wereld onderworpen wilden zijn — hij heeft voornamelijk *het verlies van het Heilige Land veroorzaakt* , doordien hij de gelden , die ten beste van hetzelfde bestemd waren , anders besteed heeft — hij is *de bron en grond der Simonie* in alle opzigten — ook heeft hij zijnen heiligen voorzaat COELESTINUS , waarschijnlijk , omdat hij wist , dat deze op geene voldoende wijze had kun-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073-
tot 1517.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

kunnen bedanken, *in eene gevangenis geworpen*, en zoo streng behandeld, dat hij kort daar op gestorven is; en vele geleerde Monniken, die daar over twisten, of COBLESTINUS de regering had kunnen nederleggen, heeft hij insgelijks in den Kerker laten omkomen. — Alle deze Punten nam PLASIAN onder eede op zich voor eene algemeene Kerkvergadering, om welke hij den Koning verzocht, te zullen bewijzen. De Koning liet hier op zijn *appel* aan zoodanige Kerkvergadering, en aan den regtmatigen Paus, door dezelve in plaats van BONIFACIUS te verkiezen, voorlezen; zelfs de Geestelijkheid stemde in het besluit tot eene algemeene Kerkvergadering, doch onder voorwaarden, opdat BONIFACIUS zijne onschuld voor dezelve zou kunnen openleggen, en zonder dat zij als beschuldigers tegen hem wilden optreden. Alleen de Aartsbischop van *Narbonne* onderscheidde zich van zijne medebroederen daar in, dat hij tien punten van beschuldigingen tegen den Paus inbragt, waar onder die van Simonie, moord, woeker, ketterij enz. Hier bij voegde hij nog, dat de Paus bij twee van zijne getrouwde Nichten kinderen verwekt had, waar bij de Prelaat uitriep: *o die vruchtbare Vader!* Kort daar na volgde ook de toestemming van het Domkapittel, de Universteit, en de *Dominikanen* te *Parys*, zelfs van negen Kardinalen, behalven eene menigte Bischoppen, Abten, Geestelijke Genootschappen, Steden, Universteiten en Adellijke Heeren. Deze allen onderwierpen zich wel in het Geestelijke aan de bescherming der Kerk en aan de aanstaande Kerkvergadering; maar

be-

beweerden tevens, dat de Koning van God de magt ontvangen had, om het geloof te verdedigen en te verheffen, waar toe de Prelaten hem zouden bijstaan.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Kort daar na zond FILIPS Gezanten naar *Rome*, om ook de Kardinalen tot het beroepen eener algemeene Kerkvergadering over te halen. Zijn Staatsdienaar NOGARET, die zich reeds te *Rome* bevond, kreeg last, om dit besluit den Paus ter hand te stellen, en het in *Rome* bekend te maken; gelijk hij ook werkelijk deed. Maar BONIFACIUS zich te *Rome* niet veilig achtende, begaf zich met zijn Hof naar zijne geboortestad *Anagni*, alwaar hij verscheidene Bullen, en onder anderen den 1sten September 1303 een verweerschrift uitgaf tegen de beschuldiging van Ketterij, welke hij een liegen en lasteren tegen den Heiligen *Israels* noemde. Doch de voornaamste slag, welchen hij den Koning beoogde toe te brengen, zou den 8sten September van dat jaar uitgevoerd worden, in eene Bulle, in welke hij alle zijne onderdanen van hunnen eed ontsloeg, en zelfs op straffe van den ban verbood, hunnen Koning te gehoorzamen. — Doch NOGARET liet den Paus geen' tijd, om deze Bulle openlijk te laten aanplakken. Hij had, zoo als men meende, van zijnen Koning bevel, zich van den Paus meester te maken, en die naar *Lions* te voeren, waar hij op eene algemeene Kerkvergadering zou afgezet worden. Hij had, verbonden met SCIARRA COLONNA, den hoofdvijand van BONIFACIUS, die hem genoodzaakt had, uit *Italië* te vlugten, heimelijk in *Toskanen* vele

De Paus
wordt
gevangen

fol-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

foldaten aangenomen, aan welke op een' bepaalden dag gelast was te *Anagni* te verzamelen. Met dezen drongen NOGARET en COLONNA den 7den September 1303 in de gemelde stad, onder het geroep: Sterve de Paus BONIFACIUS! Leve de Koning van *Frankryk!* Alhoewel de voornaamste inwoners door geld gewonnen waren, boden echter de overigen in het eerst eenigen wederstand, tot dat NOGARET hen, door vleijende redenen, dat alles ten beste der Kerk geschiedde, zoo ver wist te brengen, dat zij zich met hem vereenigden. BONIFACIUS, thans bijna van elk eenen verlaten, moest, toen men op zijn Paleis aanrukte, COLONNA om een uitstel verzoeken, welk hem voor eenige uren vergund werd. Ondertuschen poogde hij vergeefs, de inwoners van *Anagni* op zijne zijde te brengen; dus begeerde hij van COLONNA schriftelijke opgave van deszelfs eischen, en vond het hard, dat deze niet slechts in de herstelling dier familie, maar in eenen geheelen afstand van het Pauschap bestonden. Na het verloop van het uitstel baanden zijne vijanden zich door het in brand steken van eene Kerk den weg naar zijn Paleis, hetwelk door zijnen Neef verdedigd was, en namen hem gevangen. Zijn geld en kostbare huisraad werd, hoe zeer NOGARET dit poogde te beletten, van de soldaten geplunderd. Inmiddels vermande de Paus zich van zijne ontsteltenis. „Dewijl ik,” zeide hij, „op eene verraderlijke wijze, even als voormaals de Zaligmaker, in de handen van mijne vijanden overgeleverd ben, wil ik ten minsten als Paus sterven!” Daar op liet hij zich

zich den Pausfelijken opschik aantrekken, en plaatste zich, met de kroon op het hoofd en het kruis in de hand, op den Pausfelijken troon. NOGARET gaf hem, vrij eerbiedig, kennis van het gene in *Frankryk* tegen hem besloten was, en begeerde, dat hij de Kerkvergadering bijeen roepen en voor dezelve verschijnen zou, om zija vonnis aan te hooren. De Paus antwoordde, dat hij zich gemakkelijk bedoord kon houden, dewijl hij van *Paterinen* veroordeeld werd; met een bits verwijt aan NOGARET, wiens Vader, als een aankleever van deze Ketterfche partij, verbrand was geworden. COLONNA ontzag den Paus veel minder; hij vraagde hem, of hij de kroon wilde nederleggen? en kreeg ten antwoord: Eer mijn leven, op den troon, op welken God mij geplaatst heeft! Maar, toen de Paus in bittere woorden tegen NOGARET, als ook in verwenschingen tegen deszelfs Koning en 's Konings nakomelingen hevig uitvoer; overlaadde COLONNA hem met scheldwoorden; en floeg hem met zija handschoen in het gezicht; ja hij zou hem vermoord hebben, als NOGARET het niet verhinderd had. Deze vergenoegde zich, met tegen den Paus te zeggen: „Ondeugende Paus! bedenk de goedheid van mijnen Heer den Koning, die, hoe ver ook zija Rijk van u afligt, u echter door mij bewaart, en tegen uwe vijanden beschermt, zoo als zijne Voorvaders altijd aan uwe voorzaten gedaan hebben!” Vervolgens gaf hij hem eene wacht, en zorgde voor zija onderhoud; maar de Paus weigerde iets te gebruiken, uit vreeze, van vergeven te zullen wor-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
jaar 1073.
tot 1517.

V den, en zou bijkans van honger gestorven zijn, als
 BOEK
 IV
 Hoofdst. gebragt had.
 na C. G. Een zoo treurige toestand bewoog eindelijk na
 Jaar 1073. drie dagen de ingezetenen van *Anagni* tot medelij-
 tot 1517 den. De wapens opgevat hebbende, bragten zij
 een gedeelte der vijandelijke soldaten ter dood, en
 de overigen met hunne aanvoerders uit de stad ge-
 jaagd hebbende, stelden zij den Paus in vrijheid,
 die nu verklaarde, dat hij aan allen, die hem aan-
 gevallen hadden, vergiffenis schonk, en zelfs NO-
 GARET en COLONNA van den ban onthief, maar
 toen de *Romeinen* hem in hunne stad inriepen en
 met veel vreugde onthaalden, veranderde hij van
 zin, en wilde eene Kerkvergadering houden, om een
 vonnis over den Koning van *Frankryk* uit te spre-
 ken.

Dood van Doch woedend hartzeer en schaamte over de on-
 BONIFA- dergane mishandelingen veroorzaakten hem eene he-
 CIUS VIII vige ziekte, in welke hij zijn verstand verloor, en
 zich verbeeldde, dat elk, die bij hem kwam, hem
 gevangen wilde nemen; in dezen toestand gaf hij
 den elfden October 1303 den geest, in eenen meer
 dan tachtigjarigen ouderdom. Anderen voegen 'er
 bij, dat hij in zijne razernij zich zelve de handen
 afgeknaagd, en het hoofd tegen den muur aan stuk-
 ken gestoten zal hebben. Nog algemeener werd
 kort daar na eene vertelling verspreid, dat zijn voor-
 zaat COLESTINUS hem den ganschen loop van zij-
 ne regering en den uitgang van zijn leven voorzegd
 zou hebben; dat, gelijk hij zijne regering als een

Vos aanvaard had, hij die als een *Leeuw* zou uitoefenen, en dan als een *hond* sterven. Welke gewaande voorzegging, die waarschijnlijk eerst na zijn dood uitgedacht is, op meer dan eene wijze in een versje gebragt is, het volgende strekke tot eene proeve :

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Vulpis intravit, tanquam leo pontificavit,
Exiit utque canis, de divite factus inanis.

Niet ligt is van eenen Paus, zoo wel bij zijn leven, als na zijnen dood, zoo veel kwaads gezegd en geschreven, als van BONIFACIUS VIII. Men staat hem geleerdheid, ervarenheid in staatszaken en eenen onwankelbaren moed toe, maar alle Schrijvers, eenen enkelen meer Lofredenaar dan Levensbeschrijver uitgezonderd, beschuldigen hem eenparig van onlijdelijke trotschheid, gierigheid en heerschzucht, die alleen bedacht was, om de Kerkelijke magt te verheffen, en zijne nabestaanden met eereposten en schatten te overladen. Hij liet twee duurzame gedenkstukken na; het zesde Boek der *Decretalen*, en de *Instelling van het Roomsche Jubeljaar*, waar van in het vervolg op zijne plaats. Onder zijne Levensbeschrijvingen is 'er eene van een' Benedictijner en Procurator aan het Roomsche Hof, JOANNES RUBEUS, enkel een partijdig Lofredenaar. Deze maakt melding van eene oude vertelling, dat BONIFACIUS in het jaar 1300 bij het openen van het Jubeljaar den eersten dag als Paus gekleed, den zegen hebbe uitgedeeld, maar dat hij zich den tweeden dag met de Keizerlijke kroon, met sceppter en zwaard uitgedoscht

V doscht aan het volk vertoonde, om aan het volk
 te beduiden, dat beide de Wereldlijke en Geestelijke
 magt hem toebehoorde. Ondertuschen zoekt hij
 dezelve als belagchelijk voor te stellen, hoe zeer de
 zaak zelve met het karakter van dezen Paus volko-
 men strookt. Ook vindt deze Schrijver daar een
 Goddelijk wonder in, door hetwelk de *zalige dood*
 van BONIFACIUS buiten twijfel gesteld wordt, dat
 zijn ligchaam in het jaar 1605 geheel onvergaan ge-
 vonden is, zonder op te merken, hoe vele lijken
 in later tijden ontdekt zijn geworden, die uit na-
 tuurlijke oorzaken de verderving ontgaan zijn.

BOEK
 IV
 Hoofdst.
 na C. G.
 Jaar 1073.
 tot 1517.

BENEDIC-
 TUS XI
 wordt
 Paus.

Elf dagen na den dood van BONIFACIUS VIII,
 den 22sten October 1303, verkoren de Kardinalen,
 te Rome in een *Conclave* vergaderd, den Kardinaal-
 Bischoep van *Ostia*, NICCOLO BOCCASSINI, onder
 den naam van BENEDICTUS XI, tot Paus, schoon
 hij eigenlijk eerst de Xde van dien naam was. Hij
 was van *Trevigni* in het *Venetiaansche* geboortig;
 de Zoon van een' Schaapherder, of volgens ande-
 ren van eenen Notaris; hij had eerst zijn bestaan
 gevonden door het onderwijzen van kinderen, na-
 derhand in de Orde der *Dominikanen* getreden,
 klom hij tot de waardigheid van Generaal dezer Or-
 de, (*Magister Ordinis Generalis*,) en werd om
 zijne geleerdheid en godsvrucht door BONIFACIUS
 VIII tot Kardinaal benoemd, gelijk hij dan ook dezen
 Paus te *Anagni* in den uitersten nood getrouw
 bleef, hoewel hij zoo vreedzaam, als deze heersch-
 zuchtig en hevig was.

Zijn ge- · FILIPS, Koning van *Frankryk*, had nog bij het
 le-

leven van BONIFACIUS, PIETER VAN PEREDA, *Prior van Chesa*, naar *Italië* gezonden, om zich bij de Roomfche Geestelijkheid en op andere plaatsen over den Paus te beklagen. Deze bleef ook niet in gebreke, bij den nieuwen Paus en de Kardinalen met nadruk aan te dringen op eene algemeene Kerkvergadering, en de veroordeeling van den overledenen Paus, met herhaling der beschuldigingen tegen denzelfen. Zoo dra *FILIPS* de verkiezing van den nieuwen Paus vernomen had, zond hij een Gezantschap in het jaar 1304 aan denzelfen, om van den Paus aflagt te ontvangen; inmiddels werd aan den Koning in naam der *Fransche* Natie een merkwaardig verzoekschrift ingeleverd, hetwelk zoo al niet van derzelve vrijere denkwijze, ten minften van hare verkleefdheid aan den Koning, die haar deze gevoelens had weten in te boezemen, getuigt (*); in hetzelfde de oppermagt des Konings in zijn Rijk erkennende, verzoekt zij den Vorst als erfelijk verdediger des geloofs, (*heritage defenseur de la Foy*), en verstoorder der deugnieten, (*destruifeur des bougres*), den meergemelden Paus na deszelfs dood openlijk voor eenen Ketter te laten verklaren.

De Paus, genegen tot eene verzoening met *Frankryk*, kwam den Koning zelfs voor, door hem in eene Bulle van April 1304 te melden, dat hij hem,

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
—
drag om-
trent FI-
LIPS, den
Koning
van
Frankryk

(*) *La Supplication du Pucable de France au Roy contre le Pape Boniface VIII. dans les Preuves des Libertez de l'Eglise Gallicane T. 1. p. 108-111.*

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

---

op eene ongewone wijze, om het heil zijner ziel en de eer van zijn Rijk, aflaat schonk. 's Konings bloed, zeide hij, mogt anders van zijne handen gearchiefd worden, en hij wilde gaarn negen en negentig schapen verlaten, om het afgedwaalde in de woestijn op te zoeken; alleen behoorde de Koning voortaan aan de Kerk gehoorzaam te zijn. Des Konings Gezanten namen de Bulle van aflaat aan, maar zochten het tevens bij de Kardinalen daar toe te brengen, dat zij de zamenroeping eener Kerkvergadering wilden bevorderen, hetwelk de Paus echter van tijd tot tijd uitstelde, waar tegen hij de *Franfche* Kerk weder in hare voorregten herstelde. Alleen behield hij zich den aflaat voor NOGARET nog voor; maar de *Colonna's* had hij vrijwillig van het tegen hem gevelde vonnis ontheven, alleen gaf hij den twee Kardinalen van dit Huis hunne waardigheid en goederen niet terug, welke zij eerst na zijn dood van de *Romeinen* terug ontvingen; echter floot hij van den aflaat uit allen, die deel hadden gehad aan het gevangennemen van zijnen voorzaat, en aan het plunderen van deszelfs schatten te *Anagni*, en met name SCIARRA COLONNA en NOGARET.

Behalve de zaken van *Frankryk* had de Paus ook nog andere belangen in en buiten *Italië* te behartigen. Vergaefs poogde hij de verdeeldheden der *Guelfen* en *Gibellinen*, of gelijk zij thans ook genoemd werden, der *Witten* en *Zwarten*, die voornamelijk het gebied van *Florence* verwoesteden, te doen eindigen; maar gelukkiger slaagde hij met het handhaven van zijn aanzien als Leenheer bij FREDE-

RIK,

RIK, Koning van *Sicilië*, en KAREL II, Koning van *Napels*. In *Duitschland* schonk hij zijne voor- spraak, hoewel vergeefs, ten behoeve van den Keur- vorst GERHARD van *Mentz*, bij den Keizer AL- BERT I.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

De dood verhinderde hem meer te verrigten. Hij stierf nog in datzelfde jaar 1304, heel waarschijnlijk aan vergift, zonder dat men heeft kunnen vermoeden, door wien of waarom dit bezorgd was. Zijne Tijdgenooten vereerden hem zoodanig wegens zijne Godsvrucht, dat, op de tijding van zijnen dood, velen zijne voeten kwamen kussen, in den waan, dat God hun daar voor vergeving hunner zonden zou verleenen; ook sprak men van wonderdaden, die op zijne voorbedding zouden geschied zijn; meer geloofwaardig echter is het verhaal, dat hij zijne arme moeder, die men hem in zijde gekleed had voorgesteld, niet wilde erkennen, voordat zij in hare geringe kleeding voor hem verscheen.

Dood van
BENEDIC-
TUS XI.

Na den dood van BENEDICTUS XI, in het jaar 1304, waren de Kardinalen in hun *Conclave* te *Pe- rugia* in twee partijen verdeeld, de *Italiaansche*, op welke de invloed der *Cajetani*, nabestaanden van Paus BONIFACIUS VIII werkte, of die zijne *Creaturen* waren, gelijk men zegt; en de *Fransche*, die *Frankryk* en de COLONNA's begunstigde. Ein- delijk kwam men, op den slimmen raad van den Kardinaal-Bischof van *Ostia*, NICOLAUS DA PRA- TO of DU PRAT, van de *Fransche* partij, overeen, dat de *Italianen* drie buitenlandsche Prelaten zouden benoemen, uit welke de *Franschen* binnen 40 dagen

KLEMENS
V wordt
Paus.

V eenen Paus zouden verkiezen. Op de benoeming
 BOEK der *Italianen* stond de Aartsbischop van *Bourdeaux*
 IV BERTRAND D'AGOUST OF DE GOTH, zoo als de *En-*
 Hoofdst. na C. G. *gelschen* hem noemden, boven aan; hij was op de
 Jaar 1073. *Franschen* verstoord, die in den oorlog zijn Huis
 tot 1517. mishandeld hadden, bovendien had hij aan BONIFACIUS VIII veel te danken. De Kardinaal DA PRATO schreef het drietal ten spoedigste over aan den Koning FILIPS, die den Aartsbischop bij zich ontbood, tot een geheim gesprek, in eene Abdij in het bosch van *St. Angely*, alwaar zij eerst de Mis hoorden, en voor het altaar aan malkanderen eenen eed van geheimhouding zwoeren. Vervolgens ontdekte de Koning aan den Aartsbischop, dat hij het in zijne hand had, hem Paus te maken, doch waar voor hij zes zaken voor zich wilde bedingen. De Aartsbischop, verrukt van blijdschap, beloofde alles, waar op de Koning hem de volgende voorwaarden voorstelde: I. De Koning zou van den ban en II. van alle Kerkelijke straffen volkomen ontheven worden. III. Hem zouden, tot zijnen oorlog met de *Vlamingen*, de Tienden van zijn Rijk voor vijf jaren bewilligd worden. IV. Men zou de gedachtenis van BONIFACIUS VIII vernietigen. V. De beide Kardinalen COLONNA zouden ten vollen hersteld en eenigen van 's Konings vrienden tot Kardinalen bevorderd worden. Het zesde punt behield de Koning voor zich, om het hem, als tijd en plaats het zouden toelaten, bekend te maken. Sommigen hebben gegist, dat dit geheim de Orde der *Tempeliers* betroffen hebbe; anderen meenen met
 meer

meer schijn, dat het bestaan hebbe in de bevoor-
 ring van 's Konings Broeder, KAREL van *Valois*,
 tot opvolger van ALBERT I. op den Keizerlijken
 troon. De Aartsbisfchop beloofde dit alles onder
 eenen eed op de gewijde *Hostie*. Dit fchreef de
 Koning ten eerften aan den Kardinaal DA PRATO,
 die met zijne partij zonder uitftel op den 5den Junij
 1305 den Aartsbisfchop van *Bourdeaux* tot Paus
 verkoor, tot groote vreugd der *Italianen*, die van
 dit geheim niets wisten (*).

V
 BOEK
 IV
 Hoofdst.
 na C. G.
 Jaar 1073.
 tot 1517.

Hij nam den naam aan van KLEMENS V. De
 Kardinalen verzochten hem te *Rome* te komen,
 maar het zij uit liefde tot zijn Vaderland, of naar
 den wil des Konings, hoe het zij, hij befloot zich
 te *Lions* te laten kronen, bij welke gelegenheid Ko-
 ning FILIPS den teugel van 's Pausen paard eenigen
 tijd hield, en dit vervolgens aan den Hertog van
Bretagne overliet, die door eenen inftortenden muur
 doodelijk gekwetst en de Paus zelve van het paard
 geworpen werd, waar uit kwade voorspellingen voor
 de nieuwe regering werden opgemaakt.

Hij wordt
 te Lions
 gekroond

Al vroeg ontdekte de nieuwe Paus zijne genegen-
 heid voor zijne Neven en Bloedverwanten. Een
 derzelven, een ongebonden jongeling, loerde, met
 zijn gevolg, op de burgermeisjes te *Lions*, waar
 tegen de Aartsbisfchop van VILLARS, die tevens
 Wereldlijk Heer der ftad was, den Paus te vergeefs
 verzocht te voorzien, waar op de VILLARS hem
 verklaarde, dat hij volgens zijnen pligt de veiligheid
 der

(*) VILBANI *Hist. Florent.* L. VIII. C. 30. enz.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

der stad met kracht zou beschermen. Eindelijk werd 's Pausen Neef in eene schermtufeling met het volk van den Aartsbischop omgebracht, waar voor de Paus bij den Koning te vergeefs om voldoening aanhield, terwijl integendeel de Aartsbischop zoo veel ondersteuning bij zijne familie vond, dat de Paus raadzaam oordeelde, *Lions* te verlaten.

Hij begeeft zich naar Avignon, alwaar de Pausen een' geruimen tijd hun verblijf houden.

Eenige jaren lang hield KLEMENS zich in verscheidene Steden en Kloosters van *Frankryk* alomme in dat Rijk en ook in *Engeland* bezig met groote geldfommen door gierigheid en hebzucht bijentefchrappen. In het jaar 1309 begaf hij zich naar *Avignon*, eene stad behoorende aan den Graaf van *Provence*, en welke een gedeelte van het oude *Burgundische* of *Arelatenfische*, (*Arles*,) Koningrijk uitmaakte, hetwelk toen nog, hoewel wankelbaar, onder de hoogheid van den *Duitschen* Keizer stond. Hier volgden hem de Kardinalen, en het Pausfelijke Hof had zeventig jaren lang zijnen Zetel in deze stad.

Geweldig varen de *Italiaansche* Schrijvers tegen deze afwezenheid van den Paus van *Rome* uit, welke zij de *gevangenis van Babel* noemen, en waar aan zij het toenemend zedenbederf van het Roomfche Hof toeschrijven, om hetwelk te beschrijven PETRARCA geene woorden genoeg weet te vinden, alles, zegt hij, in eenen zijner Brieven, was daar te koop, ja de Hemel en CHRISTUS zelve. In eenen anderen Brief zegt hij, dat 'er bij dat Hof geene Godsvrucht, geene liefde, trouwe, eerbied voor God, gerechtigheid of billijkheid te vinden was; integendeel, alles was vervuld met liegen

gen en bedriegen; als zijn vriend derwaards wilde komen, was het zoo goed, of hij levendig ter helle daalde. De *Fransche* Schrijvers, die dit zedenbederf niet loochenen, hebben daar tegen beweerd, dat hetzelfde door het Pauselijke Hof in *Frankryk* overgebracht en daar alom verspreid was.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

KLEMENS V begon terstond na het aanvaarden zijner regering, zijne beloften aan den Koning van *Frankryk* gedaan, te vervullen. Hij verzoende den Koning geheel met de Kerk, en herstelde de Kardinalen COLONNA in het genot van alle hunne voormalige regten en inkomsten, ook benoemde hij tien Kardinalen, onder welken zeven *Fransche* waren; en stond den Koning de Tienden in zijn geheele Rijk toe voor vijf jaren. In het jaar 1308 vernietigde hij eenigermate de twee Bullen van BONIFACIUS VIII, *Clericis Laicos* en *Unam Sanctam*. Maar, als FILIPS in eene bijeenkomst met den Paus te *Poitiers* in het jaar 1307 aandrong, op eene veroordeeling der nagedachtenis van BONIFACIUS VIII, als van eenen Ketter, wist de Paus, op raad van den loozen Kardinaal DA PRATO, den Koning op te houden, door de belofte van eene algemeene Kerkvergadering, om in dezelve het oordeel over BONIFACIUS over te laten aan den Paus en de *Roomfche* Kerk, waar tegen hij alles vernietigde, wat die Paus tegen *Frankryk* en den Koning ondernomen had, alleen zou NOGARET, wegens het gevangennemen van den Paus, na vijf jaren, gewapend tegen de *Saracenen* trekken, en niet dan met verlof der Kerk terug keeren, ook nooit een openbaar

V

BOEK
IVHoofdst.
na C. G
Jaar 1073.
tot 1517.HENDRIK
VII van
Luxem-
burg
wordt
Duitsch
Keizer.

baar ambt bekleeden, evenwel zoude deze boetdoening niet nadeelig zijn voor zijne eer (*).

Niet alleen wist dus KLEMENS in dit opzigt den Koning op te houden, maar hij stelde hem in eene veel belangrijker zaak geheel te loor. Keizer ALBERT I werd in het jaar 1308 vermoord. Nu zocht FILIPS zijnen Broeder, KAREL VAN VALOIS, tot Keizer te verheffen, met behulp van den Paus, bij wien hij daar ten sterksten op aandrang, en om denzelfen als te noodzaken, werd in 's Konings geheimen Raad besloten, dat 'de Vorst met 6,000 Ruiters den Paus te *Avignon* een bezoek zou geven. Dit besluit aan den Paus verraden zijnde, schreef hij, op aanstoken van den meergemelden Kardiinaal DA PRATO, in het geheim aan de Keurvorsten, om ten spoedigsten eenen Keizer te verkiezen, hun daar toe HENDRIK, Graaf van *Luxemburg*, aanprijzende, welke dan ook den 27sten November 1308 onder den naam van HENDRIK VII verkoren werd; waar door zich Koning FILIPS geheel te leur zag gesteld, juist toen hij naar den Paus wilde reizen, die ook van nu af zijn vriend niet meer was. Ondertuschen had de Paus hem nog geschreven, dat hij zijne oogmerken zou bevorderen, en zelfs aan 's Konings Gezanten in *Duitschland* eenen Brief van aanbeveling aan den Aartsbischof van *Keulen* medegegeven.

Handelin. De Koning over dit dubbelzinnig gedrag van den Paus

(*) *Breve Clement. ap. RAYNALD. ad a. 1307. n. 10. pag. 17. 599.*

Paus ten hoogften misnoegd , hield te dringender aan op de veroordeeling van Paus BONIFACIUS VIII. KLEMENS had ten dien einde reeds eene Kerkvergadering te *Vienne* beschreven tegen den 1sten October 1310, maar was reeds in het jaar 1309 genoodzaakt, nadere schikkingen te maken. In eene bijzondere Bulle verklaarde hij, dat hij de beschuldigingen tegen BONIFACIUS VIII, en de bewijzen derzelve van zijne beschuldigers zou hooren, op het Feest der Reiniging van MARIA in het jaar 1310, doch te gelijk poogde hij den Koning door deszelfs Broeder daar toe te bewegen, dat hij de zaak liet steeken. Op den bepaalden tijd verschenen NOGARET, DU PLESSIS en anderen, in naam van den Koning, te *Avignon*, onder eene sterke bedekking, die des te noodzakelijker was, omdat de vrienden van BONIFACIUS RAYNALDI van *Suppino*, Bevelhebber der stad *Ferentino*, die wat vroeger afgereisd was, onder weg gewapend overvallen en verscheidenen van zijne reisgenooten omgebracht hadden. Het Proces over BONIFACIUS werd nu eenige maanden achter een voor het Pauselijk *Konfistorie* gevoerd, met de grootste bitterheid, tot dat Paus KLEMENS daar over verdrietig geworden, te meer, dewijl hij voor oproer vreesde, van de zijde der vrienden van BONIFACIUS, met behulp van KARREL van *Valois* en andere Grooten verkreeg, dat de Koning in het jaar 1311 de geheele zaak aan de beslissing van den Paus op eene Kerkvergadering overliet, waar op de Paus die Bulle uitvaardigde, waar van wij boven reeds melding maakten, alles

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
—
gen over
de nage-
dachtenis
van Paus
BONIFACI-
US VIII.

ver-

V vernietigende, wat BONIFACIUS tegen den Koning
 BOEK ondernomen had, ook vergiffenis fchenkende aan
 IV NOGARET, doch onder de voorwaarden boven ge-
 Hoofdst. na C. G. meld, aan welke hij echter niet voldaan heeft, zijn-
 Jaar 1073. de voor dat hij ze volbrengen wilde, overleden, na-
 tot 1517. dat de Koning hem tot zijnen Kanselier benoemd,
 — en andere aanzienlijke belooningen gefchonken had.

Kerkver-
 gadering
 te Vienne.

Middelertwyl werd de Kerkvergadering te *Vienne*, in het jaar 1311, in tegenwoordigheid van den Paus, geopend. Op dezelve verklaarde de Paus, zonder verder onderzoek, BONIFACIUS voor eene regtmatigen Paus, tegen wien de befchuldiging van Ketterij niet bewezen was geworden. Deze uitspraak maakte hij den Koning bekend, die het ook aan moest zien, dat twee Ridders uit *Katalonië* voor de vergadering verfchenen, en elk, die de eer van BONIFACIUS zou willen aantasten, tot een kampgevecht uitdaagden. Daartegen verklaarde de vergadering ook, dat den Koning of zijnen nakomelingen, wegens het geen BONIFACIUS tegen hem ondernomen had, geene moeite zou aangedaan worden. Dus eindigde deze tienjarige twist, in welken de Koning wel zijne regten gehandhaafd had, maar waar tegen door de Kerkelijken ook de eer van BONIFACIUS behouden was geworden, en zij hunne blijvende overmagt betoonden. De Koning wreekte zich eenigermate, door te verbieden, dat de verzameling van Pausfelijke Decreten door BONIFACIUS, (*Liber Sextus Decretalium*,) voor geene regtbank in zijn Rijk zou mogen aangehaald worden.

Voorts was deze Kerkvergadering bijeengeroepen,

voor-

vooreerst om de zaak der *Tempelheeren* of *Tempelieren* te behandelen, waar van in het vervolg; ten tweeden, om eenen *algemeenen kruistogt* te bepalen, waar van reeds elders gesproken is; en eindelijk ook om te zorgen voor eene hervorming van Zeden en den toestand der Kerke (*).

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Terwijl KLEMENS V zijn gezag in *Frankryk* gelukkig handhaafde, moest hij tevens het oog houden op de zaken van *Rome* en *Italië*. In *Italië* duurden de twisten en verdeeldheden der *Gibellinen* en *Guelfen*, (eigenlijk *Waiblingers* en *Welfen*, naar twee aanzienlijke Familien,) thans ook *Witten* en *Zwarten* genoemd, steeds voort, zelfs na den ondergang van het Keizerlijke Huis van *Hohenstauffen*, de *Gibellinen* waren der Keizerlijke, de *Guelfen* der Pausfelijke partij toegedaan. Nadien sedert meer dan 50 jaren geen Keizer in *Italië* geweest was, waren de *Gibellinen* wel verzwakt, maar boden steeds geweldigen tegenstand, terwijl de *Guelfen* door de Koningen van *Napels*, uit het Huis van *Anjou*, ondersteund werden. Koning ROBERT van *Napels*, die te gelijk Graaf van *Provence* was, in welk Graaffschap *Avignon* lag, had eene naauwe betrekking op den Paus, die hem in het jaar 1309 te *Avignon* kroonde, en hem in het jaar 1310 het Stadhouderschap van *Romagna* en *Ferrara* opdroeg; Ook had de Paus hem niet alleen verkoren boven den Koning van *Hongaryë*, die een even goed regt had op het Rijk van *Napels*, maar hem ook be-

Togt van
Keizer
HENDRIK
VII naar
Italië.

(*) HARDUIN: *Act. Concill. T. III. p. 1321-1362.*

V leend met het Rijk van *Sicilië*; hetwelk de vermaarde
 BOEK de Regtsgeleerde BALDUS ergens in zijne Schriften
 IV berispt, maar het elders aan APOLLO ter beslissing
 Hoofdst. overlaat, omdat, zegt hij, het belagchelijk ja bijna
 na C. G. Kettersch zou zijn, over eene beslissende uitspraak
 Jaar 1073. tot 1517. van den Apostolischen Stoel te willen twisten.

Onder deze omstandigheden besloot Keizer HENDRIK VII in het jaar 1315 tot den togt naar *Italië*, om zich te *Rome* als Keizer te laten kronen, en tevens de regten van het Keizerrijk in dat land te herstellen; het zij dan op raad van den Paus zelve, die dus zal gehoopt hebben, gelegenheid te vinden, om naar *Rome* te keeren, en zich van zijne te groote afhankelijkheid van de *Franschen* te ontslaan, maar ten minsten met 's Pausen voorkennis en toestemming, hebbende HENDRIK hem vooraf door een Gezantschap zijn voornemen bekend gemaakt, en den Paus van zijne getrouwheid aan den *Roomschen* Stoel verzekerd. In het geheim nogtans wist de Paus den Keizer allerhande moeilijkheden in den weg te leggen, opdat 's Keizers gezag in *Italië* niet mogt uitgebreid worden; in het jaar 1309 had hij zelfs aan Koning JAKOB van *Arragon Pifa* en het Eiland *Elba* aangeboden, om die te veroveren, en dan als een Pausfelijk Leen te houden; eene gifte, welke MURATORI (*) zelve zich niet onthouden kan, regt schandelijk te noemen. Naauwelijks had ook Keizer HENDRIK zich te *Milanen* de ijzeren kroon, of de kroon van *Lombardyë* laten op-

(*) *Gesch. van Italië VIII Deel, Bladz. 293.*

opzetten, of al de steden van *Lombardyë* stonden tegen hem op, aangestookt door *FILIPS de Schoone* en *ROBERT van Napels*; te *Rome* zelve, waar hij in het jaar 1312 binnen trok, betwistten hem de *Guelfen*, door Koning *ROBERT* ondersteund, het bezit der stad, zoodat hij niet eens de *Pieterskerk* in zijne magt kon krijgen, in welke hij gekroond moest worden. De Paus had aan vijf Kardinalen volmagt gegeven, om in zijnen naam deze kroning te volbrengen, maar een Schrijver van deze eeuw verhaalt (*), dat men eenen Brief van den Paus onderschept hebbe, in welken hun verboden werd, den Keizer te kronen. Zij verrigttten echter deze plegtigheid den 27sten Junij 1312, in de Kerk van *Lateranen*, doch onder protest, dat zij daar toe gedwongen waren (†). De Keizer deed bij zijne kroning den gewonen eed aan den Paus, gaf eene schriftelijke Geloofsbelijdenis over, bevestigde alle Plakaten zijner voorzaten tegen de *Ketters*, en erkende den Paus als Opperhoofd der Kerk.

Ondertuschen was *HENDRIK* bedacht, om zijne regten als Keizer weder te herstellen. Hij had wel, dewijl zijn leger zeer gesmolten was, *Rome* verlaten, en zich naar *Tivoli* begeven, maar *ROBERT*, Koning van *Napels*, voor zijne regtbank ontboden hebbende, en deze niet verschijnende, deed hij hem in het jaar 1313 in den rijksacht of ban, en midde-
 lertwyl nieuwe versterkingen uit *Duitschland* gekre-
 gen

(*) *Albert. Argentin. in Chron. ad a. 1312.*

(†) *MUSSATI de Gest. Henrici VII. Cæs. L. VIII. C. 7.*

V gen hebbende, tastte hij de *Florentijnen* aan, en
 BOEK floot een verbond met FREDERIK, Koning van Si-
 IV cilië, tegen den Koning van *Napels*. De Paus liet
 Hoofdst. deze beide Vorsten, als beiden aan hem door eenen
 na C. G. eed van trouwe verbonden zijnde, vermanen, om
 Jaar 1073. tot 1517. zich wederzijds van vijandelijkheden te onthouden,
 maar de Keizer antwoordde aan de Kardinalen, dat
 hij aan niemand eenen eed van trouwe had gezworen,
 en ook niet wist, dat ooit één zijner voorzaten
 zuiks gedaan had. De Paus verzuimde niet den
 Keizer zijnen gedanen eed onder het oog te bren-
 gen, en sommigen hebben den Keizer ook als eenen
 eedbreker beschuldigd. Doch, de Keizer heeft on-
 getwijfeld een ander denkbeeld aan den eed gehecht,
 welken hij aan den Paus gedaan had, en ten min-
 sten geloofd, dat hij nooit zoodanigen eed had af-
 gelegd, die ten nadeele kon strekken van zijne Kei-
 zerlijke Hoogheid en der regten van het Keizerrijk.

Dood van
 Keizer
 HENDRIK
 VII.

Hoe het zij, KLEMENS verbood, ten einde zijnen
 vriend ROBERT uit de verlegenheid te redden, om-
 trent het midden des jaars 1313, elk en' een ieder,
 op straffe van den ban, het Koningrijk van ROBERT
 aan te vallen. Doch HENDRIK gaf geen acht op
 deze bedreigingen. Als één der Pauselijke Afge-
 vaardigden, die hem op zijne togten in *Italië* ver-
 zelden, NICOLAUS, Bischof van *Butrinto* in *Alba-*
nië, of het oude *Epirus*, hem waarschuwde, om
 de Roomsche Kerk niet te vertoornen, gaf hij hem
 ten antwoord: „Wees maar gerust! wij hebben
 den raad van onze gezworene Raden, (*Clericorum*
furatorum,) gehoord, of wij God beleedigen,

wan-

wanneer wij ons zelven verdedigen ; en of wij verplicht zijn , gerechtigheid te oefenen en misdadigers te straffen ; hier mede beleedigen wij God zoo weinig , dat wij zulks doen zouden , indien wij dit nalieten.” Toen de Bisfchop hem het voorbeeld , onder anderen van Keizer FREDERIK II herinnerde , die eindelijk door de Kerk vernederd was , zeide HENDRIK : „ Als God voor ons is , zal ons noch de Heer Paus , noch de Kerk te grond helpen , omdat wij God niet beleedigd hebben (*).” Ook volgde in der daad de gevreesde inval in het Rijk van *Napels* , met goed gevolg , waar op de Paus dadelijk den ban tegen den Keizer en den Koning van *Sicilië* uitsprak . Doch hij en ROBERT werden eerlang uit alle gevaar gered door den dood des Keizers den 24ften Augustus 1313 te *Bonconvento* , een dorp in het gebied van *Siena* . Wij hebben reeds in het vorige van deze Gefchiedenis gemeld , dat men dezen dood van ouds reeds aan vergift heeft toegeschreven , den Keizer in het Avondmaal in eene gewijde Hostie door eenen *Dominikaner* Monnik toegedeeld . Dit verhaal vindt men niet alleen bij Schrijvers uit de XIVde eeuw , maar een tijdgenoot , die 's Keizers Broeder , BALDEWYN , Aartsbisfchop van *Trier* , zeer welkende (†) , heeft nog deze bijzondere omftandigheid , dat

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

(*) *Nicolai , Episc. Bctrontinens. Relatio de Henrici VII. itinere Italico ad Clementem V. in BALUZII Vitt. Papar. Avenionens. T. II. p. 1228.*

(†) *Auctor Gest. Veneral. Dom. Baldewini de Luczemb. Trever. Archiepiscopi ap. REUBERUM SS. Germ. p. 974.*

V dat de Keizer, als zijne Geneesheeren hem voor-
 BOEK hielden, dat hij het vergift door een braakmiddel
 IV kon kwijtraken, geantwoord hebbe, dat hij liever
 Hoofdst. wilde sterven, dan eene ergernis geven tegen het
 na C. G. ligchaam van CHRISTUS, en tot nadeel der Chris-
 Jaar 1073. tenen. Daar is dus geene reden, om de waarheid
 tot 1517. dezer vergiftiging volstrekt te ontkennen.

KLEMENS Tegen geene Mogendheid gedroeg zich de Paus
 V ver. heerschzuchtiger dan tegen de Republiek *Venetië*.
 klaart de heerszuchtiger dan tegen de Republiek *Venetië*.
 Venetia- AZZO VIII, uit het magtige Huis *Este*, Markgraaf
 nen voor van *Ferrara*, had in het jaar 1308 deze stad en
 oneerlijk. haar gebied bij uitersten wil nagelaten aan zijnen
 onechten Zoon FRESKO, wiens Oom FRANCISCO
 zijn regt op dezelve met geweld handhaafde. FRES-
 co gaf daar op de stad aan de *Venetianen* over,
 tegen een jaarlijksch inkomen van 1,000 gouden Du-
 katen. FRANCISCO, tegen deze vermogende Repu-
 blik niet bestand, begaf zich met de stad *Ferrara*
 onder de bescherming van den Paus, om ze van
 de *Roomfche* Kerk te leen te ontvangen. Terstond
 eischte de Paus van de *Venetianen*, deze stad aan
 hem over te geven, doch dezen, door hunnen *Do-
 ge* GRADENIGO aangefpoord, weigerden zulks, waar
 op zij in het jaar 1308 door den Paus in den ban
 gedaan, en hun land onder verbod van Godsdienst
 gebracht werd; en toen zij volhardden, en de *Room-
 fche* troepen van *Ferrara* terug sloegen, liet hij in
 het jaar 1309 eene allerverfchrikkelijkste en onregt-
 vaardigste Bulle tegen hen uitgaan, waar bij hij alle
Venetianen tot in het vierde geslacht eerloos ver-
 klaarde, en hunne Edelen onbekwaam voor eenige
 Staats

Staatsbedieningen en zelfs voor den Adeldom. Hij verbood allen koophandel en verkeering met hen; gebood de geheele Geestelijkheid hun land te verlaten, alleen zoo velen uit haar midden achterlatende, als noodig waren, om kinderen te doopen en stervenden te bedienen; en gaf ieder vrijheid, om zich van den *Doge* en alle *Venetianen* meester te maken, en hen tot slaven te maken; hij gaf hunne roerende goederen prijs en verklaarde de vaste goederen verbeurd ten behoeve van de Roomsche Kerk.

Vergeefs beproefde de regering, (*la Signoria*,) den Paus tot onderhandeling te bewegen. Deze schreef eenen kruistogt tegen hen uit; bijna in alle *Fransche* Havens werden hunne koopwaren geplunderd, op de zee-kusten van *Genoa*, *Toscane*, *Romagna* en *Kalabrien* werden de *Venetianen* tot slaven gemaakt en zelfs vermoord. De regering raadpleegde intusfchen met de aanzienlijkste Leeraren van het Kerkelijke Regt en der Godgeleerdheid, en besloot *Ferrara* te verdedigen; maar de Kardinaal-Legaat PELAGRUO rukte met een verbazend leger kruisvaarders in het jaar 1309 voor *Ferrara*, hetwelk hem door verraad in handen viel, waar op hij de inwoners, die de *Venetianen* gunstig waren geweest, liet ophangen, den gevangenen *Venetianen* liet hij de oogen uitsteken, en zond hen dus naar hun vaderland. Ook werd de vloot der *Venetianen* op de *Po* en hun leger te land geslagen. Ook ontstonden 'er binnen 'slands oproeren, die met moeite gedempt werden. Middelerwijl had ook *Ferrara* veel te lijden; alwaar de Paus Koning ROBERT van

V
BOEK.
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V
BOER
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Napels tot Stadhouder benoemde, die 'er eenen Bevelhebber aanstelde met eene bezetting van *Cataloniers*, die de uitgezochtsle booswichten waren. Een oproer in die stad ontstaan, werd met den dood van vele inwoners en de verwoesting der stad gedempt.

Toen Keizer HENDRIK in *Italië* gekomen was, zochten de *Venetianen* door zijne bemiddeling eene verzoening met den Paus te bewerken, maar vergeefs. Eindelijk gelukte hun dit in het jaar 1313, door hunnen Gezant FRANCISCO DANDOLO, (DANDULUS,) die van zijne Familie den bijnaam had van *Can* of *hond*; hetwelk aanleiding gaf, dat men hem aan het Pauselijke Hof spottenderwijze den *Venetiaanschen hond* noemde, welke spotternij hij met de woorden uit het Euangelie bejegende, dat de honden evenwel van de kruimels aten, die van de tafels van hunne heeren vallen. SABELLICUS (*) zegt, dat men verhaalt, dat DANDOLO, tot een wonderbaar voorbeeld van vaderlandsliefde, en onderwerping aan de Kerk, zoo lang met een' ijzeren keten om den hals, als een hond, voor 's Pausen disch gelegen hebbe, tot 's Pausen toorn bedaard was; en dat hij daarom eerst van vreemdelingen, doch naderhand ook in zijn vaderland, den bijnaam van *Can* of *hond* gekregen hebbe. Hoe het zij, de Paus ontsloeg de *Venetianen* van den ban. De volgende Paus echter verloor in het jaar 1317 *Ferrara*

we-

(*) *Marci Anton. Sabellici Historiæ Rer. Venetar. Decad. II. L. I. p. 253.*

weder, alwaar de ingezetenen de Pausfelijke bezetting verdreven, en zich weder aan hunne oude Opperheeren, de Markgraven van *Este*, onderwierpen.

KLEMENS in het jaar 1314 Koning ROBERT, na den dood van Keizer HENDRIK VII tot Rijksstedehouder in *Italië* hebbende aangesteld, overleed den 20sten April van datzelfde jaar, te *Roquemaure*, eene stad in *Languedok*. Van zijne verzameling van Pausfelijke besluiten, (*Clementinarum Libri V.*) zullen wij op eene andere plaats spreken. De *Italianen* beschrijven zijn karakter heel ongunstig. „Hij was,” schrijft VILLANI (*), „een zeer geldgierig en aan de *Simonie* overgegeven mensch, die alle Geestelijke waardigheden voor geld veil had; ook was hij wellustig, en de Gravin van *Palagorgo*, (*Perigord*,) eene heel schoone vrouw, Dochter van den Graaf van *Fos*, (*Foix*,) zal zijne beminde geweest zijn. Aan zijne Neven en vrienden liet hij groote schatten na. Men zegt ook, dat hij, als één van zijne Neven, die Kardinaal was, en daar hij veel van hield, overleden was, eenen grooten Zwartenkunstenaar, (*une grande maëstro di nigromanizia*,) genoodzaakt hebbe, hem te zeggen, waar deszelfs ziel gevaren was. Deze had daar op door zijne kunst eenen Hofkapellaan van den Paus bij de Duivelen in de Hel gevoerd, en hem aldaar een Paleis laten zien, waar deze ziel op een bed van brandend vuur, tot straf van de *Simonie* van den Kardinaal lag; ook had de Kapellaan te gelijk

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
Dood van
KLEMENS
V.

(*) *Hist. Fiorentina* L. IX. C. 58.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G
Jaar 1073.
tot 1517.

---

een ander Paleis gezien , hetwelk voor den Paus zelve bestemd was; en na dat deze dit aan den Paus verhaald had, was dezelve nooit weder vrolijk geweest, maar was kort daar na gestorven. Als men voor zijn lijk bij nacht in eene Kerk vele kaarsen had aangestoken, ontstond daar door brand, zoodat de kist en het onderlijf van den Paus verbrandde." Welke bijzonderheid, schoon onder eenigzins andere omstandigheden, ook door anderen verhaald wordt. Eén zijner Neven, die alleen 300,000 Dukaten, welke tot eenen kruistogt bestemd waren, zich had toegeëigend, rigtte hem een praalgraf op, hetwelk naderhand van zekeren Graaf van *Armagnac* geplunderd, gelijk ook zijn graf, in de Burgeroorlogen van *Frankryk*, in het jaar 1577 door de Hervormden verwoest, en het overschot van zijn ligchaam verbrand is geworden.

JOANNES
XXII.

Dewijl de *Italiaansche* Kardinalen zich zeer beklagden over den Paus KLEMENS V, en volstrekt geen Franschman, of gelijk men sprak, geen *Gaskonjer* tot Paus wilden hebben (*), ontstond 'er onder de Kardinalen een tweespalt over de verkiezing van eenen nieuwen Paus, waar bij de *Fransche* Kardinalen met geweld van krijgsvolk in de stad *Carpentras* drongen, en velen van het gevolg der *Italianen* ombragten, ja zelfs onder het geroep: „ Sterven de *Italiaansche* Kardinalen! Wij willen eenen

(*) Brief van den Kardinaal NEAPOLEO van *Orfini*, (*de Urfinis*) in BALUZII *Vitt. Pappar. Avenion. Tom. II, pag. 289.*

eenen Paus hebben!" op verscheidene plaatsen de stad in brand staken, zoodat de *Italianen* het gevaar van hun leven, door een gat in den muur van het achtergebouw te laten maken, ter naauwer nood ontkwamen. Onder goedkeuring van Koning **FILIPS** bepaalden de Kardinalen echter weder eene zamenkomst te *Lions*, maar deze Koning overleed in 1314, en eerst in het jaar 1316 kon zijn Zoon en Opvolger **LODEWYK X** hen in die stad bijeenkrijgen. Deze in datzelfde jaar overleden zijnde, liet zijn Broeder, de Graaf van *Poitiers*, als Rijksbestuurder, dewijl **LODEWYK** geene kinderen, maar eene zwangere Gemalin nagelaten had, de Kardinalen opsluiten, tot dat zij eenen Paus verkozen hadden, welk middel eindelijk gelukte, zoodat zij den 7den Augustus 1316 den Kardinaal-Bischop van *Porto* verkoren, onder den naam van **JOANNES XXII**. Volgens een oud gezegde was deze de Zoon van een Schoenpoetser, volgens anderen van een Herbergier, hoewel anderen hem eene adellijke afkomst, (*militaris progenies*,) geven. Nog is 'er een oud gezegde, dat hij, als de Kardinalen met algemeene afspraak, (*Compromis*,) aan hem de benoeming van eenen nieuwen Paus hadden overgelaten, zich zelve benoemd zou hebben. Eén zijner Levensbeschrijvers verhaalt ook, dat hij bij zijne verkiezing onder eede beloofd zou hebben, nooit een paard of muilezel te zullen berijden, zoo hij niet naar *Rome* terug keerde, en dit zou hij ook gehouden hebben, door zich te sloop naar *Avignon* te begeven, en te voet in zijn Paleis te gaan, hetwelk hij niet

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V verliet, dan om de aan hetzelfde gelegene Kerk te bezoeken.

BOEK

IV

Hoofdst.

na C. G.

Jaar 1073.

tot 1517.

Hij staat naar het bestuur van het Duitſche Keizerrijk.

Terſtond na het aanvaarden zijner regering, nam hij deel in de zaken van het *Duitſche* Rijk, tot welks inlandſche beroerten hij twintig jaren lang zeer veel heeft toegebracht. Na den dood van Keizer HENDRIK VII had Paus KLEMENS V in het jaar 1314 beweerd, bij het ledigſtaan van den troon, de heerſchappij van het Duitſche Rijk te bezitten (*). In October des gemelden jaars verkoor een deel der Keurvorſten FREDERIK, Hertog van *Oostenryk*, en een ander deel LODEWYK, Hertog van *Beyeren* tot Keizer, waar door geheel *Duitſchland* in twee partijen verdeeld werd, en dewijl 'er toen geen Paus was, werden de gewone berigten der verkiezing aan den toekomenden Paus gerigt. De nieuwverkozene JOANNES XXII ſchreef weinige weken na zijne verkiezing in het jaar 1316 aan de beide Vorſten, dat zij malkanderen in vrede en eendragt zouden verſtaan, maar in Maart 1517 verklaarde hij zich geheel anders, en beweerde zijn gebied over het Rijk, gedurende het ledigſtaan van den troon, en poogde, op die onderſtelling het bewind van *Italië* aan den vriend en Vaſal der Pauſen, den Koning ROBERT, in zijnen naam te bezorgen, en zelfs in *Duitſchland* eenen *Rijkſvicarius* voor te ſtellen. In *Duitſchland* durfden de beide mededingers zich niet openlijk tegen den Paus verklaren; maar in *Italië* ver-

(*) *Clementinar. L. II. tit. XI. de Sententia et re judicata Cap. 2.*

verzetten zich de *Gibellinen*, wier partij merkelyk federt den togt van Keizer HENDRIK het hoofd had opgestoken, met geweld tegen den Paus. MATTHEUS VISCONTI, derzelver hoofd, leide wel in het jaar 1317 zijne waardigheid als Keizerlijke Stadhouder neder, maar door die van *Milanen* tot hunnen Opperheer verkoren zijnde, regeerde hij in *Lombardyë* met een Koninklijk gezag, en het gelukte hem, alle de ondernemingen van den Paus, zelfs eenen tegen hem gerigten kruistogt, te verijdelen.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Zoo lang FREDERIK en LODEWYK om het Rijk met malkanderen kaupten, had de Paus zich voor geen' van beiden verklaard; maar toen FREDERIK in het jaar 1322 in den veldslag bij *Muldorf* overwonnen en gevangen was genomen, verdubbelde hij zijne pogingen, om *Lombardyen* aan zijnen vriend Koning ROBERT te bezorgen, waar toe na den dood van MATTHEUS VISCONTI, een kruistogt werd uitgefchreven, en *Milanen* zelve belegerd, hetwelk echter door den tijdigen onderftand van LODEWYK ontzet werd; na welken tijd de vijandschap van den Paus tegen dezen Keizer geene palen meer kende. Reeds in October 1323 gaf hij tegen denzelven eene Bulle uit, waar in hij hem vermaande, zich van het bewind des Keizerrijks zoo lang te onthouden, tot dat de Paus zijne verkiezing zou bevestigd hebben.

Twist met
LODEWYK
van Beye-
ren.

LODEWYK zond hier op Gezanten naar *Avignon*, om in onderhandeling met den Paus te komen, maar leverde tevens te *Neurenberg* in December 1323 een nadrukkelyk Protest tegen des Pausen gedrag

V drag over en een beroep op eene algemeene Kerk-
 BOEK vergadering. Inmiddels gaf JOANNES in het jaar
 IV 1324 aan 's Keizers Gezanten een uitstel van twee
 Hoofdst. maanden, binnen welke LODEWYK, op straffe van
 na C. G. den ban, afzien zou van het ondersteunen van den
 Jaar 1073. den Ketterfchen visCONTI en het Huis van ESTE, en het
 tot 1517. regt van den Paus erkennen, om eenen Rijksstede-
 houder aan te stellen.

Deze pogingen van den Paus waren in *Duitschland* niet zonder gevolg, zoodat de *Oostenryksche* partij zich op nieuw versterkte, aan welke hoofd zich LEOPOLD bevond, Broeder van den gevangenen FREDERIK. Ook ging JOAN, Koning van *Bohemien*, Zoon van den laatst overledenen Keizer, tot deze zijde over, zich verbindende met KAREL IV, Koning van *Frankryk*, welke beide Koningen met ROBERT, Koning van *Napels*, te *Avignon* kwamen, in het jaar 1324, om over een ontwerp te spreken, ten einde de Keizerlijke kroon op eenen Vorst uit het *Fransche* Huis over te brengen.

De Paus
 excom-
 muni-
 ceert LO-
 DEWYK
 van Beye-
 ren.

Dit gesprek schijnt den Paus, dewijl LODEWYK geen acht op zijne bedreigingen sloeg, aanleiding gegeven te hebben, om den 24sten Maart 1324 LODEWYK dadelijk te *excommuniceren*, of van de gemeenschap der Kerk uit te sluiten. Ondertusfchen werd 's Keizers zaak door de Leeraren op de Univerfiteiten van *Bologna* en *Parÿs* geregtvaardigd, en 's Pausen gedrag voor onregtmatig verklaard. JOANNES van *Jandun*, een Leeraar der Godgeleerdheid en Wijsbegeerte te *Parÿs*, en 's Keizers Lijfarts, MARSILIUS van *Padua*, verdedigden den Keizer tegen

gen den Paus in hunne fchriften; ook waren de *Minoriten* of *Franciskanen* op deszelfs zijde, om bijzondere redenen; volgens een oud verhaal, maar welks gezag zeer twijfelachtig is, had 's Keizers Kancelier ULRICH HANGÖR, een *Augsburger* Patri- cier, (gemeenlijk *Magister Ulricus de Augusta* ge- noemd,) als 's Keizers voornaamfte Raadsman, de fchuld van de hevige twisten tusschen dezen Vorst en den Paus.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

LODEWYK protesteerde op nieuw in een Manifest tegen deze uitspraak van den Paus, en vernieuwde zijn Appel aan eene algemeene Kerkvergadering; in dit Manifest beschuldigde hij den Paus van vele eu- veldaden, maar bijzonder, dat hij gezegd zou heb- ben, dat *een Paus alsdan eerst waarlijk Paus zij, wanneer de Koningen en Vorsten met malkan- deren oneens zijn, en dat de tweespalt van Duitsch- land en deszelfs Vorsten het heil en de vrede zij van den Roomschen Paus en de Kerk.* Dit Mani- fest deed zijne werking in *Duitschland*, alwaar die genen slecht onthaald werden, die 's Pausen ban te- gen den Keizer verspreiden wilden, ook werd eene menigte schimpfchriften tegen den Paus gestrooid, in welken de beschuldiging van Ketterij niet gespaard werd. Ook gehoorzaamde, behalve den Aartsbis- chop van *Salzburg*, geen één Prelaat van *Duitsch- land* den Paus. De *Dominicanen* sloten wel te *Regensburg* en *Landshut* hunne Kerken, maar als de Burgers hun hier op de aalmoezen weigerden, waren zij ras gedwongen, het voorbeeld der overige Geestelijken te volgen. De *Straatsburgers* wierpen een'

V een' Priester, die de Bulle van den Paus aan de
 BOEK Kerk had aangeplakt, in den *Rhyn*, en vervolgden
 IV hem in booten met riemen en haken, toen hij met
 Hoofdst. na C. G. zwemmen zocht te ontkomen.

Jaar 1073. Nog hield zich de *Oostenryksche* partij echter staan-
 tot 1517. de, en vatte zelfs nieuwen moed, toen de Paus in

De Paus Julij 1324 den ban tegen LODEWYK verzwaarde,
 zet LODE- als tegen eenen hardnekkigen, (*contumax*,) en hem
 WYK af. verbood, den Koninklijken Titel te voeren. Nu
 werd ook het ontwerp voortgezet, om aan *Duitsch-*
land een' anderen Vorst te geven, ten welken ein-
 de Koning KAREL van *Frankryk* een verbond sloot
 met LEOPOLD, waar bij hij beloofde, de vrijheid
 van deszelfs Broeder FREDERIK met kracht van wa-
 penen te zullen uitwerken, mis dat FREDERIK ver-
 lost zijnde van alle aanspraak op het Keizerrijk zou
 afzien. Doch dit geheele ontwerp mislukte, door
 den tegenstand van BALDEWIN, Aartsbisfchop van
Trier, ook koos de Koning van *Bohemen* de zijde
 van LODEWYK, en zelfs LEOPOLD zond de Rijks-
 kleinodien, benevens de zoogenoemde Heilige Laus
 aan LODEWYK, op hope, van daar door zijns Broe-
 ders vrijheid te zullen verwerven. Maar LODEWYK
 vergenoegde zich met het besluit van den Rijksdag
 te *Regensburg* in het jaar 1324, hetwelk geheel ten
 zijnen voordeele was. LEOPOLD, verbitterd, dat
 zijn gedane ftap niets had uitgewerkt, greep weder
 naar de wapenen, en behaalde op den Keizer eene
 aanmerkelijke overwinning, welke nadeelige gevolgen
 aan denzelfen dreigde, alzo de Keurvorsten van
Mentz en *Keulen* in het jaar 1325 te *Reufe* niet

ver van *Coblents* aan den *Rhyn* eene bijeenkomst hadden met Hertog LEOPOLD, en de Gezanten van den Paus en den Koning van *Frankryk*, in welke zij beraadslaagden, om dezen Koning tot Keizer te doen verkiezen; doch dit onweder werd door den Broeder van den Keurvorst van *Mentz* gelukkig afgewend, door de aanmerking, hoe schandelijk het voor *Duitschland* zou zijn, eenen vreemden Heer te ontvangen. Inmiddels floot LODEWYK in dat jaar 1325 eene overeenkomst met zijnen gevangenen FREDERIK, die zijne vrijheid wederkreeg, onder voorwaarde, dat hij van zijne aanspraak op het Keizerrijk zou afstaan, en met zijne vier Broeders LODEWYK zou helpen tegen alle vijanden, en met name tegen den genen, die zich Paus noemt, en alle deszelfs medehelpers en begunstigers. LEOPOLD nogtans bleef den Paus aankleven, die hem zelfs geheel van zijnen Broeder zocht af te trekken.

Groot was thans de verwarring in *Duitschland*, alzoo niemand wist waar aan hij zich te houden had, en deze verwarring werd door den Paus nog vermeerderd, doordien hij uitlandsche Vorsten ophitste tot verwoestende invallen in het gebied van Keizer LODEWYK. Deze had het Keurvorstendom *Brandenburg*, hetwelk opengevallen was door den dood van WALDEMAR van *Anhalt*, in het jaar 1323 ter leen opgedragen aan zijnen oudsten Zoon LODEWYK, maar thans verbood de Paus alle de ingezetenen der landen, die daar toe behoorden, denzelven als hunnen Heer te erkennen, en WLADISLAW, Koning van *Polen*, aan wien de Paus op deze voor-

waar-

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

waarden den Koninklijken Titel zal bevestigd hebben, viel met een leger *Litthauers*, die grootendeels nog Heidenen waren, in het jaar 1325 in de *Mark Brandenburg*, alwaar zij de verschrikkelijkste verwoestingen aanrigtten, met welke onderneming de Paus nogtans dezen Koning geluk wenschte.

Eindelijk zag Keizer LODEWYK zich genoodzaakt tot een nader verdrag met FREDERIK van *Oostenryk*, aan wien hij in 1325 de volkomene gemeenschap in de regering van *Duitschland* toestond, waar in de Paus weigerde toe te stemmen; nog kwam 'er een andere voorslag in aanmerking, dat LODEWYK aan FREDERIK het Rijk van *Duitschland* overlaten, maar voor zich *Italië* behouden zoude. Doch de dood van LEOPOLD in het jaar 1326 bragt de zaken van FREDERIK spoedig in verval, zoodat LODEWYK zelfs in staat geraakte, om op eenen togt naar *Italië* bedacht te zijn. Ook trok hij werkelijk in het jaar 1327 naar *Italië*. Te *Trente* kwamen hem de voornaamste hoofden der *Gibellinen*, de Gezanten van Koning FREDERIK van *Sicilië*, en vele Bischoppen en Monniken opwachten, welke zich allen tegen den Paus verklaarden. Met behulp van MARSILIUS van *Padua* en JOANNES de *Janduno*, werden zestien artikelen opgesteld van bezwaren tegen den Paus, wien men voor eenen Ketter verklaarde, en spotswijze *Paap JAN* noemde. Kort daar na liet LODEWYK zich te *Milanen* met de ijzeren kroon van het Rijk van *Lombardyë* kronen.

Middelerwijl sprak de Paus een nieuw vonnis tegen den Keizer uit, hetwelk men zijn *viijfde Proces* noemt,

noemt, den 3den April 1327 verklaarde hij alles verbeurd, wat **LODEWYK** ter leen bezat, ook het Hertogdom *Beyeren*, en ontsloeg alle zijne Vafallen van den eed van trouwe jegens hem, verbiedende alle Christenen, hem voortaan als Opperheer te gehoorzamen.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Desnietteenstaande rukte de Keizer naar *Rome* voort; alwaar de Burgers vergeefs den Paus verzocht hebbende, om te *Rome* te komen, de *Guelphen* verjaagden, en de soldaten van Koning **ROBERT** en van de Pauselijke Legaten buiten de stad sloten; maar het Opperhoofd der *Gibellinen* tot Bevelhebber der stad aanstelden. Onder zoo gunstige omstandigheden deed Keizer **LODEWYK** in het begin des jaars 1328 zijne intrede te *Rome*; en liet zich den 16den Januarij van twee Bischoppen tot Keizer wijden, terwijl **COLONNA** hem de kroon opzette, waar na hij eenige wetten afkondigde tegen de Ketter, tegen de schuldigen aan het kwetsen der Keizerlijke Majesteit, voor de Geestelijkheid enz.

LODEWYK
te Rome
gekroond

De Paus, die dit niet had kunnen beletten, liet nieuwe vonnissen tegen den Keizer uitgaan, en verklaarde hem in dat jaar 1328 voor eenen Ketter, en **MARSILIUS** van *Padua* en **JOANNES** van *Janduno* (*)

voor

(*) Wij hebben van deze beiden onder de Geleerden van dit Tijdperk gesproken. Hier verdient aangemerkt te worden, dat men den laatsten gemeenelijk **JOANNES** van *Gend* (*de Gandavo*) noemt; doch verkeerd. Zijne geboorteplaats was *Jandun*, een klein plaatsje in *Champagne*.

V
BOEK
IV
Hoofdst
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

voor Aartsketters, uit hoofde van zeker Boek door deze beide laatstgemelden uitgegeven in het jaar 1324, hetwelk onder den titel: *Defensor pacis* zeer vermaard, en in *Duitschland* verscheidenemalen gedrukt is geworden. Het oogmerk van hetzelfde was vrede en rust onder de Volken en in het Rijk te bevorderen, waar toe als een middel bijzonder wordt voorgedragen, dat men de Geestelijke magt binnen hare behoorlijke palen moest terug brengen. In het tweede Deel van dit Boek komen onder anderen de volgende stellingen voor: dat naar de leer der Schrift, *noch de Roomsche, noch eenig ander Bisshop, Priester of Geestelijke, zich eenige heerschappij of regtsgebied over iemand mag aanmatigen*; dat PETRUS geene magt of gezag boven de andere Apostelen bezeten heeft; ook *kan van PETRUS uit de Heil. Schrift niet bewezen worden, dat hij Roomsch Bisshop, ja, wat meer is, dat hij ooit te Rome geweest is*; dat *men alleen aan de Schrift, of, waar derzelve zin twijfelachtig mogt zijn, aan de uitspraak eener algemeene Kerkvergadering, in geloofszaken een onherroepelijk gezag moet geven*, bij welke gelegenheid het bekende gezegde van AUGUSTINUS verklaard wordt: *Ego vero non crederem Evangelio, nisi me Catholicae Ecclesiae commoveret auctoritas*; de Paus *kan volstrekt niets voorschrijven, wat ter zaligheid noodig is te gelooven*. Verder wordt bewezen: *dat alleen de Wereldlijke Vorsten het regt hebben, om algemeene Kerkvergaderingen te beleggen* enz.

De Paus had echter ook zijne Schrijvers, en onder

der dezen den *Augustinianer* Kluizenaar, AUGUSTINUS TRIUMPHUS, geboortig van *Ancona*, die in het jaar 1328 in zijn 85ste jaar overleden is. Hij schreef een Boek: *Summa de potestate Ecclesiastica*, hetwelk door hem aan Paus JOANNES XXII werd opgedragen, en in hetwelk hij de Pausfelijke magt ten hoogsten toppunt opvijzelt.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Doch deze geschriften van weërskanten hadden eene magtiger ondersteuning noodig, zouden zij werking doen. De Paus, nog onbewust, dat de Keizer tot in *Rome* was doorgedrongen, gaf in het jaar 1328 bevel tot eenen kruistogt tegen denzelfen. Toen hij vervolgens vernam, dat LODEWYK in het bezit der Hoofdstad was, doch dat de Geestelijkheid aldaar grootendeels den Godsdienst weigerde te vieren, vermaande hij dezelve tot standvastigheid; en zocht het ook zoo ver te brengen, dat de *Romeinen* zich meester mogten maken van MARSILIUS en JOANNES van *Jandun*, die insgelijks te *Rome* geweest waren, en van welken de eerste zelfs door den Keizer tot Pausfelijken *Vicarius* benoemd was.

De Keizer
zet den
Paus af.

Maar van den anderen kant werden insgelijks de uiterste middelen ter hand genomen. Op den 18den April des jaars 1328 hield de Keizer op het groote plein voor de Pieterskerk, alwaar hij in zijnen Keizerlijken sieraad op den troon zat, eene aanzienlijke vergadering van *Roomfche* Grooten, van den Geestelijken en Wereldlijken stand. In dezelve trad de *Augustinianer* Kluizenaar NICOLAUS van *Fabriani* op, en riep driemaal de vraag uit: „Is hier ook een Zaakwaarnemer, (*Procuratore*,) tegenwoordig,

V die den Priester JAKOB van *Chaorfa*, (*Cahors*,)
 BOEK zich JOANNES XXII latende noemen, verdedigen
 IV wil? ” Toen niemand hier op antwoordde, deed
 Hoofdst. een Duitsche Abt eene Latijnsche Redevoering over
 na C. G. de woorden 2 *Kon.* VII. 9. *Dit is een dag van*
 jaar 1073. *blijde boodschap*, waar na een wijdloopig vonnis
 tot 1517. van den Keizer tegen den Paus werd voorgelezen;
 waar bij hij den Paus den *geheimzinnigen Antichrist*,
 ten minsten deszelfs voorlooper noemde, hem voor
 eenen Aartsketter en schuldig aan Simonie verklaar-
 de, en hem afzette, met last aan zijne ambtenaren
 en leenmannen, waar zij hem konden vatten, hem
 als eenen Ketter ter straffe te leiden, en alle ver-
 bindtenis met hem verbiedende.

Stonte Misfchien was deze stap des Keizers te overhaast;
 daad van doch onverftandig, onredelijk, buitensporig en ver-
 JAKOB VAN foeijelijk, kan men denzelven met MURATORI niet
 COLONNA noemen. Vier dagen na de bekendmaking van dit
 vonnis, bestond JAKOB van *Colonna*, uit dat Huis,
 hetwelk anders zoo Keizerlijk gezind was, op een
 openbaar plein te *Rome*, in tegenwoordigheid van
 meer dan 1000 *Romeinen*, eene Bulle van den Paus
 voor te lezen, ’er bij voegende, dat hij dezelve met
 den degen in de vuist wilde verdedigen, waar na
 hij ze aan de deur der naaste Kerk aanplakte, en
 zich wegmaakte, zonder dat iemand hem vastge-
 houden had, waar voor de Paus hem kort daar na
 met een Bisdom beloonde.

LODEWYK Den volgenden dag na het uitgesproken vonnis,
 benoemt gaf de Keizer een gebod, dat een Paus voortaan
 een’ nieu- bestendig zijn verblijf te *Rome* zou nemen, en met
 wien Paus

zijne Kardinalen daar blijven zou ; vervolgens benoemde hij den 12den Mei 1328 eenen nieuwen Paus, PIETER van *Corbario*, (een dorp in *Abruzzo* in het *Napelsche*,) eigenlijk heette hij PIETER RAINALLUCCI, hij was vijf jaren lang getrouwd geweest, en had zich van zijne vrouw tegen haren wil gescheiden. De Keizer vertoonde hem openlijk op het Plein van de Pieterskerk aan het volk, latende door den Bisschop van *Venetië* driemaal de vraag herhalen : of zij dezen *Franciskaner* tot Paus begeerden, waar op de aanhangers van den Keizer een luid vreugdegeroep aanhieven, hetwelk de overigen volgen moesten. Nu liet de Keizer hem de akte van bevestiging voorlezen, stak hem den ring aan den vinger, hong hem den mantel om, deed hem aan zijne rechterhand zitten, en ging met hem tot eene plegtige Mis in de Pieterskerk. Kort daar na benoemde de nieuwe Paus zeven Kardinalen, en alhoewel hij zelve te voren beweerd had, dat de Paus en alle Prelaten eene zoo volkomene armoede moesten waarnemen, als CHRISTUS zelve gedaan had, werd hij echter spoedig belust op een' prachtigen Hoffstaat en eene kostbare tafel. De Keizer, die zelve niets minder dan rijk was, ondersteunde hem, zoo veel mogelijk, met geld, het overige moest de Paus zich bezorgen, door het verkoopen van ambten en prebenden, het verleenen van Privilegien en Dispensatien. Bij eene nieuwe plegtigheid in de Pieterskerk zette de Keizer den Paus den scharlaken muts op, terwijl deze hem op nieuw de Keizerlijke waardigheid bevestigde, en den zegen over hem sprak.

- V
BOEK
IV
Hoffstaat.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
—
NICOLAUS
V.

V

BOEK

IV

Hoofdst.

na C. G.

Jaar 1073.

tot 1517.

LODEWVK

en zijn

Paus zijn

genood.

zaakt Ro-

me te ver-

laten.

Het Rijk van NICOLAUS duurde echter niet lang. De Keizer begon gebrek te krijgen aan geld en levensmiddelen, de *Gibellinen* vertrouwden hem weinig wegens zijn onvoorzigtig gedrag, en de *Römeinen*, die geene vreemde overheersching dulden konden, werden oproerig, zoodat de Keizer op den 4den Augustus 1328 zich genoodzaakt zag *Rome* te verlaten, alwaar een volkomen opstand was uitgesporst, wordende zijne soldaten met steenen geworpen, en sommigen doodgeslagen, onder het geschreeuw des volks: Sterven de Kettters! Leve de Heilige Kerk! De Keizer moest ook zijnen nieuwen Paus en deszelfs Kardinalen medeneemen; doch dewijl deszelfs onderhoud hem te lastig werd, liet hij zijnen Paus te *Pisa* blijven, toen hij zelve in het jaar 1329 naar *Lombardien* terug trok, en vervolgens naar *Duitschland* keerde. Zelfs wilden de *Pisaners* dezen Keizerlijken Paus niet lang openlijk in hunne stad dulden, en hij moest blijde zijn, dat zekere Graaf aldaar hem eene geheime schuilplaats in zijn huis vergunde, tot in den zomer des jaars 1330.

JOANNES
XXII
krijgt den
Tegen-
paus ge-
vangen.

JOANNES de XXIIste, die te voren reeds gedurende des Keizers voorspoed den moed niet had laten zinken, maar reeds in Maart 1328 's Keizers kroning voor nietig en van onwaarde verklaard en zelfs gepoogd had, hoewel vergeefs, eene nieuwe verkiezing van eenen Keizer te bewerken, kreeg door LODEWYKS terugtocht uit *Italië* gelegenheid, om zijn gezag niet alleen te handhaven, maar ook zijnen mededinger, den Tegenpaus NICOLAUS, in
zij-

zijne magt te krijgen. Zoo dra de Keizer *Pifa* in het jaar 1330 had verlaten, verklaarde hij den Tegenpaus bij eene hevige Bulle voor eenen Ketter en Scheurmaker, omdat hij het gevoelen had aangemen, dat CHRISTUS en zijne Apostelen geen regt van eigendom op iets, maar alleen het vruchtgebruik hadden gehad, en verbood tevens alle gemeenschap met hem. *Rome* onderwierp zich weder aan hem, en deed hem den eed van trouwe; aan den Markgraaf van *Este* liet hij de regering van *Ferrara* over voor eene jaarlijksche schatting van 10,000 Dukaten. Ondertusfchen deed hij alle moeite, om den verborgenen Tegenpaus te ontdekken. Eindelijk leverde de Graaf BONIFACIUS van *Donaratico* denzelfven in het jaar 1330 aan hem over, onder voorwaarde, dat de Paus hem niet aan het leven straffen, en hem jaarlijks 3,000 Goudguldens tot zijn onderhoud betalen zou. Hier op kwam de Tegenpaus te *Pifa* voor den dag, en zwoer zijne dwalingen openlijk af. Dit deed hij nog eens in Augustus des gemelden jaars, in de vergadering van den Paus en de Kardinalen te *Avignon*, alwaar hij na eene boetrede gehouden te hebben, den Paus, met een' strop om den hals, en met tranen in de oogen, te voet viel; die hem terstond den strop afnam, hem ophief, en den kus des vredes gaf. De Paus gaf hem Abfolute, en nam hem weder in de gemeenschap der Kerk aan; zich echter voorbehoudende, om hem eene boetdoening op te leggen. Sedert heeft PIETER van *Corbario* in een vertrek onder de Pauselijke Schatkamer opgesloten geleefd; hij werd

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

V van 's Pausen tafel gespijsd ; kreeg tot studeren en
 BOEK bidden verscheidene Boeken ; doch hij mogt geen
 IV bezoek ontvangen. In deze gevangenis is hij na
 Hoofdst. na C. G. verloop van drie jaren overleden.
 Jaar 1073. In het begin des jaars 1330 was FREDERIK, Her-
 tot 1517. tog van *Oostenryk*, overleden, juist toen LODEWYK

De Paus naar *Duitschland* terug kwam. Zijn dood had de
 weigert verzoening van LODEWYK met den Paus kunnen be-
 alle ver- vorderen, maar deze was al te zeer op LODEWYK
 zoening met Kei- verbitterd, zoodat hij op nieuw den ban tegen hem
 zer LODE- uitschreef, en aan allen het ergste dreigde, die hem
 WYK. als Keizer, of zijn' Zoon als Markgraaf van *Brandenburg* zouden erkennen. Ook had hij OTTO den
Stouten, Hertog van *Oostenryk*, reeds overgehaald,
 om tot eene nieuwe Keizersverkiezing te komen.
 De meeste Priesters en Monniken waren den Paus
 in zoo ver insgelijks gehoorzaam, dat zij in de ste-
 den, in welke de Keizer kwam, geen' Godsdienst
 hielden, maar de Keizer joeg hen weg, en vervulde
 hunne posten met anderen. Intusfchen bemiddelde
 JOAN, Koning van *Bohemen*, een verdrag tusschen
 LODEWYK en het Huis van *Oostenryk*, en deed ver-
 volgens met den Hertog van *Oostenryk* en den Keur-
 vorst van *Trier* een voorstel aan den Paus ter ver-
 zoening, volgens hetwelk LODEWYK den Tegenpaus
 zou laten varen, belijdenis zou doen van zijne mis-
 flagen, en zich aan de genade van den Paus over-
 laten, mits dat hij in zijne Koninklijke en Keizerlij-
 ke waardigheid zou bevestigd worden. Maar de
 Paus, die thans den Tegenpaus reeds in zijne magt
 had, sloeg ook dit voorstel bits af, en antwoordde,
 dat

dat een Ketter en vervolger der Katholijke Kerk volstrekt buiten staat was, om een Christen volk te regeren, tevens den Koning van *Boheme* verzoeken- de, om eene nieuwe verkiezing te bevorderen.

Evenwel scheen Koning JAN de partij van LODE- WYK ijverig te blijven aankleven, toen hij onverziens in het volgende jaar 1331 eene zoo dubbelzinnige houding aannam, dat geene der beide partijen hem volkomen vertrouwen kon. De Keizer, aan wien hij zoo gewigtige diensten gedaan had, benoemde hem tot Rijksstedehouder in *Italië*. Hier werd Koning JAN, toen hij met een leger aankwam, als een algemeen beschermmer en vredeftichter met opene ar- men ontvangen, even als voorheen zijn Vader, Kei- zer HENDRIK VII, zoodat binnen kort de helft van *Italië* zich, zonder geweld van wapenen; aan hem onderwierp. Hij deed zich namelijk bij de *Gibelli- nen* voor als Gevolmagtigde des Keizers tot den vrede, en bij de *Guelfen* als hun Beschermheer in naam van den Paus. Doch eene bijzondere bijeen- komst, welke hij met den Pausfelijken Legaat hield, maakte hem van eene geheime verstandhouding met den Paus tot nadeel der twee partijen verdacht. Aller- meest beklaagden zich de *Gibellinen* over hem bij den Keizer, die ook zijne zaken in zoo groote ver- warring vond, dat hij in het jaar 1331 eenen Rijks- dag te *Frankfort aan den Mein* uitschreef, om op denzelfden deswegens te raadplegen. Thans kwam de Paus weder met eene nieuwe Banbulle te voor- schijn, en bragt geheel *Duitschland* onder verbod van Godsdienst, aan welke de Geestelijkheid in ver-

▼
BOEK:
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
Dubbel-
zinnig ge-
drag van
den Ko-
ning van
Bohemen

V
BOEK
IV
Hooftst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

---

scheidene steden gehoorzaamde , terwijl de Hertog van *Saksen* , de Bischof van *Straatsburg* en andere Geestelijke Vorsten tot 's Pausen zijde overgingen. Doch daartegen verbond Keizer LODEWYK zich met den Hertog van *Oostenryk* en andere aanzienlijke Vorsten , en hield eenen Rijksdag in het jaar 1331 te *Neuremberg* , alwaar hij hevige klagten inbragt over des Pausen bitterheid en onverzoenlijkheid , waar door de vrede verhinderd werd ; ook scheelde het weinig , of hij zou den Koning van *Bohemen* voor een vijand des Rijks verklaard hebben , die hem echter wist te vrede te stellen , met te betuigen , dat hij in alles , wat hij gedaan had , ten oogmerk had gehad , om 's Keizers verzoening met den Paus te bevorderen. Het blijft nog altijd onzeker , of deze Koning , die voor een' korten tijd zoo veel magt en aanzien in *Italië* verkreeg , meer tot de zijde van den Paus dan van den Koning van *Frankryk* overhelde ; schoon het laatste het waarschijnlijkste is , dewijl hij kort daar na naar dezen Koning FILIP van *Valois* reisde , en zich naauwer met denzelven verbond. FILIPS schijnt zelfs naar het Keizerrijk gestaan te hebben ; en terwijl hij zich voordeed , als wilde hij eenen kruistogt naar het Heilige Land ondernemen , eischte hij van den Paus , dien hij door de menigte *Fransche* Kardinalen , die hem omringde , geheel naar zijne hand stelde , onder andere voorwaarden , het Koninkrijk van *Arles* of *Burgondië* voor zich en dat van *Italië* voor zijnen Broeder.

LODEWYK Niettegenstaande de voorstellen van LODEWYKS vrienden

vrienden aan den Paus met verachting van de hand waren geweest, zond **LODEWYK** echter in het jaar 1331 andermaal Gezanten naar *Avignon*, met eene volmagt, in welke hij als voorwaarden van verzoening voorstelde, dat de eere van het Keizerrijk bewaard zou blijven, en wat de *Franciskanen* en **MARSILIUS** betrof, deze zouden niet mede in het verdrag besloten worden, dan voor zoo ver zij zich aan den Roomschen Stoel gehoorzaam betoonden, als zij iets tegen het geloof ondernamen, wilde hij hetzelfde tegen hen beschermen. Als de Paus 'er op stond, dat hij van den ban niet zou worden vrijgesproken zonder boetdoening, zou dezelve slechts voor korten tijd en niet moeilijk moeten zijn. Met den twist der bovengemelde Monniken met den Paus over de *armoede van CHRISTUS*, (*der Parfusfen-krieg, den sie von Gots armut habent*, staat 'er in het oorspronkelijke,) wilde hij zich niet bemoeijen. Hij bood aan, opdat de eer van den Roomschen Stoel bewaard zou blijven, zich van den Titel van Roomsche-Koning te onthouden voor dien tijd, dat hij van den Paus of deszelfs Gevolmagtigden de kroning zou ontvangen, voorts zou hij of zijne Afgewaardigden den gewonen eed aan den Paus en den Roomschen Stoel doen. In eenen bijzonderen Brief aan den Paus beloofde hij, zich als een getrouwen Zoon en Beschermmer der Kerk te zullen gedragen. Doch alzoo hij zich in het opschrift van dezen Brief *Roomsch Keizer* genoemd had, behoeft men zich niet te verwonderen, dat de Paus ook deze aanbiedingen volstrekt verwierp. Evenwel bragt **JOANNES**,

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.
doet ver-
geefs
voorsta-
gen tot
verzoen-
ing met
den Paus.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Koning van *Bohemen*, die zich dan bij zijnen Koninkliken vriend te *Parys*, dan bij den Paus te *Avignon*, dan eindelijk op den Rijksdag bevond, het daar toe, dat de Keizer nog eene dergelijke proeve tot verzoening waagde door Afgevaardigden aan den Paus in het jaar 1332, ter bevordering van welke JOANNES zich zelve weder tot den Paus begaf, ook voegden de Hertogen van *Oostenryk* hier hunne verzoeken ten behoeve des Keizers bij. Maar ook deze keer bleef de Paus onbewegelijk.

Keizer LODEWYK, vermoeid door 's Pausen mishandelingen van zoo vele jaren, in *Duitschland* door de Rijksvorsten niet behoorlijk ondersteund, en in *Italië* zonder eenig gezag, door den Koning van *Bohemen* misleid, en den Koning van *Frankryk* wantrouwende, besloot eindelijk in het jaar 1333, van het Rijk afstand te doen, dewijl hij anders in de gemeenschap der Kerk niet hersteld kon worden, waar naar hij vurig verlangde. Hij stelde ook werkelijk een geschrift van afstand aan zijnen Neef, den Hertog HENDRIK van *Neder-Beyeren* ter hand, hetwelk evenwel geheim moest gehouden worden, tot dat de Paus hem van den ban ontslagen had, anders zou deze afstand nietig en van geene kracht zijn. De Paus betuigde in het jaar 1334 zijne blijdschap hier over in eenen Brief aan den Keizer, en zond Gezanten naar *Duitschland*, om dit werk tot stand te brengen. Maar de overhaasting van HENDRIK, die zich reeds als Keizer begon te gedragen, en zich op dezen afstand beriep, stelde het geheel ontwerp te leur. De meeste Duitschers verklaarden

'er

er zich tegen, ook de *Italianen* en Koning ROBERT zelve, terwijl verscheidene Rijksstenden den Keizer voorhielden, hoe schandelijk zoodanige afstand zou zijn; waar op LODEWYK zijne belofte introk, tot welke men hem verleid had, en 's Pausen Gezanten keerden onverrigter zake uit *Duitschland* terug.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Dit ontwerp, het geen eene strekking scheen te hebben, om den Keizer het Rijk te doen verliezen, diende achter na veel meer, om hem in hetzelfde te bevestigen. Hij had nu zijne vrienden en vijanden leeren kennen, bijzonder den Koning van *Frankryk*, die thans van den Paus voor zich de Tienden der geheele Kerk voor vijf jaren had afgeperst, als het ware, voor den Heiligen Oorlog. Ook gaf de Paus op zijnen aandrang een *Dekreet* uit, waar in hij, in vertrouwen op God en de Apostelen PETRUS en PAULUS, gebood, dat *Italië voortaan geheel van het Keizerrijk en van het Duitische Rijk zou afgezonderd blijven* (*). Hier tegen verzette zich Keizer LODEWYK met goed gevolg. Hij verbood, dat niemand in *Duitschland*, volgens des Pausen bevel, de Tienden betalen zou. Hij vertoonde aan de Rijksstenden, hoe nutteloos zulke belasting zou zijn, welke toch niet tot het voorgewende oogmerk zou besteed worden. Als de Kerk eens in rust zou zijn, voegde hij 'er bij, zou hij zelve eenen krijgstogt naar *Jeruzalem* ondernemen, alzoo hij lang genoeg geleefd zou hebben, als hij eens eenen Paus

ZOU

(*) Bij BALUZ. *Vitt. Papp. Avenien. T. I. p. 704.*

V zou zien, die zich het heil der zielen aantrok. De
 BOEK tegenwoordige Paus zorgde geheel niet voor het
 IV Geestelijke; hij was geheel door het tijdelijke ver-
 Hoofdst. na C. G. slikt, en handelde volstrekt bedriegelijk; de gevan-
 Jaar 1073 gen Paus integendeel was in wetenschappen en hei-
 tot 1517. ligheid des levens aan de Apostelen gelijk.

Dood van Niet alleen de Keizer schilderde den Paus op de-
 JOANNES ze wijze af, maar de Geschiedschrijvers dier tijden
 XXII. beschuldigen hem vrij eenparig van *Simonie*. Sedert
 het jaar 1319 had hij zich het vervullen van alle
 Kollegiale Stiften der Christenheid voorbehouden,
 waar door hij onmetelijke schatten bijeenfchraapte.
 Hij bevestigde geene verkiezing van eenen Prelaat,
 maar bevorderde eenen Bisfchop tot Aartsbisfchop,
 en in de daar door opengevallene plaats weder eenen
 geringeren Bisfchop, waar door verscheidene bevor-
 deringen te gelijk noodig werden, welke alle voor
 de Pausfelijke Kamer zeer voordeelig waren. Doch
 de Keizer liet dit misbruik niet doorgaan, maar wees
 velen af, die alleen uit kracht van eene Pausfelijke
 Bulle bezit van Duitfche Stiften wilden nemen. Hier
 door verplichtte hij de hooger Geestelijkheid aan
 zich; en de Aartsbisfchop van *Trier*, die thans aan
 het Pausfelijke Hof een Proces had verloren, beriep
 zich, steunende op 's Keizers bescherming, op eene
 aanstaande Kerkvergadering, gelijk de Keizer zelve
 voor eenige jaren gedaan had, en met welke het
 thans ernst scheen te worden, alzoo de *Italiaansche*
 Kardinalen het verblijf van den Paus en hunne af-
 hankelijkheid van *Frankryk* moede scheenen te wor-
 den, inzonderheid verbond zich de Kardinaal *Deken*
 of

of oudste van dit Kollegie, NEAPOLEO, zich ter bevordering eener Kerkvergadering nader met den Keizer, waar bij zich de *Franciskanen* voegden; een gevoelen, hetwelk de Paus had voorgedragen, namelijk, dat de Zaligen niet vóór den dag des laatste Oordeels God zullen *aanschouwen*, en hetwelk als Kettersch werd aangemerkt, doch hetwelk men zegt, dat hij nog vóór het einde van zijn leven zal herroepen hebben, bragt hem ook in geene kleine verlegenheid. Men sprak reeds van niets minder, dan dat de Paus op de aanstaande Kerkvergadering behoorde afgezet te worden. Dan, de dood, die JOANNES XXII in het jaar 1334 in het 90ste jaar van zijnen ouderdom uit het leven riep, verlostte hem uit alle gevaren.

V
BOEK
IV
Hoofdst.
na C. G.
Jaar 1073.
tot 1517.

Zijne twisten met Keizer LODEWYK hebben hem, inzonderheid wegens zijne onverzoenelijkheid, tot oneer verstrekt; voornamelijk was hij berucht van geldgierigheid. VILLANI (*) verzekert, dat hij 18 millioenen goudguldens aan gemunt geld, en nog zeven millioenen aan huisfieraden, juweelen en kostbaarheden heeft nagelaten. Hij was de uitvinder der *Annaten*, of der inkomsten van het eerste jaar, welke hij zich van ieder liet betalen, die eene *Prebende* kreeg, voorts had hij ook zijne goede hoedanigheden. Hij was bescheiden in den omgang, matig in zijne levenswijze, stond bijkans alle nachten op, om te bidden en te studeren, en vierde alle morgens de Misse; hij gaf gaarn gehoor, en voerde

Zijn karakter.

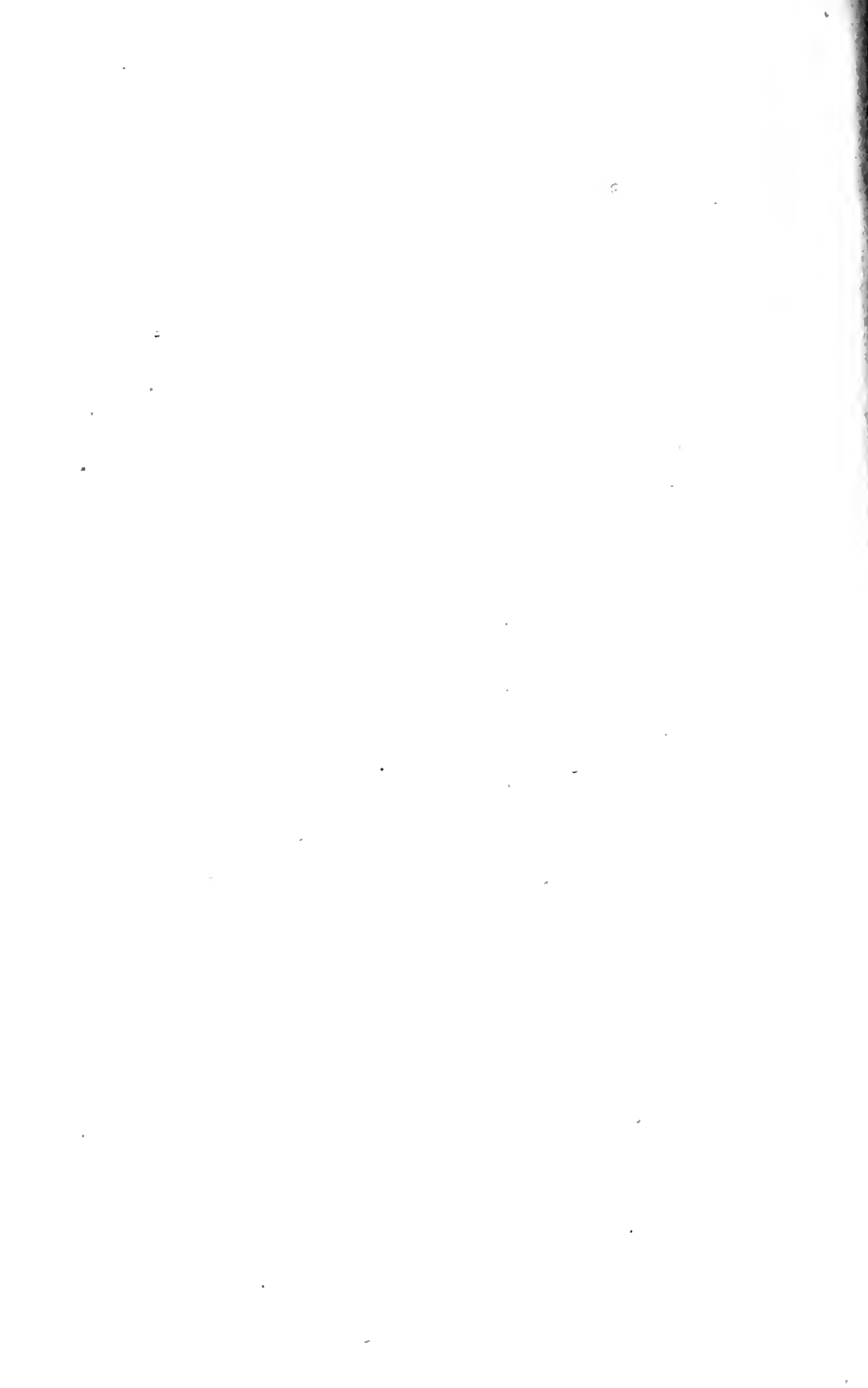
(*) *Hist. Fiorent. L. XI. C. 20.*

V de zijne zaken vaardig uit; hij was klein van per-
 BOEK foon en driftig; maar geleerd, fcherpzinnig en in
 IV zaken van gewigt grootmoedig. Zijne verordenin-
 Hoofdst. gen, (*extravagantes*,) ftaan in het Pausfelijk wet-
 na C. G. boek. De fchriften, welke hij nagelaten heeft,
 Jaar 1073. eenige Kerkreden en, eene verhandeling over de ver-
 tot 1517.   achtting der wereld, en eene andere over de veran-
 dering der metalen, zijn van geen aanbelang.

Einde van het Zestiende Deel.

INSTITUTE FOR CHRISTIAN STUDIES
TORONTO, ONTARIO, CANADA

